

Criminaliteitsbeeldanalyse

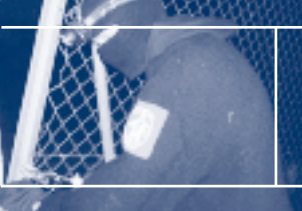
Criminaliteitsbeeldanalyse

Radicaal dierenrechtenactivisme 1999-2003

Inhoudsopgave

	Voorwoord	7
I	Inleiding	9
2	Methodologische verantwoording	11
2.1	Doelstelling	11
2.2	Probleemstelling en onderzoeksvragen	12
2.3	Onderzoeksopzet en methodologische verantwoording	13
2.4	Begripsbepaling	18
2.5	Leeswijzer	21
3	Radicaal dierenrechtenactivisme: aard, achtergronden en ontwikkelingen voor 1999	23
3.1	Ideologie en beweegredenen	23
3.1.1	Westerse denkwijzen over dieren	24
3.1.2	De ideeën van radicale dierenrechtenactivisten over de positie van dieren	25
3.1.3	Veganisme als centraal uitgangspunt	27
3.1.4	Subgroeperingen activisten	28
3.2	De ontwikkeling van het radicaal dierenrechtenactivisme	34
3.2.1	Dierenactivisme: de aanloop tot 1970	34
3.2.2	Radicaal dierenrechtenactivisme: 1970 tot 1999	38
3.2.3	Radicalen dierenrechtenactiegroepen vanaf 1979 tot 1999	42
3.2.4	Ontwikkelingen binnen radicaal dierenrechtenactivisme: jaren tachtig en negentig	53
3.2.5	Categorisering: dierenrechtenorganisaties.	55
3.3	Samenvatting	59
4	Radicaal dierenrechtenactivisme: 1999 tot 2004	63
4.1	Ontwikkelingen binnen radicaal dierenrechtenactivisme	63
4.1.1	Activiteiten van dierenrechtenactivisten	63
4.1.2	Radicalen dierenrechtenactiegroepen in 1999 - 2003	72
4.1.3	(Inter)nationale samenwerkingsverbanden	76
4.1.4	Werkwijzen en actiestrategieën	81
4.1.5	Internet als communicatie- en propaganda middel	91
4.2	De slachtoffers van dierenactivisme	97
4.2.1	Bedrijfssectoren	97
4.2.2	Beleving van acties en bedreigingen	100
4.2.3	De gevolgen van acties en bedreigingen	101
4.2.4	Eigen preventieve maatregelen	102
4.2.5	Maatregelen en acties overheid	104

4.3	Enkele (opsporings)onderzoeken	105
4.3.1	Het Escape-onderzoek	106
4.3.2	Onderzoek moord op Pim Fortuyn	107
4.3.3	Onderzoek naar brandstichtingen en vernielingen in 2002 en 2003	108
4.4	De professionalisering van het radicaal dierenrechtenactivisme.	110
4.5	Samenvatting	111
5	Juridisch kader, repressieve en preventieve maatregelen	121
5.1	De (strafbare) gedragingen	122
5.1.1	Demonstraties	122
5.1.2	Veel gepleegde misdrijven	123
5.1.3	Criminele organisatie	124
5.1.4	Terrorisme	126
5.2	Handhaving	127
5.2.1	Repressie	127
5.2.2	Preventie	127
5.3	Politiële en justitiële rechtshulp	128
5.3.1	Grondslag internationale samenwerking	129
5.3.2	Informatie-uitwisseling tussen politie-instanties	129
5.4	Samenvatting	130
6	Algemene samenvatting en conclusies	133
6.1	Algemene samenvatting.	133
6.2	Conclusies	141
	Literatuuroverzicht	147
	Bijlagen	151
	Bijlage 1 'Een gids voor Directe Actie'	151
	Bijlage 2 Uitnodiging voor Animal Rights Gathering 2000 in Berlijn	155
	Bijlage 3 Programma voor de Animal Rights Gathering 2002 in Amsterdam	161
	Bijlage 4 Beknopt overzicht dierenrechtenacties periode 1979 - 2003	163

Voorwoord

Voor u ligt de criminaliteitsbeeldanalyse 'radicaal dierenrechtenactivisme'. Het onderwerp radicaal dierenrechtenactivisme is in overleg met het openbaar ministerie benoemd tot één van de prioriteiten van de dienst Nationale Recherche van het Korps landelijke politiediensten.

Radicaal dierenrechtenactivisme is de afgelopen jaren steeds meer in de belangstelling komen te staan. Incidenten van diverse aard en omvang liggen daaraan ten grondslag. In toenemende mate zorgen gepleegde strafbare feiten voor ernstige gevoelens van onveiligheid.

In het recente verleden zijn diverse opsporingsonderzoeken verricht naar radicaal dierenrechtenactivisme. Deze strafrechtelijke onderzoeken leverden veel nieuwe inzichten op. De analyse heeft als doel om dit beeld verder te verbeteren.

De opdracht voor de criminaliteitsbeeldanalyse is in juni 2003 geformuleerd. De analyse kwam tot stand door een samenwerkingsverband van de Unit Terrorismebestrijding en Bijzondere Taken en de Unit Operationele Expertise en bestaat uit twee delen:

- een algemeen deel dat kan worden beschouwd als expertisedocument. Dit is een zogenaamde kennisdeel en bevat geen informatie met betrekking tot (onderzoeks-)subjecten;
- een specifiek deel dat in beperkte oplage wordt verspreid en wél informatie bevat met betrekking tot (onderzoeks-)subjecten.

De voor u liggende analyse is niet slechts een naslagwerk. Het document moet aanzetten tot nadere besluitvorming. Door de aard, ernst en omvang van incidenten goed te beschrijven en een stevige indruk te geven van de mogelijke verbanden daartussen en verklaringen daarvoor, ontstaat een goed beeld van de problematiek. Op basis van dit beeld mag besluitvorming over nadere intensivering van de aandacht voor radicaal dierenrechtactivisme gevraagd worden.

Driebergen, juni 2004

Drs. J.A.P. van Kastel

Hoofd Dienst Nationale Recherche

Hoofdstuk I

Inleiding

De dienst Nationale Recherche (NR) houdt zich bezig met de bestrijding van zware georganiseerde criminaliteit. In opdracht van het landelijk parket dienen de units van de NR criminaliteitsbeeldanalyses (CBA) te maken van de hun toegewezen aandachtsvelden.¹ Eén van de aandachtsgebieden van de Unit Terrorismebestrijding en Bijzondere Taken (UTBT) van de NR van het KLPD is 'radicaal dierenrechtenactivisme'. Deze CBA omvat een beschrijving van het radicaal dierenrechtenactivisme en is opgebouwd uit twee deelrapporten: een algemeen en een bijzonder deel.

Het onderhavige algemeen deel (kennisdeel) beschrijft het (radicaal) dierenrechtenactivisme in Nederland en kan gezien worden als expertisedocument. Het algemene deel is breed van opzet en bevat geen persoonsgerelateerde informatie, tenzij dit soort informatie afkomstig is uit feiten van algemene bekendheid of open bronnen en zich leent voor brede verspreiding onder opsporingsdiensten en/of openbaar bestuur. Daarnaast bestaat de CBA uit een niet-geanonimiseerd bijzonder (specifiek) deel. Dit deel bevat een beschrijving van de incidenten die zich in de onderzoeksperiode 1999 tot en met december 2003 in relatie tot radicaal dierenrechtenactivisme hebben voorgedaan. Het specifieke deel zal slechts voor een beperkte groep beschikbaar zijn.

Het 'dierenactivisme' kwam eind jaren zeventig, begin jaren tachtig op in Nederland en deze ontwikkeling zette zich in de jaren negentig verder door. Het dierenactivisme omvat alle activiteiten gericht op de verbetering van de positie van dieren. Deze vorm van activisme wordt vanuit verschillende invalshoeken bedreven en richt zich enerzijds op dierenbescherming en op de promotie van dierenrechten (dierenrechtenactivisme) anderzijds. De acties van dierenrechtenactivisten variëren van activiteiten als demonstreren, folderen, picket-lines (staking, blokkade) tot ernstige strafbare feiten zoals vernielingen en (levensbedreigende) brandstichtingen. In toenemende mate zorgen met name dierenrechtenactivisten de laatste jaren met hun vaak confronterende acties voor onrust en voor grote materiële en immateriële schade. Met name het radicaal dierenrechtenactivisme is hierdoor de afgelopen jaren steeds meer in de belangstelling komen te staan.

Binnen het dierenrechtenactivisme in Nederland valt de laatste jaren een verharding waar te nemen. Deze tendens wordt sterk beïnvloed door ontwikkelingen in Engeland en enkele andere landen. Buitenlandse activisten laten zich ook regelmatig zien op ons grondgebied tijdens acties met Nederlandse actievoerders. Een recent voorbeeld hiervan betreft de door Nederlandse dierenrechtenactivisten in september 2003 georganiseerde 'Animal Liberation Gathering' in Amsterdam waar uit diverse Europese landen een zeer groot aantal actievoerders samenkwam om informatie uit te wisselen en aan diverse acties deel te nemen.

¹ Het inrichten van de Nationale Recherche zal in eerste instantie geen wezenlijke veranderingen ten aanzien van de aandachtsgebieden van de afzonderlijke units (waaronder UTBT) met zich meebrengen. Dit geldt ook voor het maken van de desbetreffende (strategische) criminaliteitsbeelden. Deze zullen mede als 'bouwstenen' worden gebruikt voor het samenstellen van het Nationaal Dreigingsbeeld.

De toename van activiteiten door dierenrechtenactivisten en de buitenlandse invloeden roept de vraag op wat nu precies de aard, ernst en omvang van het radicaal dierenrechtenactivisme in Nederland is. Aan de hand van de huidige ontwikkelingen van het dierenrechtenactivisme en de daarop door de overheid geïnitieerde (opsporings)activiteiten wordt in deze CBA een beeld geschetst.

Hoofdstuk 2

Methodologische verantwoording

In dit hoofdstuk wordt de opzet van dit onderzoek besproken. Het onderzoek is uitgevoerd op basis van de onderzoeksmethodologie die als basis wordt gebruikt voor alle CBA's binnen de Nationale Recherche. De bespreking van de onderzoeksmethodologie is zinvol met het oog op de verantwoording van de bevindingen en voor de toekomstige aanpak van soortgelijke onderzoeken. In de voorlaatste paragraaf van dit hoofdstuk wordt aandacht besteed aan de in dit criminaliteitsbeeld voorkomende centrale begrippen en/of definities. In deze CBA zal slechts zijdelings aandacht worden besteed aan discussies zoals die door wetenschappers en politici worden gevoerd ten aanzien van definities als 'zwaar georganiseerde criminaliteit', 'terrorisme' en '(dierenrechten)activisme'. De geplande opzet en uitvoering van dit onderzoek is verwoord in een plan van aanpak waarover het management van de NR en het landelijk parket zijn goedkeuring heeft uitgesproken.²

2.1 Doelstelling³

In een CBA worden kenmerken van delicten en daders in kaart gebracht en wordt tevens gekeken naar de oorzaken en achtergronden van de bestudeerde criminele gedragingen. Wanneer we zoeken naar de oorzaken van crimineel gedrag, leert de criminologie ons te kijken naar mogelijke motieven en gelegenheden voor dat gedrag. Deze rapportage bevat een gedetailleerde en brede analyse van de aard, ernst en omvang van het radicaal dierenrechtenactivisme in Nederland. Dit algemene deel van de CBA is mede gebaseerd op het specifieke deel waarin incidenten in relatie tot radicaal dierenrechtenactivisme en de vermoedelijke daders en/of organisaties zijn beschreven. Het onderwerp en ook het doel van dit algemene deel van deze CBA is:

Het in kaart brengen van het radicaal dierenrechtenactivisme in Nederland, van de groeperingen en organisaties die daarbinnen actief zijn, van de activiteiten die zij ontplooiën en van de maatschappelijke dreiging die van bedoelde groeperingen en organisaties uitgaat, zodat op basis van het aldus verkregen inzicht zo effectief mogelijk tegen dergelijk activisme kan worden opgetreden.

Deze CBA bevat een diepgaande historische beschrijving van de opkomst en de verdere ontwikkelingen van het radicaal dierenrechtenactivisme in Nederland en de daarbinnen actief zijnde groeperingen. Daarnaast worden de activiteiten beschreven die door radicale dierenrechtenactivisten worden ontplooid en de maatschappelijke (be)dreigingen die daarvan uitgaan. Door deze inventarisatie zal het voor de overheid

² 'Dierenrechtenactivisme in Nederland; plan van aanpak criminaliteitsbeeldanalyse', KLPD, dienst Nationale Recherche, Driebergen, 30 juni 2003.

³ De oorspronkelijke doelstelling en probleemstelling uit het plan van aanpak is later gedurende het onderzoekstraject geherdefinieerd. De onderzoeksvragen zijn daarbij ook meer geclusterd. Deze herformulering en clustering heeft geen inhoudelijk invloed gehad op de uitvoering en de uitkomsten van het onderzoek.

makkelijker worden tegen dergelijke (be)dreigingen zowel operationeel, repressief als (bestuurlijk) preventief maatregelen te treffen.

2.2 Probleemstelling en onderzoeksvragen

Het criminaliteitsbeeld als basis voor strategische politiek moet inzicht verschaffen in de ontwikkeling van het radicaal dierenrechtenactivisme in Nederland. Voor het formuleren van de probleemstelling en onderzoeksvragen is aansluiting gezocht bij de richtlijnen van ABRIO en de visies van de werkgroep van onderzoekers en strategisch analisten van de NR van het KLPD.⁴ Dit resulteert erin dat de CBA onder meer aandacht besteedt aan de achtergrond van het probleem, de ontwikkeling ervan in Nederland, de invloeden hierop vanuit het buitenland en de mogelijkheden voor optreden tegen het probleem. Op basis van de doelstelling luidde de probleemstelling als volgt:

⁴ ABRIO: Aanpak Bedrijfsvoering Recherche, Informatiehuishouding en Opleidingen.

Wat is de aard, ernst en omvang van het radicaal dierenrechtenactivisme in Nederland en welke mogelijkheden zijn er om dergelijk activisme langs preventieve dan wel repressieve weg te bestrijden?

Deze probleemstelling resulteert in de volgende onderzoeksvragen:

Onderzoeksvraag 1. Aard, achtergrond en ontwikkeling van het radicaal dierenrechtenactivisme.
Wat is de aard en de achtergrond van het radicaal dierenrechtenactivisme in Nederland en welke (inter)nationale ontwikkelingen en invloeden hebben hieraan ten grondslag gelegen?

Onderzoeksvraag 2. Ernst en omvang van het radicaal dierenrechtenactivisme.
Wat is de ernst en omvang van de activiteiten van de groeperingen en organisaties die zich bezighouden met radicaal dierenrechtenactivisme, welke delicten plegen zij en welke gevolgen hebben deze activiteiten voor de slachtoffers hiervan?

Onderzoeksvraag 3. Bestrijding van het radicaal dierenrechtenactivisme.
Welke strafrechtelijke en/of bestuurlijke maatregelen zijn er de afgelopen jaren genomen om uitingen van radicaal dierenrechtenactivisme te bestrijden en te voorkomen en welke repressieve of preventieve maatregelen kunnen de komende jaren hiertegen worden ondernomen?

De termen 'aard', 'ernst' en 'omvang' worden vaak in één adem genoemd bij het formuleren van een doelstelling of probleemstelling. Ze staan echter voor een grote begripsmaterie, die enige toelichting verdient.

'Aard'

De term 'aard' wordt in dit onderzoek voor meerdere zaken gebruikt. Ten eerste wordt de term het meest gebruikt voor de innerlijke of kenmerkende gesteldheid van iemand of in dit geval de organisaties en bewegingen van dierenrechtenactivisten. Dit is in het onderhavige stuk terug te vinden in de beweegredenen en ontwikkelingen van het dierenrechtenactivisme. Ten tweede is de 'aard' van dierenrechtenactivisme het type dadergroep, ofwel de vorm van organisatie die de delicten pleegt. Ten derde verwijst 'aard' naar het type delict, ofwel de soort delicten die gepleegd worden. In het algemeen duidt de term 'aard' op de criminaliteit die de activisten plegen en op de manier waarop zij zich georganiseerd hebben.

'Ernst'

De term 'ernst' is een discutabele. Het is namelijk een begrip dat voor relativisering en subjectiviteit vatbaar is. Het is echter een wezenlijke politieke maatstaf die vaak duidt op een toename van het aantal delicten die de openbare orde schokken. Gevoelens van aantasting van persoonlijke levenssfeer spelen hierbij een rol. Om de ernst van het onderwerp aan te duiden wordt ondersteuning gezocht in getallen; de omvang van het aantal daders en delicten en de veroorzaakte schade.⁵ De directe en indirecte gevolgen die slachtoffers ondervinden zijn slecht te meten, terwijl ze een grote maatschappelijke impact hebben en bijdragen aan de ernst van het probleem.

⁵ Zie paragraaf 2.3 over de moeilijkheden op het gebied van de (cijfermatige) informatiepositie.

'Omvang'

De term 'omvang' is enigszins beladen omdat 'harde' politiedata op basis van welke deze omvang kan worden bepaald uiteraard alleen weergeven wat bekend is. Er is bij criminaliteitscijfers altijd sprake van een dark number, de criminaliteit die onbekend blijft omdat er bijvoorbeeld geen aangifte bij de politie wordt gedaan. Het bepalen van de 'omvang' is alleen goed mogelijk indien er meetbare eenheden zijn. In dit onderzoek betreft de 'omvang' het aantal dierenrechtenorganisaties en -bewegingen en het aantal daders gerelateerd aan het dierenrechtenactivisme. Deze daders opereren vaak in flexibele netwerken, groepen en/of bewegingen die moeilijk af te bakenen zijn. Daardoor is het lastig de 'omvang' van dergelijke dadergroepen met nauwkeurigheid te bepalen. Het vaststellen van de omvang geschiedt daarom overwegend door het inventariseren van de aantallen daders op basis van geaggregeerde data en open bronnen, waarna een kwalitatieve analyse de 'omvang' bij benadering helpt te bepalen.

2.3 Onderzoekopzet en methodologische verantwoording

Het samenstellen van een criminaliteitsbeeld is over het algemeen gebaseerd op de behoefte aan een overzicht van criminaliteitsaspecten die zich op een bepaald onderwerp, in een bepaalde tijd en in een bepaald afgebakend 'gebied' hebben voorgedaan. De politie-informatie op deze aspecten is over het algemeen versnipperd aanwezig

over de regio's en gespecialiseerde opsporingsinstanties. In een CBA wordt deze informatie op een geordende wijze bijeengebracht. De signalering van mogelijke (nieuwe) ontwikkelingen binnen het dierenrechtenactivisme vereist dat er minimaal een goede informatiepositie binnen de politie is opgebouwd zodat op een gefundeerde wijze gesproken kan worden van (dreigend) gevaar, van (georganiseerde) criminaliteit of activisme. Om tot een gedegen landelijke informatiepositie ten aanzien van het dierenrechtenactivisme te komen kan deze CBA een eerste kwalitatieve bijdrage leveren.

Werkwijze en onderzoeksmethodieken

Conform ABRIO-normen bestaat een CBA uit twee onderdelen. Beide onderdelen zijn parallel en aansluitend op elkaar uitgevoerd. Het eerste gedeelte (algemeen deel) bevat een algemene beschrijving van het benoemde aandachtsveld. De afzonderlijke onderzoeksvragen worden in dit algemene deel of kennisdeel beantwoord en beschreven. Het tweede gedeelte, het bijzonder deel, bevat een specifieke niet-geanonimiseerde beschrijving van de (illegaal) opererende groeperingen, instanties en/of personen met betrekking tot radicaal dierenrechtenactivisme. Beide onderdelen van het onderzoek vroegen om een verschillende aanpak. Bij een voornamelijk kwalitatief (beschrijvend) en voor een deel kwantitatief onderzoek als dit staan doorgaans vier methoden van informatieverzameling centraal: deskresearch, dossieronderzoek, interviews en een analyse van databestanden.

A. Deskresearch

In het deskresearch zijn vooral (wetenschappelijke) publicaties op het brede terrein van radicaal dierenrechtenactivisme bestudeerd. Middels deskresearch kunnen de feitelijke omvang en vorm van het radicaal dierenrechtenactivisme gemonitord worden, voor zover deze tot uitdrukking komt in boeken, rapporten, dossiers, scripties, proefschriften en overige informatiebronnen zoals internet. Het literatuuronderzoek heeft zich naast het algemene beeld ten aanzien van radicaal dierenrechtenactivisme met name gericht op de historische, ideologische en juridische aspecten ervan.

B. Dossieronderzoek

Ten behoeve van deze CBA zijn (operationele) onderzoeken bestudeerd. De afgelopen jaren is echter, naast een aantal onderzoeken van beperkte omvang, slechts één groot-schalig en langdurig operationeel onderzoek naar radicaal dierenrechtenactivisme uitgevoerd. Deze onderzoeken hadden betrekking op de volgende zaken.

Naar aanleiding van een aantal gepleegde brandstichtingen en activiteiten tegen bedrijven die op één of andere manier betrokken zijn bij veevervoer en vlees, is door een bovenregionaal recherche team (BRT) in 2001 en 2002 het *Escape-onderzoek* uitgevoerd. De doelstellingen van het Escape-team waren ondermeer het inzichtelijk maken van landelijk opererende dadergroep(en); het vaststellen van de betrokkenheid van leden van deze groepen bij deze brandstichtingen c.q. aanslagen en het

opsporen, aanhouden en horen van de verantwoordelijke plegers, opdrachtgevers en medeplichtigen daarbij. Het Escape-team heeft gedurende haar onderzoek een informatiepositie opgebouwd ten aanzien van het radicaal dierenrechtenactivisme in Nederland. De werkzaamheden van dit team hebben echter niet geleid tot de aanhouding van een of meer verdachten.

Ook in het *onderzoek naar de moord op de heer Pim Fortuyn* bleek dat er bij de relevante Nederlandse overheidsinstanties een onvoldoende samenhangend beeld bestond van de organisatie, de omvang en de activiteiten van het radicaal dierenrechtenactivisme en de daarmee verbonden gewelddadige acties.

Daarnaast heeft een tactisch *onderzoek naar een vijftal incidenten* (waaronder brandstichtingen en vernielingen) door de UTBT van de NR in 2003 niet geleid tot aanhoudingen en veroordelingen.

C. Interviews

Er zijn voor dit onderzoek een aantal interne en externe respondenten benaderd voor het houden van een interview. In totaal zijn er elf formele interviews afgenomen en diverse (in)formele gesprekken gevoerd met medewerkers van de politie.⁶ Vertegenwoordigers uit de politieke en bestuurlijke hoek alsmede personen die direct gelieerd kunnen worden aan dierenrechtenactiegroepen zijn niet geïnterviewd.

D. Analyse databestanden

Met betrekking tot het radicaal dierenrechtenactivisme zijn ook diverse (politiële) databestanden over de periode 01-01-1999 tot en met 31-12-2003 onderzocht, geanalyseerd en beschreven. Daarbij is dankbaar gebruik gemaakt van de ondersteuning van de Groep Digitaal Rechercheren van de NR die zich met name heeft gericht op alle relevante internetactiviteiten. Daarnaast is een beroep gedaan op het Nationaal Informatie Knooppunt (NIK) van de dienst Nationale Recherche Informatie (DNRI) van het KLPD voor wat betreft het verzamelen en aanleveren van de noodzakelijke data afkomstig van de politieregio's.

De berichtgeving over dierenrechtenactivisme (incidenten) in de media is leidend geweest voor de registratie ten behoeve van dit onderzoek. De incidenten uit deze (open) bronnen zijn, voor zover deze bij UTBT bekend waren, vergeleken met de in de politie-administratie voorkomende aangiften en/of meldingen. Daarbij werden nieuwe feiten waarover politie-informatie beschikbaar was ook in de registratie opgenomen. Incidenten uit bronnen van dierenrechtenactivisten (o.a. de diverse internetsites) zijn niet in de registratie opgenomen tenzij deze incidenten uit een andere bron worden bevestigd. Tenslotte heeft er een controle plaatsgevonden met betrekking tot historische feiten in de 'oude' ATBT administratie.⁷ 'Nieuwe' informatie uit dit systeem is niet toegevoegd.

⁶ Dit betreft (intern) diverse medewerkers van de NR en vertegenwoordigers van andere opsporings- en inlichtingendiensten en (extern) slachtoffers van radicaal dierenrechtenactivisme en deskundigen uit de wetenschap, belangenorganisaties en verzekeringsmaatschappijen.

⁷ Dit betreft de Afdeling Terreurbestrijding en Bijzondere Taken die de voorloper was van de UTBT.

Bij de infodesk van de NR is de zoekvraag uitgezet met betrekking tot alle feiten waarbij personen zijn aangehouden, die hun identiteit niet bekend hebben gemaakt (de zo genaamde NN-ers). Dit leverde enerzijds informatie over demonstraties en bezettingen op, die getoetst werd aan de registratie. Hieronder vallen ook incidenten die andere vormen van activisme betreffen zoals bijvoorbeeld anti-globalisme, anti-oorlog, anti-kernenergie, linksactivisme en milieu-activisme. Vooral nog zijn deze incidenten vastgelegd maar in de totaaltellingen van deze CBA buiten beschouwing gelaten. Anderzijds werd het hierdoor mogelijk een aantal NN-ers te benoemen die bij meerdere demonstraties en acties betrokken is geweest. Hieruit is gebleken dat individuele dierenrechtenactivisten zich ook bezig houden met andere actievormen zoals anti-globalisme, milieuactivisme en anti-oorlog.

Afbakening

Ten behoeve van deze CBA is een zogenaamd 'verzamelplan' opgesteld. Dit plan bevat een overzicht van te verzamelen informatie zoals benodigde literatuur, dossiers, te interviewen personen en te analyseren datasystemen. De *onderzoekperiode* voor deze criminaliteitsbeeldanalyse stond oorspronkelijk gepland vanaf 1 januari 1999 tot en met juni 2003. Door diverse vertragingen tijdens de uitvoering van dit onderzoek is deze onderzoekperiode met een half jaar verlengd tot eind december 2003.⁸ Gezien de aard van het onderwerp is er voor gekozen een *landelijk beeld* te schetsen van radicaal dierenrechtenactivisme. Deze CBA richt zich derhalve op binnen Nederland actieve groeperingen en op *activiteiten* die binnen Nederland hebben plaatsgevonden. Slechts daar waar internationale beelden en tendensen noodzakelijk zijn voor het inzichtelijk maken en verduidelijken van het landelijk beeld, zijn deze in de CBA opgenomen. Uitgangspunt voor deze CBA zijn al die *groeperingen, instanties en/of personen* geweest, die in NR- en overige opsporingsonderzoeken en open bronnen naar voren komen, die onder de noemer radicaal dierenrechtenactivisme te rekenen zijn.

⁸ Een positieve kant van deze verlenging is het feit dat hierdoor enkele belangrijke gebeurtenissen die in de tweede helft van 2003 hebben plaatsgevonden in deze analyse meegenomen konden worden.

Resultaten van de informatie-inwinning.

Hieronder wordt allereerst iets gezegd over de beschikbare informatie bij aanvang van de inventarisatie en vervolgens zal worden ingegaan op de resultaten van de informatie-inwinning zelf. In de aanloop naar het schrijven van deze CBA is een inventarisatie gemaakt van het reeds aanwezige onderzoeksmateriaal in relatie tot dierenrechtenactivisme. Daaruit bleek dat slechts beperkt informatie beschikbaar was over aard en achtergrond van radicaal dierenrechtenactivisme. Dit gold zowel in kwantitatieve zin (aantallen bronnen en documenten) als in kwalitatieve zin (inhoudelijke analyses). In de wetenschap dat een goede informatiepositie cruciaal is voor een CBA is door het onderzoeksteam vervolgens veel aandacht besteed aan het proces van informatie-inwinning zelf. Dit gold voor alle vier genoemde methoden van informatie-inwinning. De deskresearch leidde tot tevredenstellende resultaten. Bruikbare literatuurverwijzingen werden verkregen waarbij vooral de historische achtergronden van het opkomende dierenrechtenactivisme relatief goed in beeld konden worden gebracht. Dit gold ook

voor de interviewrondes met representanten van diverse sectoren en deskundigen uit het veld. Hun verklaringen voorzagen in goede aanvullingen op inzichten die via andere bronnen al waren verkregen. Dossieronderzoek en databaseanalyse leverde evenwel minder op dan verwacht. Het aantal recente rechercheonderzoeken naar dierenrechtenacties bleek gering te zijn en de resultaten van de via het NIK uitgezette zoekvragen waren mager: in databases van de verschillende politieregio's bevond zich slechts een beperkt aantal aan radicaal dierenrechtenactivisme gerelateerde meldingen. Hoewel een gedegen analyse naar de oorzaken hiervan buiten de reikwijdte van het onderzoek valt, zijn er enkele mogelijke verklaringen voor de beperkte informatiepositie op het gebied van radicaal dierenrechtenactivisme bij opsporingsinstanties.

Incidenten worden niet altijd herkend als zijnde gepleegd door dierenrechtenactivisten. Zo bleek dat acties van dierenrechtenactivisten niet altijd worden geclaimd. Het motief blijft dan onbekend en alleen het betreffende strafbare feit (bijv. vernieling of brandstichting) wordt geregistreerd in de politiesystemen. Ditzelfde geldt indien acties van dierenrechtenactivisten elders worden geclaimd dan op de plaats van het delict zelf. Zoals in hoofdstuk drie wordt beschreven, worden veel acties geclaimd via actiebladen en via sites op het internet. Het komt ook voor dat slachtoffers uit vrees voor een verdere verhoging van hun verzekeringspremie een incident in het geheel niet meer melden. Een laatste oorzaak voor het niet kunnen relateren van incidenten aan radicaal dierenrechtenactivisme heeft te maken met de wijze waarop incidenten binnen de politieregio's worden vastgelegd. Voor zover bekend zijn er geen afspraken om binnen de informatieknoopunten van de afzonderlijke regio's dergelijke incidenten op een gestandaardiseerde wijze te registreren. Daarnaast komt het voor dat ook incidenten die wel te relateren zijn aan radicaal dierenrechtenactivisme, slechts worden geregistreerd onder de algemene noemer 'vernieling', 'brandstichting', 'bedreiging' etc..⁹ Hoewel nader onderzoek dit uit zou moeten wijzen lijken de zojuist genoemde verklaringen samen te hangen met de relatief lage prioritering van radicaal dierenrechtenactivisme binnen de diverse politieregio's, uitzonderingen daargelaten. Oorzaak en gevolg zijn niet eenduidig aan te geven, maar het lage aantal geregistreerde incidenten per regio is waarschijnlijk een versterkende factor geweest bij de geringe onderkenning van radicale dierenrechtenincidenten. Dit is verklaarbaar gezien de vele aandachts-terreinen waar de politieregio's zich voor geplaatst zien. Een relatief lage prioritering van radicaal dierenrechtenactivisme binnen de politieregio's is waarschijnlijk ook een oorzaak voor het lange tijd niet onderkennen van de impact van radicaal dierenrechtenactivisme op nationaal niveau en - tot op zekere hoogte hiermee samenhangend - het geringe aantal rechercheonderzoeken dat op dit onderwerp heeft plaatsgevonden.

Uit de informatie-inventarisatie bleek dat er kwantitatief weinig bekend is geworden uit de databaseanalyse en het dossieronderzoek, zodat het accent kwam te liggen op de deskresearch en het daarmee samenhangende open bronnen onderzoek. Over de periode 1999 – 2003 zijn uit open bronnen in totaal 421 incidenten gevonden. Deze

⁹ Dit gebeurt bijvoorbeeld omdat het systeem niet voorziet in een code dierenrechtenactivisme.

incidenten omvatten onder andere demonstraties, acties, bezettingen, vernielingen en brandstichtingen in relatie tot dierenrechtenactivisme.

Het maken van een CBA is idealiter gebaseerd op een goede interne politieke informatiepositie aangevuld met andere bronnen zoals literatuur, dossiers en interviews. Zoals gezegd bleek dit om een aantal redenen in mindere mate van toepassing op deze CBA. Toch is het tegenvallende kwantitatieve aspect van politie-informatie niet als negatief ervaren bij de uitvoering van dit onderzoek. Hoewel terughoudendheid is betracht bij het doen van kwantitatieve uitspraken heeft een combinatie van politie-informatie met een overvloed aan geverifieerde informatie uit openbare bronnen toch waardevolle inzichten opgeleverd over aard, ernst en achtergrond van radicaal dierenrechtenactivisme. Deze inzichten hebben voldoende draagkracht om conclusies en aanbevelingen op te baseren. Een eindoordeel hierover laat het onderzoeksteam evenwel graag over aan de lezer.

2.4 Begripsbepaling

In deze paragraaf wordt een aantal centrale begrippen en termen die in deze rapportage veelvuldig terugkomen van een korte uitleg voorzien. In de desbetreffende hoofdstukken en paragrafen zal in enkele gevallen dieper op de betekenis van deze begrippen en termen worden ingegaan.¹⁰

¹⁰ Bij de beschrijving van enkele begrippen en termen is dankbaar gebruik gemaakt van de publicaties van Christian Parmentier 'De luis in de pels'; De dubieuze moraal van dierenrechtenorganisaties, Leuven 2003.

Cel: een kleine, autonoom opererende groep (het Dierenbevrijdingsfront adviseert twee tot vijf personen per cel) waarvan de leden gezamenlijke acties in het kader van de strijd voor dierenrechten ondernemen. Een cel is geen formele organisatie, maar een los samenwerkingsverband van gelijkgezinden. Er is weinig tot geen onderlinge coördinatie tussen de cellen van het Dierenbevrijdingsfront, maar aansturing door een kleine, fanatieke en radicale kern van dierenrechtenactivisten is niet uit te sluiten.

Claiminstantie: entiteit die - soms via het internet en soms via dag- of actiebladen - radicale dierenrechtenacties opeist en waarvan slechts de naam bekend is zonder verdere informatie over de achtergrond zoals organisatievorm en betrokkenheid van personen.

Criminaliteitsbeeldanalyse (CBA): een CBA omvat de beschrijving van een zeker aandachtsgebied en bestaat uit een geanonimiseerde *algemeen deel (kennisdeel)* op een specifiek aandachtsveld en bevat een beschrijving van de criminele groeperingen, netwerken en/of individuele personen die zich binnen het betreffende aandachtsveld bewegen en kan gezien worden als expertisedocument. Daarnaast bestaat een CBA uit een niet-geanonimiseerde *bijzonder (specifiek) deel*. Dit deel bevat een beschrijving van de criminele samenwerkingsverbanden (groepen, netwerken en/of de individuen

daarbinnen) die gerelateerd kunnen worden aan dit aandachtsveld. In dit deel wordt voornamelijk uitgegaan van politieke bronnen en bevat, naast een waarde-oordeel met betrekking tot vastgestelde groeperingen of personen, ook aanbevelingen om tot één of meerdere projectvoorstellen te komen.

Criminele organisatie (CO): is een organisatie als bedoeld in artikel 140 Wetboek van Strafrecht en betreft een gestructureerd en duurzaam samenwerkingsverband van twee of meer personen met een bepaalde organisatiegraad. Hierbij is een zekere bestendigheid van het samenwerkingsverband noodzakelijk, waarbij een wisselende samenstelling mogelijk is.

Dierenactivisme (DA): dit is een verzamelbegrip en omvat alle activiteiten gericht op de verbetering van de positie van dieren. In deze CBA wordt dierenactivisme onderverdeeld in activiteiten gericht op dierenbescherming enerzijds en op de promotie van dierenrechten (dierenrechtenactivisme) anderzijds.

Dierenbescherming: alle legale activiteiten gericht op het beschermen van dieren tegen mishandeling en uitbuiting.

Dierenrechtenactivisme (gematigd): omvat activiteiten gericht op de handhaving en promotie van dierenrechten door middel van legale acties zoals bijvoorbeeld demonstreren, folders uitdelen, handtekeningen verzamelen en - tot op zekere hoogte - verschillende vormen van burgerlijke ongehoorzaamheid.

Dierenrechtenactivisme (radicaal): omvat het geheel van activiteiten gericht op de handhaving en promotie van dierenrechten door middel van acties met een duidelijk illegaal karakter zoals vernielingen, brandstichting en intimidatie. Deze vorm wordt daarom ook geschaard onder 'politiek gewelddadig activisme'. De Algemene Inlichtingen en Veiligheids Dienst (AIVD) hanteert hiervoor de bruikbare definitie 'het vanuit politieke motieven veroorzaken van zaakschade, ook al is deze omvangrijk, of het ontregelen van het maatschappelijk leven'.¹¹

Dierenrechtenbeweging (DRB): collectief van gelijkdenkenden dat streeft naar het toekennen van rechten voor dieren in onze maatschappij. Daarnaast wordt dit begrip in deze rapportage ook gebruikt voor de aanduiding van de hieronder beschreven halfopen en gesloten actiegroepen.

Dierenrechtenactiegroepen: zijn de niet geregistreerde samenwerkingsverbanden van dierenrechtenactivisten die nader te verdelen zijn in *halfopen* en *gesloten*: de halfopen dierenrechtengroepen zijn niet geregistreerd in bijvoorbeeld de Kamer van Koophandel (KvK), maar beschikken vaak wel over een postbusnummer, telefoonnummer, een woordvoerder en/of een (internet)adres; de gesloten dierenrechtengroepen

¹¹ Zie de nota "Terrorisme aan het begin van de 21e eeuw", BVD, april 2001, p.9.

zijn niet traceerbaar, maar beschikken vaak wel over een anoniem internetadres. Zie ook de volgende indeling:

- A. Gevestigde dieren(-bescherming/-rechten)-organisaties:** hierbij gaat het om relatief lang bestaande organisaties met een duidelijke organisatievorm bijvoorbeeld een stichting en met een brede maatschappelijke basis in de vorm van een grote achterban.
- B. Gematigde actiegroepen:** in tegenstelling tot de gevestigde organisaties betreft het hier organisaties met een relatief kleine achterban. Deze is evenwel zeer betrokken en gemotiveerd om zich in te zetten voor het lot van de dieren. Die betrokkenheid uit zich in een grote actiebereidheid die zich ook uitstrekt tot vormen van burgerlijke ongehoorzaamheid.
- C. Radicale actiegroepen:** hoewel in het algemeen dus maar beperkte waarde moet worden gehecht aan de namen waaronder radicale groepen actie voeren, hebben de groepen allen één belangrijk element met elkaar gemeen: het duidelijk illegale karakter van deze acties.

Incident: betreft elke gebeurtenis, die met (radicaal) dierenrechtenactivisme in verband kan worden gebracht. Deze incidenten omvatten onder andere demonstraties, acties, bezettingen, vernielingen en brandstichtingen. Hierbij is het niet van belang of deze gebeurtenis een strafbaar feit is of niet.

Terrorisme: daden die begaan worden met het oogmerk om (een deel van) de bevolking van een land ernstige vrees aan te jagen, dan wel een overheid of (inter)nationale organisatie te dwingen iets te doen, niet te doen of te dulden, dan wel de fundamentele politieke, constitutionele, economische of sociale structuren van een land of een (inter)nationale organisatie ernstig te ontwrichten of te vernietigen.

Veganisme: is te beschouwen als een zuiver plantaardige leefwijze. Veganisten zien zoveel mogelijk af van het gebruik van voeding, kleding, schoeisel, medicijnen, cosmetica enz., verkregen via gebruik van welk dier dan ook. In tegenstelling tot vegetariërs, die slechts een dieet zonder vlees, vis of gevogelte nuttigen, gebruiken veganisten in het geheel geen dierlijke producten. Geen vlees dus, maar ook geen zuivel, honing, leer enz. Ook tracht men zoveel mogelijk producten te vermijden die op dieren zijn getest.

2.5 Leeswijzer

Voor de leesbaarheid van deze rapportage wordt in deze paragraaf een overzicht geschetst van de afzonderlijke hoofdstukken en de onderwerpen die hierin aan bod komen.

In hoofdstuk drie wordt aandacht besteedt aan de *'achtergronden en ontwikkelingen'* van het radicaal dierenrechtenactivisme. In de eerste paragraaf (3.1) wordt stilgestaan bij de ideologie en beweegredenen die aan het radicaal dierenrechtenactivisme ten grondslag liggen. Daarbij is de veganistische leefwijze een centraal uitgangspunt voor diverse groepen die zich met radicaal dierenrechtenactivisme bezighouden. In de daarop volgende paragraaf (3.2) wordt uitvoerig stilgestaan bij de ontwikkeling van het radicaal dierenrechtenactivisme. De historische context en de (radicale) ontwikkelingen zoals die zich vanaf begin jaren tachtig in het dierenrechtenactivisme hebben voorgedaan worden hierin uitvoerig beschreven. Deze paragraaf wordt afgesloten met een categorisering van de dierenrechtenorganisaties.

In het vierde hoofdstuk wordt de ontwikkeling van het *'radicaal dierenrechtenactivisme: 1999 tot 2004'* over de afgelopen vijf jaar beschreven. Daarbij wordt op de eerste plaats aandacht besteedt aan de activiteiten (4.1) van dierenrechtenactivisten, waaronder een beschrijving van de incidenten, de (inter)nationale samenwerkingsverbanden, de werkwijzen en de gehanteerde communicatie- en propagandamiddelen. Vervolgens wordt stilgestaan bij de slachtoffers van dierenrechtenacties (4.2). In de derde paragraaf van dit hoofdstuk worden enkele (opsporing)onderzoeken (4.3) besproken die (in)direct aan radicaal dierenrechtenactivisme gerelateerd kunnen worden. Het hoofdstuk wordt in de voorlaatste paragraaf (4.4) afgesloten met een korte beschrijving van de waargenomen professionalisering van het radicaal dierenrechtenactivisme en van een aantal tendensen, de gevolgen en de maatschappelijke impact die het radicaal dierenrechtenactivisme heeft.

Het vijfde hoofdstuk belicht het *'juridisch kader en de repressieve en preventieve maatregelen'*. In de eerste paragraaf (5.1) wordt stilgestaan bij de (strafbare) gedragingen van dierenrechtenactivisten zoals demonstraties en veel gepleegde misdrijven. Ook wordt aandacht besteed aan de beschrijving van de begrippen 'criminele organisatie' en 'terrorisme' en de mogelijkheden die hieruit zijn te destilleren bij een eventueel operationele aanpak. In de daarop volgende paragraaf (5.2) wordt ingezoomd op de repressieve en preventieve maatregelen die ten aanzien van radicaal dierenrechtenactivisme geïnitieerd zouden kunnen worden. Een uitvoerige beschrijving hiervan is uitgewerkt in het specifieke deel van deze CBA. De laatste paragraaf (5.3) van dit hoofdstuk omvat de politieke en justitiële rechtshulp waarin met name wordt ingegaan op de (inter)nationale samenwerking en informatieverdeling en -uitwisseling tussen (bijzondere) opsporingsinstanties.

Het zesde en laatste hoofdstuk van dit rapport omvat een samenvatting (6.1) van dit onderzoek naar radicaal dierenrechtenactivisme. In de daarop volgende paragraaf worden enkele conclusies getrokken (6.2).

Het rapport wordt afgesloten met een literatuuroverzicht en een aantal bijlagen.

Hoofdstuk 3

Radicaal dierenrechtenactivisme: aard, achtergronden en ontwikkelingen voor 1999

In dit hoofdstuk worden de achtergronden en ontwikkelingen van het radicaal dierenrechtenactivisme in Nederland belicht. De beantwoording van de eerste onderzoeksvraag staat centraal in dit hoofdstuk. In de eerste paragraaf wordt stil gestaan bij de motivatie van radicale activisten. Er komt een aantal filosofische en/of ideologische aspecten aan de orde en er wordt met name stilgestaan bij de diverse subgroepen die binnen het radicaal dierenrechtenactivisme te onderscheiden zijn. Ook wordt aandacht besteed aan het feit hoe de westerse denkwijze over dieren door de eeuwen heen veranderd is. Daarnaast wordt ingegaan op de vraag welke (inter)nationale groeperingen en/of instanties hierbinnen te benoemen zijn, wat hun doelstellingen zijn en op welke wijze het radicaal dierenrechtenactivisme in Nederland 'georganiseerd' is. Dit hoofdstuk wordt afgesloten met een samenvatting.

3.1 Ideologie en beweegredenen

*'By what criteria can you justify denying basic rights to any living thing? (...) Would you eat your housecat, or force a mentally retarded child to ingest oven cleaner? If not, then why is it ok to eat cows and test products on sentient animals?'*¹²

Wat motiveert een activist om uit naam van de strijd voor de dierenrechten tegen de wet te handelen? Waarom vindt men dat het belang van dieren boven dat van bijvoorbeeld bedrijven of zelfs van personen gaat? In deze paragraaf zal getracht worden om een antwoord op deze vragen te geven. Er zal blijken dat het radicaal dierenrechtenactivisme niet eenvoudig aan één ideologie te verbinden is (bijvoorbeeld die van het linkse activisme, zoals in diverse media veelal gesuggereerd wordt), maar een aantal zeer uiteenlopende achtergronden heeft. Alvorens over te gaan op een beschrijving van de huidige radicale dierenrechtenactivisten zal beschreven worden hoe de Westerse denkwijze over dieren door de eeuwen heen veranderd is. Daarna wordt ingegaan op een aantal algemene uitgangspunten van het huidige radicaal dierenrechtenactivisme. Een verbindende factor lijkt hierbij de veganistische leefwijze te zijn. Binnen het radicale dierenrechtenactivisme zijn verschillende subgroepen te herkennen die er elk om hun eigen redenen een veganistische leefwijze op na houden. Hoewel het niet altijd mogelijk is om personen in één bepaalde subgroep te plaatsen, worden ten behoeve van de leesbaarheid in dit hoofdstuk de globale categorieën 'Straight Edge', rechtsactivisten, milieuactivisten, feministen en linksactivisten onderscheiden. Iedere subgroep zal afzonderlijk beschreven worden.

¹² Tekst van de zanger Moby op het hoesje van zijn CD *Animal Rights*.

3.1.1 Westerse denkwijzen over dieren

De westerse ideeën over natuur en milieu en de rol die mensen daarin spelen zijn van oudsher bepaald door joods-christelijke opvattingen. In de joods-christelijke traditie neemt de mens een bijzondere, dominante plaats in ten aanzien van de rest van de natuur. De natuur staat ten dienste van de mens en het staat de mens dan ook vrij om zijn omgeving voor zijn eigen belangen te gebruiken. Er wordt zelfs gesteld dat God de natuur slechts geschapen heeft om aan de behoeften van de mens te voldoen. Hierbij moet wel aangetekend worden dat de mens wordt beschouwd als rentmeester over de aarde namens God en dat men de plicht heeft om de goddelijke schepping ook voor latere generaties in stand te houden. Mensen kunnen de aarde aldus niet onbeperkt exploiteren maar dienen rekening te houden met de gevolgen voor de toekomst. Middeleeuwse denkers als Aquino en Descartes bevestigden de visie dat dieren een ondergeschikte plaats hebben aan mensen. Dieren zouden geen bewustzijn hebben en niet beschikken over het vermogen om pijn te lijden en genot te ervaren. Wel stelde Aquino dat wreedheid tegen dieren verwerpelijk is; niet omdat dieren moreel belangrijk zijn, maar omdat dit aanleiding kan geven tot wreedheid tegen mensen.

In de achttiende eeuw begon de visie op dieren geleidelijk te veranderen. Net als Aquino stelde Immanuel Kant dat wreedheid tegen dieren kan leiden tot wreedheid tegen mensen. Hij bracht ook een nieuw aspect naar voren dat te maken had met de eigendom van dieren. Het mishandelen van dieren leidt indirect tot schade voor de eigenaar van het dier en dient daarom volgens Kant veroordeeld te worden. In dezelfde eeuw werd de filosofie van het utilitarisme ontwikkeld. Kort gezegd komt dit er op neer dat de mens de grootste welvaart kan bereiken door te streven naar het grootste geluk voor de meesten. Een aspect hiervan is het bevorderen van plezier en het vermijden van lijden. Jeremy Bentham heeft deze theorie verder ontwikkeld en past dit ook toe op dieren. Het gaat volgens hem niet om “*Can they reason? Can they talk? But, Can they suffer?*”.¹³ Bentham is van mening dat dieren wel degelijk kunnen lijden en dat ook zij dus beschermd moeten worden. Deze ideeën werden versterkt door Darwins evolutietheorie. Deze biologische theorie vormt de basis voor het idee dat mens en dier geen fundamenteel verschillende wezens zijn, maar slechts verschillende uitkomsten van de evolutie. Volgens Darwins theorie bestaan er hooguit graduele verschillen tussen verschillende soorten en kan er geen scherpe scheidingslijn getrokken worden. In het verlengde van dit gedachtegoed werden in de loop van de negentiende eeuw in verschillende Europese landen dierenbeschermingsverenigingen opgericht. Het ontstaan van deze organisaties is nader beschreven in de volgende paragraaf 3.2.

¹³ Bentham, 1960, p. 412

In de twintigste eeuw drong het proces van schaalvergroting ook door in de agrarische sector en ontstonden de intensieve veeteelt en landbouw. Door efficiency bevorderende maatregelen te nemen konden de kosten per dier worden beperkt. Een voorbeeld hiervan was meer dieren op een kleinere oppervlakte te houden, waardoor de kosten

van huisvesting konden dalen. Dieren werden volgens sommigen alleen nog maar beschouwd als productiemachines en dit leidde na de Tweede Wereldoorlog tot hernieuwde belangstelling voor dierenwelzijn. In 1975 publiceerde Peter Singer het invloedrijke boek *Animal Liberation*.¹⁴ In het verlengde van het utilitaristische gedachtegoed van Bentham beargumenteerde Singer dat ook dieren moeten worden meegerekend bij het streven naar het grootste geluk. Alle wezens die kunnen lijden hebben volgens hem een gelijk belang in het vermijden van pijn. Singer roept dan ook op tot een levensstijl waarbij geen lijden aan dieren wordt toegebracht. De meest praktische en effectieve manier om dat te doen, is door vegetarisch te leven. Singer is niet van mening dat dieren net zoals mensen behandeld moeten worden, maar wel dat er meer rekening moet worden gehouden met hun belangen dan nu het geval is. De ideoloog Tom Regan vindt dat Singer nog niet ver genoeg gaat en stelt dat dieren zonder meer over een aantal basisrechten beschikken en dat de erkenning van deze rechten fundamentele veranderingen impliceert in de wijze waarop dieren behandeld worden. Het gaat om de inherente waarde van elk individueel dier dat aldus respect verdient en goed behandeld moet worden. In navolging van Singer en Regan hebben vele anderen de laatste decennia een andere visie op dieren en hun rol in de samenleving bepleit. De meest radicale visie van dierenrechtenactivisten, de zogenaamde veganisten, wordt in de paragraaf 3.1.3 beschreven.

¹⁴ Singer P., *Dierenbevrijding*, De Geus, Breda (1990).

3.1.2 De ideeën van radicale dierenrechtenactivisten over de positie van dieren

Het is evident dat radicale dierenrechtenactivisten zich bekommeren om het lot van dieren in de huidige samenleving. Zij strijden met name tegen de uitbuiting en onderdrukking van dieren in de bio-industrie (bijvoorbeeld in de intensieve veeteelt, de farmaceutische industrie en bij pelsdierfokkerijen). Hier ligt een doordachte visie aan ten grondslag die keer op keer in publicaties, interviews en verklaringen wordt uitgedragen. De uitgangspunten van radicale dierenrechtenactivisten in Nederland worden uitgebreid beschreven in een communiqué van het Dierenbevrijdingsfront (DBF) dat in 2000 bij het actieblad *Ravage* werd bezorgd. De motieven en handelwijzen van een cel van het DBF komen hierin aan de orde. Hoewel het om een publicatie van één cel gaat, is de verklaring waarschijnlijk illustratief voor de opinie van andere DBF-activisten. Daarom zal mede aan de hand van dit DBF-communiqué in deze paragraaf de visie van radicale dierenrechtenactivisten op de positie van dieren in onze samenleving worden toegelicht.

In het communiqué wordt allereerst gesteld dat het DBF ieder systeem of geloof verwierpt dat onderdrukking en uitbuiting tolereert, accepteert en legitimeert. Dit past in de anarchistische ideologie die hieronder in de subparagraaf over linksactivisme nader wordt toegelicht. Eén van de zaken die het DBF de huidige maatschappij verwijt, is dat zij de mens nog steeds als een superieur wezen beschouwt en dat de aarde

en al haar bewoners er zijn om de mens te dienen. Omdat de mens in deze opvatting zo'n centrale positie wordt toegedicht, wordt dit antropocentrisme genoemd. Dit antropocentrisme wordt door dierenrechtenactivisten absoluut afgewezen. Zij menen namelijk, in navolging van een aantal van de besproken ideologen, dat er geen wezenlijk verschil is tussen het lijden van mensen en dat van dieren. Daarom beschikken dieren over dezelfde fundamentele rechten als mensen. Vooral als gevolg van de industrialisatie van de westerse samenlevingen zijn mensen dieren te veel gaan beschouwen als machine.¹⁵ Radicale dierenrechtenactivisten vinden zelfs dat het maken van onderscheid tussen mensen en dieren hetzelfde is als het aanbrengen van onderscheid tussen het zwarte en het blanke ras (naar analogie van de term racisme wordt dit speciëcisme genoemd: discrimineren naar soort). Dit soort vergelijkingen wordt regelmatig aangehaald en er wordt dan op gewezen dat in het verleden slaven en vrouwen ook werden achtergesteld. Het zou een kwestie van voortgaande beschaving zijn om dieren dezelfde rechten als mensen toe te kennen. Zo stelde één van de verdachten in een rechtszaak tegen activisten op 10 oktober 2003 voor de politierechter:

¹⁵ In de vorige paragraaf is de ontwikkeling van de visie van de mens ten aanzien van dieren reeds beschreven. Andere beschrijvingen zijn o.a. te vinden in B. Noske (1988) en G. Cazaux (2001).

“De strijd voor het stemrecht voor vrouwen of voor de afschaffing van slavenarbeid stuitte vele jaren geleden ook op veel tegenwerking en onbegrip, toch zien we nu in dat deze strijd rechtvaardig was en een vooruitgang voor ons allen. We moeten proberen in te zien dat het met de strijd voor dierenrechten niet veel anders zal zijn.”¹⁶

¹⁶ “Dierenrechtenactivisten vrijgesproken”, www.indymedia.nl, 11-10-2003.

Sommigen gaan zo ver dat zij de bio-industrie vergelijken met de Holocaust en met concentratiekampen. Er wordt dan bijvoorbeeld gewezen op de overeenkomsten in transportmethoden, de massaliteit, medische experimenten, selectie van zwakkeren etc. De Oostenrijker Kaplan schrijft zelfs:

“Wanneer we willen weten welke middelen legitiem zijn om dieren uit hun wereldwijd aanwezige concentratiekampen te bevrijden, hoeven we maar één vraag te stellen: welke middelen zijn geoorloofd om mensen uit concentratiekampen te bevrijden? Het antwoord ligt voor de hand: alle middelen.”¹⁷

¹⁷ H. F. Kaplan, *Tierrechte. Die Philosophie einer Befreiungsbewegung*, zoals geciteerd in “Groen radicalisme heeft bruine wortels”, R. Bodelier, *De Volkskrant* 10-08-2002.

Volgens het DBF kent het kapitalistische systeem vele wetten en voorschriften die het onderscheid tussen mensen en dieren legitimeren en in stand houden. Deze wetten worden door de activisten niet erkend, zo schrijven zij in het communiqué:

“wetten die vervaardigd zijn vanuit een systeem dat mensen het recht geeft om onze broeders en zusters op miljardenschaal levenslang te martelen en daarna te vermoorden, zijn voor ons geen wetten van rechtvaardigheid en gelijkheid.”

Er wordt door dierenrechtenactivisten vaker vanuit gegaan dat de situatie zo ernstig is en de huidige wetgeving zo verkeerd is dat het gerechtvaardigd is om deze te overtreeden. In het televisieprogramma Netwerk op 28 september 2003 stelde woordvoerder Erik de Gier van het DBF:

“Wij zijn verzetsstrijders, in die zin dat wij willen dat alle dieren vrijgesteld worden. Er is een oorlog aan de gang. (...) Wij hebben niets met wetboeken te maken, of wetten gemaakt door overheden die denken aan het geld en niet aan het welzijn van dieren.”

Het risico van strafrechtelijke vervolging bij het handelen tegen de geldende wetten nemen de dierenbevrijders graag voor lief. In de laatste zinnen van het communiqué wordt dit duidelijk geschetst:

“Dierenbevrijders zijn bereid hun vrijheid op het spel te zetten voor de vrijheid van de gevangene dieren en voor het behoud van de aarde. De dieren hebben helemaal niks aan jou als je alleen maar veganist bent en een grote bek opzet (...) Het enige wat hun vrijheid in de weg staat, is jouw angst. Kom over die angst heen. Leef voor de vrijheid van de aarde en alle dieren. DE TIJD OM TE HANDELEN IS NU!”

Juist omdat het om zaken van leven en dood gaat, zegt het DBF niet bereid te zijn tot het sluiten van compromissen of zelfs maar open te staan voor een discussie. Als activisten mensen willen overtuigen van hun gelijk moeten ze dat vooral proberen, maar zij moeten niet denken dat zij daarmee dieren redden. Daarom is het DBF voorstander van militante directe actie om de industrieën een halt toe te roepen, en zij zullen daarmee doorgaan tot de industrieën vernietigd zijn. Hierbij gaat het om niet-gewelddadige acties, dat wil zeggen acties waarbij geen slachtoffers (mensen of dieren) vallen:

“Bij vernietiging van moordindustrieën gaan wij puur voor de maximaal haalbare economische sabotage, zonder daarbij levens in gevaar te brengen.”

Het gelijkstellen van dieren aan mensen is voor dierenrechtenactivisten van wezenlijk belang is. Dit principe gaat zelfs boven de geldende rechtsregels, zodat de activisten zich boven de wet geplaatst voelen. Het begaan van strafbare feiten wordt niet als zodanig ervaren omdat men ervan uit gaat dat men een hoger doel dient.

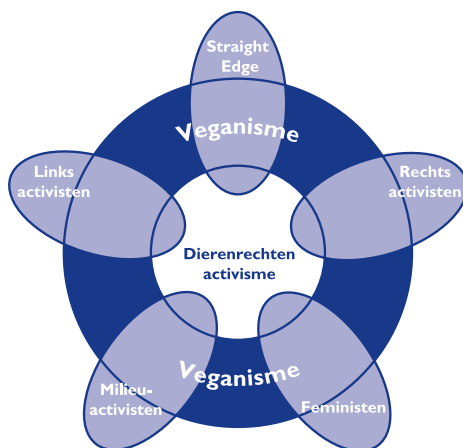
3.1.3 Veganisme als centraal uitgangspunt

Onder andere uit interviews en open bronnen als het internet wordt duidelijk dat vrijwel alle radicale dierenrechtenactivisten veganist zijn. Het veganisme is geen ideologie, maar een leefwijze die men uit diverse motivaties kan volgen. In tegenstelling tot vege-

tariërs, die slechts een dieet zonder vlees, vis of gevogelte nuttigen, gebruiken veganisten in het geheel geen dierlijke producten. Geen vlees dus, maar ook geen zuivel, honing, leer enzovoort. Ook tracht men zoveel mogelijk producten te vermijden die op dieren zijn getest. De keus voor veganisme is niet altijd gebaseerd op overwegingen die met dierenleed te maken hebben. Men hoopt door deze levensstijl ook de armoede (plantaardige producten zijn goedkoper) en milieuvervuiling (plantaardige producten leveren geen mest op) tegen te gaan. Een veganistische leefwijze vereist vele opofferingen in het dagelijks leven en is te beschouwen als een zeer bewuste keuze. In figuur 1 is schematisch weergegeven hoe het veganisme een centraal uitgangspunt vormt voor verschillende subgroeperingen. Hoewel zeker niet alle aanhangers van een bepaalde subgroep veganist zijn, is het omgekeerd wel zo dat vrijwel alle veganisten uit één van deze categorieën komen. Vanuit elk van deze veganistische subgroeperingen is weer een kleiner aantal personen actief voor het radicale dierenrechtenactivisme. De zogenaamde linksactivisten en de aanhangers van 'Straight Edge' lijken het meest vertegenwoordigd binnen het Nederlandse radicaal dierenrechtenactivisme. Alle weergegeven groeperingen zullen in de volgende paragrafen nader beschreven worden. Hierbij moet worden aangetekend dat het, gezien de geringe hoeveelheid informatie die hierover beschikbaar is, niet altijd eenduidig vast te stellen is wat de precieze beweegredenen zijn van dierenrechtenactivisten. Er is tenslotte ook nog een aantal mensen dat louter uit gezondheidsoverwegingen besluit om veganistisch te leven. Aangezien deze subgroepering zich niet inzet voor dierenrechten, blijft de groep hier verder buiten beschouwing.

3.1.4 Subgroeperingen activisten

Figuur 1 Dierenrechtenactivisme en ideologie

Straight Edge¹⁸

De stroming *Straight Edge* (SXE) is vernoemd naar het gelijknamige lied van de Amerikaanse hardcore-punkband *Minor Threat* uit het begin van de jaren tachtig van de vorige eeuw. In dit lied verwerpt de zanger het overmatige drugsgebruik in de punkbeweging en pleit hij in plaats daarvan voor een sobere levensstijl. Hierbij zijn sigaretten, alcohol, drugs en ongebreidelde seks uit den boze. Het uitgangspunt is respect voor jezelf en voor anderen te hebben. Straight Edge werd de naam van de nauwelijks georganiseerde *underground*-beweging die deze levensstijl aanhangt. Deze beweging heeft zijn oorsprong in de Verenigde Staten. De aanhangers onderhouden volgens de Groene Amsterdammer nauwe onderlinge contacten en hebben 'hun eigen bands, tientallen blaadjes en een herkenningsteken: een kruis, bevestigd aan een polsbandje, gestift op de rug van de hand of geprint op T-shirts'. In 1985 waren in Nederland slechts zo'n twintig straight edgers actief, maar in 1996 liepen de schattingen uiteen van driehonderd tot enkele duizenden. Het karakter van de groepering is inmiddels ook iets veranderd: men zet zich niet meer zozeer af tegen de bandeloosheid van de punkbeweging (die immers vrijwel ter ziele is gegaan), maar meer tegen pillenslikkende leeftijdsgenoten. Ook zijn er steeds meer SXE-aanhangers die een vegetarische of veganistische leefwijze volgen. De straight edgers zouden tegenwoordig veel radicaler zijn dan in de beginperiode van de beweging: 'Vooral in de Verenigde Staten gaat het er soms ruig aan toe. Een jongen die zich met een nepbontjas op het podium vertoonde, haalde zich de woede van de militante straight edgers, actief in de Animal-Rights-beweging, op de hals en kwam er niet zonder kleerscheuren vanaf. Het verhaal gaat dat in Duitsland zelfs melkdrinkers werden gemolesteerd'.

De radicalere variant van Straight Edge staat bekend als *Hardline* (hoewel Hardliners banden met Straight Edge ontkennen, gaan zij uit van dezelfde basisprincipes en hebben zij dezelfde muziekvoorkeur). Hardliners zien zichzelf als een politiek revolutionaire voorhoede en baseren zich daarbij op de zogenaamde natuurwetten. Zij houden er een strikt veganistische levensstijl op na en zijn uitgesproken tegenstanders van abortus. Dit leidt nogal eens tot botsingen met de "reguliere" SXE-aanhangers, die er een meer liberale mening op na houden. Zo zouden tijdens een concert in Buffalo (Verenigde Staten) in 1996 de fans van twee bands met elkaar slaags zijn geraakt omdat de ene band vóór en de andere band tegen abortus pleitte.¹⁹ Vanuit de ideeën van Straight Edge en Hardline hebben (zowel in Nederland als daarbuiten) een aantal Straight Edgers zich toegelegd op het strijden voor een betere positie voor dieren. Paul en Olaf, twee Amersfoortse Straight Edgers van het eerste uur, zeggen hierover: "Er wordt steeds vaker gekeken naar politieke onderwerpen, want het leven bestaat uit meer dan geen alcohol, drugs, roken en "true till death" (=monogamie). Het SXE-bewustzijn heeft wel de nodige dierenrechtenactivisten opgeleverd en er voor gezorgd dat punk niet is afgeleden in de goot."²⁰

¹⁸ Gezien het zeer geringe aantal gegevens dat over deze stroming te vinden is, is de informatie vrijwel geheel gebaseerd op het artikel 'Padvinderpunk', De Groene Amsterdammer, 18-12-1996. Ook de aangehaalde citaten zijn, tenzij anders vermeld, uit dit artikel afkomstig.

¹⁹ C. Centner, SXE after the millennium, 1998 (26-09-2003 geraadpleegd op www.geocities.com/Athens/Aegan/6468/sxe2000.html).

²⁰ J. Draaisma en J.K. Helms, - Generatie Speldenprik; interviews met jongeren die zich inzetten voor het milieu en mensen- en dierenrechten, Baalproducties Sittard, 2000, p.54.

Rechtsactivisten

Hoe vreemd het op het eerste gezicht ook lijkt, onder veganisten en dierenrechtenactivisten bevinden zich ook personen die te scharen zijn in de hoek die doorgaans als “rechts” wordt bestempeld. Hierboven is bijvoorbeeld reeds omschreven hoe een aantal veganisten uit de Straight Edge-scene zich sterk tegen abortus verzet. Zo vraagt een vrouwelijke Hardline-aanhanger zich af: “De meeste veganisten respecteren het leven van dieren, waarom zou je die cirkel van mededogen niet openen voor het ongeboren menselijk leven?”²¹ Dit standpunt ten aanzien van abortus wordt doorgaans beschouwd als rechts. De veganistische levensstijl is echter nog veel dieper ingebed in het rechtse gedachtegoed. Dit vindt zijn oorsprong in het nationalisme, een ideologie die als (extreem)rechts wordt bestempeld. In het nationalisme staat de voorliefde voor het nationale, het eigen volk, het eigen land en voor sommigen ook de eigen leefomgeving centraal. Uit respect voor deze leefomgeving zou men daarom vegetarisch of veganistisch moeten leven. Ook om het volk gezond te houden zou een dergelijke levensstijl van belang zijn.

²¹ Geciteerd uit H. Westerink en E. Krebbers, *Van nature links?: over sjamanisme, dierenbevrijding en de Natuurwetpartij*, Stichting Gebladerte, Leiden 1998.

Een heel andere invalshoek is de nationaal-economische. Veel Europese landen zijn voor hun vleesvoorziening en/of voor hun veevoeding afhankelijk van het buitenland. In de nationalistische opvatting is deze afhankelijkheid van andere volken verwerpelijk en het eten van vlees daarom ook.²² Vlees uit eigen land zou wellicht nog wel acceptabel zijn, maar er is ook een economische factor die een rol speelt. Voor de productie van een kilo vlees is namelijk vele malen meer grondoppervlakte benodigd dan voor de productie van een kilo graan. Er is aldus meer voedsel beschikbaar voor het eigen volk wanneer men zich richt op landbouw dan wanneer men zich concentreert op veeteelt.

²² Interessant is in dit verband dat rechtse activisten zich tegen buitenlandse ketens als McDonalds keren omdat die de eigen cultuur kapot zouden maken.

Ook de Nederlandse Centruumpartij en de Centrumdemocraten hebben zich in de jaren negentig op beperkte schaal bezig gehouden met aan dierenrechten gerelateerde onderwerpen, bijvoorbeeld door het onderwerp kort aan te stippen in hun verkiezingsprogramma's. Duitse extreemrechtse partijen en groeperingen gaan nog veel verder en verwijzen vaak naar het feit dat ook Adolf Hitler vegetariër was. In Duitsland werden in het verleden zelfs pamfletten verspreid, waarin werd gesteld dat laboratoriumproeven niet op dieren, maar op Turken moeten worden uitgevoerd.²³ Dit is echter een zeer extreem standpunt dat onder dierenrechtenactivisten waarschijnlijk niet breed gesteund wordt. De linkse stichting Gebladerte wijst er op dat in Nederland de vooral in de jaren zeventig en tachtig actieve organisatie 'Ekologische Beweging' (EB) bestond uit (extreem)rechts georiënteerde personen.²⁴ Zo zou in het beginselprogramma van de EB staan dat gastarbeiders teruggestuurd moeten worden naar hun natuurlijke omgeving, want: 'Vreemdelingen in de samenleving scheppen altijd een bijna instinctieve afweerreactie. Ecologen en biologen nemen dit op grote schaal waar in de hele natuur. Het ontkennen hiervan is het niet erkennen van de ecologie'.

²³ *Groen radicalisme heeft bruine wortels*, R. Bodelier, Volkskrant 10-08-2002.

²⁴ H. Westerink en E. Krebbers, *Van nature links?: over sjamanisme, dierenbevrijding en de Natuurwetpartij*, Stichting Gebladerte, Leiden 1998.

Het aantal veganisten onder rechtse activisten is erg klein. Een nog kleiner deel daarvan wordt actief als dierenrechtenactivist. Er lijken nauwelijks banden te worden onderhouden met andere stromingen binnen het radicaal dierenrechtenactivisme en de invloed van rechts lijkt dan ook zeer beperkt.

Milieuactivisten

Bij gebrek aan een betere term wordt hier de brede benaming milieuactivisten gebruikt voor een divers gezelschap dat vanuit een bredere visie op natuur en milieu een veganistische levensstijl aanhangt. Hierbij worden verschillende invalshoeken gehanteerd. Zoals reeds vermeld in de paragraaf over rechtsextremisme is voor de productie van een kilo vlees meer grondoppervlakte benodigd dan voor de productie van een kilo graan. Door te leven van de landbouw hoeft er dus minder natuur aangewend te worden voor menselijk gebruik. Ook levert veeteelt enorme hoeveelheden mest op, wat schadelijk is voor het milieu. Een deel van de Nederlandse activisten heeft inderdaad een brede visie op milieu- en dierenaangelegenheden, zo blijkt uit een citaat van de woordvoerder van de milieubeweging Earth Liberation Front (ELF): "ELF is geen radicale milieugroep maar een ecologische guerrillabeweging die ecofeminisme omarmt, evenals de bevrijding van dier, aarde en mens. Het doel is te bewaren wat nog over is, terug te nemen wat is vernietigd en bovenal het verdedigen van de existentie van ons en andere soorten. (...) De grootste nadruk ligt op wegen, regenwouden en mijnen maar er zijn andere mikpunten die net zo sinister zijn en dichterbij huis liggen. Aan onze eigen lichamen wordt gesleuteld en gepeuterd door middel van biotechnologie en genetische manipulatie."²⁵

²⁵ Actieblad *Ravage*,
21-03-1997.

De diepere achtergronden van milieuactivisme zijn vastgelegd in een aantal complexe ideologieën met vaak zeer exotische benamingen. De meest genoemde stroming is die van de *deep ecology*, in 1972 geïntroduceerd door de Noorse filosoof Arne Naess. Hij onderscheidde grofweg twee vormen van ecologie, namelijk de oppervlakkige (*shallow*) en de diepgaande (*deep*). Volgens Naess strijdt de oppervlakkige ecologische stroming slechts tegen milieuverontreiniging en de uitputting van grondstoffen vanuit bezorgdheid om de gezondheid en de rijkdom van de mensen in de geïndustrialiseerde landen. De diepgaande ecologie daarentegen zou een bredere en meer mondiale benadering van de milieuproblematiek hanteren. *Deep ecology* bestaat volgens Naess uit een aantal samenhangende opvattingen ten aanzien van de relatie van mensen tot de natuur, tot elkaar en tot andere soorten organismen en opvattingen over hoe de menselijke samenleving sociaal en politiek georganiseerd moet worden. Latere auteurs als Devall en Sessions werkten deze filosofie verder uit. Zij beargumenteerden dat de samenleving geheel nieuwe ecologische inzichten zal moeten ontwikkelen om wezenlijke veranderingen in de bejegening van de natuur teweeg te brengen. De traditionele opvattingen over de natuur en onze houding ten aanzien daarvan moeten fundamenteel ter discussie gesteld worden. Met name de aanhangers van de actiegroep *Earth First!* (in Nederland bekend als Groen Front!) omarmden de ideeën van *deep ecology*.

Het bood hen een meer systematische benadering dan andere milieufilosofieën en impliceerde dat directe actie ondernomen zou moeten worden om de vereiste revolutie teweeg te brengen.

Een andere stroming is die van het bioregionalisme. Deze gedachtegang deelt een aantal kenmerken met de sociale ecologie, het anarchisme en het feminisme. Bioregionalisten streven naar een ecologisch stabiele en zelfvoorzienende levenswijze waarbij kleine sociale gemeenschappen geïntegreerd leven met hun natuurlijke omgeving. Er zijn met name door ecofeministen in de Verenigde Staten daadwerkelijk diverse 'biogemeenschappen' opgericht. Feministen worden in de volgende paragraaf nader beschreven. Er zijn nog veel meer van dit soort stromingen, maar deze blijven in dit kader buiten beschouwing of worden behandeld in de paragraaf over *linksactivisme*. Het is in elk geval duidelijk dat een aantal veganisten een zeer brede visie heeft op de wijze waarop de samenleving om moet gaan met natuur en milieu. Vanuit deze zienswijzen is er een aantal personen dat zich bezig houdt met het radicaal dierenrechtenactivisme. Er zijn echter ook mensen die activiteiten, die slechts gericht zijn op het welzijn van dieren, afwijzen omdat hierbij geen rekening wordt gehouden met de bredere milieubelangen.

(Eco)feministen

In de jaren zeventig ontstond een soort samenvoeging van het ecologische en het feministische gedachtegoed, dat de naam ecofeminisme kreeg. Ecofeministen vinden dat in *deep ecology* de belangrijkste oorzaken van de verwaarlozing van het milieu genegeerd worden en dat de aarde niet gered kan worden zonder de dominante positie van mannen in de samenleving te wijzigen. Het ecofeminisme bestrijkt vele ideeën, maar de basisgedachte is dat er verbanden bestaan tussen de onderdrukking van vrouwen en de onderdrukking van de dieren en overigens ook met alle andere vormen van onderdrukking jegens bijvoorbeeld een sociale klasse, mensen met een bepaalde huidskleur etc. Alle vormen van onderdrukking zijn verschillende aspecten van hetzelfde fenomeen en dienen bestreden te worden. Zo stelt de Amerikaanse beweging *Feminists for Animal Rights* (FAR) dat zij alle geweld tegen vrouwen én dieren wil beëindigen. Geweld, uitbuiting en het als gebruiksvoorwerp beschouwen van vrouwen, dieren en andere categorieën komt voort uit dezelfde patriarchale mentaliteit. FAR probeert de dierenbeweging te feminiseren en bij de vrouwenbeweging meer begrip te kweken voor dierenrechten. Deze feministische visie op de rol van dieren in de samenleving heeft een aantal personen bewogen tot een veganistische levenswijze. Hoewel zich onder radicale dierenrechtenactivisten in Nederland veel vrouwen bevinden, zijn er geen aanwijzingen dat de feministische beweging erg actief is. Wel zijn er enkele dierenrechtenactivisten die zich ook inzetten voor de feministische zaak.

Linksactivisme

“Onderdrukking van dieren hangt samen met andere machtsverhoudingen in de maatschappij. Er is een enorm politiek systeem verantwoordelijk voor de uitbuiting van dieren, de vernietiging van het milieu. (...) Het kapitalisme is het totalitaire systeem van de economie over het sociale leven. Al het leven wordt handelswaar in deze maatschappij, ook dieren.”²⁶

Uit dit citaat blijkt dat een deel van de veganisten een brede politieke opvatting heeft over de verhoudingen in de maatschappij. De rechten die specifiek aan dieren moeten toekomen, vormen hier slechts een deelaspect van. Deze groep activisten wordt aan de linkerkant van het politiek-ideologische spectrum geplaatst. Juist vanwege de brede politiek-economische maatschappijvisie is het moeilijk om aan te geven wat het links-activisme nu exact behelst. Het vindt zijn oorsprong in het socialistische gedachtegoed, waarin het begrip solidariteit centraal staat. In de praktijk wordt dit niet alleen vertaald naar solidariteit met mensen die minder goed bedeeld zijn (in het communisme van oudsher het *proletariaat* genoemd), maar ook naar solidariteit met de Derde Wereld of met slecht behandelde dieren. Veganisten met een linkse achtergrond beschouwen de wijze waarop dieren behandeld worden als een verderfelijk uitvloeisel van de kapitalistische consumptiemaatschappij.²⁷ Deze industriële maatschappij heeft volgens hen niet alleen directe negatieve gevolgen voor het milieu, zoals zure regen en het broeikas-effect. Als gevolg van de uitputting van natuurlijke hulpbronnen door de westerse samenleving zijn er bovendien steeds minder mogelijkheden voor ontwikkelingslanden om hun welvaartsachterstand in te halen. Uitbuiting en onderdrukking van de Derde Wereld hangt aldus nauw samen met de strijd voor een beter milieu en voor een betere positie van dieren in de samenleving.

Veel linksactivisten identificeren zich bovendien met het anarchisme. Het anarchisme is een zeer pluriforme beweging waarin onder andere antifascisten, antimilitaristen en sommige feministen verenigd zijn. Het komt er op neer dat men streeft naar een samenleving zonder enige vorm van hiërarchie en overheersing van mensen, maar ook van dieren en natuur. Veel, maar niet alle, linksactivisten zijn daarom veganist. Aukje van Alle Dieren Vrij zegt hierover: “Het anarchisme gaat uit van een samenleving zonder overheersing. Van daaruit is het een logische stap dat mensen ook geen dieren overheersen. Als je lief wilt zijn voor mensen, dan horen dieren daar ook bij. Zij hebben ook gevoel en kunnen ook blij zijn.”²⁸

Linksactivisten zijn doorgaans zeer begaan met het milieu en onder veganisten bevindt zich dan ook een relatief groot aantal personen dat uit deze hoek afkomstig is. Het is aannemelijk dat de hierboven beschreven denkwijze leidt tot directe acties voor de dierenbelangen. Gezien de brede politieke oriëntatie van linksactivisten is het echter ook denkbaar dat zij zich juist niet voor een zo specifieke zaak zullen inzetten. Al met al is het niet duidelijk hoeveel linksactivisten verder radicaliseren tot actieve strijders voor de dierenrechten.

²⁶ H. Westerink en E. Krebbers, *Van nature links?: over sjamanisme, dierenbevrijding en de Natuurwetpartij*, Stichting Gebladerte, Leiden 1998.

²⁷ Zie bijvoorbeeld S. de Jong en J. Niemöller, *Volkert's verborgen verleden*, HP De Tijd 04-07-2003.

²⁸ J. Draaisma en J.K. Helms, - Generatie Speldenprik; interviews met jongeren die zich inzetten voor het milieu en mensen- en dierenrechten, Baalproducties Sittard, 2000, p.105. Ook in *Ravage* van 20 december 2002 staan diverse interviews met anarchisten die uitleggen waarom ze zich inzetten voor dieren.

3.2 De ontwikkeling van het radicaal dierenrechtenactivisme

Al enige jaren vormen extreme uitingen van dierenrechtenactivisme een terugkerend fenomeen dat grote impact heeft op diverse instanties in Nederland. Dit geldt in de eerste plaats voor de direct betrokkenen die slachtoffer zijn geworden van deze uitingen. Daarnaast betreft het de Nederlandse rechtsorde in het algemeen die door gevaarlijke en gewelddadige acties wordt aangetast. Over de 'wereld' achter deze vorm van activisme is nog vrij weinig bekend. Zeker is evenwel dat radicaal dierenrechtenactivisme al langer bestaat en een aantal ontwikkelingen heeft doorgemaakt. Wil men het huidige radicaal dierenrechtenactivisme goed kunnen begrijpen en beoordelen dan is een globaal inzicht in de historische ontwikkelingen op dit terrein onontbeerlijk. In deze paragraaf wordt een bijdrage geleverd aan de totstandkoming van dit inzicht.

Centraal in deze CBA staan de radicale uitingsvormen van dierenrechtenactivisme. Hoewel deze vooral in zwang raakten in de jaren zeventig van de vorige eeuw, is het goed om verder terug te grijpen dan die periode. Allereerst is het voor een goed inzicht in de wereld van radicaal dierenrechtenactivisme van belang om - door de tijd heen - de diverse actoren te kennen, hun activiteiten te beschrijven en hun motivatie in beeld te brengen. Daarnaast maakt bekendheid met de spelers in het veld, hun handelingen en drijfveren het mogelijk om vergelijkingen te maken op deze punten. Zo kan inzicht worden verkregen in de dynamiek rond het radicaal dierenrechtenactivisme en de achterliggende motieven van de hedendaagse radicale dierenrechtenactivisten. Daarom zal in deze paragraaf eerst worden ingegaan op vroegere vormen van dierenrechtenactivisme. Het accent zal liggen op de negentiende en twintigste eeuw. In deze periode wijzigde de verhouding tussen mens en dier en zijn de eerste tekenen waarneembaar van een andere kijk op dieren waarbij men zich meer aantrok van hun lot. Daarna wordt uitgebreid ingegaan op de belangrijke periode vanaf de jaren zeventig. Hierbij wordt nader ingegaan op de achtergronden rond één van de belangrijkste actiegroepen, namelijk het Dierenbevrijdingsfront (DBF). Tevens wordt - waar mogelijk - een vergelijking gemaakt met ons omliggende landen. Vooral in de jaren negentig van de vorige eeuw heeft op vele terreinen een internationalisering plaatsgevonden. De paragraaf eindigt met een korte samenvatting van de belangrijkste historische ontwikkelingen op het gebied van dierenrechtenactivisme.

3.2.1 Dierenactivisme: de aanloop tot 1970

Het begin van dierenactivisme: Groot-Brittannië

Groot-Brittannië was de bakermat van de georganiseerde vorm van dierenbescherming zoals ook in latere ontwikkelingen dit land voorop zou lopen. In 1809 kwam Lord Erskine in het House of Lords met een wetsvoorstel dat kwaadaardige en opzettelijke wreedheden tegen dieren moest voorkomen. Het voorstel werd afgewezen maar in de jaren erna volgden andere voorstellen die het wel haalden. In 1824 werd, wederom in

Groot-Brittannië, de eerste officiële organisatie geformeerd die zich bezig ging houden met de bescherming van dieren: de Society for the Prevention of Cruelty to Animals ((R)SPCA). De initiatieven van deze organisatie waren er voornamelijk op gericht om wetgeving tot stand te brengen die dieren moesten beschermen tegen mishandeling en wreedheden. Waarom juist toen en waarom in Groot-Brittannië is de vraag. Een belangrijke verklaring is dat in de eerste decennia van de negentiende eeuw de verhouding tussen mens en dier in Groot-Brittannië veranderde. In de Middeleeuwen kenmerkte de relatie tussen mens en dier zich door twee aspecten: functionaliteit en kleinschaligheid. Dieren moesten nut hebben als directe of indirecte bron van voedselvoorziening en transport. Ze werden gedomesticeerd om als rijdier en/of werktuig in de landbouw te gebruiken. Op dieren die niet konden worden getemd, werd gejaagd of ze werden vernietigd als schadelijk ongedierte. De functionele rol van dieren was kleinschalig georganiseerd. Tot ver in de Middeleeuwen zorgden de mensen in de eerste plaats zelf voor hun voedsel en door de rol van dieren daarin stond deze dicht bij de mensen. Zelfs stedelingen hielden kippen, koeien en paarden en verbouwden vaak hun eigen gewassen. Dieren vormden een integraal onderdeel van het dagelijks leven van mensen. Grootschalige arbeidsverdeling op het terrein van voedselvoorziening en transport vond nog niet plaats.

Dit veranderde toen Groot-Brittannië vanaf het begin van de negentiende eeuw met een aantal belangrijke uitvindingen, zoals de stoommachine en de trein, de eerste stappen zette op weg naar de industriële revolutie. Grote fabrieken werden uit de grond gestampt en het productieproces onderging ingrijpende veranderingen. Door toenemende industrialisatie van een groot aantal bedrijfstakken wijzigde ook de verhouding tussen mens en dier. Die verhouding kreeg een dualistisch karakter. Allereerst werd die verhouding functioneler en afstandelijker. Nog meer dan in de Middeleeuwen kwam het accent te liggen op het nut en rendement van dieren. Met de opkomst van grote industriële stedelijke gebieden ontwikkelde zich een nieuwe arbeidersklasse die vooral in de grote steden woonde en veelal niet meer in de gelegenheid was om zelfstandig in haar voedselvraag te voorzien. Er ontstond een logistiek proces gericht op grootschalige voedselvoorziening vanuit het platteland richting de stedelijke gebieden. In het dagelijks leven kwam het dier daardoor verder af te staan van de mens. Dieren werden steeds meer geëxploiteerd en gezien als een product (vlees, melk, eieren, etc.) en als productiemiddel (bijv. de ezels in de mijnbouw). De andere kant van de nieuwe dualistische verhouding betrof juist een verkleining van de afstand waarbij dieren een hele nieuwe rol toebedeeld kregen. De Engelse elite zag bijvoorbeeld honden en katten niet alleen meer als bewakers van haard en huis of als muizenverdelgers, maar als dieren die met hun aanwezigheid het gezelschap van de eigenaar veraangenaamden. Deze gezelschapsdieren werden met toenemende aandacht en zorg omgeven. Een ander teken van de gewijzigde perceptie van dieren was de opkomst van dierentuinen en het ontstaan van circussen. De nieuwe, meer op nieuwsgierigheid en emotie gebaseerde verhouding creëerde omstan-

digheden waarin men meer oog kreeg voor misstanden en de behoefte begon te voelen om dieren hiertegen te beschermen.

Dierenactivisme in Nederland

Terwijl in de jaren na de oprichting van de Engelse dierenbescherming, de RSPCA, in alle West-Europese landen verenigingen voor dierenbescherming werden opgericht, gebeurde dit in Nederland pas in 1864, ondanks het feit dat ook hier de gevolgen van de inzetende industrialisatie en de daarmee gepaard gaande bevolkingsgroei merkbaar werden.²⁹ Op diverse terreinen van de economie trad schaalvergroting op als gevolg van groeiende massaproductie en dieren ontkwamen niet aan deze tendens. Landbouwbedrijven specialiseerden zich en varkenshouderij en (pluim)veeteelt namen sterk toe. Dit mede door technische en organisatorische vernieuwingen zoals kunstmest en het gebruik van coöperatieve zuivelfabrieken. Nederland kreeg daarnaast in de tweede helft van de negentiende eeuw een belangrijke internationale rol als vlees-exporteur. Kortom, er vond een intensivering plaats van het diergebruik met de bijkomende vormen van misbruik.

Opmerkelijk genoeg was deze ontwikkeling in Nederland niet de directe aanleiding voor initiatieven om dieren te beschermen tegen misstanden. In Groot-Brittannië kwam in die tijd wel het bewustzijn naar boven om dieren niet alleen te zien als een product of productiemiddel dat moet worden uitgedrukt in termen van nut en rendement. Men zag het als een vorm van beschaving om dieren te beschermen en dit was met name voor de Engelse elite een drijfveer om actie te ondernemen. In Nederland kwamen die georganiseerde initiatieven er uiteindelijk ook wel maar de stimulans lag zeker niet uitsluitend in een gewijzigde kijk op dieren. Toen leden van de goeude burgerij in Den Haag uiteindelijk in 1864 tot de oprichting kwam van de eerste Nederlandse vereniging voor de bescherming van dieren, was dat vooral ingegeven door een vorm van gezichtsverlies. De nieuwe Engelse opvatting, waarbij het van beschaving getuigde om dieren te beschermen, verspreidde zich namelijk snel onder de Europese elite. De Nederlandse elite bleef lange tijd achter en maakte zich daarmee in toenemende mate onmogelijk bij haar Europese standgenoten. Men kon uiteindelijk niet achterblijven en in de tweede helft van de negentiende eeuw werden in diverse Nederlandse steden vergelijkbare verenigingen opgericht ter bescherming van dieren. In 1878 leidde dit tot de nationale 'Nederlandsche Vereeniging tot Bescherming van Dieren', die nog steeds één van de belangrijkste en grootste organisaties in Nederland is op het gebied van dierenbescherming. Het pleit voor bescherming van dieren bleef in de jaren na 1860 vooral een zaak van aristocraten, bestuurders, beoefenaars van vrije en intellectuele beroepen en leden van de commerciële en financiële elite.³⁰ Het was dan ook niet verwonderlijk dat verenigingen ter bescherming van dieren vooral in grote steden als Den Haag, Rotterdam, Amsterdam en Utrecht werden opgericht en zo goed als niet in nieuwe industriële gebieden als Twente. Pas na de Tweede Wereldoorlog lukte het de Nederlandse Vereniging om brede lagen van de bevolking te betrekken bij de bescherming van dieren.

²⁹ Dieren en Nederlanders. Zeven eeuwen lief en leed; Karel Davids; Matrijs Utrecht 1989.

³⁰ Ibidem; p.118.

De drijfveren voor de Nederlandse gegoede stand om zich in te spannen voor de bescherming van dieren waren drieledig.³¹ Allereerst kan worden genoemd het concept van christelijk rentmeesterschap. God heeft de schepping in bruikleen gegeven aan de mens die daar verantwoordelijk mee om moet gaan. Volgens dit concept heeft de mens het recht om het dier te gebruiken maar daar staat wel de verplichting tegenover om het dier te beschermen. Het tweede argument is ontleend aan het denkbeeld van de vooruitgang van de menselijke beschaving. Met de groei van de menselijke beschaving moesten oude gebruiken en gewoontes worden aangepast aan het nieuwe beschavingspeil. Als zodanig was het misbruik van dieren niet meer 'van deze tijd' en vroeg om aanpassing in de vorm van bescherming van deze dieren. Een derde, vooral humanistisch argument was al wel bekend maar kende nog weinig aanhang. Volgens deze redentatie kent elk levend wezen een eigen intrinsieke waarde, ook dieren die derhalve beschermd moeten worden. Zoals verder in deze rapportage zal blijken werd dit argument populairder in de periode na de Tweede Wereldoorlog en zelfs leidend vanaf de jaren zeventig.³²

Activiteiten binnen dierenactivisme

De eerste activiteiten van Nederlandse dierenbeschermers waren vanaf 1864 vooral gericht op parlement en overheid: dierenmishandeling moest strafbaar worden gesteld. Op lokaal niveau waren er wel verordeningen die specifieke vormen van dierenmishandeling strafbaar stelden maar nationale wetgeving tegen mishandeling van dieren in het algemeen ontbrak nog. In 1880 werd in het Wetboek van Strafrecht artikel 254 opgenomen dat mishandeling van een dier strafbaar stelde met een boete of vrijheidsontneming.³³ Later richtte de Nederlandse dierenbescherming zich vooral op repressieve activiteiten bij de bescherming van dieren. Acties waren gericht op de handhaving van de nieuwe wetgeving. De politie werd een belangrijke partner en medestander: elke veldwachter die een proces verbaal wegens mishandeling opmaakte werd beloond met één gulden. Ook werden op kosten van de verenigingen veldwachters aangesteld die zich met verbalisering van misbruik van dieren bezig zouden houden. De relatie met de politie werd over de jaren steeds beter en materiële stimulans was niet meer nodig. In 1919 richtte deze beroepscategorie zelfs haar eigen dierenbeschermingsvereniging op: de Bond van Politie-ambtenaren tot Bescherming van Dieren in Nederland.

De dierenbeschermingsbeweging concentreerde zich na 1864 vooral op de totstandkoming van wetgeving en de (ondersteuning van) handhaving daarvan. Na de Eerste Wereldoorlog kwam hier verandering in. De mobilisatie van brede lagen van de bevolking voor de bescherming van dieren werd een belangrijke doelstelling van de Nederlandse Vereniging. Ook hier was de politie een belangrijke doelgroep getuige de brochure getiteld 'Strafbare Dierenmishandeling. Een woord gericht tot de Nederlandsche politie.' Andere doelgroepen waren evenwel niet zo makkelijk te winnen voor bescherming van dieren. In streken waar de arbeidersbeweging zich ontwikkelde, zoals in Twente, Friesland en Groningen, was de georganiseerde dierenbescherming

³¹ In het boek 'Dieren en Nederlanders. Zeven eeuwen lief en leed;' Karel Davids; Matrijs Utrecht 1989 wordt een goed overzicht gegeven van de toenmalige motieven voor de bescherming van dieren.

³² Zie ook paragraaf 3.1.

³³ Zie ook de Wet op trekhonden die in 1910 werd aangenomen.

³⁴ Dieren en Nederlanders. Zeven eeuwen lief en leed; Karel Davids; Matrijs Utrecht 1989; p. 118.

zwak of afwezig.³⁴ Het idee om dieren te beschermen tegen misbruik raakte binnen de arbeidersbevolking pas tijdens en na de Tweede Wereldoorlog breed geaccepteerd getuige het ledenbestand van de diverse dierenorganisaties. Na de Tweede Wereldoorlog waren de ideeën en initiatieven van de Dierenbescherming, zoals de Nederlandse Vereniging ook genoemd werd, bij grote delen van de bevolking bekend en geaccepteerd. In 1951 kwam op Nederlands initiatief een Wereldfederatie tot bescherming van dieren tot stand en in 1961 werd de Nederlandse Wet op de Dierenbescherming ingevoerd. In diezelfde tijd kwamen er signalen dat er iets broeide in de Nederlandse samenleving. Er was een verandering van mentaliteit op komst die ook zijn effect zou hebben op het dierenactivisme.

3.2.2 Radicaal dierenrechtenactivisme: 1970 tot 1999

Het begin van extreem dierenrechtenactivisme: Groot-Brittannië

In 1962 kende Groot-Brittannië de twijfelachtige eer van de eerste organisatie die bij de bescherming van dieren tot radicale acties overging. Dit was de Hunt Saboteurs Association (HSA), die probeerde de vossenjacht tegen te gaan door jagers lastig te vallen en honden af te leiden. De HSA-leden sloegen daarmee als eerste de weg in van wat *direct action* werd genoemd. Doel was het vernielen van eigendommen om economische schade te veroorzaken bij personen of instanties die verantwoordelijk waren voor schending van dierenrechten. De legitimatie hiervoor werd gehaald uit het argument dat conventionele methoden als discussie en demonstraties niet meer toereikend waren. Aanvankelijk werd geweld tegen personen volledig uitgesloten, maar twee leden van de HSA³⁵ waren in 1972 echter van mening dat zelfs de methoden van HSA niet meer toereikend waren en richtten de zogenaamde Band of Mercy op. Deze naam ontleenden ze aan een organisatie uit 1875 met de naam Band of Mercy for Promoting Kindness to Animals. Deze organisatie beoogde kinderen te leren om goed om te gaan met dieren. De doelstellingen van de nieuwe Band of Mercy waren evenwel minder vredelievend: in korte tijd breidde deze groep haar actiegebieden uit en naast de jacht richtte de Band zich tegen onderzoekscentra waar dierenproeven werden gedaan, grootschalige voedselproducenten en andere bedrijven die dieren gebruikten voor commerciële doeleinden. De mate van geweld en vernieling die werd toegepast door de groep escaleerde. Beginnend bij diefstal van dieren ging men via vernieling over naar brandstichting als geaccepteerd middel om acties kracht bij te zetten.³⁶

³⁵ Het ging hierbij om Ronny Lee en Cliff Goodman.

³⁶ Report to Congress on the Extend and Effects of Domestic and International Terrorism on Animal Enterprises; www.responsiblewildlifemanagement.org; 1993.

In 1975 werd één van de leiders van de Band, Ronnie Lee, gearresteerd en veroordeeld wegens poging tot brandstichting bij een dierenonderzoekscentrum. Dit was voor hem echter geen aanleiding om zijn activiteiten te staken: na zijn vrijlating stichtte hij in 1976 met een aantal medestanders het "Animal Liberation Front" (ALF). Bij oprichting karakteriseerde ALF zich als een organisatie die *non-violent direct action* voorstond. Veel verschil met de *direct action* van de Band of Mercy was er niet, maar bij ALF was er wel al direct sprake van radicale acties. ALF hield er een eigen definitie van geweld en

geweldloosheid op na: zolang acties als vernieling, ontwrichting en brandstichting waren gericht tegen levenloze objecten was er in de ogen van ALF geen sprake van geweld. Het geweldsniveau escaleerde en vooral in de jaren tachtig leidde dit tot toenemend gebruik van brandbommen en zelfs professionele bomaanslagen waarbij elektronische ontstekers werden gebruikt. Het ALF leek hiermee een strategie te volgen die min of meer tegelijkertijd ook tot ontwikkeling kwam bij de IRA.³⁷ De oprichting van ALF is een belangrijke gebeurtenis omdat deze instantie in latere decennia in Groot-Brittannië een prominente rol zou spelen bij radicale uitingen van dierenrechtenactivisme. Dit geldt zowel voor aard en omvang van de acties als ook voor de radicaliteit waarmee ze zijn uitgevoerd. De reputatie van gewelddadigheid dankt het ALF mede aan het feit dat het één van de langst bestaande extreme instanties is op dit terrein. Een andere reden voor de relevantie van ALF is de uitstraling die deze instantie heeft gehad op sympathisanten in andere landen, waaronder Nederland. Sinds de oprichting van ALF zijn in andere landen vergelijkbare instanties ontstaan met overeenkomstige actiemethodes.

Radicaal dierenrechtenactivisme in Nederland

Voordat nader zal worden ingegaan op de achtergronden van een met het Britse ALF vergelijkbare Nederlandse instantie – het Dierenbevrijdingsfront (hierna DBF) – wordt de tijdsperiode waarin het DBF is ontstaan beschreven. Een schets van het politieke en sociale klimaat in de jaren zeventig is relevant omdat toen omstandigheden werden geschapen die (sindsdien) effect hebben gehad op het huidige extreem dierenrechtenactivisme in Nederland.

Een eenduidige verklaring voor de opkomst van radicaal dierenrechtenactivisme in Nederland (en ook in de rest van Europa) is moeilijk te geven en heeft zijn oorsprong in de jaren zestig. In Nederland liep in die tijd de periode van wederopbouw die begonnen was na de Tweede Wereldoorlog op z'n eind. Over mogelijke neveneffecten van de snelle industrialisatie en schaalvergroting in de landbouw werd aanvankelijk zelden gesproken.³⁸ Dit veranderde toen het welvaartsniveau zodanig was gestegen dat men oog voor andere, immateriële zaken kreeg. Eind jaren zestig werden onderwerpen die lange tijd werden genegeerd of verzwegen bespreekbaar gemaakt. Het ging bijvoorbeeld om abortus en seksuele vrijheid maar ook om de relatie tussen mens en dier. In dit politieke en sociale klimaat ontstond - naast de bestaande traditionele opvatting over dierenbescherming - een nieuwe kijk op dieren. Geïnspireerd door nieuw verschenen literatuur³⁹ op dit gebied groeide in de jaren zeventig bij delen van de bevolking de opvatting dat dieren, net als mensen, bepaalde fundamentele rechten hebben.⁴⁰ De antropocentrische visie maakte plaats voor een ecocentrische visie waarin natuur en milieu centraal staan. Sommigen gingen een stap verder en trokken de conclusie dat mens en dier gelijkwaardig behandeld moeten worden. Zij vonden dat elk dier recht heeft op leven en beschouwden dit als een onvervreemdbaar recht waar de mens geen inbreuk op kan maken. Deze mensen ontwikkelden zeer rigide opvattingen over

³⁷ Ibidem; deel "The Animal Rights Movement and Animal Rights Extremism in the United States. Ook bij andere organisaties zoals bijvoorbeeld de IRA, ETA en RAF is vanaf de tweede helft van de jaren zeventig een radicaliseringstendens waar te nemen die zich manifesteert in verharding en professionalisering van de actiemethodes.

³⁸ De groene golf. Geschiedenis en toekomst van de Nederlandse milieubeweging; Jacqueline Cramer; Utrecht 1989 p. 18.

³⁹ Zie onder andere: Animal Liberation: a new Ethic for Our Treatment of Animals; Peter Singer en Victims of Science; Richard Ryder.

⁴⁰ Aan deze opvatting liggen twee fundamentele zienswijzen op dieren ten grondslag. Enerzijds de antropocentrische opvatting waarbij natuur en milieu worden gezien vanuit het perspectief van wat deze voor de mens kunnen betekenen. Anderzijds is er de ecocentrische visie waarbij het bestaansrecht en de intrinsieke waarde van de niet-menselijke natuur centraal staat onafhankelijk van de dienstbaarheid aan de mens.

schendingen van de rechten van dieren. Analoog aan deze denklijn werd door deze groep het gebruik van dieren voor onderzoek en in de industrie op één lijn gezet met de onderdrukking van slaven in de zeventiende en achttiende eeuw en van Joden tijdens de Tweede Wereldoorlog.⁴¹ Voor dierenrechtenactivisten was dit de motivatie om tot actie over te gaan.

⁴¹ Zie paragraaf 3.1.1 en 3.1.2 voor een uitgebreidere beschrijving van deze radicale opvattingen.

De opkomst van sociale bewegingen in Nederland

Tussen 1970 en 1975 was er evenwel nog geen sprake van een duidelijke radicaliseringstendens binnen de dierenrechtenbeweging. Dierenrechten stonden, mede door de opkomst van sociale bewegingen, wel in de belangstelling. Kenmerkend voor deze bewegingen was de grote betrokkenheid van de deelnemers maar ook de relatief losse organisatiestructuur. Door hun engagement en met name hun organisatie- en actieform⁴² weken de nieuwe sociale bewegingen af van de bestaande, gevestigde belangenorganisaties. Dankzij de opkomst van de diverse bewegingen groeide de belangstelling voor de positie van dieren. Vooral onder de vleugels van de milieubeweging slaagden dierenrechtenorganisaties er in hun thema onder de aandacht van een breed publiek te brengen. De wijze waarop dit gebeurde verschilde per situatie. Veel lokale milieugroeperingen verdedigden het milieu en zagen het welzijn van dieren als onderdeel van dit milieu. Er waren echter ook organisaties die een *single-issue*-benadering voorstonden: zij richtten zich alleen op verbetering van het lot van dieren zonder aanverwante thema's mee te nemen. De vraag of dierenrechtenactivisme kan worden beschouwd als een integraal onderdeel van de milieubeweging kan dan ook niet eenduidig worden beantwoord.

⁴² Zo was het middel van buitenparlementaire acties tot dan toe nagenoeg onbekend.

Binnen onder andere de kraakbeweging, de kernenergiebeweging en de vrouwen- en vredesbeweging kwamen vanaf ongeveer 1976 twee ontwikkelingen op gang. Enerzijds ontstond binnen delen van deze bewegingen een toenadering tot lokale en nationale overheden. Er ontstonden vaste overleg- en communicatiestructuren en overheden werden steeds meer beschouwd als een gesprekspartner die de mogelijkheid tot inspraak bood. Een deel van de beweging institutionaliseerde aldus tot gevestigde organisaties met professioneel ingestelde full-time medewerkers. Een kleiner deel van de bewegingen koerste juist weg van dit overlegmodel. Dit deel vond dat er geen compromissen konden worden gesloten over idealen. Overleg en samenwerking met instanties die in hun ogen (mede) verantwoordelijk waren voor het probleem werd gezien als verraad. Men zette zich af en nam een steeds radicaler standpunt in.⁴³ Radicalisering vond plaats op het gebied van ideologie, doelstellingen en eisen, strategie en tactiek waarbij met name binnen de kraakbewegingen ontwikkelingen op gang kwamen die relevant zijn voor hedendaags radicaal dierenrechtenactivisme:

⁴³ Bevlogen bewegingen. Een vergelijking van de anti-kernenergie-, kraak- en milieubeweging; Wim van Noort; Leiden 1988; p. 98.

⁴⁴ Bij het anarchisme was de staat de bron van alle kwaad. Individuele zelfbeschikking daarentegen was de leidraad van veel anarchisten (zie ook paragraaf 3.2).

- Men wilde de samenleving vervangen door een radicaal andere maatschappij-inrichting. Dit ging zo ver dat een deel van de kraakbeweging zichzelf buiten de bestaande maatschappij plaatste. Het kapitalisme, het politieke reactionaire

establishment,⁴⁴ de consumptiemaatschappij en de dominantie van mannen werden verantwoordelijk gehouden voor het vermeende onrecht. Elementen van deze ideologie zijn terug te vinden bij een aantal radicale dierenrechten-activisten.

- Het organisatie-concept binnen de kraak- en anti-kernenergiebeweging werd dat van de basisgroepen: kleine groepen gelijkgezinden die veelal autonoom in grote steden actief waren bij het uitdragen van hun ideaal. Ze kenmerkte zich door kleinschaligheid (geen regionale of landelijke overkoepeling), informaliteit (geen officiële organisaties of rechtspersonen), basisdemocratie (geen hiërarchie, besluiten op basis van consensus) en een op actie gerichte taakverdeling (werkgroepen voor de ondersteuning van acties met propaganda, fouragering, EHBO, barricadering, etc.).⁴⁵
- Vanuit de kraakbeweging trad een toenadering op richting radicale delen van de vrouwen-, vredes- en anti-kernenergiebeweging. Actievoerders begonnen hun acties op te vatten als onderdeel van één strijd tegen het systeem (totaaloppositie). Gedreven door een anarchistische ideologie kenden zij een grote actiebereidheid en waren ze snel te mobiliseren voor een groot aantal activiteiten.⁴⁶
- Acties werden in de tweede helft van de jaren zeventig agressiever en ook offensiever. Men zocht de confrontatie rond ontruimingën maar ging ook over tot acties als het ingooien van ruiten van banken, gemeentehuizen en andere symbolen van het 'reactionaire establishment.' Belangrijk was ook de stap om tot brandstichting over te gaan. Hoewel andere bewegingen niet zover gingen als de kraakbewegingen zag men ook daar een verharding met bezettingen en vernielingen.

Aan het einde van de jaren zeventig had het proces van institutionalisering ervoor gezorgd dat een deel van de sociale bewegingen professionaliseerde tot goed geoliede lobbyorganisaties. Het deel dat zich niet wilde conformeren aan wat men noemde de uitverkoop van idealen en de monopolisering van macht vormde een zeer actieve basis van actievoerders. Door de verregaande radicalisering van ideologie, organisatie en acties keerden echter steeds meer actievoerders ook dit deel van de beweging de rug toe.⁴⁷ Alleen de meest radicale activisten bleven over. Ook de voorvechters van dierenrechten kregen als onderdeel van met name de milieubeweging te maken met institutionalisering. Het deel dat principieel bleef vasthouden aan fundamentele rechten van dieren manifesteerde zich met steeds radicaler wordende acties.

⁴⁵ Bevlogen bewegingen. Een vergelijking van de anti-kernenergie-, kraak- en milieubeweging; Wim van Noort; Leiden 1988; p. 173.

⁴⁶ Ibidem; p. 133, 176, 184.

⁴⁷ Feitelijk bestond aan het begin van de jaren tachtig nog maar een echte sociale beweging en dat was de vredesbeweging.

3.2.3 Radicale dierenrechtenactiegroepen vanaf 1979 tot 1999

In deze paragraaf wordt ingegaan op de ontwikkelingen tussen 1979 en 1999 binnen het radicale dierenrechtenactivisme in Nederland. In hoofdstuk vier komen de jaren 1999 tot heden aan de orde.⁴⁸ In beide periodes staat het Dierenbevrijdingsfront (DBF) centraal. Allereerst vormt het DBF de 'langst aanwezige' representant van het radicaal dierenrechtenactivisme in Nederland. De eerste acties van het DBF dateren al uit 1979 toen bij TNO in Zeist twaalf honden werden bevrijd. Een andere reden om het DBF centraal te stellen is meer van praktische aard en heeft te maken met de beschikbare bronnen. Hoewel er sinds de jaren tachtig wel sprake was van periodieke aandacht voor radicaal dierenrechtenactivisme is er - uitzonderingen daargelaten - weinig diepgaand onderzoek gedaan vanuit de wetenschap, de media en de politie. Het aantal bronnen waarvan voor dit deel van de rapportage gebruik is gemaakt is daarom relatief beperkt. De beperkte beschikbaarheid van bronnen geldt in het bijzonder voor de uitgevoerde acties. Door gebrekkige registratie in de diverse politieregio's maar ook omdat niet altijd duidelijk was dat het een aan radicaal dierenrechtenactivisme gerelateerde actie betrof, bleek het niet mogelijk een volledig overzicht te genereren van alle incidenten sinds 1980. Om toch ontwikkelingen te kunnen onderkennen is gebruik gemaakt van een historisch actieoverzicht dat via de internetsite www.militant-vegan.com is gepubliceerd. Omdat dit overzicht vooral acties van het DBF betreft, vormt dit een tweede, praktische reden om vooral deze actiegroep onder de loep te nemen. Wel past hier de opmerking dat over de volledigheid van deze lijst geen zekerheid bestaat. Vanuit verschillende instanties is evenwel verklaard dat deze lijst een vrij compleet beeld schetst van de acties die in deze periode hebben plaatsgevonden.⁴⁹ Genoemde beperkingen gelden in mindere mate voor de periode vanaf 1999, want uit de afgelopen jaren zijn veel meer acties van dierenrechtenactivisten bekend geworden. De aandacht voor dit onderwerp is sterk gegroeid mede door de moord op Pim Fortuyn.⁵⁰ De bronnen waaruit voor deze periode kon worden geput zijn diverser en tot op zekere hoogte betrouwbaarder dan die welke de hieronder beschreven periode zijn gebruikt.⁵¹

A. Het Dieren Bevrijdings Front (DBF)

Ontstaan

Het DBF liet voor het eerst van zich horen in 1979 en in de jaren daarna volgden verschillende acties elkaar snel op. Kijken we naar de naam en de gebruikte methoden van het DBF dan dringt zich al snel de vraag op in hoeverre er bij de oprichting banden waren tussen het DBF en het Britse ALF. Uit diverse politiebronnen blijkt dat het DBF is opgericht door Nederlandse sympathisanten en medewerkers van dierenorganisaties die zich niet wilden neerleggen bij het in hun ogen slappe optreden van reguliere dierenbeschermingsorganisaties. Het DBF bestond in de jaren tachtig uit een relatief kleine groep van tien tot vijftien personen. Een deel daarvan had direct (als actief lid)

⁴⁸ In deze paragraaf zijn slechts korte aanhalingen, vergelijkingen en/of samenvattingen uit deze periode opgenomen.

⁴⁹ Hierbij gaat het om een vertegenwoordiger van de Nederlandse Federatie van Edelpelsdierhouders (NFE) en een vertegenwoordiger van de AIVD.

⁵⁰ De dader (Volkert van de G.) van de moord was nauw gelieerd aan de milieu- en dierenrechtenbeweging. In het onderzoek naar de moord is echter ging directe aanwijsbare betrokkenheid vanuit die bewegingen in relatie tot de moord aangetoond.

⁵¹ Gebruikte zoekmachines zijn o.a. Tipbase, Lexis-Nexis waarin de meeste dag- en weekbladen zijn opgenomen. Daarnaast zijn er diverse politieanalyses uitgevoerd.

of indirect (sympathisant) banden met de Stichting Lekker Dier, een belangengroepering die in de jaren zeventig was opgericht uit protest tegen de Dierenbescherming. Anderen waren gelieerd aan het Anti-Bont-Comité en de Nederlandse Bond ter Bestrijding van Vivisectie (NBBV). Volgens het NRC-Handelsblad zouden ook bestuurders van lokale afdelingen van de Dierenbescherming het DBF hebben ondersteund.⁵² De vraag of acties van het DBF in de jaren tachtig werden gefinancierd door (locale afdelingen van) de Dierenbescherming valt buiten de reikwijdte van deze CBA en is als zodanig ook nooit onderwerp van onderzoek geweest anders dan via de verklaringen van een representant van het DBF in het NRC.⁵³

Henny Velthorst is een van de grondleggers van het Dierenbevrijdingsfront. Ze is 50 jaar inmiddels, en nog steeds vol vuur over haar ondergrondse jaren. Bijna tien jaar reisde ze 's nachts, bivakmuts bij de hand, door het land om dieren te bevrijden, diefstal te plegen, de vleessector te ontregelen. Toen ze moeder werd, in 1987, moest ze ophouden. Bij haar laatste actie, een inbraak in een veilinghuis van pelsdierhouders, was ze zeven maanden zwanger. Maar nu de opvoeding van haar kind vrijwel is voltooid, wil ze terug naar het front. *“Doorgaan waar ik gebleven ben”,* zegt ze. *“Het is nog steeds oorlog.”*⁵⁴

Ondanks het ontbreken van duidelijke banden kan worden gesteld dat een zekere beïnvloeding van het DBF door Engelse medestrijders zeker aanwezig is. Zo vertoonde het DBF in Nederland sterke organisatorische en operationele overeenkomsten met het ALF in Groot-Brittannië. Het ging om eenzelfde basisgroepenstructuur en vergelijkbare activiteiten.⁵⁵ Een andere overeenkomst was de snelle escalatie van zowel activiteiten als technieken waarbij hetzelfde centrale doel wordt nagestreefd.

Structuur

Op basis van literatuur en politieanalyses is in grote lijnen bekend hoe de organisatiestructuur van het DBF er in de afgelopen decennia heeft uitgezien. De meningen verschillen evenwel over de typering van die structuur. Soms wordt gesproken over DBF als een duidelijke organisatie met geclaimde activiteiten en herkenbare communicatie via websites. Ook binnen politie instanties bestond kortstondig de indruk dat het om een strak aangestuurde groepering moest gaan, maar dit is nooit duidelijk gebleken. Uit resultaten van politieonderzoek maar ook door publicaties op het internet blijkt dat het DBF eerder te karakteriseren is als een los samenwerkingsverband van kleine autonome cellen, mogelijk geconcentreerd rond een aantal voortrekkers. Gemene deler is de strijd voor de rechten van het dier. Cellen lijken vooral gevestigd te zijn in grote (universiteits-)steden en maken soms onderdeel uit van een leefgemeenschap van gelijkgezinden die zich heeft geformeerd analoog aan de basisgroepen uit de jaren zeventig. Van gecentraliseerde aansturing is geen sprake en evenmin van formele vormen van organisatie: er is bijvoorbeeld geen concreet lidmaatschap. Wel zijn er

⁵² NRC d.d. 29 november 2003; Het is oorlog. Auteur: Tom-Jan Meeuws.

⁵³ Het later nog te bespreken Escapeonderzoek, dat in 2001 en 2002 door een Bovenregionaal Recherche Team is uitgevoerd, heeft op dit vlak de eerste inzichten gegenereerd.

⁵⁴ NRC Handelsblad, 29 november 2003.

⁵⁵ Het ging hierbij om relatief geweldloze activiteiten zoals het Engelse ALF in haar beginperiode ook pleegde uit te voeren. Later radicaliseerde ALF.

⁵⁶ Zie paragraaf 3.1.3.

informele eisen: van een ieder wordt verwacht dat hij of zij tenminste vegetariër is. Beter is het nog dat men veganistisch leeft; hetgeen kort gezegd hierop neer komt dat men geen gebruik maakt van producten die van dieren afkomstig zijn.⁵⁶ Niet iedereen binnen de diverse cellen is even radicaal. Slechts een deel is daadwerkelijk betrokken bij acties als vernieling, intimidatie en brandstichting. De omvang van dit deel is niet bekend. De aanhang van het DBF is vergeleken bij andere organisaties klein te noemen. Die aanhang kenmerkt zich evenwel door een grote mate van betrokkenheid bij het onderwerp en een hoge actiebereidheid. In paragraaf 3.2.5 (figuur 2.) wordt de structuur van het dierenrechtenactivisme gevisualiseerd in de vorm van een omgedraaide 'piramide'. Aan de hand hiervan wordt duidelijk dat het geheel van instanties dat zich bezig houdt met de verbetering van de positie van dieren is onder te verdelen in drie categorieën: gevestigde dieren(bescherming/-rechten)-organisaties, gematigde actiegroepen en radicale actiegroepen. Er wordt met deze verdeling zeker geen hiërarchisch verband weergegeven maar betreft een indeling voornamelijk naar radicaliteit.

Strategieën

De strategie van het DBF is duidelijk anders dan die van de gevestigde organisaties. Van de vijf strategieën die belangenorganisaties kunnen hanteren - overhalen, argumenteren, demonstreren, procederen en contesteren - heeft het DBF zich toegelegd op de laatste strategie.⁵⁷ Met contesteren wordt bedoeld (het dreigen met) toebrengen van schade aan degenen die verantwoordelijk worden gehouden voor misbruik van dieren. Contesteren is te verdelen in (semi)legale, relatief vreedzame acties en illegale (gewelddadige) acties. Onder vreedzaam contesteren vallen de vormen van burgerlijke ongehoorzaamheid zoals die door groepen als Een Dier Een Vriend (EDEV), Anti-Bont-Comité en Stichting Lekker Dier wordt toegepast. DBF valt in de illegale, gewelddadige categorie getuige het repertoire van vernieling, intimidatie en brandstichtingen. Concreet wordt de doelstelling van het DBF in de volgende richtlijnen vertaald:⁵⁸

⁵⁷ Bevlogen bewegingen. Een vergelijking van de anti-kernenergie-, kraak- en milieubeweging; (Diss.); Wim van Noort; Utrecht 1988; p. 53.

⁵⁸ Deze zijn letterlijk ontleend aan de Handleiding DBF; www.militantvegan.com; p. 2.

- “Het bevrijden van dieren uit handen van dierenuitbuitende industrieën, bv. pelsdierfokkerijen, laboratoria, bio-industrie enzovoort.
- Het toebrengen van economische schade aan diegenen die profiteren van de ellende en de uitbuiting van dieren, met als doel de winstmarges te verkleinen.
- Het onthullen van de horror en de gruwelijkheden begaan tegen dieren achter gesloten deuren door het uitvoeren van niet gewelddadige acties en bevrijdingen.”

De acties van dierenrechtenactivisten en van het DBF in het bijzonder lijken gericht op het bekend maken van hun standpunt, het ondersteunen c.q. uitvoeren van dierenbevrijdingsacties, het intimideren van direct betrokkenen, het interesseren van diverse

doelgroepen en het uitoefenen van invloed op de besluitvorming binnen deze instanties. Het bekend maken van de visie van het DBF lijkt een belangrijk doel te zijn:

- In de nasleep van acties traden (vaak dezelfde) personen op als woordvoerder. Hun toelichting op acties was er op gericht deze zo uitgebreid mogelijk in de media weg te zetten en het gedachtegoed van het DBF uit te dragen. Belangrijk hierbij was de zogenaamde supportersgroep van het DBF (DBF-SG) die dient als legaal platform bij het bekend maken van de activiteiten van het DBF. Middelen om de publiciteit te zoeken zijn o.a. interviews op radio en tv.
- Een andere manier van beïnvloeding was het contact leggen en samenwerken met meer gematigde dierenorganisaties zoals de Stichting Lekker Dier en People for the Ethical Treatment of Animals (PETA), een uit de Verenigde Staten overgewaarde organisatie. De gematigde activist werd via deze kanalen aangesproken. Ook werd geprobeerd om de desbetreffende organisatie warm te krijgen voor samenwerking in de vorm van hardere acties.
- Tenslotte bestaat het vermoeden dat het DBF zich nog van een andere tactiek bedient om de acties onder de aandacht te brengen van een breed publiek. Vanaf de tweede helft van de jaren negentig werden radicale acties vaak geclaimd door nieuwe instanties als Right Animal Treatment (RAT) en Animal Defense League (ADL). Deze diversiteit wekte de suggestie dat het ging om een breed collectief van actiegroepen dat opkomt voor de rechten van dieren. Er zijn echter aanwijzingen dat de daders achter de verschillende claiminstanties zich nog steeds bevinden in de kring rond de harde kern van het DBF.

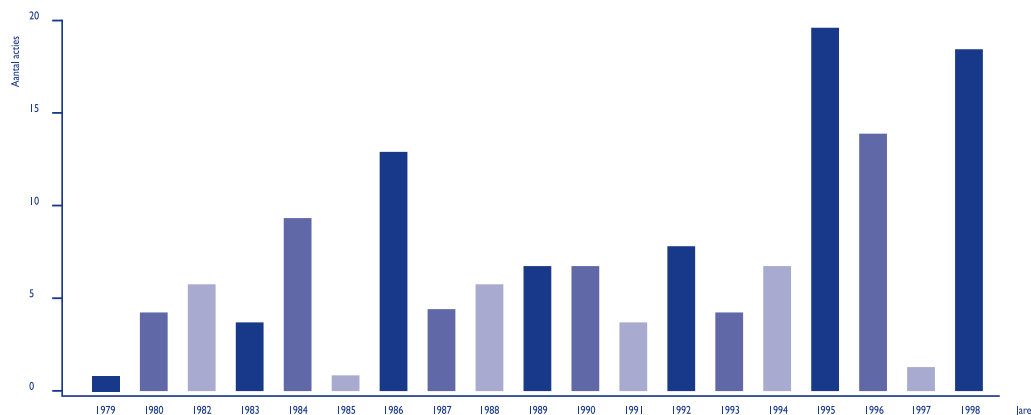
Acties

Hieronder wordt ingegaan op de acties die voor een groot deel namens het DBF zijn uitgevoerd. Het type acties en de sectoren waar de acties op waren gericht worden hierbij besproken. Nogmaals wordt benadrukt dat het overzicht van de acties niet volledig is en dat onderstaande analyse slechts indicatief is voor de ontwikkelingen op het gebied van radicaal dierenrechtenactivisme.

Aantal acties⁵⁹

Hoewel het aantal acties van het DBF in absolute aantallen niet groot was en per jaar fluctueert, is duidelijk dat dit aantal in de loop der jaren is gestegen. Met name de toename van het aantal acties in de tweede helft van de jaren negentig is opvallend, hoewel er geen goede verklaring is voor het geringe aantal acties (2) in 1997.

⁵⁹ Een niet limitatief overzicht en korte inhoudelijke beschrijving van dierenrechtenacties vanaf 1979 tot en met 2003 is in bijlage 4 opgenomen.

Bron

www.militantvegan.com

Soort acties

Het DBF heeft zich sinds haar eerste verschijning in 1979 gemanifesteerd met allerlei vormen van acties ten behoeve van dieren. Sommige hadden een enigszins ludiek karakter zoals het slopen van een hindernis op het parcours van de paardenmilitary in Boekelo in 1980 of het omzagen van zeven hoogzitters voor jagers in 1986. Andere acties waren minder onschuldig, bijvoorbeeld de grootschalige brandstichting bij het slachtbedrijf Dumeco in 2001 waarbij voor miljoenen schade werd aangericht. De meeste acties werden uitgevoerd in de vorm van vernielingen en bevrijdingen, later werden (pogingen tot) brandstichtingen een derde prominent actiemiddel. Opvallend is dat – in tegenstelling tot vernielingen – het middel van bevrijdingen sinds medio jaren negentig veel minder werd toegepast. In de laatste twee jaren van deze onderzoeksperiode kwamen bevrijdingen in het geheel niet meer voor, maar een verklaring hiervoor is niet bekend.⁶⁰ Het actiemiddel (poging tot) brandstichting is in de onderzochte periode zeven keer toegepast. Een duidelijke frequentie over de jaren heen is niet te ontdekken. Opmerkelijk is het grote aantal (pogingen tot) brandstichtingen in 1995 (12x) en 1998 (10x), maar ook het aantal van zeven gevallen in 1996 is hoger dan de incidentele gevallen in andere jaren. De reden van deze voorkeur voor (pogingen tot) brandstichting in deze jaren is niet bekend, wel is duidelijk dat het in de betreffende jaren het overheersende actiemiddel was geworden.

⁶⁰ Het is mogelijk dat de betrokken instanties en bedrijven zich steeds beter zijn gaan beveiligen tegen dergelijke acties.

Tabel 1

Type geclaimde actie per jaar

Jaar	Vernieling	Bevrijding	Brandstichting	Diefstal	Bommelding	Bevrijding + Diefstal	Melding vergiftiging	Openbare Orde	Eindtotaal
1979		1							1
1980	1	4							5
1982	3	2	1						6
1983	1	1					1	1	4
1984	1	6	1	2					10
1985	1								1
1986	2	6		5					13
1987	1	2		1		1			5
1988	3	3							6
1989	4	4							8
1990	4	2	2						8
1991	1	3							4
1992	2	5		1		1			9
1993	3		1	1					5
1994	7	1							8
1995	6	1	12		1				20
1996	5	1	7		1				14
1997	2								2
1998	8		10		1				19
Eindtotaal	55	42	34	10	3	2	1	1	148

Bron

www.militantvegan.com

Acties in welke sectoren

De vraag werpt zich vervolgens op tegen welke sectoren deze acties waren gericht. Uit tabel 2 blijkt dat DBF-actievoerders bij hun brandstichtingen vooral de vleesverwerkende sector in het vizier hadden. In 1995 waren alle acties gericht tegen de vleesverwerkende industrie, vooral grote slachterijen. In 1998 kwam daar de vleesconsumerende sector als doelwit bij. Terwijl de vier acties tegen de vleesverwerkende sector wel in Nederland werden uitgevoerd, vonden de zes acties in 1998 tegen de vleesconsumerende industrie vooral plaats in België. De acties in België waren gericht tegen McDonalds en andere hamburgerrestaurants en werden in Nederland geclaimd door het Animal Liberation Front (ALF). Er zijn aanwijzingen uit politiebronnen dat de acties in België niet uitsluitend werden uitgevoerd door een Belgische tak van ALF maar dat er een duidelijke Nederlandse inbreng was.

Tabel 2

Aantal geclaimde (pogingen tot) brandsichtingen naar sector

Jaar	Vleesverwerking	Vleesconsumptie	Bontfokkerijen	Circus	Hondenrenbaan	Sport	Voedertoetsbedrijf	Eindtotaal
1982							1	1
1984					1			1
1990			2					2
1993						1		1
1995	11			1				12
1996	7							7
1998	4	6						10
Eindtotaal	22	6	2	1	1	1	1	34

Bron

www.militantvegan.com

Hoewel de vleesverwerking in de periode 1979 t/m 1998 de meeste acties te verduren kreeg, heeft ook de sector die zich direct of indirect bezig hield met proefdierenonderzoek de nodige aandacht van activisten gehad. De vleesverwerkende sector was aanvankelijk niet of nauwelijks doelwit. Dit veranderde pas in de tweede helft van de jaren negentig, toen er een aantal jaren achter elkaar een relatief groot aantal acties werd uitgevoerd, veel in de vorm van (pogingen tot) brandstichting. Anders lag het met de sector proefdierenonderzoek. Deze sector was vanaf het eerste uur doelwit van het DBF; haar eerste actie was de bevrijding van twaalf Beagles (honden) bij TNO in Zeist. In de tweede helft van de jaren negentig werden er evenwel geen acties in de proefdierensector meer geclaimd c.q. uitgevoerd. Mogelijk heeft zich een verplaatsingseffect naar andere sectoren en/of branches voorgedaan. Naast acties in de vleesverwerkende industrie en proefdierensector – die samen bijna de helft van alle acties uitmaken – zijn er een aantal andere sectoren die in de onderzochte periode aandacht hebben gekregen van dierenrechtenactivisten. Het gaat dan om de vleesconsumptie, de bontsector (fokkerijen en handel), de jacht en de intensieve veehouderij. Vermeldenswaard is het wegvallen van de aandacht voor de intensieve veehouderij en de opkomst van aandacht voor de vleesconsumptiesector in de jaren negentig.

Tabel 3

Overzicht van dierenrechtenacties per sector tussen 1979 en 1999

jaar	Vleesverwerking	Proefdierenonderzoek	Vleesconsumptie	Bontfokkerijen	Jacht	Veehouderij	Bonthandel	Sport	Circus	Onbekend	Overig	Eindtotaal
1979		1										1
1980		1		1		2		1				5
1982		2		1		1					2	6
1983					1	1	1				1	4
1984		2		1			1			3	3	10
1985				1								1
1986		1			2	4	1	1	1	2	1	13
1987		2		1			1				1	5
1988	1	1		1	2	1						6
1989	3	3		1	1							8
1990		1		2		1	4					8
1991		4										4
1992	1	4	1	1							2	9
1993		2			1			1			1	5
1994	3	1	2				1			1		8
1995	16	2	1						1			20
1996	11		1		2							14
1997	1			1								2
1998	7		9	1	1						1	19
Eindtotaal	43	27	14	12	10	10	9	3	2	6	12	148

Bron

www.militantvegan.com

Hoewel de absolute getallen relatief laag zijn en dus enige terughoudendheid is geboden bij de interpretatie, kan worden geconcludeerd dat in de jaren negentig de acties in de vleesverwerkende industrie en vleesconsumerende dienstverlening (soms sterk) in aantal zijn toegenomen. Acties tegen de proefdiersector en de intensieve veehouderij lijken in de (tweede helft van de) jaren negentig te zijn gestaakt. Er zijn geen duidelijke oorzaken voor deze verschuivingen noch voor de jaarlijkse verschillen in intensiteit waarmee een sector slachtoffer werd van acties. Bij contactpersonen uit de edelpelsdiersector en de vleesverwerkende sector leeft de overtuiging dat er een duidelijke relatie was tussen aard en omvang van de acties in een bepaalde sector en de actualiteit. Zo verklaarde de contactpersoon uit de vleesverwerkende industrie dat ten tijde van de MKZ-crisis rundvleesbedrijven het doelwit waren van acties en tijdens de periode van de vogelpest

vooral pluimveebedrijven te lijden hadden onder de acties. De vertegenwoordiger van de edelpelsdiersector zag een duidelijk verband tussen de parlementaire debatten over dit onderwerp en het aantal acties tegen de bontsector.

Instanties die acties claimen

Het claimen van acties gebeurde meestal door een bericht per post en later ook per e-mail naar autonoom c.q. links georiënteerde media zoals het actieblad Ravage en het onafhankelijke mediaplatform Indymedia (www.indymedia.nl). Uit tabel 4 blijkt dat verreweg het grootste deel van de acties is opgeëist door het DBF, met 1984 en 1986 als topjaren. De stelling dat het DBF de langst aanwezige actiegroep is op dit actieterrein wordt hiermee nogmaals bevestigd.

Tabel 4		Namen van instanties die acties hebben geclaimd 1979 en 1999															
jaar	DBF	ALF	Animal Justice Front	ELF	Luis in de Pels	Rode Haan Radical	Ecologische Lui	RAT	Actiegroep Bont en Blauw	Actiegroep Vlees Vrij	Amnesty for Animals	Dieren Aksie Front	Dierenrechtactivisten	Earth Night Free the	Animals FTA Het Kalf van de Slachtbank	Onbekend	Eindtotaal
1979	1																1
1980	5																5
1982	6																6
1983	3															1	4
1984	10																10
1985	1																1
1986	13																13
1987	5																5
1988	5															1	6
1989	4							1			1				1	1	8
1990	1				4								1			2	8
1991	4																4
1992	5															4	9
1993	3					1					1						5
1994				1			2							1		4	8
1995			1	2		1	2								1	13	20
1996		1	4	1					1							7	14
1997																2	2
1998	1	10				2										6	19
Totaal	67	11	5	4	4	4	2	2	1	1	1	1	1	1	1	41	148

Bron

www.militantvegan.com

Het valt op dat er in de tweede helft van de jaren negentig geen acties worden geclaimd door het DBF. Pas in 1998 laat men weer iets van zich horen. In de tweede helft van de jaren negentig is het aantal acties wel flink toegenomen ten opzichte van de jaren ervoor (met uitzondering van 1997). Een groot deel van deze acties is echter niet opgeëist. Het niet claimen van acties is een typische ontwikkeling voor de jaren negentig. Topjaar was 1995 met dertien niet opgeëiste acties, veelal (pogingen tot) brandstichtingen. Kennelijk bestond bij de actievoerders toch huivering om deze acties te claimen. Een laatste ontwikkeling hangt mogelijk samen met de verminderde rol van het DBF en dat is het opeisen van acties door een aantal niet eerder bekende instanties. Met soms creatieve afkortingen werden in de tweede helft van de jaren negentig nieuwe namen ten tonele gevoerd, zoals Radicaal Ecologische Lui (REL) en Right Animal Treatment (RAT). In de jaren na 1993 kwamen drie claiminstanties prominent naar voren. Deze instanties waren tot dan toe vrijwel onbekend: het Earth Liberation Front (ELF), het Animal Justice Front en vooral ook het Animal Liberation Front (ALF).

B. Andere radicale dierenrechtenactiegroepen

Animal Liberation Front (ALF)

Het ALF heeft een aantal belangrijke dierenrechtacties geclaimd, met name in 1998. De oorsprong van de naam is – zoals zo vaak – terug te vinden in Groot-Brittannië. Daar ontstond na de vrijlating van leden van de Band of Mercy in 1976 het Britse ALF (zie paragraaf 3.2.2). Behalve het claimen van acties uit dezelfde naam is weinig bekend over de historie van het Britse ALF in relatie tot Nederland. De relatie met het Europese vasteland begon voor zover bekend zelfs in België: daar werd in 1996 een bekladding opgeëist door ALF. In 1998 volgden een aantal acties die op één na allemaal in België werden gepleegd. Op basis van opsporingsbronnen wordt een Nederlandse bijdrage verondersteld bij de Belgische acties, maar naar de motieven om uit te wijken naar België kan slechts worden gegist. De belangrijke rol die het ALF in de afgelopen jaren als radicale dierenrechtenactiegroep naast het DBF heeft bekleed, is vooral voortgekomen uit de extreme aard van de acties die werden gepleegd: hoofdzakelijk vernielingen en brandstichtingen.

Earth Liberation Front (ELF)

Evenals het ALF heeft de naam ELF zijn oorsprong in Groot-Brittannië. De groepering zou daar in 1992 zijn ontstaan als reactie op de institutionalisering van veel milieubewegingen. Na een bijeenkomst van het uit Canada en de Verenigde Staten afkomstige Earth First! splitste zich een radicaal deel af dat de acties ter bescherming van het milieu niet ver genoeg vond gaan. Zij richtten het ELF op met een verwijzing naar de twee instanties aan wie men zich verwant voelde: Earth First! vanwege de ideologie en ALF in verband met de radicale manier van actievoeren.⁶¹ Leden van ELF hebben een holistische benadering van hun actieterrein: zij zijn van mening dat mens en dier onderdeel vormden van één aarde en dat schendingen met harde acties moet worden

⁶¹ Actieblad NN nr. 142
19-08-1993.

tegengegaan. Hun acties beperkten zich dus niet alleen tot het terrein van de dierenrechten. Men propageerde actievormen als vernielingen en sabotage waarbij geweldloosheid werd gedefinieerd als het niet verwonden van levende wezens. In Nederland hielden ELF-activisten zich vooral bezig met vernielingen en in mindere mate met brandstichtingen.

Right Animal Treatment (RAT) / Animal Justice Front (AJF)

Een laatste instantie die in de tweede helft van de jaren negentig acties begon te claimen c.q. uit te voeren is het RAT/AJF. Hun acties waren wat betreft de gebruikte methoden vergelijkbaar met die van het DBF en ELF. In de periode november 1993 t/m december 1995 bediende men zich van de naam RAT. Deze naam werd in verband gebracht met drie brandstichtingen in de vorm van zelf gefabriceerde brandbommen. Vanaf januari t/m maart 1996 werden de acties uitgevoerd onder de naam AJF. Aan de acties kwamen in maart een einde met de aanhouding van twee verdachten. Zij bekenden hun betrokkenheid bij zowel de acties van het RAT als die van het AJF. Er zijn geen aanwijzingen die erop duiden dat RAT/AJF meer leden kende. Er kan derhalve vanuit worden gegaan dat met de arrestatie van deze activisten de activiteiten van RAT/AJF werden beëindigd.

C. Gelegenheidsnamen?

Naast de drie beschreven instanties is er een veelvoud van andere instanties die de laatste vier jaar in de publiciteit zijn getreden. Deze instanties worden in veel gevallen gebruikt als dekmantel voor het uitvoeren en claimen van acties en dragen (ludieke) namen naar aanleiding van een gebeurtenis in het verleden of een bepaalde zienswijze van de betreffende actievoerders. Een aantal van die instanties is hoogstwaarschijnlijk niet meer dan een gelegenheidsnaam die door individuele actievoerders worden gebruikt om bekendheid te geven aan hun standpunt. Zonder een limitatieve opsomming te geven kan gedacht worden aan organisaties/instanties als: EDEV (Een Dier Een Vriend); DBF-SG (Dierenbevrijdingsfront-Supportersgroep); BAD-ALF-SG (Bond van Autonome Dierenactivisten/ Animal Liberation Front Supportersgroep); ADL (Animal Defense League); Burger Initiatief; Groen front!; Actiecampagne KOEN; Barry Horne Commando; Polderwind; The Minkman Militia; Tony Humphries commando etc..

Uit het onderzoek naar de RAT/AJF-verdachten blijkt dat de acties van de twee activisten onder meerdere instantienamen werd geclaimd, in eerste instantie onder RAT en vervolgens onder AJF. Daarnaast hadden de betrokken activisten banden met de gematigder dierenrechtenorganisatie PETA (People for the Ethical Treatment of Animals). Binnen deze organisatie was men op hoog niveau – in ieder geval op onderdelen – zelfs op de hoogte van acties. Vergelijkbare conclusies kunnen worden getrokken uit de resultaten van een eerder rechercheonderzoek. Dit betreft een DBF-actie in 1987 rond een veilinghuis van pelsdierhouders, Hudson Bay in Nederasselt, waarbij de

administrateur werd overmeesterd en de administratie ontvreemd. Na onderzoek konden tien personen worden aangehouden voor de uitvoering van deze actie. Van die tien bleken er tenminste vijf banden te hebben met organisaties als de Stichting Lekker Dier, het Anti-Bont-Comité en de Nederlandse Bond ter Bestrijding van de Vivisectie (NBBV). In sommige gevallen hadden zij eerder ook onder deze namen actiegevoerd. Samen met andere informatie zijn de gegevens uit de genoemde rechercheonderzoeken voldoende concreet voor de volgende conclusies:

- Verschillende namen waaronder radicale acties zijn geclaimd, zijn te herleiden tot dezelfde actievoerders. Dit duidt erop dat gebruik wordt gemaakt van gelegenheidsnamen om acties onder te scharen. Tevens is dit een indicatie dat het aantal radicale dierenrechtenactivisten minder groot is dan het aantal instantienamen doet voorkomen.
- Een niet onaanzienlijk aantal actievoerders is ook actief in of heeft banden met meer gematigde dierenorganisaties. Er zijn aanwijzingen dat prominente leden van die gematigde organisaties in ieder geval in het verleden bekend waren met de radicale activiteiten van de actievoerders.

Kortom, op basis van rechercheonderzoeken uit het verleden en uit andere politie-informatie kan worden gesteld dat sprake is van een horizontale connectie tussen radicale dierenrechtenactiegroepen. Deze relatie blijkt niet alleen uit de gebruikte actiemethoden zoals vernieling en brandstichting maar ook uit duidelijke aanwijzingen dat eenzelfde groep actievoerders achter meerdere instanties zit. Daarnaast is er sprake van een verticale connectie tussen de radicale actiegroepen en meer gematigde organisaties die voor dieren opkomen door de betrokkenheid van leden of sympathisanten bij radicale acties. In welke mate deze gematigde organisaties (of individuele leden daarbinnen) ook nu nog betrokken zijn bij radicale acties is niet duidelijk maar verdient de nodige aandacht van opsporingsinstanties.

3.2.4 Ontwikkelingen binnen radicaal dierenrechtenactivisme: jaren tachtig en negentig

Institutionalisering en radicalisering in de jaren tachtig

Sociale bewegingen werden organisaties met een professioneel kader dat zich voor een belangrijk deel richtte op beïnvloeding van en dus samenwerking met de overheid. Deze institutionalisering begon eind jaren zeventig en zette zich bij veel organisaties versterkt door in de jaren tachtig. Een andere – daarmee samenhangende – ontwikkeling was de radicalisering van dát deel van de sociale bewegingen dat niet wilde institutionaliseren en trouw bleef aan de oorspronkelijke idealen en actiebereidheid. Organisaties die niet meegingen in de institutionalisering verloren de brede basis die veel sociale bewegingen halverwege de jaren zeventig nog wel hadden. Met het ver-

lies van de brede basis ging ook een deel van de invloed verloren, met name bij de niet tot (grote) compromissen bereid zijnde organisaties. Hieronder vallen bijvoorbeeld de Nederlandse Bond voor de Bestrijding van Vivisectie, de in 1977 opgerichte Stichting Lekker Dier en het samenwerkingsverband van antibontactivisten dat in 1982 het Anti Bont Comité ging heten. Individuele en soms prominente leden van deze organisaties vonden de klassieke legale actiemethoden niet ver genoeg gaan. Zij organiseerden zich – al of niet met medeweten van hun eigen organisatie – onder de naam Dierenbevrijdingsfront (DBF) tot kleine groepen actievoerders die zich toelegden op vernielingen en bevrijdingen. Het was een op concrete, illegale acties gericht samenwerkingsverband met een hoog ad hoc gehalte en voor zover bekend zonder overkoepelende strategische aansturing. Deze door de jaren zeventig beïnvloede groep actievoerders werd in de loop van de jaren tachtig versterkt met een nieuwe lichter jongere mensen met grote gedrevenheid en de daarbij behorende bereidheid tot harde acties. Het DBF werd aldus in de jaren tachtig en de eerste helft van de jaren negentig de belangrijkste actor op het terrein van radicaal dierenrechtenactivisme. Enkele van de jongere activisten waren in de jaren negentig betrokken bij meer gematigde actievoerende dierenrechteninstanties maar bleven tegelijkertijd harde acties uitvoeren.

Internationalisering in de jaren negentig

Het DBF stond evenwel vooral in de jaren negentig niet op zichzelf. Acties kregen vooral vanaf de tweede helft van de jaren negentig een harder karakter en werden door meer instanties geclaimd dan alleen het DBF. Een belangrijke ontwikkeling was het leggen van contacten met (radicale) actiegroepen op het gebied van dierenrechten in andere landen. De eerste tekenen hiervan deden zich voor in Groot-Brittannië. Het ging om drie - onderling samenhangende - ontwikkelingen:

- *Internationale actiedagen*

In november 1993 werd in Groot-Brittannië de eerste Earth Night georganiseerd door het ELF. Het ging om speciale actiedagen c.q. -nachten waarin zoveel mogelijk acties tegen instanties werden uitgevoerd. In eerste instantie waren deze dagen beperkt tot Groot-Brittannië maar al snel werden ook internationale Earth Nights georganiseerd waarvoor gelijkgezinden uit andere Europese landen waren uitgenodigd. De bekendmaking van deze internationale dagen gebeurde via het interne circuit van actiebladen en het internet (websites en mailberichten). In Nederland werd het actieblad RAVAGE gebruikt (voorheen NN). Later volgden andere actiedagen en ook dierenrechtenactiegroepen gingen vergelijkbare dagen organiseren. Een voorbeeld is de internationale 'Animal Rights Gathering' die in de eerste week van september 2003 in ons land werd gehouden. Dierenrechtenactivisten uit tenminste zes Europese landen waren naar Amsterdam gekomen om actie te voeren.⁶²

⁶² In paragraaf 4.1.2 van het volgende hoofdstuk wordt deze gathering uitvoerig besproken.

- *Afstemming van actiemethoden*

In Groot-Brittannië was een instantie als ALF in de jaren tachtig al opgeschoven van acties tegen objecten richting bedreigingen en soms gewelddadige acties tegen personen. Steeds vaker werd de toevlucht genomen tot acties als dierenbevrijding, vernieling van auto's, het dichtlijmen van sloten, het schilderen van slogans en fysiek geweld tegen personen waaronder het gooien van brandbommen naar woningen van individuele medewerkers.⁶³ De acties leken zich te concentreren op één sector namelijk die van het proefdierenonderzoek. Gezien deze Britse voorgeschiedenis mag worden aangenomen dat er uitwisseling van (kennis over) acties en actiemethoden tussen Britse en Nederlandse actievoerders heeft plaatsgevonden. Een aanvullende aanwijzing hiervoor is de fabricagetechniek van brandbommen die in 1995 werden gebruikt voor brandstichtingen door het Nederlandse Right Animal Treatment (RAT). Deze techniek was afkomstig van het Britse ALF die hier al in de jaren tachtig gebruik van maakte. Het is aannemelijk dat de internationale actiedagen een belangrijke katalysator zijn geweest bij de uitwisseling van actie-ervaringen.

⁶³ Paton, W.; The animal terrorists and the antivivisection movement.; OVP, (1993); p. 139.

- *Netwerkvorming tussen dierenrechtenactivisten in Europa*

Afstemming van acties en actiemethoden is één van de aanwijzingen voor de intensivering van contacten tussen dierenrechtenactivisten uit verschillende Europese landen. Een andere aanwijzing is een aantal bekend geworden gebeurtenissen waarbij actievoerders uit bepaalde landen participeerden in dierenrechtacties in andere landen. Al genoemd zijn de acties in Putten van september 2003 maar ook kan worden gewezen op de aanhouding van twee Nederlandse activisten in Denemarken in 2000. Mede op basis van politiebronnen wordt verondersteld dat de contacten tussen dierenrechtenactivisten zich niet hebben beperkt tot de internationale actiedagen. Vooral het medium internet speelt een belangrijke faciliterende rol. Een sterk voorbeeld is de opkomst van internationale sites waar acties door dierenrechtenactivisten uit verschillende landen bekend worden gemaakt of geclaimd.⁶⁴ Een parallelle ontwikkeling is de opkomst van de antiglobalisatiebeweging waarmee raakvlakken bestonden op zowel ideëel als actiefvlak.⁶⁵ Er kan worden gesteld dat de intensivering van contacten allengs het karakter kreeg van een internationaal netwerk van activisten in een aantal Europese landen die zich op min of meer gelijke, vaak radicale wijze inzetten voor misstanden bij dieren.

⁶⁴ Deze internetsites worden uitvoerig besproken in paragraaf 4.1.4 van het volgende hoofdstuk.

⁶⁵ De oprichting van ELF in Groot-Brittannië in 1991 gebeurde rond de top van de 7 rijkste industrielanden, de G-7, in Londen. Rond deze bijeenkomsten gebeuren grote anti-globaliseringprotesten.

3.2.5 Categorisering: dierenrechtenorganisaties

Uit het voorgaande blijkt dat er in Nederland dierenrechtenactiegroepen actief zijn. Op basis van het onderzoeksmateriaal is een tweedeling gemaakt teneinde dierenrechtenorganisaties te categoriseren.

- I De eerste verdeling richt zich op de mate van ‘openbaarheid’ van deze instanties en deze zijn dan te onderscheiden in *legale c.q. geregistreeerde organisaties en niet geregistreeerde ‘bewegingen’*.
 - a De *legale/geregistreeerde organisaties* zijn makkelijk te herkennen en te traceren, het ledental is bekend en de financiën zijn openbaar. Veelal worden deze organisaties door de overheid gesubsidieerd en zijn zij een overlegpartner van de overheid inzake bijvoorbeeld milieukwesties (zoals Greenpeace, Milieudefensie, Stichting Bont voor Dieren, Stichting Wakker Dier, Alle Dieren Vrij). De bij de Kamer van Koophandel (KvK) *geregistreeerde* organisaties bestaan uit verenigingen en stichtingen.
 - b De *niet geregistreeerde bewegingen* zijn te verdelen in *halfopen* en *gesloten*:
 - 1 De *halfopen* bewegingen/actiegroepen zijn niet geregistreeerd bij de KvK, maar beschikken vaak wel over een postbusnummer, telefoonnummer, een woordvoerder en/of een (internet)adres. (zoals bijvoorbeeld: ADL, Burgerinitiatief en de supportersgroepen van DBF en ALF)
 - 2 De *gesloten* bewegingen/actiegroepen zijn niet traceerbaar, maar beschikken meestal wel over een anoniem internetadres (zoals bijvoorbeeld: DBF, ALF, ARA, en Groenfront).

Het specifieke deel van deze CBA richt zich met name op de hierboven genoemde *niet-geregistreeerde* bewegingen. Veelal zijn deze bewegingen afgeleid van buitenlandse bewegingen met het doel acties te claimen onder een Nederlandse naam. Er worden geen (openbare) ledenlijsten bijgehouden.⁶⁶ De indruk wordt gewekt dat het gaat om een organisatie, maar de wettelijke achtergronden zoals registratie en herkenbaarheid ontbreken. Hierdoor is het mogelijk naar buiten te treden, zonder de identiteit van activisten te onthullen of traceerbaar te maken. Verondersteld wordt dat het gaat om een internationaal netwerk van activisten, die de beschikking hebben over een eigen logistiek en organisatorisch netwerk. Data- en gegevensuitwisseling vindt plaats over het internet, waarbij alles wordt gedaan om de anonimiteit te waarborgen. De *geregistreeerde* organisaties houden zich bezig met legale, democratische acties. Overleg met de overheden behoort daarbij tot de normale procedures. De *niet-geregistreeerde* bewegingen daarentegen wijzen alle vormen van overleg af. Opvallend is dat sommige individuele leden van de geregistreeerde organisaties zich ook bezighouden met strafbare actievormen, die onder de naam van niet-geregistreeerde bewegingen worden uitgevoerd. Deze verdeling op basis van de mate van openbaarheid is met name in de operationele aanpak door de politie van belang.

⁶⁶ Eerder in dit hoofdstuk is reeds ingegaan op het gebruik van gelegenheidsnamen.

- II De tweede verdeling heeft als uitgangspunt de activiteiten van deze organisaties, bewegingen en/of groepen en richt zich op de aard en radicaliteit van de uitgevoerde acties. Nogmaals wordt hierbij herhaald dat een aantal instanties slechts gelegenheden zijn die door individuele actievoerders worden gebruikt om bekendheid te geven aan hun standpunt. Bij onderzoek naar dierenrechtenacties dient daarom vooral gekeken te worden naar de betrokken actievoerders en kan maar beperkte waarde worden gehecht aan de naam van de instantie waaronder ze worden geclaimd. Niet alle instanties uit de jaren tachtig en negentig worden in onderstaande verdeling genoemd.

a Gevestigde dieren(-bescherming/-rechten)-organisaties:

Dit zijn langer bestaande organisaties met een brede maatschappelijke basis in de vorm van leden en sympathisanten ('postgiroactivisme'). Deze organisaties kennen een professioneel kader dat zich richt op beïnvloeding van de overheid en publieke opinie en worden daarom wel campagneorganisaties genoemd. Deze groep van tien- (zo niet honderd)duizenden actievoerders strijdt met legale middelen - van collectebus tot protestmars - voor betere dierenrechten. Een goed voorbeeld is de Dierenbescherming die al bestaat sinds 1864.

b Gematigde actiegroepen:

De achterban van deze actiegroepen is relatief klein, maar zeer betrokken en gemotiveerd om zich in te zetten voor het lot van de dieren. Deze actiebereidheid strekt zich uit tot vormen van burgerlijke ongehoorzaamheid zoals ongeoorloofde demonstraties.⁶⁷ Deze groep bestaat uit 500 á 600 personen die tot op zekere hoogte bereid zijn de wet te breken. Voorbeelden zijn Greenpeace en het Anti Bont Comité (ABC) dat in 1988 werd omgedoopt tot Bont voor Dieren. Verder kunnen worden genoemd de Stichting Lekker Dier dat in 1977 werd opgericht en dat sinds 1998 na een fusie is voortgezet onder de naam Wakker Dier. Momenteel manifesteren zowel Wakker Dier als Bont voor Dieren zich als campagneorganisaties. Ze hebben zich recent nadrukkelijk gedistantieerd van gewelddadige acties en eventuele betrokkenheid van organisatorische voorgangers in het verleden. Een bijzondere rol neemt de NBBV in. Het NBBV is al in 1890 ontstaan en was lange tijd evenals de Dierenbescherming een gevestigde dierenbeschermingsorganisatie. Evenals het ABC en de Stichting Lekker Dier draagt de NBBV inmiddels ook een andere naam. Door een fusie heet de organisatie nu ASV Proefdiervrij. In de jaren tachtig schoof men meer op richting het actievoeren.

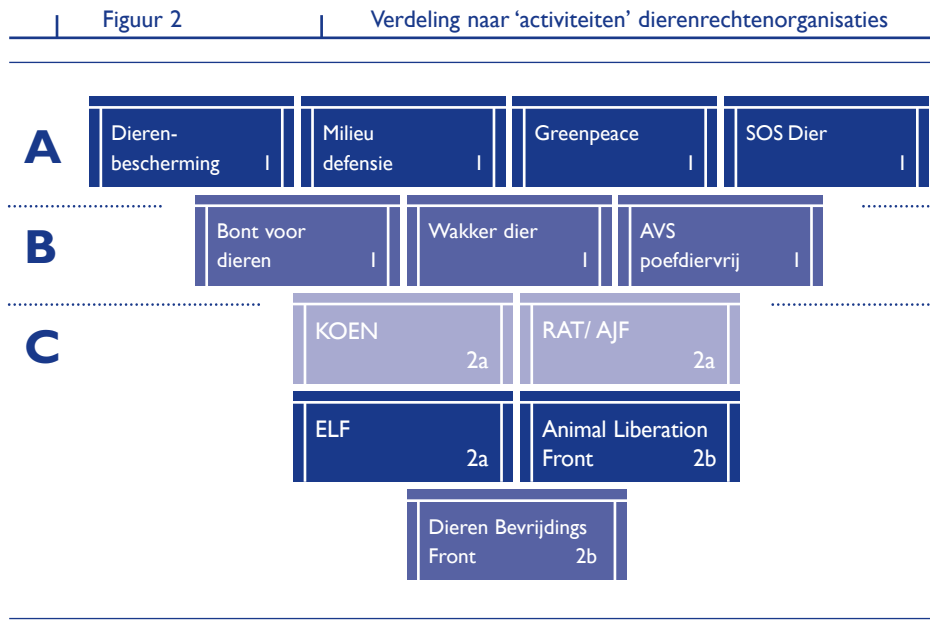
c Radicale actiegroepen:

Hoewel beperkte waarde moet worden gehecht aan de namen waaronder

⁶⁷ Zie ook hetgeen bij de bespreking van de strategieën van het DBF reeds is gezegd over legaal contesteren als organisatiestrategie.

radicale bewegingen actie voeren, hebben de groepen één belangrijk element gemeen: het duidelijk illegale karakter en de ernst van de acties. Getuige de toelichting die bij het claimen van deze acties wordt gegeven, is bewust gekozen voor illegale acties omdat legale acties te weinig impact zouden hebben. De top van de activistenpiramide bestaat uit hooguit enige tientallen personen die in cellen van enkele personen zeer extreme en soms zeer bedreigende acties uitvoeren: brandstichtingen, intimidatie en geweld tegen diergebruikers en hun familieleden. Deze activisten zijn veelal jonge, hoog opgeleide personen (zij studeren vaak nog) en leven zo sober mogelijk. Voorbeelden van radicale groeperingen zijn het DBF, ALF, ELF en AJF/RAT.

Hieronder wordt de structuur van het dieren(rechten)activisme gevisualiseerd in een omgedraaide 'piramide'. Zoals eerder benadrukt geeft deze 'piramide' geen hiërarchisch verband weer maar de toenemende mate van radicaliteit van de drie categorieën actiegroepen die binnen het dieren(rechten)activisme te onderscheiden zijn waarbij de instanties onderin het meest radicaal zijn. Er is bewust voor gekozen de verschillende instanties in een 'blok' weer te geven. Dit betekent echter niet dat de afzonderlijke organisaties of bewegingen (de blokken) gesegmenteerd in de praktijk voorkomen. De tussen de afzonderlijke blokken getrokken lijnen symboliseren het fluïde karakter van de desbetreffende organisaties, bewegingen en de daarbinnen acterende personen.

3.3 Samenvatting

Uitgangspunt voor dit hoofdstuk was de onderzoeksvraag waarin aard en achtergrond van het radicaal dierenrechtenactivisme in Nederland centraal stond. Meer expliciet is getracht in te gaan op de vraag hoe het radicaal dierenrechtenactivisme zich de afgelopen jaren in Nederland heeft ontwikkeld en welke (inter)nationale ontwikkelingen hieraan ten grondslag hebben gelegen. Daarnaast is aandacht besteed aan het beschrijven van de (inter)nationaal actieve organisaties en groeperingen en de wijze waarop ze georganiseerd zijn. Ook zijn ideologische en filosofische uitgangspunten van het radicaal dierenrechtenactivisme beschreven.

Ideologie en beweegredenen

Naarmate de industrialisering verder toenam, is de samenleving dieren steeds meer als gebruiksvoorwerp gaan beschouwen. Een aantal activisten verwerpt deze antropocentrische visie en vindt gelijke rechten voor mensen en dieren van wezenlijk belang. Juist omdat het om zaken van leven en dood gaat, zegt het Dierenbevrijdingsfront niet bereid te zijn tot het sluiten van compromissen of zelfs maar open te staan voor een discussie. Het DBF is voorstander van militante directe actie en stelt principes zelfs boven de geldende rechtsregels, zodat de activisten zich boven de wet geplaatst voelen. Het begaan van strafbare feiten wordt niet als zodanig ervaren, omdat men ervan uit gaat dat men een hoger doel dient. De mensen die zich inzetten voor dierenrechten vinden hun oorsprong in een aantal verschillende categorieën activisten. Het veganisme is hierbij een overkoepelend inzicht. De zogenaamde linksactivisten (waaronder anarchisten) en de aanhangers van Straight Edge lijken het meest vertegenwoordigd binnen het Nederlandse radicaal dierenrechtenactivisme, maar gezien de geringe hoeveelheid beschikbare informatie is dit niet met zekerheid vast te stellen. Er zijn ook personen uit het rechtsactivisme, milieuactivisme en (eco)feminisme actief in de strijd voor dierenrechten.

Ontwikkelingen van het dieren(rechten-)activisme

Dierenactivisme is in Nederland in de negentiende eeuw vergeleken met omliggende landen pas laat op gang gekomen. Bakermat van dierenactivisme was Groot-Brittannië. Nadat in Nederland de eerste organisaties waren opgericht, is men er door beïnvloeding van overheid in geslaagd om niet alleen nieuwe wetgeving tot stand te brengen ter bescherming van dieren maar er ook voor te zorgen dat de handhaving van deze wetten ter hand werd genomen. Mobilisatie van brede delen van de bevolking bevorderde (de repressieve uitvoering van) nieuwe wetgeving. Het thema dierenrechten heeft in de eerste helft van de jaren zeventig geprofiteerd van de opkomst van een aantal grote sociale bewegingen. Met name onder de vleugels van de milieubeweging groeide de belangstelling. In de tweede helft van de jaren zeventig deed zich een radicaliseringstendens voor in de kraakbeweging, de anti-kernenergiebeweging en in mindere mate de milieubeweging. Met de radicalisering werden in de tweede helft van de jaren zeven-

tig belangrijke ideologische, organisatorische en operationele kaders geschapen voor aard en achtergrond van het opkomende extreem dierenrechtenactivisme. Deze ontwikkeling manifesteerde zich in 1979 voor het eerst in acties van het Dierenbevrijdingsfront (DBF).

Institutionalisering en radicalisering in de jaren tachtig

Aanvankelijk waren de sociale bewegingen netwerken van lokale organisaties, belangenverenigingen en actiegroepen met een gemeenschappelijk, veelal vaag omschreven ideaal. Aan het einde van de jaren zeventig veranderden deze bewegingen in organisaties met een professioneel kader dat zich richtte op beïnvloeding van en samenwerking met de overheid. Deze institutionalisering zette zich veelal versterkt door in de jaren tachtig. Een daarmee samenhangende ontwikkeling was de radicalisering van dát deel van de bewegingen dat zich tegen de institutionalisering keerde en trouw bleef aan de oorspronkelijke idealen en actiebereidheid. Een aantal individuele en soms prominente leden van meer gematigde organisaties vond de klassieke legale actiemethoden niet ver genoeg gaan. Zij organiseerden zich onder de naam Dierenbevrijdingsfront tot kleine groepen actievoerders die zich toededen op vernielingen en bevrijdingen. Het betrof een op concrete, illegale acties gericht samenwerkingsverband met een hoog ad hoc gehalte en voor zover bekend zonder overkoepelende strategische aansturing. De eerste groep actievoerders werd in de loop van de jaren tachtig versterkt met een nieuwe lichter jongere mensen met een grote gedrevenheid en de daarbij behorende bereidheid tot harde acties. Het DBF werd in de jaren tachtig en de eerste helft van de jaren negentig de belangrijkste actor op het terrein van radicaal dierenrechtenactivisme. Vanaf de tweede helft van de jaren negentig werden acties ook uit andere namen geclaimd, maar dit lijken vooral gelegenheidsnamen te zijn. Bij onderzoek naar dierenrechtenacties dient daarom vooral gekeken te worden naar de betrokken actievoerders en kan maar beperkte waarde worden gehecht aan de naam van de instantie waaronder ze worden geclaimd.

Internationalisering in de jaren negentig

Vanaf de tweede helft van de jaren negentig werden acties harder en door meer instanties geclaimd. Dit hing samen met de toenemende contacten tussen (radicale) actiegroepen op het gebied van dierenrechten in Europa. De eerste tekenen hiervan deden zich zoals zo vaak voor in Groot-Brittannië. Het ging hierbij om drie – onderling samenhangende – ontwikkelingen:

- **Internationale actiedagen**

In november 1993 werd in Groot-Brittannië de eerste Earth Night georganiseerd door het ELF: speciale actiedagen en -nachten waarin zoveel mogelijk acties werden uitgevoerd. Aanvankelijk waren deze dagen beperkt tot Groot-Brittannië maar al snel werden ook gelijkgezinden uit andere Europese landen uitgenodigd. De bekendmaking van deze internationale dagen gebeurde via

actiebladen en het internet. In Nederland werd hiervoor het activistenblad RAVAGE gebruikt (voorheen NN). Later organiseerden dierenrechtenactiegroepen vergelijkbare dagen, zoals de internationale 'Animal Rights Gathering' die in september 2003 in ons land werd gehouden.

- **Afstemming van actiemethoden**

Al in de jaren tachtig was in Groot-Brittannië een instantie als ALF opgeschoven van acties tegen objecten naar bedreigingen en soms gewelddadige acties tegen personen. De acties concentreerden zich op de sector proefdieronderzoek. Gezien deze Britse voorgeschiedenis mag worden aangenomen dat er uitwisseling van (kennis over) acties en actiemethoden tussen Britse en Nederlandse actievoerders heeft plaatsgevonden. Een aanvullende aanwijzing hiervoor is de van oorsprong Britse fabricagetechniek van brandbommen die in 1995 door het Nederlandse Right Animal Treatment (RAT) werd gebruikt voor brandstichtingen. Internationale actiedagen zijn waarschijnlijk een belangrijke katalysator geweest bij de uitwisseling van actie-ervaringen.

- **Netwerkvorming tussen dierenrechtenactivisten in Europa**

Een andere aanwijzing voor de intensivering van contacten tussen dierenrechtenactivisten uit verschillende Europese landen zijn incidenten waarbij actievoerders uit bepaalde landen participeerden in dierenrechtacties in andere landen. Het medium internet speelt middels internationale sites waar acties door dierenrechtenactivisten uit verschillende landen wordt bekend gemaakt of geclaimd een belangrijke faciliterende rol. De intensivering van contacten kreeg steeds meer het karakter van een internationaal netwerk van activisten in Europese landen die zich op radicale wijze in willen zetten voor misstanden bij dieren.

- **Categorisering van instanties betrokken bij dierenactivisme**

Op basis van literatuur en politie-analyse kan een volgende indeling worden gemaakt van instanties die zich op diverse wijze bezig houden met de verbetering van de positie van dieren. Allereerst is een indeling mogelijk naar registratie van organisatie. Hierbij zijn er enerzijds de gevestigde organisaties gericht op beïnvloeding c.q. samenwerking met overheidsinstanties. Deze hebben een officieel karakter hetgeen blijkt uit een ledenadministratie, een statuut en/of andere officiële documenten van bestuursorganen. Ze zijn te onderscheiden van niet officieel geregistreerde instanties die niet via officiële kanalen als de Kamer van Koophandel naar buiten treden, enkel een postadres hebben en zich met name kenbaar maken via uitgevoerde c.q. geclaimde acties. Dit zijn de meer radicaler actiegroepen. Er is daarnaast nog een andere indeling mogelijk namelijk die analoog aan het soort acties dat wordt uitgevoerd. In categorie één vallen de reguliere geregistreerde organisaties die binnen de wettelijke kaders proberen hun doel te bereiken. Daarnaast zijn er

de gematigde actiegroepen die confronterende acties uitvoeren die veelal op de grens van illegaliteit liggen of daar net buiten vallen. Diverse vormen van burgerlijke ongehoorzaamheid vallen hieronder. De laatste categorie wordt gevormd door radicale groepen die er bewust voor kiezen om illegale actie-vormen te hanteren zoals intimidatie, brandstichtingen en vernielingen.

Hoofdstuk 4

Radicaal dierenrechtenactivisme: 1999 tot 2004

De historische beschrijving in hoofdstuk drie vormt een goede aanloop naar de periode die in deze criminaliteitsbeeldanalyse een centrale plaats inneemt, namelijk de periode 1999 tot 2004. De gebeurtenissen in deze jaren bieden een actueel en helder beeld van de ernst en omvang van de activiteiten van het radicaal dierenrechtenactivisme in Nederland en van de impact die hiervan uitgaat naar de toekomst. Hiermee wordt in dit hoofdstuk de tweede onderzoeksvraag beantwoord. De onderkende ontwikkelingen zullen de basis vormen voor de aanbevelingen voor repressieve en preventieve maatregelen ten aanzien van radicaal dierenrechtenactivisme. Met als basis de tendensen uit hoofdstuk drie wordt daarom in dit hoofdstuk stilgestaan bij dierenrechtenactivisten en hun activiteiten, de slachtoffers en de (resultaten van) opsporingsonderzoeken. In paragraaf 4.1 worden activiteiten, werkwijze, de samenwerkingsverbanden en de informatiestromen van dierenrechtenactivisten beschreven. Het internet krijgt speciale aandacht als belangrijk en niet meer weg te denken communicatie- en propaganda middel voor de activisten. De slachtoffers van radicaal dierenrechtenactivisme worden in paragraaf 4.2 beschreven. Daarbij wordt ook aandacht besteed aan hun persoonlijke beleving en de impact die dierenrechtenacties op bedrijven en daarbinnen werkzame personen hebben. In paragraaf 4.3 worden de meest recente (opsporings-)onderzoeken ten aanzien van radicaal dierenrechtenactivisme belicht. In de voorlaatste paragraaf wordt de professionalisering van het radicaal dierenrechtenactivisme beschreven en tot slot volgt een samenvatting van dit hoofdstuk.

4.1 Ontwikkelingen binnen radicaal dierenrechtenactivisme

In deze paragraaf worden met name de illegale acties van dierenrechtenactivisten belicht. Er wordt stilgestaan bij de gehanteerde modus operandi en de (inter-)nationale contacten en samenwerkingsverbanden. Ook het gebruik van internet als communicatie- en propagandamiddel wordt beschreven.

4.1.1 Activiteiten van dierenrechtenactivisten

In hoofdstuk twee is aandacht besteed aan de resultaten van de informatievergaring en analyse van de activiteiten van dierenrechtenactiegroepen en -activisten. Gezien het belang van een goede weging van de gepresenteerde analyseresultaten wordt hier, voorafgaand aan de inhoudelijke beschrijving van de onderzochte incidenten, nogmaals kort op deze dataverzameling en -analyse ingegaan. De kwantiteit van de informatie afkomstig uit politiedatasystemen liet te wensen over zodat onderstaande beschrijving van activiteiten en incidenten van dierenrechtenactivisten voor een belangrijk deel

⁶⁸ Natuurlijk is in tweede instantie het illegale karakter van acties wel degelijk van belang voor o.a. het bepalen van de (negatieve) impact van radicaal dierenrecht-activisme. Voor een zoveel mogelijk objectieve beeldvorming zijn hier ook legale activismen zoals demonstraties in de analyse meegenomen.

steunt op informatie uit open bronnen. In onderstaande beschrijving spreken wij van incidenten. Als incident wordt verstaan elke gebeurtenis, die met dierenrechtenactivisme in verband kan worden gebracht. Hierbij is het in eerste aanleg niet van belang of deze gebeurtenis een strafbaar feit is of niet.⁶⁸ Dit is in afwijking van hoofdstuk drie, waar alleen strafbare feiten zijn geanalyseerd. De incidenten omvatten o.a. demonstraties, bezettingen, vernielingen en brandstichtingen. In principe is de berichtgeving in de geschreven media doorslaggevend voor registratie in dit onderzoek geweest, uiteraard met de eerder beschreven waarborgen. Deze incidenten uit open bronnen en overige bronnen zijn zoveel mogelijk vergeleken met de in de politieadministratie voorkomende aangiften en/of meldingen, voor zover deze bij UTBT en de politieregio's bekend waren. Daarbij zijn nieuwe feiten waarover politie-informatie beschikbaar was ook in de registratie opgenomen. Incidenten die niet voorkomen in politiestructuren zijn zoveel mogelijk geverifieerd op datum, tijd, plaats en gebeurtenis. Bij een positieve toetsing zijn de incidenten in de analyse binnen dit hoofdstuk opgenomen. Incidenten uit bronnen van dierenrechtenactiegroepen (zoals de diverse internetsites) zijn niet opgenomen, tenzij dit incident uit een andere bron werd bevestigd. Verder heeft er een controle plaatsgevonden met betrekking tot historische feiten in de 'oude' ATBT administratie. 'Nieuwe' informatie uit dit systeem is niet toegevoegd.

Aantal incidenten radicaal dierenrechtenactivisme

Het aantal acties dat door radicale activisten is uitgevoerd geeft een kwantitatieve indicatie inzake de ontwikkelingen in de laatste jaren. Uit tabel 4 blijkt dat deze aantallen in de afgelopen twee jaren navrant zijn toegenomen. Ten opzichte van 2001 is er in 2002 zelfs bijna sprake van een verdrievoudiging. Mogelijk zijn er de afgelopen twee jaar daadwerkelijk meer dierenrechtenacties uitgevoerd. Bij deze conclusie kunnen echter een aantal kanttekeningen worden geplaatst. De mogelijkheid dat het niet gaat om een toename van het aantal incidenten maar om een toename van het aantal meldingen van incidenten kan niet worden uitgesloten. Deze veronderstelling wordt zelfs aannemelijk in de wetenschap dat de media in de nasleep van de moord op Pim Fortuyn op 6 mei 2002 meer aandacht is gaan besteden aan radicaal milieu- en dierenrechtenactivisme. Een andere oorzaak is de mogelijke toename van de aangiftebereidheid bij de slachtoffers van dierenrechtenacties. De betrokken brancheverenigingen voeren immers al jaren een verbeterde strijd om de impact van dierenrechtenacties onder de aandacht van de politiek en de media te krijgen. Anderzijds worden sommige incidenten uit angst voor verhoging van verzekeringspremies niet gemeld.

	1999	2000	2001	2002	2003	Totaal
	40	31	47	125	178	421

Het netto-effect van deze tegenstrijdige ontwikkelingen is niet te bepalen. Er kan aldus niet met zekerheid worden vastgesteld of en zo ja in welke mate het aantal incidenten daadwerkelijk is gestegen, maar de toename van het aantal *meldingen* van incidenten blijkt zowel uit de openbare bronnen als uit de gegevens in politiebestanden.⁶⁹

Soorten incidenten

Het totaal aantal meldingen is verdeeld in een aantal categorieën, waarbij alleen de belangrijkste/ingrijpendste incidenten zijn ingedeeld. Het betreft hier de in tabel 5a weergegeven categorieën. Uit de tabel blijkt dat de stijging van het aantal bekende dierenrechtenincidenten vooral is toe te schrijven aan de categorie 'vernielingen'. Ten opzichte van 2001 trad er in deze categorie in 2002 een vertienvoudiging op en ook in 2003, ging het nog om een verdubbeling. Op mogelijke verklaringen zal later nog worden teruggekomen. Het aantal dierenbevrijdingen bleef relatief constant met uitzondering van een uitschieter (15) in 2002. Mogelijk is binnen de dierenrechtenbeweging een discussie gaande over de doelmatigheid van deze actievorm. In sommige gevallen worden de bevrijde dieren doodgereden, in andere gevallen weten de dieren zich in de vrije natuur niet te redden. Dit heeft bij dierenrechtenactivisten wellicht een andere zienswijze en andere actievormen tot gevolg gehad. Het geschetste beeld komt overeen met het beeld dat uit de via www.militantvegan.com gemelde acties naar voren komt. Ook daar is een stijging te zien van het aantal vernielingen en trad alleen in 2002 een stijging op van het aantal incidenten waarbij dieren werden bevrijd.

⁶⁹ Een niet-limitatief overzicht en korte inhoudelijke beschrijving van dierenrechtenacties vanaf 1979 tot en met 2003 is in bijlage 4 opgenomen.

Werkwijze	1999	2000	2001	2002	2003	Totaal
1 Vernielingen	3	2	5	50	102	162
2 Bevrijding	6	6	5	15	6	38
3 Brandstichting	5	8	2	5	10	30
4 Bedreiging	1		3	5	9	18
5 Bommelding	9	4	2	1		16
6 Bezetting		2	1	1		4
7 Inbraak	1			1	2	4
8 Overige	15	9	29	47	49	149
Totaal	40	31	47	125	178	421

Tabel 5b laat het overzicht zien van de sectoren die in de afgelopen vijf jaar slachtoffer zijn geworden van radicale acties van dierenrechtenactivisten. Daaruit blijkt dat de sector proefdierenonderzoek verreweg het meest doelwit is geweest van radicale dierenrechtenacties met 58% van alle acties. Een tweede tendens die opvalt is de

scherpe stijging van het absolute aantal incidenten in diezelfde sector. Waren het er in 2000 nog maar 4, in 2003 was het aantal opgelopen tot 136. Dit is vooral zo opmerkelijk omdat het aantal acties in andere sectoren nagenoeg gelijk is gebleven of in absolute aantallen slechts marginaal gewijzigd is. Wanneer de aard van de acties in de sector dierproeven nader wordt bestudeerd, dan blijkt dat het – naast legale demonstraties – vooral gaat om vernielingen (136) en in mindere mate om bedreigingen (11), brandstichtingen (4) en bommeldingen (3). Bij de afzonderlijke bespreking van de categorie ‘vernielingen’ wordt nader ingegaan op de sterke stijgingen van deze acties in de sector ‘proefdieren.’

Tabel 5b Dierenrechtenacties per sector

Werkwijze	1999	2000	2001	2002	2003	Totaal
1 Proefdieren onderzoek	4	4	25	78	136	247
2 Bontfokkerijen	10	10	3	21	10	54
3 Vleesverwerking	5	6	3	3	12	29
4 Vleesconsumptie	14	6	1	1	3	25
5 Bonthandel	1	2	7	2	6	18
6 Circus	2	1	6	3	2	14
7 Veehouderij				3	2	5
8 Onbekend		1		4	3	8
9 Overige	4	1	2	10	4	21
Totaal	40	31	47	125	178	421

A. Brandstichtingen

Hoewel de geringe absolute aantallen harde conclusies niet goed toestaan, kan uit het overzicht in tabel 6 worden opgemaakt dat het aantal berichten over brandstichtingen door de jaren heen relatief constant is gebleven. Wel kunnen de aantallen per jaar sterk variëren. De meeste (pogingen tot) brandstichtingen waren gericht op doelen binnen de vleesverwerkende industrie. Dit is de enige sector die in alle jaren doelwit is geweest. Wordt een vergelijking gemaakt met de periode voor 1999 dan zien we dat het hier gaat om een continue ontwikkeling. (Pogingen tot) brandstichtingen vinden plaats sinds 1995 en elk jaar wordt met name de vleesverwerkende industrie op de korrel genomen. Ook de sector van bontfokkerijen kent het verschijnsel brandstichting maar niet in dezelfde mate als de vleesverwerkende industrie.

Tabel 6

Brandstichtingen (inclusief pogingen)

Sector	1999	2000	2001	2002	2003	Totaal
1 Vleesverwerking	3	6	2	2	4	17
2 Bontfokkerijen	1	2		2	2	7
3 Proefdieren onderzoek					4	4
4 Circus				1		1
5 Vleesconsumptie	1					1
Totaal	5	8	2	5	10	30

Wanneer men de werkwijze bij de brandstichtingen nader beschouwt, geeft dit het volgende beeld.⁷⁰ Hierbij wordt opgemerkt dat bij de bekende brandstichtingen in alle gevallen op één na proces-verbaal is opgemaakt. In twee gevallen is sprake van een poging tot brandstichting. In bijna alle gevallen werd een auto of vrachtauto als doel gekozen. Voor wat betreft de uitgekozen doelen, is er een uitbreiding waar te nemen. In 2003 zijn gevallen bekend geworden waarbij de brandstichting plaatsvond bij personen thuis: in dat jaar is twee keer een directeur van de bedrijven persoonlijk doelwit geworden. Het uitvoeren van brandstichtingen tegen personen die in de proefdier- of vleesverwerkende sector werkzaam zijn, lijkt in de laatste jaren onder de radicale dierenrechtenactivisten een geaccepteerd actiemiddel te worden. Dit is een verharding van de actiemethodes en kan duiden op het volgen van het voorbeeld van Engelse actievoerders. Deze gingen al eerder over op gevaarlijke acties specifiek gericht tegen personen en in de persoonlijke levenssfeer. Dit is een onderdeel van de zogenaamde 'Engelse methode', die later nog beschreven wordt.

Uit de manier waarop de acties worden uitgevoerd en uit publicaties van diverse dierenrechtenactiegroepen blijkt dat het toebrengen van (grote) schade aan goederen één van de doelstellingen is van de actievoerders. Vooralsnog kan niet worden geconstateerd dat activisten er welbewust naar streven om ook het leven van personen in gevaar te brengen. Wel duidt hun werkwijze erop dat men wel degelijk het risico neemt dat dit gevaar ontstaat. Zo werd bijvoorbeeld brand gesticht in de buurt van koeltanks voor ammoniak waarbij een reëel risico bestond voor levensgevaar indien deze stof al of niet in een wolk was vrijgekomen. Een ander geval betreft een nertsenfokbedrijf waarbij een dicht tegen de woning aan geparkeerde auto in brand werd gestoken. Ook hier was een reëel risico tot overslaan van de brand op het woonhuis van de nertsenfokker en zijn familie aanwezig. In dit geval had het kozijn van het raam zelfs al vlam gevat. Dat er tot op heden nog geen slachtoffers gevallen zijn, is voornamelijk toe te schrijven aan tijdig optreden van hulpverlenende instanties en simpelweg toeval. Bij voortzetting van de huidige wijze van brandstichting bestaat derhalve een reëel risico dat er in de toekomst wel slachtoffers zullen vallen. Hoewel het aantal

⁷⁰ Voor wat betreft de onderverdeling is in tabel 6 en 7 uitgegaan van de categorieomschrijving uit het betreffende bericht. Zo kan een vergelijk worden gemaakt met de periode voor 1999, waarbij deze onderverdeling ook is gehanteerd.

brandstichtingen in relatie tot het gebruik van andere actiemiddelen gering is, dient te allen tijde oog te worden gehouden voor grote intimiderende impact die dit actiemiddel heeft op bedrijven en de personen die in deze sector werkzaam zijn.

B. Vernielingen

Vernielingen vormen in de onderzochte periode verreweg het grootste deel van de geregistreerde radicale dierenrechtenacties. Dit beeld komt overeen met de resultaten van de analyse van de acties voor 1999. In tabel 7 zijn de vernielingen per categorie weergegeven over de laatste vier jaar.

Tabel 7 **Vernielingen (waaronder bekladdingen en dichtlijmen)**

Sector	1999	2000	2001	2002	2003	Totaal
1 Proefdieren onderzoek	1		1	43	91	136
2 Bonthandel			3		4	7
3 Bontfokkerijen		1		4	2	7
4 Circus		1	1	1	1	4
5 Vleesconsumptie	1			2	1	4
6 Vleesverwerking				1	1	2
7 Genetische manipulatie					1	1
8 Overig	1					1
Totaal	3	2	5	50	102	162

Met name de laatste twee jaar is het aantal meldingen van vernielingen opgelopen. Een tweede ontwikkeling die valt op te maken uit tabel 7 is dat die stijging zowel in 2002 als in 2003 grotendeels voor rekening komt van de sector proefdierenonderzoek. Het nagenoeg ontbreken van vernielingen in deze sector in de jaren voor 2002 springt daarbij eveneens in het oog. Aangezien vernielingen – naast het legale actiemiddel van de demonstraties – het meest toegepast worden, betekent dit tevens dat vanaf 2002 verreweg de meeste radicale dierenrechtenacties plaatsvonden in de proefdiersector. Dit duidt op een gerichte campagnestrategie tegen deze sector. Een vergelijking met de incidentmeldingen uit de periode voor 1999 vormt deze gerichte campagnestrategie hierop een aanvulling. Hieruit blijkt dat, na een reeks acties in de proefdiersector in de eerste helft van de jaren negentig, deze in de tweede helft van de jaren negentig vrijwel ontbraken en pas in 2002 en 2003 - zeer nadrukkelijk - terugkeerden. Het aantal acties is nog nooit zo hoog geweest als in deze jaren, wat eveneens een aanwijzing is voor een stelselmatige campagnestrategie.

Tabel 8a

Totaal incidenten per bedrijf (waar onder vernielingen etc.)

Sector	1999	2000	2001	2002	2003	Totaal
1 ABN/AMRO				27	82	109
2 BPRC	1	2	23	40	18	84
3 McDonalds	14	6		1	2	23
4 TNO		2	1	3	6	12
5 YAMANOUCHI					9	9
6 Russisch Staatscircus	1		4	1	1	7
7 BROIJL				2	3	5
8 BEEKSE BERGEN				2	2	4
9 DUMECO			1		3	4
10 HISSINK	1	3				4
Overig	17	13	11	30	39	110
Onbekend/niet vermeld	6	5	7	19	13	50
Totaal	40	31	47	125	178	421

Aard en achtergrond van de vernielingen

Uit nadere analyse van de geregistreerde incidenten blijkt dat het grootste deel van de vernielingen niet was gericht tegen bedrijven die zélf dierenproeven verrichten. Dit is opmerkelijk aangezien het in de rede der verwachting ligt om juist deze bedrijven het functioneren moeilijk te maken. Het zijn echter de bedrijven met een faciliterende rol die in de afgelopen jaren slachtoffer zijn geworden van vernielingen door radicale dierenrechtenactivisten. Onder faciliterende bedrijven worden dan zowel opdrachtgevers (bedrijven die proefdieronderzoek uitbesteden) begrepen als bedrijven die een ondersteunende rol spelen in de bedrijfsvoering van de proefdiersector, bijvoorbeeld banken en verzekeraars. Het gaat met name om een aantal Japanse (farmaceutische) bedrijven waaronder Yamanouchi met vestigingen in Meppel en Leiderdorp. Eén bedrijf stak qua incidenten boven alle andere bedrijven uit en dat was de bank ABN AMRO.

ABN-AMRO

De acties bij ABN AMRO bestonden vooral uit het vernielen van betaalautomaten, het dichtlijmen van sloten van toegangsdeuren en het spuiten van leuzen op ramen, deuren en muren.⁷¹ In totaal zijn er in de laatste twee jaren 102 aan ABN AMRO gerelateerde incidenten bekend waarbij sprake was van vernieling. Tabel 8b geeft een overzicht van de ontwikkelingen over de afgelopen twee jaar. Daaruit blijkt dat vooral in 2003 veel filialen hadden te lijden van vernielingen. In de jaren voorafgaand aan 2002 zijn voor zover bekend geen vernielingen bij ABN AMRO geconstateerd. Bijna alle filialen waar vernielingen werden gepleegd zijn gevestigd in of nabij grote steden. In 2002 ging het om negen grote steden met als koplopers Nijmegen, Utrecht en Amsterdam. In 2003

⁷¹ Naast vernielingen vonden ook nog een achttal andere incidenten plaats waaronder vooral legale demonstraties.

verdubbelde het aantal locaties naar achttien. Ook het aantal steden waar zich vijf of meer vernielingen hebben voorgedaan, is gestegen van twee in 2002 tot zes in 2003. Kortom, het aantal locaties waar vernielingen werden gepleegd is toegenomen en vaak is ook het aantal vernielingen per locatie gegroeid. Vooral Amsterdam en Utrecht lopen daarbij momenteel voorop. De vernielingen worden met name geclaimd door DBF en in mindere mate door AAP en Actiecampagne KOEN. De claims worden geplaatst op internetsites zoals www.indymedia.nl en www.militantvegan.com.

Tabel 8b

Vernielingen bij ABN/AMRO

Plaats	2002	2003	Totaal
Utrecht	9	13	22
Nijmegen	10	8	18
Amsterdam	1	16	17
Arnhem	1	10	11
Den Haag	2	6	8
Groningen	1	6	7
Leiden	1	2	3
Zoetermeer		3	3
Almere		1	1
Amersfoort	1		1
Amstelveen		1	1
Apeldoorn		1	1
Assen		1	1
Maastricht	1		1
Oosterbeek		1	1
Scheveningen		1	1
Velp		1	1
Zaandam		1	1
Zeist		1	1
Eindtotaal	27	75	102

Uit aangetroffen leuzen maar ook uit de actieclaims werd de reden voor de acties tegen ABN AMRO duidelijk. ABN AMRO is als doelwit uitgekozen vanwege haar banden met het wetenschappelijk onderzoekscentrum Biometical Primate Research Centre (BPRC) in Rijswijk. Door het BPRC wordt onderzoek verricht naar nieuwe geneesmiddelen en vaccins waarbij ook proefdieren (met name apen) worden gebruikt. ABN AMRO is de huisbankier van het BPRC en wordt aldus door radicale dierenrechtenactivisten in verband gebracht met experimenten op dieren. De achterliggende redenatie is dat het samenwerkingsverband tussen ABN AMRO en het BPRC

voor de laatste van vitaal belang is en het verbreken van dit verband zal leiden tot de sluiting van het BPRC en daarmee ook tot beëindiging van de dierenproeven.

ABN Amro heeft sinds eind vorig jaar in toenemende mate last van vandalisme door dierenactivisten. Herhaaldelijk worden onder meer filialen beklad en geldautomaten vernield. ABN Amro is huisbankier van het primatencentrum BPRC in Rijswijk, dat het mikpunt is van de activisten. Op een persbijeenkomst gisteren sprak bestuurslid Joost Kuiper van ABN Amro zijn bezorgdheid uit over de situatie. *“Wij zoeken een dialoog met dierenactivisten, maar dat willen ze niet. We zijn ook niet benaderd.”* Volgens het bestuurslid zou het gevolg van zo'n dialoog kunnen zijn dat de bank haar standpunt over proefdieren wijzigt. *“Maar je begint niet eerst te schieten, dan heb je je recht op een mening verloren.”*⁷²

⁷² NRC Handelsblad,
11 december 2003.

Al met al zijn er aanwijzingen dat er de afgelopen jaren een weloverwogen campagnestrategie is gehanteerd door radicale dierenrechtenactivisten. Hierbij wordt het actiemiddel vernieling ingezet tegen bedrijven binnen één enkele sector; die slechts faciliterend zijn binnen de sector. De getroffen bedrijven hebben geen direct aandeel in de uitvoering van dierenproeven maar worden wel beschouwd als vitaal voor de instandhouding van bedrijven die zich bezig houden met dierproeven. Radicale dierenrechtenactivisten hebben gekozen voor een strategische selectie van het doel en een geconcentreerde aanwending van hun actiecapaciteit. Een vraag die zich hierbij aandient is of tegelijk met de stijging van acties in de proefdierindustrie een daling optrad in andere sectoren. Zoals ook al uit tabel 5 is gebleken, is er geen duidelijk waarneembare afname van het aantal acties in andere sectoren. Er kan dan ook niet worden gesproken van een verplaatsingseffect. Veeleer moet worden gedacht aan een intensivering van de acties.

C. Overige (met name persoonsgerichte) incidenten

Al in hoofdstuk drie werd gesignaleerd dat het karakter van de acties steeds harder werd (brandstichtingen en pogingen daartoe). Deze ontwikkeling is door te trekken naar deze onderzoeksperiode met dien verstande dat er één groot verschil is. Daar waar in de jaren tot 1999 de verharding vooral was gericht tegen bedrijven in de vleesverwerkende sector, concentreerde de verharding van acties zich na 1999 rond de persoonlijke levenssfeer van medewerkers in diverse sectoren. In tabel 9 wordt een overzicht gegeven van het soort feiten dat door dierenactivisten wordt gepleegd tegen directeuren en medewerkers van door activisten gekozen bedrijven.⁷³ Tabel 9 toont onder andere een stijging van het aantal vernielingen en demonstraties. Hoewel het bij demonstraties veelal een legaal actiemiddel betreft, hebben ook deze een steeds grimmiger karakter gekregen. In één geval, een lawaaidemonstratie bij de woning van

⁷³ Een gedetailleerde beschrijving van de getroffen bedrijven op basis van politie-informatie is vastgelegd in het specifieke deel van deze CBA.

een directeur, is het tot een handgemeen gekomen tussen slachtoffer en demonstranten. Verder worden geregeld schriftelijke en verbale bedreigingen geuit in de richting van de slachtoffers. Bij deze demonstraties zijn ook buitenlandse activisten gesignaleerd. Opvallend is dat deze werkwijze vóór 2001 niet is voorgekomen. In de 53 gevallen uit tabel 9 betreft het incidenten bij de woningen van medewerkers van dierproevenlaboratoria of bonthandel. Er worden diverse methoden gebruikt zoals dichtlijmen van sloten, ramen ingooien of met zuur bewerken en met spuitbussen de woning bekladden. Eén incident betreft de vernieling van de woning van een bonthandelaar. Opvallend zijn de acties bij medewerkers en directeuren van het BPRC die de laatste maanden het speerpunt zijn van acties. Leidinggevend en medewerkers werden twaalf maal geconfronteerd met vernielingen en vier keer met bedreigingen.

Tabel 9 Incidenten in persoonlijke levenssfeer

Sector	Actie	2001	2002	2003	Totaal
Bonthandel	Vernieling			1	1
Genetische manipulatie	Vernieling			1	1
Proefdieren onderzoek	Demonstratie	2	4	14	20
	Vernieling		10	10	20
	Bedreiging	2	2	2	6
	Brandstichting			3	3
	Bommelding		1		1
	Verkenning	1			1
Eindtotaal		5	17	31	53

⁷⁴ De informatievergaring met betrekking tot de claims over de laatste vier jaar is gebaseerd op de politiegegevens, waarna een verificatieslag is gemaakt met open bronnen (exclusief het internet). Dit is in tegenstelling tot de analyse uit het historisch overzicht van de geclaimde acties in hoofdstuk drie. Bij gebrek aan politiedata uit deze lange periode heeft dat onderzoek zich beperkt tot bestudering van data die door dierenrechtenorganisaties en -bewegingen zelf op hun internetsites zijn weergegeven: in casu www.militantvegan.com. Door deze verschillende wijze van dataverzameling zijn beide periodes niet met elkaar te vergelijken zijn voor wat betreft de geclaimde acties.

⁷⁵ Barry Horne was een zeer prominente Britse radicale dierenrechtenactivist die in gevangenschap door hongerstaking is overleden.

4.1.2 Radicale dierenrechtenactiegroepen in 1999 - 2003

Instanties die acties claimen

Het claimen van verantwoordelijkheid voor de uitgevoerde acties wordt op verschillende wijze gedaan. Veelal wordt de claim per brief neergelegd bij sympathiserende websites of actieblad RAVAGE, in de wetenschap dat de bron niet zal worden vermeld. Ook komen claims via fax of brief binnen bij regionale of landelijke dagbladen. In tabel 10 zijn in totaal 162 claims weergegeven.⁷⁴ Dat aantal is beduidend lager dan het totaal aantal incidenten uit tabel 4, waar uit open bronnen 421 incidenten zijn geteld. Hieruit valt de conclusie te trekken dat niet alle incidenten geclaimd worden. Evenals in de jaren voor 1999 zijn veel claiminstanties te relateren aan het DBF, hetzij direct door een rechtstreekse claim onder die naam, hetzij indirect door een claim onder een cel van het DBF zoals het Barry Horne commando.⁷⁵ Ook de actiegroep KOEN en aanverwante claimnamen komen een aantal keren terug, met name bij acties in de

campagne tegen het BPRC. De vraag die vervolgens rijst is welke acties worden geclaimd door welke instanties. Om hierop een antwoord te geven zullen achtereenvolgens de actiecategorieën ‘vernielingen’, ‘brandstichtingen’ en een categorie ‘overige’ worden besproken. Bij deze bespreking zal ook kort de achtergrond van de belangrijkste claiminstanties aan de orde komen.

Tabel 10

Claiminstanties die vernielingen opeisten

Claim 1	Claim 2	1999	2000	2001	2002	2003	Totaal
DBF		1		3	21	34	59
DBF	Barry Horne Brigade					1	1
DBF	SHAC				1		1
DBF	Vrienden van het DBF					1	1
SHAC					1	7	8
ALF			1		1	3	5
ALF	ELF	1					1
ALF	SHAC					1	1
AAP						5	5
RRA						2	2
RRA	DBF					1	1
Hoën, K						2	2
BOZE BURGERS					2		2
KOEN	Lafa					1	1
KOEN					1		1
BONT VOOR Dieren				1			1
ADL					1		1
VERENIGDE GROEPEN		1					1
Actie niet geclaimd			1	1	21	45	68
Totaal vernieling		3	2	5	50	102	162

Vernielingen

In hoofdstuk drie werd geconstateerd dat het actiemiddel vernieling het meest werd toegepast en inmiddels is geconstateerd dat dit voor de afgelopen jaren eveneens geldt. Vernielingen werden met name aangewend in de sector proefdierenonderzoek. De namen waaronder acties zijn opgeëist kunnen in beperkte mate iets zeggen over de achtergrond van de actie, hoewel ook hier weer wordt gewezen op het mogelijke gebruik van gelegenheidsnamen (zie paragraaf 3.2.3). Tabel 10 geeft meer uitsluitsel, hoewel in een aantal gevallen de uitgevoerde actie door meerdere instanties is geclaimd. Dan is ook de tweede bekend geworden claiminstantie benoemd.⁷⁶ Bezien we vervolgens de resultaten dan springt de duidelijk dominante rol van het DBF in het oog. Zelfstandig of in combinatie met andere instanties heeft het DBF 64 vernielingen

⁷⁶ Het kan voorkomen dat de 2e claimant elders ook als 1e claimant wordt opgevoerd. Om dubbelstellingen te vermijden is in deze gevallen de tweede claimant niet elders meegenomen.

op zijn naam staan. Op afstand volgen SHAC (8x), ALF (7x) en AAP (5x). Het DBF en ALF waren ook al prominent aanwezig in de eerste helft van de jaren negentig. Na een aantal jaren wat minder op de voorgrond te zijn getreden, is het DBF vanaf 2002 weer nadrukkelijk de leidende instantie bij het claimen van vernielingen.

Brandstichtingen

Brandstichtingen worden geclaimd door instanties als Animal Rights Militia (ARM), de Rode Haan, ALF, DBF en SHAC. Verder worden ook branden geclaimd door zogenaamde 'commandogroepen' als 'The Minkman Militia' of het 'Tony Humphries commando'.⁷⁷ In één geval werd een brand opgeëist door het DBF en opgedragen aan twee Nederlandse activisten, die ten tijde van deze brand (2000) in Denemarken gedetineerd zaten voor betrokkenheid bij een poging nertsen te bevrijden. In een ander geval van brandstichting bij een transportbedrijf is de brand niet geclaimd door een dierenrechtenbeweging. Wel is bekend dat deze transporteur daags na de brand aan een nertsenfokker meedeelde geen nertsenvellen-transport meer voor hem te doen. Uit tabel II blijkt dat, net als bij de categorie 'vernielingen', de meeste brandstichtingen geclaimd worden door het DBF, soms in combinatie met andere instanties.

⁷⁷ Dit is een verwijzing naar een gedetineerde en/of overleden dierenrecht-activisten.

Tabel II Claiminstanties bij brandstichtingen

Claim 1	Claim 2	1999	2000	2001	2002	2003	Totaal
ALF	RODE HAAN	3					3
ALF					1		1
ARM	DBF				1	1	2
DBF			4	1	2	3	10
DBF	SHAC					3	3
DBF	ALF		1	1			2
DBF	RODE HAAN		2				2
DBF	The Minkman Militia	1					1
DBF	Tony Humphries		1				1
DBF SG	SHAC					1	1
SHAC						1	1
RODE HAAN		1					1
Onbekend					1	1	2
Eindtotaal		5	8	2	5	10	30

Overige incidenten

Eerder in deze paragraaf werd beschreven dat met name in de laatste drie jaren de reikwijdte van de acties zich uitbreidt naar de persoonlijke levenssfeer van directeuren

en medewerkers in met name de proefdiersector. Drie claiminstanties komen prominent terug bij het opeisen van acties in de persoonlijke levenssfeer: het DBF, al of niet in combinatie met anderen in totaal 16 acties, het ALF en vooral ook het SHAC (zie tabel 12). De eerste twee instanties komen ook veelvuldig voor bij andere actiemiddelen en in andere sectoren, zowel in de laatste jaren als in de periode daarvoor. Het SHAC is een nieuwkomer en een uitzondering. Deze instantie laat in Nederland pas sinds ongeveer twee jaar van zich horen en manifesteert zich vooral in de dierproefsector.

Tabel 12 Claiminstanties naar acties in de persoonlijke sfeer

Acties	Claim 1	Claim 2	2001	2002	2003	Totaal
Bedreiging	Ongeclaimed		1	1		2
	ALF	KOEN			1	1
	DBF				1	1
	KOEN		1			1
			2	1	2	5
Bommelding	SHAC			1		1
				1		1
Brandstichting	DBF	SHAC			2	2
	SHAC				1	1
					3	3
Demonstratie	Ongeclaimed		2		6	8
	DBF			3	3	6
	SHAC				3	3
	ADL				2	2
	KOEN				1	1
			2	4	14	20
Intimidatie	DBF			1		1
				1		1
Verkenning	Ongeclaimed		1			1
			1			1
Vernieling	DBF			4	2	6
	Ongeclaimed			2	4	6
	ALF			1	3	4
	SHAC			1	2	3
	ALF	SHAC			1	1
	BOZE BURGERS			1		1
	KOEN			1		1
				10	12	22
Eindtotaal			5	17	31	53

4.1.3 (Inter)nationale samenwerkingsverbanden

(Inter)nationale samenwerking tussen radicale dierenrechtenorganisaties- en bewegingen heeft de laatste jaren nog meer gestalte gekregen. Drie onderling samenhangende ontwikkelingen liggen hier aan ten grondslag. In de eerste plaats heeft de in hoofdstuk drie beschreven netwerkvorming zich de afgelopen vier jaar verder voortgezet. De tweede ontwikkeling die zich eveneens verder heeft voortgezet betreft het *organiseren van internationale actiedagen*. De derde en laatste ontwikkeling betreft de voortgaande *afstemming van actiemethoden*.

Netwerkvorming

(Inter)nationale contacten tussen actiegroepen kunnen zich in diverse vormen voordoen. Dat kan variëren van persoonlijke contacten om informatie uit te wisselen tot het fysiek aanwezig zijn bij demonstraties, het bevrijden van dieren, het plegen van vernielingen etcetera. Uit de beschikbare politie-informatie blijkt dat Nederlandse dierenrechtenactivisten de afgelopen jaren met regelmaat in het buitenland actief zijn geweest.⁷⁸ In enkele gevallen heeft dat de aanhouding van deze Nederlandse actievoerders tot gevolg gehad en sommigen zijn zelfs tot gevangenisstraffen veroordeeld. In dergelijke gevallen werden vanuit het 'thuisfront' (bevrijdende actievoerders) de nodige materiële en immateriële initiatieven ondernomen teneinde het verblijf van collega-actievoerders in buitenlandse gevangenschappen zo aangenaam mogelijk te maken. Opmerkelijk is dat sommige van de aangehouden personen na het uitzitten van hun straf zijn gaan optreden als woordvoerder voor de zogenaamde supportersgroepen. Deze verzorgen ondersteuning aan activisten, die bij acties zijn aangehouden, danwel zijn veroordeeld. De steun omvat juridische bijstand, eerste levensbehoeften, steunbetuigingen en veganistische maaltijden. Voor wat betreft de juridische bijstand kan men putten uit een aantal vaste advocaten.

⁷⁸ Omgekeerd gebeurt dit ook.

De minister wees erop dat de strijd voor meer dierenrechten internationaal is georganiseerd. Van de 49 activisten die begin september in Putten werden aangehouden, hadden er slechts vijf de Nederlandse nationaliteit. De bewindsman sprak van een 'veelkoppig monster, waartegen het moeilijk is op te treden'. Hij maakte bekend dat een dag na de actie in Putten een andere bus met activisten van de weg is gehaald.⁷⁹

⁷⁹ Volkskrant, 2 oktober 2003.

Internationale actiedagen: 'Gathering 2003'

Met enige regelmaat worden internationale bijeenkomsten van dierenrechtenactivisten georganiseerd, de zogenaamde 'gatherings'. Het doel van deze gatherings is het uitwisselen van ervaringen. Op deze gatherings worden films vertoond, lezingen gehouden en instructies gegeven hoe actie te voeren. Daarnaast worden er in collectief verband of in afzonderlijke groepjes gerichte lokale acties uitgevoerd. In 2002 en 2003 zijn een

tweetal gatherings door dierenrechtenactivisten in Nederland georganiseerd. De eerste bijeenkomst werd van 8 tot en met 11 februari 2002 in Amsterdam gehouden. De tweede bijeenkomst heeft van 4 tot en met 7 september 2003 eveneens in Amsterdam plaatsgevonden. Aan beide bijeenkomsten hebben activisten uit diverse, met name Europese, landen deelgenomen. Ter illustratie wordt hieronder de internationale organisatie en samenwerking bij de gathering van het afgelopen jaar (2003) uitgebreid beschreven.

Publiciteit door dierenrechtenactiegroepen en -activisten

Op het internet werd bekend gemaakt dat de gathering van 2003 ergens in het oosten van Nederland gehouden zou worden.⁸⁰ Er werd geen informatie gegeven over de exacte plaats, de geplande acties of de organisatoren, wel kon men via een e-mail adres (liberationgathering@hotmail.com) meer informatie inwinnen. Pas een aantal weken later wordt via internet bekend gemaakt dat de gathering plaats zal vinden in Hengelo. De exacte locatie blijft vooralsnog onbekend, maar men geeft aan dat deze twee weken voor aanvang van de gathering bekend zal worden. Verder wordt op de site vermeld dat er workshops over acties, campagne voeren en research gehouden zullen worden en dat er voor de vrijdag en de zaterdag demonstraties staan gepland. Aangegeven wordt dat het een 'animal liberation activistmeeting' betreft en geen 'philosophy group'. Op meerdere websites, waaronder één van Finse dierenrechtenactivisten, wordt gemeld dat er demonstraties tegen bontfokkerijen en tegen bedrijven die met dieren experimenteren worden georganiseerd. Een week later wordt speciaal voor de gathering een site gelanceerd: www.gathering2003.de.vu. Op één site (een forum) wordt aangegeven dat voorafgaand aan de gathering een benefietconcert georganiseerd wordt om de kosten voor het organiseren van deze gathering te dekken. Een paar dagen voor de gathering wordt de uiteindelijke locatie bekend gemaakt. Op een internet site staan kortstondig (ongeveer een half uur) een routebeschrijving en telefoonnummers die men kan bellen bij aankomst. Opvallend is dat het een andere locatie betreft dan eerder werd aangegeven: het weekend vind plaats in Amsterdam, niet in Hengelo.

De bijeenkomst en de acties

De gathering is gestart op donderdag 4 september. De dierenrechtenactivisten verzamelen zich op een afgelegen locatie ten noorden van Amsterdam. Deze dag wordt met name benut voor het uitwisselen van informatie en het voorbereiden van acties. Na een lawaaiactie aan de poort van het farmaceutisch bedrijf Yamanouchi in Meppel op vrijdag 5 september is men gestopt bij een nertsenboerderij in de gemeente Putten. Deze nertsenfarm werd bestormd door een honderdtal dierenrechtenactivisten, waarbij het merendeel het gezicht bedekt had (met bijvoorbeeld een sjaal of bivakmuts) en in het zwart was gekleed. Deze demonstratie mondde uit in het bevrijden van nertsen en in vernielingen aan en rond het huis en de nertsenfarm. Hierbij werden leuzen geroepen door een megafoon ('murderer, moordenaar'). Nadat de groepen terugliepen

⁸⁰ Dat betreft onder andere de volgende internetsites: www.veggies.org, www.gathering2003.de.vu, www.network54.com/hiddenforum/74570, www.mitglied.lycos.de/argathering met banners en links naar www.militantvegan.com (de 'claimsite' van het DBF-SG).

naar de bussen zette een nertsenboer met zijn tractor één van de bussen klem. De mensen in de bus trachtten deze blokkade op te heffen door aan de benen van de nertsenboer te trekken (en te slaan) en een dreigende houding aan te nemen. De regiopolitie arriveerde en heeft in één van de bussen 49 voornamelijk buitenlandse (Engels sprekende) activisten (inclusief de buschauffeur) aangehouden. Van de aangehouden verdachten is slechts een klein deel Nederlands (5 van de 49). Het merendeel is afkomstig uit Finland (27 verdachten). Overige verdachten komen uit Zweden (7), Duitsland (5), Groot-Brittannië (2), Italië (2) en België (1). Daarnaast valt op dat er vooral jongere personen (20 jaar of jonger) tot de aangehouden groep behoorden. Een aantal verdachten bleek antecedenten te hebben op het gebied van radicaal dierenrechtenactivisme. Twee Finse verdachten zijn bijvoorbeeld eerder aangehouden bij een poging tot het bevrijden van nertsen in Finland. Vrijwel alle verdachten wensten na aanhouding anoniem te blijven. Alle verdachten die niet in verzekering (of bewaring) werden gesteld, gingen in vreemdelingenbewaring totdat zij zich konden legitimeren.

Op zaterdag 6 september is een vijftiental activisten aangehouden die vermoedelijk onderweg waren naar het privé adres van een reeds gepensioneerde directeur van Yamanouchi. Ook van deze activisten bleek het merendeel buitenlands te zijn. In één van de auto's waarmee deze activisten zich vervoerden werden bivakmutsen, een jerrycan met een transparante vloeistof en gereedschap aangetroffen. Daarnaast zijn op deze dag acht managers en medewerkers van Japanse bedrijven die gelieerd zijn aan Huntingdon Life Science op hun huisadres bezocht. Het betrof hier lawaaidemonstraties. In de buurt van desbetreffende personen zijn pamfletten (met als afzender Stop Huntingdon Animal Cruelty SHAC) uitgedeeld en bij één medewerker is (in het Engels!) de voordeur beklad met de woorden: "stop supporting HLS". Hierbij zijn geen aanhoudingen verricht, wel is door een aantal slachtoffers aangifte gedaan. De acties zijn later geclaimd op www.militantvegan.com.

De Tweede Kamer wil dierenactivisten die zich schuldig maken aan vernieling veel harder aanpakken. De trage reactie van de politie afgelopen vrijdag, toen activisten zesduizend nertsen in Putten lieten ontsnappen, getuigt volgens de Kamer van 'klunzigheid'. Minister Donner van Justitie vindt deze kritiek 'goedkoop'. PvdA-woordvoerder Van Heemst sprak dinsdag van een debacle voor de politie. "Dit was echt klunzig optreden. De politie is gewoon in het ootje genomen." Van Haersma Buma (CDA) hield Donner en minister Remkes van Binnenlandse Zaken voor dat het voorval van vorige week het 270ste incident is met dierenactivisten in de laatste decennia.⁸¹

⁸¹ Volkskrant, 10 september 2003.

Op de vierde actiedag is de directeur van het BPRC door activisten op zijn woonadres bezocht. Er werden leuzen (in het Nederlands) geroepen en een ruit van de voordeur werd ingeslagen. Er werd een folder achtergelaten waarop te lezen was dat het BPRC

dicht moet. De afzender was 'Actiegroepering KOEN'. De directeur van het BPRC heeft hiervan aangifte gedaan. Daarnaast werd een medewerker van het BPRC bezocht. Hierbij werden sloten dichtgelijmd en de woning beklad met verf. Beide acties zijn geclaimd op www.militantvegan.com.

'Arrest Group'

De (buitenlandse) activisten werden voorafgaand aan de demonstraties en acties kennelijk voorgelicht op het gebied van het Nederlandse Strafrecht en Strafvordering. Na aanhouding in Putten werd namelijk in de bus een 'juridische handleiding' aangetroffen met de titel: "What are your rights when you get arrested in Holland...". Hierin wordt uitgelegd dat er een zogenaamde 'arrest group' is, die de aangehouden activisten zal helpen. Voorafgaand aan een demonstratie/actie kan men zijn/haar (valse) naam op een lijst van de 'arrest group' zetten, zodat later (na de actie) bepaald kan worden wie er niet terug zijn gekomen en dus gearresteerd kunnen zijn. Tevens raadt men aan de 'arrest group' te bellen na aanhouding. De 'arrest group' kan dan (indien nodig) zorgen voor medicatie, het informeren van een vriend(in), het 'opschonen' van bezittingen, het brengen van bepaalde spullen naar het politiebureau etcetera. Aangeraden wordt de naam en het telefoonnummer van de juridisch adviseur en van de 'arrest group' op arm of been te schrijven, hetgeen door de meeste verdachten inderdaad is gedaan. Daarnaast wordt aangeraden geen persoonlijke eigendommen mee te nemen naar een demonstratie om identificatie door de politie te bemoeilijken. Ook wordt uitgelegd wat in Nederland de procedure na aanhouding is (rechten en plichten). Het belangrijkste advies luidt: 'zeg niets'. Het stuk eindigt met de zin: 'Als je na het lezen van dit stuk en het volgen van de workshop nog vragen hebt, vraag het de mensen van de 'arrest group'':

Een grote groep dierenactivisten heeft de afgelopen dagen flink huisgehouden op verschillende plaatsen in Nederland. Hun massale acties leverden de politie een primeur op: voor het eerst konden dierenbevrijders in Nederland op heterdaad worden betrapt. Vrijdagavond arresteerde de politie in Putten vijftig demonstranten terwijl zij nertsen bevrijdden bij een fokkerij. Maar daardoor lieten de activisten zich niet uit het veld slaan. Zaterdag bezochten zij de huizen van negen werknemers van bedrijven die zaken doen met het Britse Huntingdon Life Sciences (HLS), een laboratorium waar met proefdieren wordt gewerkt. De dag daarop traptten ze de voordeur in van de directeur van het apenproefdiercentrum BPRC in Rijswijk. Bij een collega werden deursloten dichtgelijmd. Op de muren schreven activisten 'There's no justice just us' (er is geen rechtvaardigheid, alleen wij).⁸²

⁸² Trouw, 10 september 2003.

Terechzitting politierechter

Op 10 oktober 2003 zijn vijf verdachten van de actie bij Putten voor de politierechter gebracht. Deze verdachten werd ten laste gelegd dat zij op 5 september 2003 in de gemeente Putten in vereniging openlijk geweld hebben gepleegd tegen twee personen en tegen een tractor; dat zij tezamen en in vereniging diverse vernielingen hebben gepleegd op het nertsenbedrijf van een van de betrokken personen; en dat zij op dat nertsenbedrijf een groot aantal nertsen hebben laten ontsnappen. De rechter spreekt vier verdachten vrij van alle ten laste gelegde feiten. Één buitenlandse verdachte wordt veroordeeld tot 5 weken onvoorwaardelijk (omdat hij reeds 5 weken vast zit in hechtenis wordt hij direct vrijgelaten). Op 31 oktober 2003 zijn opnieuw verdachten (negen in totaal) van de actie in Putten voor de politierechter gebracht. De rechter meent dat de schuld per verdachte beoordeeld dient te worden, omdat er geen collectieve aansprakelijkheid geldt. Afgezien van de buschauffeur zijn de verdachten niet in verband te brengen met het gebruikte geweld. De passagiers van de rode en grijze bus waren onherkenbaar (gezichten bedekt), hadden telefoonnummers op hun arm en hebben deelgenomen aan de demonstratie in Meppel. Dit heeft echter geen betekenis voor het (mede) plegen van de strafbare feiten in Putten. De rechter is van mening dat er geen sprake is van voorwaardelijke opzet (in Putten zou het, net als in Meppel, een lawaidemonstratie worden). Daarnaast kan niet worden vastgesteld dat de verdachten zélf vernielingen hebben aangericht of hier een bijdrage aan geleverd hebben. Alle verdachten worden vrijgesproken van alle ten laste gelegde feiten en de vorderingen worden niet ontvankelijk verklaard. Feit blijft dat het radicaal dierenrechtenactivisme door de aanhoudingen in Putten een (zware) slag is toegebracht. Enkele onbekend gebleven dierenrechtenactivisten verwoorden hun mening ten aanzien van de actie in Putten als volgt:

“Ongelofelijk stom dat ze zich hebben laten pakken”, zegt een activist. “De binnenlandse veiligheidsdienst heeft hier jaren op zitten wachten”. “Het is toch het stomste wat je kunt doen”, zegt een activist die in de traditie van het DBF zijn naam niet wil zeggen. “Je gaat toch niet met honderd man en vier busjes naar zo'n fokkerij toe. Het front werkt juist in kleine anonieme groepjes die ook het bestaan van elkaar vaak niet kennen. Voer je actie, dan is het toeslaan en zo snel mogelijk maken dat je wegkomt.” Volgens ingewijden is er echter iets mis gegaan tijdens de jaarlijkse ‘Animal Liberation Gathering 2003’ die het afgelopen weekeinde “ergens” in het oosten van Nederland werd gehouden. Vermoedelijk in de buurt van Meppel, getuige de actie die 120 zich dierenrechtenactivisten noemende, deelnemers vrijdag hielden bij het bedrijf Yamanouchi, dat klant zou zijn van het Britse dierproefcentrum Huntingdon Life Sciences. “Het moet een aantal activisten tijdens die bijeenkomst in de bol geslagen zijn”, zegt een veganist uit de krakerswereld. “Ik begrijp daar niets van. De AIVD zit al jaren achter de gangmakers

van het dieren bevrijdingsfront aan. En dan plan je zo'n actie in Putten ook nog vroeg in de avonduren, zodat de gealarmeerde politie er meteen is. Echt, dit is uniek voor het front." Het verbaast ingewijden in de dieren-activisten- en krakerswereld niet dat de aanval op de nertsenfokkerij door niemand is opgeëist. Zou dat wel het geval zijn geweest, dan was justitie vermoedelijk nog een stap dichterbij de kern van het bevrijdingsfront gekomen. "Die mensen die zijn aangehouden en degenen die nog vastzitten, zouden dan meteen met het front in verband zijn gebracht," zegt zo'n ingewijde. "De ETA in Spanje houdt z'n kiezen ook op elkaar als een aanslag is mislukt."⁸³

⁸³ De Gelderlander, 10 september 2003.

4.1.4 Werkwijzen en actiestrategieën

In deze paragraaf wordt stilgestaan bij de wijze waarop voorlichting en adviezen worden gegeven aan (startende) actievoerders. Daarna volgen enkele voorbeelden van de modus operandi bij verschillende soorten acties en de verharding die daarbij te constateren valt. Ook de acties die in 'georganiseerd verband' worden uitgevoerd, worden aan de hand van een recent voorbeeld toegelicht. De paragraaf wordt besloten met een korte toelichting op de afscherming om identificatie te voorkomen.

Informatie voor (startende) actievoerders

Op diverse fronten worden (startende) actievoerders op de hoogte gebracht van de wijze waarop het best bepaalde acties kunnen worden uitgevoerd. Van internet kunnen allerlei handleidingen en briefings makkelijk gedownload worden. Daarnaast wordt er veel informatie uitgewisseld tijdens periodiek georganiseerde bijeenkomsten (gatherings). Ook via eigen publicaties in de vorm van brochures en boeken worden adviezen en informatie regelmatig verspreid. De diverse handboeken geven aan welke technieken en maatregelen mogelijk zijn om acties voor te bereiden en ontdekking te voorkomen. Zo heeft het DBF een handboek uitgegeven waarin zeer gedetailleerde adviezen en aanwijzingen worden gegeven met betrekking tot dierenrechtenacties. Het ALF heeft een aantal jaar geleden al 'A Guide to Direct Action and the Animal Liberation Front' gepubliceerd. Daarin wordt uitvoerig beschreven wat ALF is, met welke acties men zich bezighoudt en welke richtlijnen moeten worden nageleefd. Daarnaast wordt in deze publicatie uitvoerig aandacht besteed aan voorbereiding, uitvoering en het claimen van acties. Hieronder wordt een samenvatting gegeven van de meest in het oog springende suggesties van ALF.⁸⁴ De adviezen over de voorbereiding van een actie hebben tot doel de eigen veiligheid en anonimiteit zoveel mogelijk reeds van te voren te waarborgen. Er wordt met name aandacht geschonken aan de samenstelling van de cellen die de acties uitvoeren en die maximaal uit vijf personen mogen bestaan. Ook worden er handreikingen gegeven met betrekking tot de start en de planning van de actie en de eigen veiligheid. Daarbij wordt geadviseerd zo onopvallend mogelijk de actie voor te bereiden en de locatie het liefst van tevoren te verkennen.

⁸⁴ In Bijlage I is een uitvoerigere weergave van deze publicatie opgenomen.

Ook wordt hier al alertheid gevraagd, om van te voren te bedenken onder welke naam de actie geclaimd zal worden. Er worden tips gegeven om opsporingsautoriteiten zoveel mogelijk op een dwaalspoor te zetten. Daarnaast worden mogelijkheden aangedragen hoe een *brandstichting* het best gerealiseerd kan worden en dat bij de *bevrijding van pelsdieren* het tijdstip in het jaar waarop dat moet gebeuren uiterst belangrijk is. Tot slot geeft men adviezen over het claimen van geslaagde acties: ook daarbij moet uiterste zorgvuldigheid in acht worden genomen om identificatie en aanhouding te voorkomen.

'Engelse methode'

Nederlandse opsporingsautoriteiten en ook de media gebruiken vaak de term 'Engelse methode' voor de veranderingen in de werkwijze van activisten in de laatste jaren. Hiermee wordt bedoeld op de nieuwe tactiek van actievoeren die in Engeland door dierenrechtenactivisten is ontwikkeld. Het betreft een weloverwogen campagnestrategie waarbij een heel scala aan actiemiddelen worden ingezet tegen één geselecteerd doel (een specifiek bedrijf). Niet alleen dit bedrijf zelf wordt lastig gevallen door dierenrechtenactivisten, maar vooral ook de faciliterende bedrijven. Zoals eerder aangegeven worden hieronder zowel opdrachtgevers (bedrijven die proefdieronderzoek uitbesteden) begrepen als zakelijke relaties die een ondersteunende rol spelen in de bedrijfsvoering, bijvoorbeeld banken en verzekeraars. Een tweede aspect van de Engelse methode is het confronteren van medewerkers en directieleden met diverse actievormen op hun privé-adressen. Daarbij wordt in Engeland zelfs fysiek geweld niet geschuwd.

De radicale Britse dierenstrijd verlegt zich naar het buitenland, waaronder Nederland. Volgende week worden zestien Nederlandse kantoren mogelijk slachtoffer. Rechters in Groot-Brittannië werpen blokkades tegen het activisme op. *“Maar de bedrijven waar we achteraan zitten hebben overal vestigingen. Die krijgen nooit rust”*, zeggen de voorvechters van dierenrechten. In september wisten demonstranten werknemers van het farmaceutische bedrijf Yamanouchi in Meppel drie uur lang te gijzelen. Yamanouchi is doelwit van een campagne van Engelse dierenactivisten tegen het vivisectiebedrijf Huntingdon Life Sciences (HLS) bij het Engelse Cambridge. Naar nu blijkt waren de actieleiders uit Engeland bij de bezetting. Het gaat om Greg en Natasha Avery (red. oprichters SHAC). Zij zeggen dat zij in Nederland ook 'een internationale bijeenkomst over tactieken en doelen voor dierenactivisten' bezochten.(...) *“De klanten van HLS zijn vaak multinationals”*, zegt Natasha Avery van SHAC. *“Als we in Engeland geen actie mogen voeren, gaan we overzee. Daar gelden de verboden niet. Veel klanten van HLS hebben hun hoofdkantoor niet in Engeland, maar in Nederland. Hoewel wij het zelf niet doen, zien we niet wat er mis is met huisbezoeken bij werknemers. Je bent niet veilig zolang je zaken doet met*

HLS, is de boodschap.” SHAC is al langer een voorbeeld voor Nederlandse activisten. Net als SHAC belagen zij nu ook klanten en leveranciers, bijvoorbeeld van het primatencentrum BPRC in Rijswijk.⁸⁵

⁸⁵ Trouw, 10 december 2003.

Al in november 1999 werd in Groot-Brittannië een zeer agressieve campagne gestart tegen het bedrijf Huntingdon Life Sciences (HLS), dat in opdracht van farmaceutische bedrijven onderzoek doet naar nieuwe medicijnen en vaccinaties. De speciale actiegroep Stop Huntingdon Animal Cruelty (SHAC) werd in het leven geroepen met maar één doel, namelijk de sluiting van HLS. De start van de campagne tegen HLS was een forse intensivering van de acties vergeleken met eerdere campagnes in Groot-Brittannië, iets dat door SHAC zelf ook is bevestigd.⁸⁶ De SHAC-groep lijkt nauwe banden te hebben met radicale dierenrechtenactivisten rond het Animal Liberation Front (ALF). De SHAC-campagne concentreerde zich rond twee onderwerpen:

⁸⁶ Zie SHAC History in www.shac.com.

- de financiële situatie van HLS en
- personen en instanties die het bedrijf financieel steunen.

Deze strategie wordt tot op heden doorgezet en heeft HLS inmiddels in ernstige problemen gebracht. Dit gebeurde aanvankelijk met acties tegen de grootste aandeelhouders van HLS. Een combinatie van gerichte, deels zeer harde illegale acties en een mediacampagne zorgden ervoor dat grote aandeelhouders (waaronder het pensioenfonds van de Britse Labour Party en Rover Cars Pension Fund) hun aandelen massaal van de hand deden. De koers van HLS-aandelen daalde dramatisch en het bedrijf kwam in financiële nood. Tegelijk werd actie gevoerd tegen de huisbankier van HLS, The Royal Bank of Scotland. Deze bank kreeg ook te maken met acties en een mediacampagne en koos begin 2001 voor het beëindigen van de relatie met HLS. De bank vorderde het terugbetalen van de openstaande lening, maar hier bleek HLS niet toe in staat. Dankzij steun van een nieuwe huisbankier, de Amerikaanse bank Stephens, kon HLS evenwel doorgaan met haar activiteiten. Tegen deze bank gingen de SHAC-actievoerders nog een stap verder door de acties te verleggen naar de persoonlijke levenssfeer. Om de bank te bewegen de financiële relatie met HLS te beëindigen, drongen actievoerders begin 2002 binnen in het appartement van de directeur van de bank, ontvreemden zijn creditcard en boekten er een bedrag van ongeveer \$100.000 mee af. Kort daarop verbrak ook de Stephens Bank de relatie met HLS. Het resultaat van dit alles was dat het door de SHAC-campagne vrijwel onmogelijk was geworden om HLS-aandelen te verhandelen aan de Beurs in Londen. Het bedrijf moest medio 2002 dan ook uitwijken naar de New York Stock Exchange. Deze verhuizing was voor de activisten een voorlopig hoogtepunt in hun campagne: dit toonde aan dat de prijs van een aandeel HLS feitelijk kon worden gecontroleerd door radicale dierenrechtenactivisten.⁸⁷ Dit vormde voor radicale actievoerders een belangrijke stimulans om door te gaan op de ingeslagen weg. Mede door dit ‘succes’ heeft SHAC Groot-Brittannië haar werkterrein ook

⁸⁷ Ibidem.

⁸⁸ Overigens wordt een deel van de acties tegen Yamanouchi geclaimd door ALF.

verlegd naar andere landen. De acties in Nederland zijn gericht tegen bedrijven die banden hebben met HLS zoals het farmaceutische bedrijf Yamanouchi. Dit bedrijf heeft al drie jaar last van vernielingen, (pogingen tot) bezettingen en sinds enige tijd ook intimidaties van medewerkers, waarvan sommige in de privé-sfeer.⁸⁸ Naast deze SHAC-campagne is deze Engelse vorm van actievoeren ook op andere wijze overgevaaid naar Nederland. Tegen het onderzoekscentrum BPRC wordt dezelfde strategie toegepast waarbij wordt geprobeerd de financiële positie van het bedrijf te beïnvloeden en (financiële) partners als de ABN AMRO bank te dwingen hun band met het BPRC te beëindigen. Aangezien het BPRC een stichting zonder winstoogmerk is, kan de tactiek van acties tegen aandeelhouders hier niet toegepast worden. Bij acties tegen het BPRC is de betrokkenheid van Engelstalige demonstranten vastgesteld.

Hoewel het aantal bedrijven dat in Nederland te maken heeft met deze vorm van acties nog relatief gering is, dient de impact van deze nieuwe werkwijze niet te worden onderschat. Actievoerders hebben in Groot-Brittannië door een combinatie van legale en soms zeer agressieve illegale actiemethoden een bedrijf bijna te gronde gericht. Het feit dat ze dit in Nederland sinds enige tijd eveneens proberen, heeft niet alleen een ontwrichtende werking op het betreffende bedrijf zelf maar heeft bij 'succes' van deze actiemethode de potentie van ontwrichting van een complete bedrijfstak. Wanneer daarbij tevens in overweging wordt genomen dat verschillende intimidatievormen in de persoonlijke levenssfeer van medewerkers steeds gebruikelijker worden dan is dit een zorgwekkende tendens. Dit is voor opsporings- en inlichtingeninstanties meer dan genoeg reden om actief aandacht te schenken aan het tegengaan van deze ontwikkeling.

Vorig jaar hield de FBI een presentatie voor het Amerikaanse congres over radicaal dierenrechtenactivisme. *"Het zijn terroristen, omdat hun doel is sociale en politieke verandering tot stand te brengen met behulp van geweld"*, zei agent F. Tarboe. *"De frequentie en de agressie van de aanvallen neemt toe. In het begin concentreerden deze groepen zich op legitiem protest. In de loop der jaren ontstonden steeds meer splintergroepen die ontevreden waren met het conventionele protest en die steeds gewelddadiger werden."* (...) De nieuwste vorm van geweld komt opnieuw overwaaien uit het Verenigd Koninkrijk. Vooral de zeer agressieve campagne tegen het dierproeflaboratorium Huntingdon Life Sciences kreeg zoveel bekendheid, dat sinds 2000 in de hele wereld proeflaboratoria door actievoerders worden aangepakt. De actievoerders van SHAC (Stop Huntingdon Action Campaign) bellen, faxen, bedreigen en stalken werknemers, toeleveranciers en klanten dermate standvastig, dat vele bedrijven zich al terugtrokken. HLS staat financieel op de rand van de afgrond, precies zoals de activisten wilden. SHAC staat in principe afwijzend tegen het gebruik van geweld. Maar toen in 2001 de directeur

van Huntingdon met een honkbalknuppel werd bewerkt, wees de woordvoerder zulk gedrag ook niet af. “*Zeer begrijpelijk*”, zei hij. (...) In Nederland wordt de succesformule van SHAC gekopieerd om het proefdiercentrum BPRC in Rijswijk aan te pakken. Werknemers van het bedrijf worden bestookt met letterlijk dezelfde leuzen als in Engeland. “*There’s no justice, just us*”, stond er vorige maand nog op de huisdeur van het hoofd virologie van het bedrijf, een tekst die op een spandoek de SHAC-actievoerders ook altijd vergezelt.⁸⁹

⁸⁹ Trouw, 3 oktober 2003.

Modus Operandi

Dierenrechtenactivisten kunnen zich vrij eenvoudig op diverse internetsites op de hoogte stellen hoe zij branden moeten stichten, hoe vernielingen te plegen en/of dierenbevrijdingen uit te voeren. Enkele belangrijke websites worden in paragraaf 4.1.5 besproken. In deze subparagraaf wordt een aantal algemene voorbeelden beschreven waar activisten uit kunnen putten.⁹⁰ Deze en andere werkwijzen zijn door dierenrechtenactivisten verschillende keren met succes in de praktijk uitgevoerd.

⁹⁰ Er is in deze CBA bewust afgezien om een gedetailleerde weergave te geven van de afzonderlijk uit te voeren werkwijzen zoals die door enkele dierenrechtenorganisaties en -bewegingen op hun desbetreffende internetsites worden beschreven.

Brandstichtingen en brandbommen

De bij de branden gebruikte methodes variëren van het plaatsen van jerrycans of plastic flessen met benzine met sterretjes als ontsteker tot lakens doordrenkt met een vlamversnellend middel. Deze methodes worden onder andere beschreven in de handleidingen van het Dieren Bevrijdings Front (DBF) en het Animal Liberation Front (ALF). Door de vernietigende werking van de branden is het in niet alle gevallen mogelijk om dadersporen te vinden op de plaats delict, maar in een aantal zaken zijn wel (schoen)sporen, vingerafdrukken of DNA aangetroffen. Brandstichting kan volgens het ALF twee doelen dienen. Het eerste is om middels brand het doel plat te branden, of het nu een gebouw is of een voertuig. Er kunnen daarnaast volgens ALF ook dingen worden gecreëerd die alleen een klein vuur veroorzaken, met de bedoeling om hitte af te geven. Het afgaan van de sproei-installatie resulteert dan in waterschade aan de producten.

Vernielingen

Vernielingen worden in velerlei vormen uitgevoerd. In de hierboven aangehaalde handleidingen van het DBF en ALF staan diverse voorbeelden om ramen, rolluiken, voertuigen en percelen te vernielen. Ramen zijn daarbij waarschijnlijk het makkelijkste doelwit. Teneinde een raam te vernielen kan simpelweg met een kei of baksteen worden gegooid, of door een luchtdruk- of CO₂-pistool of met een katapult worden geschoten. Katapulten zijn in de praktijk erg effectief gebleken omdat zij vanaf ruime afstand gebruikt kunnen worden.

Voertuigen van (medewerkers van) toeleverende bedrijven of laboratoria zijn in de recente praktijk regelmatig door actievoerders vernield. Dit kan variëren van het

doorsnijden van banden met een priem, een scherp (Stanley)-mes of schroevendraaier tot het lek prikken van de radiator van de auto. Ook zand in de tank kan veel schade berokkenen. Een ander middel dat regelmatig wordt gebruikt is het bekladden van percelen en voertuigen met verf. Het is volgens ALF tevens een goede manier om je boodschap over- en wat schade toe te brengen. Daarbij is het gebruik van een spuitbus aan te bevelen, maar ook plastic flessen doen het volgens ALF prima. Het vullen van kerstballen, gloeilampen en plastic zakjes met verf zijn eveneens goede opties.

Daarnaast gebeurt het veelvuldig dat *sloten of gleuven van geldautomaten* worden dichtgelijmd. Het dichtlijmen van sloten is één van de snelste, makkelijkste en veiligste vormen van directe actie en dus een veel gebruikte actievorm. De in paragraaf 4.1.1 beschreven vernielingen bij de ABN AMRO bank bestaan voor het grootste deel uit het op deze wijze vernielen van de pinautomaten. Goed dichtgelijmde sloten hebben een slotenmaker nodig om gerepareerd te worden en dit kost de bedrijven tijd en geld. Tijdens sommige acties, vooral bij bevrijdingen, is inbreken een essentieel deel van de actie. Er zijn verschillende manieren om *sloten te openen*. Een goede voorbereiding is daarbij volgens ALF het halve werk en geeft daarvan enkele voorbeelden op haar internetsite.

Bevrijdingen

Volgens ALF zijn bevrijdingen de wezenlijke 'directe acties'. Voorlichting en economische sabotage redden dierenlevens op lange termijn, maar het bevrijden van dieren uit o.a. laboratoria en de bio-industrie is volgens ALF de enige manier om op dit moment dierenlevens te redden. De eerste stap in de richting van een bevrijding is onderzoek. Je moet alles weten van je doel wat maar mogelijk is. Tijdens huiszoeken bij Volkert van der G. in het onderzoek naar de moord op Pim Fortuyn zijn tekeningen en plattegronden gevonden van nertsenfarms. Deze schetsen duiden op dergelijke voorbereidende activiteiten. ALF geeft verder aan dat voor bepaalde dieren van tevoren opvang geregeld moet worden. Pelsdieren (bijvoorbeeld nertsen) kunnen volgens ALF veilig losgelaten worden in de natuur. Volgens ALF en enkele natuurbeheerders zijn gefokte pelsdieren namelijk in staat in de natuur te overleven, ondanks berichten van politie en eigenaren van bontboerderijen dat dit niet het geval zou zijn. Vossen, wolven, lynxen, wasberen en prairiewolven kunnen ook veilig worden losgelaten. Het enige dier dat niet kan overleven in het wild is de chinchilla. Bij een bevrijding dient een aantal zaken in acht te worden genomen. Dieren zijn niet oud genoeg om vrijgelaten te worden totdat ze gespeend zijn. Ook moeten ze niet vrijgelaten worden na oktober, omdat de winter dan al is ingezet. Ze hebben dan volgens ALF geen tijd om nog te leren jagen, omdat hun jachtprooien moeilijker te vangen zijn in die tijd. De beste methode om grote aantallen dieren te bevrijden is het knippen van gaten in het hek dat het terrein omringt en dan de kooien open te zetten en de dieren hun eigen weg te laten vinden. Van oktober tot december zijn de dieren die afgemaakt worden voor hun bont en die gehouden worden om verder mee te fokken even groot. Door alle

kooien te openen en ze allemaal vrij te laten wordt het voor de fokker onmogelijk om ze uit elkaar te houden. Het welzijn van zowel de ontsnapte als de weer gevangen dieren gaat er bij bevrijdingsacties echter bepaald niet op vooruit, zeggen sommige deskundigen.

In de persverklaring van het Dierenbevrijdingsfront wordt de bevrijdingsactie van nertsen in Putten juichend als volgt verwoord:

'13000 nertsen bevrijd!' (...) 'Het was een geweldig gezicht om te zien dat het terrein bedekt was met vrij lopende nertsen,' zo vervolgt het persbericht. 'Ook op onze vluchtwegen zagen we in een weiland buiten het terrein overal glinsterende oogjes van 'mede-vluchtelingen.' Dat is met geen pen te beschrijven zo mooi.'⁹¹

⁹¹ Gelders Dagblad,
1 november 2003.

De verklaring werd uitgegeven nadat de activisten de hokken bij een nertsenfokkerij in Putten hadden opengezet. Na deze bevrijdingsactie namen diverse deskundigen stelling met betrekking tot het vrijlaten van nertsen.

"Klinklare nonsense" noemt wetenschappelijk onderzoeker (...) de lyrische beschrijving van bovenstaande vrijlatingsactie. *"Losgelaten nertsen zijn slecht af"*, weet hij. Hij is wetenschappelijk onderzoeker vlees, pluimvee, konijnen en nertsen. Hij is verbonden aan de afdeling praktijkonderzoek in Lelystad van de Animal Science group van Wageningen. Doorgaans worden na een actie van dierenbevrijders de meeste nertsen weer gevangen. Onderzoeker (...): *"Er zijn maar weinig nertsen die niet gevangen worden. Ze hebben geen overlevingsdrang, zijn het niet gewend zich in veiligheid te moeten stellen. Ze zijn altijd beschermd geweest, enigszins tam te noemen, gewend aan mensen."* Wanneer de nertsen in de hokken terugkeren zijn de groepen waaraan ze gewend zijn verstoord. De fokker moet nieuwe groepen vormen en dat gaat niet zonder slag of stoot. Het is gebruikelijk dat ze na een week of 12, 13 de moeder verlaten, zegt (...). Vanaf dat moment hebben ze de neiging om solitair te leven en zijn ze minder tolerant naar elkaar. De acceptatie van dieren uit andere nesten gaat minder makkelijk. Ze gaan hun territorium verdedigen en willen de ander verjagen. Als je ze met 'vreemde' dieren bij elkaar zet, wordt het vechten. Ze gaan net zo lang door tot er maar eentje overblijft in een hok. Als de nertsen de dans wel ontspringen hebben ze weinig overlevingskans buiten de farm. (...) *"Ze zijn niet gewend zichzelf te bedruipen. Het dier is zijn vertrouwde omgeving en zijn broertjes en zusjes kwijt"*.⁹²

⁹² Gelders Dagblad,
1 november 2003.

Confrontatie met politie en claimen acties

Naast adviezen voor het plegen van brandstichtingen, vernielingen en bevrijdingen worden op verschillende internetsites suggesties gegeven hoe men zich moet gedragen in het geval de politie tot arrestatie overgaat. Ook hierbij moet men zich voorbereiden volgens het DBF en ALF. De belangrijkste waarschuwing is: dat de actievoerder onder alle omstandigheden zijn mond moet houden. Alles wat de politie tegen de actievoerder zegt, hoe vriendelijk, onschuldig of niet ter zake doende dan ook, heeft namelijk de bedoeling om bewijs tegen de actievoerder te verzamelen. Zwijgen is de beste remedie. Het advies is om niet gewelddadig te worden tegen een politieambtenaar omdat dit het niet waard is, omdat het een gevangenisstraf kan opleveren. In het geval je mag telefoneren is het advies geen details via de telefoon aan de advocaat te vertellen. Het is daarom belangrijk van te voren je rechten te kennen. Dit laatste heeft zich recent tijdens de gathering in september 2003 gemanifesteerd toen bleek dat alle actievoerders het telefoonnummer van een advocaat op hun arm geschreven hadden, voor het geval zij zouden worden aangehouden door de politie. Als er voor wordt gekozen (geslaagde) acties te melden, wordt aanbevolen krantenknipsels of je eigen verhaal, inclusief de datum, tijd en wat er gedaan is aan de supportergroep te sturen. Daarbij moet de verklaring op normaal papier geschreven worden, gebruik makend van blokletters of een typemachine of computer. Bij voorkeur dient dat niet de eigen typemachine of computer te zijn maar bijvoorbeeld die in een bibliotheek. Tot slot wordt er op gewezen dat men geen vingerafdrukken op het papier, de envelop of postzegel moet achterlaten.

Afstemmen actiemethoden: een voorbeeld van een 'georganiseerd verband'

De actie bij de nertsenfarm op 5 september 2003 in Putten is een duidelijk voorbeeld van het in georganiseerd verband optreden door dierenrechtenactivisten. Een groep actievoerders arriveert in een aantal bussen bij de nertsenfarm in Putten, nadat ze in Meppel een lawaaidemonstratie hadden uitgevoerd. De nertsenfarm werd bestormd door deze groep die uit ongeveer honderd dierenrechtenactivisten bestond. Uit het onderzoek dat door de politie is uitgevoerd, is gebleken dat de gehele groep in de richting van de nertsenfarm liep. Bij een splitsing van wegen deelde de groep zich op in twee groepen. Eén van de groepen liep in colonne in de richting van de nertsenfarm. De andere groep verspreidde zich en liep in linie over een voor de nertsenfarm gelegen weiland eveneens in de richting van de boerderij. Een groot aantal personen heeft het hoofd en/of gezicht bedekt met capuchons, maskers en dassen. Terwijl de groep voor de boerderij met het kabaal de aandacht van de nertsenfokker trekt, vernielen anderen bij de achter- en zijkant van de boerderij omheiningen, nertsenhokken, auto's en beveiligingscamera's. Tevens werden ongeveer zesduizend nertsen vrijgelaten. De bewoners van de nertsenfarm gaven later bij de politie aan dat zij zich door het hele gebeuren ernstig bedreigd hebben gevoeld. Nadat de schade is aangericht rende de groep in zijn totaliteit terug naar de bussen. Om te voorkomen dat de demonstranten er vandoor konden gaan, plaatste de buurman van de eigenaar van de nertsenfarm zijn tractor

voor de bus. Inmiddels had ook de eigenaar van de nertsenfarm plaatsgenomen op de tractor. Na de botsing tussen de tractor en de bus, sprong de chauffeur uit de bus en richtte zijn woede tegen de bestuurder van de tractor, omdat hij niet weg kon rijden. Hierop stapte een aantal personen uit de bus en pleegden openlijk geweld tegen de op de tractor zittende personen en de tractor zelf. Een groot aantal activisten was inmiddels uitgestapt en stonden in de onmiddellijke nabijheid van dit geweld. Zij deden niets om dit te voorkomen. Enkele minuten later arriveerde de politie, waarna iedereen de bus invluchtte. Alle negenenveertig inzittenden van de bus werden aangehouden.

Financiering en afscherming

De bijeenkomsten en acties die door dierenrechtenactivisten ondernomen worden kosten hoe dan ook geld. De ondersteuning van aangehouden activisten is voor de 'achterban' (de zogenaamde supportersgroepen) een kostenpost die op enige wijze gefinancierd moeten worden. Dat geldt met name voor kosten die gemaakt worden voor juridische bijstand en het veganistisch eten voor de arrestanten. Om in deze kosten te voorzien stelt men na een actie vaak een rekeningnummer open, hetgeen in de regel bekend wordt gemaakt via internet. Veelal zijn dit bestaande giro- of bankrekeningnummers, waarop men geld kan storten onder vermelding van het te steunen doel. Ook worden tijdens de eerder besproken gatherings vaak popconcerten georganiseerd waarvoor entree wordt gevraagd. Daarnaast is in de media gesuggereerd dat legale verenigingen en stichtingen, die het milieu en het dierenrecht een warm hart toe dragen, donaties geven.⁹³

Ook mensen uit de Dierenbescherming doen in het Dierenbevrijdingsfront mee. Volgens Fred Hess (fotograaf dierenrechtenacties. red) gaat het om bestuurders van lokale afdelingen. *"Twee van hen zijn in de jaren '90 in het landelijk bestuur van de Dierenbescherming gekomen."* Formeel is de landelijke Dierenbescherming destijds, net als nu, tegen elke wetsovertreding; ze keurt het DBF ondubbelzinnig af. *"De Dierenbescherming zei dat de achterban onze acties onwenselijk vond, maar dat was niet waar"*, zegt Henny Velthorst. Ze legt uit dat de DBF-acties elk jaar 20.000 tot 30.000 gulden kostten. Dat geld wordt vooral door lokale afdelingen van dezelfde Dierenbescherming betaald. *"Ik denk dat lokale afdelingen van de Dierenbescherming 60 tot 70 procent van ons jaarbudget in de jaren '80 financierden."* De rest van het geld komt van *"de andere dierenbelangenorganisaties"*, meestal via een schuilnaam. *"Dan was er 2.000 gulden van ene Van Dam en wist ik: de penningmeester van de Anti-Vivisectie Stichting."* En later, als een deel van de eerste DBF'ers is veroordeeld, springt de Dierenbescherming ook bij als gedupeerde bedrijven met civiele claims komen. De hoogste, 18.000 gulden, wordt *"door afdelingen van de Dierenbescherming en andere dierenclubs bijeengebracht"*, zegt Velthorst. De medegrondlegger

⁹³ Daarbij kan gedacht worden aan organisaties zoals: de Dierenbescherming, Wakker Dier, Bont voor Dieren etcetera.

van het DBF, die het gesprek met Velthorst bijwoont, bevestigt deze gegevens. De huidige directeur van de landelijke Dierenbescherming, Wijnand van de Giessen, is verbaasd. *“Ik kan mij dit niet voorstellen. Maar als het waar is, zou ik dat niet goed vinden.”*⁹⁴

⁹⁴ NRC Handelsblad,
29 november 2003.

Het onderzoek ten behoeve van deze CBA heeft zich niet gericht op het inzichtelijk maken van deze financieringsstromen. Derhalve blijft het vooralsnog onduidelijk wie verantwoordelijk is voor het beheer van de binnen gekomen gelden en hoe deze geldstromen lopen. Een eventueel tactisch en/of operationeel onderzoek kan hier meer duidelijkheid over verschaffen.

Acties van het illegale Dierenbevrijdingsfront (DBF) zijn begin jaren tachtig mee gefinancierd door legale organisaties zoals de Dierenbescherming, Lekker Dier en het Anti-Bont Comite. (...) Een van de grondleggers van de het Dierenbevrijdingsfront, Henny Velthorst, zegt dat in de jaren tachtig zestig tot zeventig procent van alle kosten van het DBF werden betaald door lokale afdelingen van de Dierenbescherming. Directeur Wijnand van de Giessen van de Dierenbescherming zegt dat dit *“niet goed”* is geweest maar wijst erop dat lokale afdelingen van de Dierenbescherming autonoom zijn. Dierenbescherming is met 175.000 leden de grootste dierenwelzijnsorganisatie. Lekker Dier heet nu Wakker Dier en het Anti-Bont Comite heet nu Bont voor Dieren. Volgens Buddenberg dient de Dierenbescherming *“de waarheid niet te verzwijgen”* en *“geen maatschappelijk draagvlak te verliezen”*.⁹⁵

⁹⁵ NRC Handelsblad
29 november 2003.

Aangenomen wordt dat het aantal dierenrechtenactivisten, dat zich bezighoudt met brandstichtingen en andere strafbare feiten niet groot is. Deze groep is, door de maatregelen die zij nemen om ontdekking te voorkomen, niet zichtbaar en wordt afgeschermd door andere leden van de beweging. Maatregelen als contra-observatie zijn dierenrechtenactivisten niet vreemd. De diverse handboeken (anarchistische lectuur en handboek DBF) geven aan welke technieken en maatregelen mogelijk zijn om ontdekking te voorkomen. Het gaat om kleine sociale netwerken. Gezien de doelstellingen, zoals die door menige beweging op internet worden gepropageerd, is er geen ruimte voor overleg met de overheid en andere organisaties. Compromissen zijn uit den boze en deze bewegingen zijn dan ook niet erg democratisch te noemen, al willen zij zich wel zo voordoen.

4.1.5 Internet als communicatie- en propaganda middel

Op het terrein van (radicaal) dierenrechtenactivisme bestaan er tientallen Nederlandse websites, die onderling sterk verschillen voor wat betreft inhoud en doelgroep. Veel websites zijn direct te koppelen aan specifieke bewegingen en/of organisaties, maar sommigen zijn initiatieven van individuen, die dierenrechten in het algemeen onder de aandacht brengen.

Kamerleden reageerden ontzet, toen bleek dat politie en justitie het dierenactivisme nooit serieus hebben aangepakt. Volgens de minister wordt de aanpak van 'bioterror' vooral bemoeilijkt doordat de politie niet van tevoren op de hoogte is van een actie. Dat komt doordat inlichtingen- en opsporingsdiensten gescheiden zijn. "De activisten groeperen zich vrij onzichtbaar via internet," aldus Donner gisteren. "Ze zijn tot nu toe slimmer dan wij."⁹⁶

⁹⁶ Brabants Dagblad, 2 oktober 2003.

Omdat het vrij eenvoudig is om zelf een website te maken en te publiceren, kan het aantal aan dierenrechten verwante websites op een bepaald moment erg groot zijn. In tegenstelling tot het gemak en de snelheid waarmee men een website kan opstarten, kost het consequent onderhouden van een site veel tijd. Veel websites blijken dan ook eendagsvliegers te zijn. Eind 2003 is er op het gebied van dierenactivisme in Nederland weinig activiteit op het internet. Het lijkt erop, dat websites in Nederland in het algemeen minder in trek raken als communicatiemiddel van activisten naar het publiek. Wel is verhoogde activiteit waar te nemen rondom grote evenementen, zoals actiebijeenkomsten of andere belangrijke data. Zo werd voor de internationale *Animal Rights Gathering*, die in september 2003 in Nederland werd gehouden een aparte website gemaakt met nadere gegevens over deze bijeenkomst. Informatie over de exacte locatie van de Gathering werd tot het laatst toe geheim gehouden. Belangstellenden konden zich aanmelden via een e-mail adres en kregen, vlak voordat de Gathering daadwerkelijk begon, via e-mail de locatie aangereikt.

"Na het telefoontje van die Duitse collega ben ik op zoek gegaan naar informatie over SHAC. De politie liet me een video zien over hun manier van actievoeren. Je weet niet wat je ziet. Verfbommen, brandstichtingen. Op internet vertellen die activisten vol trots wie ze allemaal te grazen hebben genomen. Die ingegooide ruit kreeg ineens een heel andere dimensie."⁹⁷

⁹⁷ Trouw, 2 januari 2004.

Hieronder worden eerst de meest prominente en in het oog springende Nederlandse websites besproken en vervolgens de buitenlandse websites die een meer internationaal karakter hebben. Ook wordt kort stilgestaan bij de wijze waarop dierenrechtenactivisten hun onderlinge communicatie via internet versluieren.⁹⁸

⁹⁸ Operationele opsporingsmogelijkheden op het internet worden beschreven in het specifieke deel van deze CBA.

Nederlandse websites en discussiefora

Er zijn meerdere sites die zich in brede zin met dierenrechten bezighouden. Deze websites zijn meestal direct te koppelen aan organisaties en stichtingen. Er is een klein aantal websites dat beschouwd kan worden als verwant aan het radicale dierenrechtenactivisme. Hierop zijn bijvoorbeeld steunbetuigingen te vinden aan acties, waarbij vernielingen worden aangericht of personen worden geïntimideerd.

- www.animalfreedom.org
Dit is de website van de gelijknamige stichting uit Groningen. De site geeft een zeer uitgebreide uiteenzetting van de visie van de stichting over dierenrechten en wordt goed actueel gehouden. De site is in de Nederlandse, Engelse, Italiaanse en Spaanse taal te lezen en heeft een professionele uitstraling.
- www.veganisme.non-profit.nl
Deze site richt zich niet specifiek op dierenrechtenactivisten, maar heeft wel een groot discussieforum waar regelmatig wordt gediscussieerd over dierenrechten en acties. Dit forum is één van de weinigen, die Nederlands is en vaak wordt bezocht door bezoekers. Organisatoren van acties en bijeenkomsten maken op deze site ook vaak hun acties bekend.
- www.adl-nl.org
De website van de *Animal Defence League* Nederland. Op deze website valt te lezen dat de speerpunten van deze instantie het actievoeren tegen BPRC en tegen de bonthandel in Nederland zijn. Hoewel de ADL op internet wel veel in berichten wordt genoemd als organisator van acties, wordt de site nauwelijks bijgewerkt.
- www.edev.nl
De website van de stichting Een Dier Een Vriend. Er wordt informatie gegeven over de activiteiten en aandachtspunten van EDEV. Deze site wordt niet regelmatig bijgehouden.
- www.militantvegan.com
Deze website wordt wel betiteld als de website van de DBF supportersgroep. DBF-SG steunt o.a. aangehouden dierenrechtenactivisten met geld, veganistisch eten en juridische bijstand. Het eerste wat de bezoeker te zien krijgt is een tekening van een man met een bivakmuts die een brandbom gooit. Op de site is een uitgebreide lijst te vinden van acties die uit naam van het DBF zijn gevoerd van 1979 tot heden.

De belangrijkste website van de Nederlandse dierenactivisten, www.militantvegan.com, is na bedreigingen aan het adres van Tweede-

Kamerlid G.J. Oplaat (VVD) afgesloten. Ook een tweede internetsite van dierenactivisten moest sluiten. Gerrit-Jan Oplaat moest het al een week ontgelden op militantvegan.com, de website waarop alle dierbevrijdingsacties worden verzameld. “Je hebt nog nooit iets voor de dieren betekend”, werd de voormalige pluimveehouder onder meer toegevoegd. (...) Dat beide websites tegelijk moesten sluiten, zien de dierenbevrijders zelf als een teken dat de jacht op hen verhevigd is. “Er is vanuit de regering en de AIVD toenemende politieke druk om deze sites van het net te gooien. Dierenactivisten zijn een hype. Eerst waren het de moslimterroristen, nu wij. Onze activiteiten zijn niet toegenomen. Er is alleen meer aandacht voor”, zegt woordvoerder E. de Gier namens het Dierenbevrijdingsfront.⁹⁹

⁹⁹ Trouw, 17 september 2003.

De website is in 2003 enkele weken ‘offline’ geweest. Na negatieve publiciteit over deze website zag de hostingprovider zich genoodzaakt de site te weren van zijn server. Sinds eind oktober is dezelfde site weer online onder de url www.militantvegan.tk. De vermoedelijke beheerder van de site heeft deze nu thuis gehost op zijn eigen computer. Gebruikte email adressen van militantvegan zijn dbfsgnederland@hotmail.com en dbf-sg@zonnet.nl. De domeinnaam www.militantvegan.com werd geregistreerd op 26 november 2002.

- www.bprcmoetdicht.org
Dit is de site van actiecampagne Koen, waarop acties tegen BPRC in Rijswijk worden beschreven en opgeëist. Veel van deze opgeëiste acties zijn gericht tegen de ABN AMRO bank, de huisbank van het BPRC. Mensen worden gevraagd om mee te doen aan acties en er worden zelfs tips gegeven over hoe je het BPRC kunt binnendringen. Begin september 2003 kondigde de website aan, dat mensen konden meedoen aan een ‘digitale aanval’ op ABN AMRO. Men kon dan naar een website in Engeland surfen, waar op een knop kon worden gedrukt, waarmee tientallen verbindingen naar de site van ABN AMRO werden geopend. De bedoeling was dat de website van ABN AMRO zou bezwijken door overbelasting. Deze digitale aanval heeft inderdaad plaatsgevonden, maar richtte geen schade aan. Het contact emailadres van de bprcmoetdicht.org site is: bprcapenhel@yahoo.com.
- www.indymedia.nl
Deze site, die zich een ‘onafhankelijk communicatie orgaan’ noemt, wordt gehost door XS4ALL en is de Nederlandse afdeling van een wereldwijd platform voor vrijwel alles wat met (links) activisme te maken heeft. Indymedia biedt de mogelijkheid om anoniem nieuws te publiceren in allerlei categorieën. Deze omvatten bijvoorbeeld feminisme, globalisering en militarisme, maar ook “natuur, dier en mens” waaronder de aan radicaal dierenrechtenactivisme

gelieerde berichten te vinden zijn. Er verschijnen op Indymedia regelmatig claims van dierenrechtenacties. Naar aanleiding van geplaatste berichten wordt gediscussieerd door bezoekers van de site, die aldus tegelijk dient als discussieforum. De site van Indymedia is een stabiele factor voor activisten. Dit komt doordat er gemakkelijk en snel berichten te plaatsen zijn, maar ook doordat de site altijd online is gebleven. Dit terwijl andere websites na negatieve publiciteit door hostingproviders zijn afgesloten omdat zij niet met radicale dierenactivisten willen worden geassocieerd. Op de website van Indymedia.nl worden acties aangekondigd en opgeëist. Hoewel Indymedia stelt geen discussieplatform te zijn, kunnen bezoekers van Indymedia.nl commentaar geven op deze claims en berichten, waardoor Indymedia.nl eigenlijk ook een forumfunctie heeft. Bij het lezen van de discussies op Indymedia.nl lijkt hier de meeste discussie plaats te vinden tussen radicale dierenactivisten, of in ieder geval sympathisanten daarvan. Een verklaring zou kunnen zijn dat Indymedia.nl met zijn anarchistische inslag meer serieus wordt genomen door deze groep en dat anonimiteit meer gewaarborgd is.

Hoewel discussiefora een belangrijk communicatiemiddel zijn voor bezoekers van websites, is er op het gebied van dierenrechten weinig discussie te vinden. Het lijkt erop dat beheerders van websites over dierenrechten terughoudend zijn met het openen van een forum, hoewel het technisch gezien relatief eenvoudig is om op een website een forum te plaatsen. Er zijn tientallen gratis programma's op het internet te downloaden en ook zijn er websites, waarop je een gratis forum kunt beginnen. Een uitzondering is het forum op de website van www.animalfreedom.org, waar wel inhoudelijk wordt gediscussieerd over dierenrechten. Door het geringe aantal onderwerpen en reacties, lijkt dit echter geen populair forum te zijn. Twee gevestigde namen in Nederland als het gaat om fora zijn www.veganisme.non-profit.nl en www.vegatopia.nl, waarop voornamelijk wordt gesproken over veganisme en veganistische recepten, maar ook over dierenrechten. Er wordt bijvoorbeeld naar aanleiding van een nieuwsbericht gediscussieerd over de toelaatbaarheid van geweld tijdens acties. Over het algemeen stemt slechts een enkeling van enkele tientallen reacties in met gewelddadige actievoering, en de gebruikers van deze fora lijken dan ook geen radicale dierenactivisten te zijn. Wel worden deze fora door dierenrechtenactivisten gebruikt om acties en demonstraties aan te kondigen. Ook hebben mensen zelf initiatieven genomen om een forum specifiek over dierenrechten te beginnen. In augustus 2002 werd op verschillende websites zoals www.indymedia.nl en www.veganisme.non-profit.nl aangekondigd dat er een specifiek dierenrechtenforum zou komen omdat er niet of nauwelijks over dierenrechten en dierenbevrijding werd gediscussieerd op internet. Andere internetgebruikers attendeerden de beheerder echter meteen op het feit, dat gebruikers van het forum nu wel erg gemakkelijk door de politie en inlichtingendiensten zouden kunnen worden getraceerd door het achterlaten van hun IP adressen, waarna het forum na een week niet meer werd gebruikt.

Het is leerzaam enkele dagen rond te neuzen op de websites van de organisaties die de verantwoordelijkheid voor deze acties opeisen. Soms leidt dit tot gegriinnik (recepten voor kruidengynaecologie), vaker tot kippenvel. Zo zijn er adressen van 'dierenmishandelaars' in elk gewenst postcodegebied. Daar staat dan de waarschuwing bij: *'Het is absoluut niet de bedoeling dat de adressen die op deze site staan, gebruikt worden voor illegale (sic) activiteiten. Het is gewoon bedoeld (sic) om eens te kijken hoeveel criminelen er bij jou in de buurt wonen'* De foto's van uitgebrande auto's en exploderende huizen spreken echter andere taal. Of neem de handleiding voor het plegen van acties, geschreven door activisten van het Dierenbevrijdingsfront (www.animalliberation.net netherlands). Ook hier meldt de inleiding: *'Het is niet bedoeld om lezers aan te zetten tot het plegen van illegale acties.'* Mochten lezers daar echter anders over denken, dan kunnen ze gebruik maken van allerlei tips.¹⁰⁰

¹⁰⁰ Elsevier, 28 juni 2003.

Buitenlandse organisaties/instanties op internet

Het aanbod van Nederlandse sites is betrekkelijk klein in vergelijking met buitenlandse sites, en dan met name Engelstalige sites. Veel buitenlandse sites zorgen voor informatievoorziening over gehouden of nog te houden acties over de hele wereld. Belangrijke voorbeelden zijn het Engelse www.shac.net en het Amerikaanse www.directaction.info. Dit zijn professioneel uitziende, omvangrijke websites die dagelijks worden bijgewerkt. Kleinere websites zoals www.militantvegan.tk nemen deze nieuwtjes dan vaak over. Opvallend is, dat de site van www.shac.net in Nederland wordt gehost door de provider XS4ALL, terwijl de Amerikaanse versie van SHAC, www.shacamerica.net tot 23 mei 2003 bij WideXS in Nederland werd gehost.

SHAC

De instantie 'Stop Huntingdon Animal Cruelty' is op het internet prominent aanwezig. Er bestaan SHAC sites in verschillende landen, waarvan die in Groot Britannië en de Verenigde Staten de belangrijkste zijn. Er zijn websites van instanties in verschillende landen, waaronder Nederland, Duitsland en Italië, die zich ook SHAC noemen. De Engelse en de Amerikaanse SHAC websites zijn altijd voorzien van de meest recente informatie over acties tegen doelwitten van SHAC over de hele wereld. Ze worden dagelijks bijgehouden, waarbij het vermoeden bestaat dat nieuwsberichten worden gespreid om elke dag iets nieuws te kunnen brengen.

SHAC roept via zijn website – uit vrees voor Britse repressie ondergebracht bij de Nederlandse internetaanbieder XS4ALL – op om volgende week internationaal bezettingen en telefoonblokkades te organiseren. Onder het kopje 'doelwitten in Nederland' staan zestien kantoren. Op Amerikaanse websites roepen illegale takken van de

dierenrechtenbeweging op tot brandstichting, vernieling en bekladden bij de thuisadressen van werknemers van dezelfde bedrijven.¹⁰¹

¹⁰¹ Trouw, 10 december 2003.

Op de websites staan de tientallen doelen van SHAC, zoals medewerkers van Huntingdon Life Sciences (HLS) zelf en ondersteunende diensten en klanten van HLS. Vaak wordt van personen, die bij SHAC bekend zijn, een foto getoond en met naam en adres genoemd. Daarnaast worden onplezierige en soms zelfs schokkende foto's getoond van dieren, waarop proeven zouden worden uitgevoerd bij HLS. De actiemidelen van SHAC richten zich volgens de website op demonstreren en het lastig vallen van werknemers en zakelijk relaties van HLS over de hele wereld.¹⁰² Ook vinden er digitale aanvallen plaats op doelen waarbij bedrijven overspoeld worden door e-mail. De laatste digitale aanval was volgens de website van SHAC van een groep Russische hackers, die ervoor zorgden dat de website van HLS enkele weken niet bereikbaar was.

¹⁰² In een disclaimer valt te lezen dat SHAC mensen niet wil aanmoedigen om illegale activiteiten te ondernemen.

PETA

De organisatie 'People for the Ethical Treatment of Animals' (PETA) is op het internet over de hele wereld actief en telt maar liefst 97 websites van zusterorganisaties of campagnes van PETA. Specifieke campagnes richten zich bijvoorbeeld tegen circusedieren, rodeo of bontgebruik. Deze websites hebben een professioneel uiterlijk en er is aandacht besteed aan styling. Een groot verschil met de SHAC websites is dat de taal die op PETA sites wordt gebruikt gematigder van aard is. Er is zelfs een 'PETA kids' website, waarop kinderen worden voorgelicht over dierenwelzijn.

Communicatie tussen dierenrechtenactivisten via het Internet

Terwijl websites voor activisten een belangrijk communicatieplatform vormen naar het publiek, zijn er op internet ook tal van mogelijkheden om onderling anoniem te communiceren. Versleuteling van data kan tegenwoordig zo gecompliceerd zijn dat deze niet meer te kraken is. Een populaire vorm van versleuteling is 'Pretty Good Privacy' (PGP). Dit is een gratis pakket dat een krachtige versleuteling biedt. PGP is makkelijk in te bedden in e-mail programma's als Outlook en wordt daarmee laagdrempelig. Een andere mogelijkheid is om ergens op de wereld een server te plaatsen waar slechts een selecte groep mensen op kan inloggen. Op deze server kunnen documenten geplaatst of opgehaald worden via een versleutelde verbinding, waardoor dit verkeer niet te lezen is als het onderweg wordt onderschept. In een aantal activistengroeperingen begeven zich personen met veel ICT kennis, die hun geestverwanten adviseren op het gebied van veilig internetgebruik. Dit is bijvoorbeeld het geval op het gebied van links activisme. In internetcafé's in kraakpanden worden cursussen gegeven in veilig internetgebruik en PGP. Op de website van het Amsterdamse kraak/internetcafé ASCII (www.squat.net/ascii) is te lezen dat zij ICT ondersteuning leveren aan actiegroepen en websites, zoals www.indymedia.nl. Communicatie tussen activisten onderling of tussen activisten en websites is niet makkelijk aan te tonen door onderzoek in openbare bronnen. Een redelijk en betrouwbaar beeld is wel te verkrijgen als in het kader van

een strafrechtelijk onderzoek computers van activisten in beslag worden genomen en gegevensdragers worden onderzocht. Andere strafrechtelijke mogelijkheden worden in het specifiek deel van dit CBA beschreven.

4.2 De slachtoffers van dierenrechtenactivisme

Om het radicaal dierenrechtenactivisme vanuit een zo breed mogelijk perspectief te beschouwen, zijn diverse personen die te maken hebben (gehad) met acties van dierenrechtenactivisten uitgebreid geïnterviewd. Ten behoeve van het CBA is met een zestal respondenten uit de functionele groep 'slachtoffers' gesproken. Vier gesprekken werden gevoerd met vertegenwoordigers van brancheorganisaties en twee met directeurs van bedrijven die slachtoffer zijn geweest van radicaal dierenrechtenactivisme. Vertegenwoordigd waren de pluimvee- en vleessector (veehouderij), edelpelsdierhouderij, farmaceutische industrie en de proefdiersector.

4.2.1 Bedrijfssectoren

De mate waarin bedrijven doelwit werden varieert en is voor een groot deel afhankelijk van de 'populariteit' van de desbetreffende sector bij radicale actievoerders. De slachtoffers zijn in een viertal sectoren verdeeld, waarbij onder elke afzonderlijk sector één of meerdere typen van bedrijven te voegen zijn. Het gaat om:

- a. de bontindustrie (handel en fokkerijen);
- b. de (intensieve) (pluim-)veesector;
- c. de vleesverwerkende industrie;
- d. de dierproefsector (met aanverwante bedrijven in de farmaceutische industrie).

Onder de *bontindustrie* wordt hier verstaan alle bedrijven die zich op enige wijze bezig houden met het fokken van pelsdieren en/of de producten daarvan verwerken. Hieronder vallen nertsenfokkers, fokkers van vossen, de bonthandel, couturiers die bont verwerken in hun ontwerpen etc. De edelpelsdierhouders kennen al sinds jaren de overkoepelende brancheorganisatie 'Nederlandse Vereniging van Edelpelsdierenhouders' (NFE). Vooral deze branche heeft te maken met 'dierenbevrijdingen'. Ook worden bij fokkerijen van vossen en nertsen branden gesticht en vernielingen aange-richt.

*Een medewerker van couturier Frans Molenaar - die bont in een nieuw ontwerp had verwerkt - kreeg vorig jaar te horen: "Je nek zal met een kapotte fles worden doorkliefd, en je keel dichtgeknepen."*¹⁰³

¹⁰³ NRC Handelsblad, 29 november 2003.

Vanuit de *pluimveesector* zijn signalen ontvangen dat acties in de persoonlijke levenssfeer hebben geleid tot neigingen bij mensen om het recht in eigen hand te nemen. Deze signalen zijn zorgwekkend en dragen het risico in zich van escalatie, temeer omdat – zoals eerder aangegeven – zich een radicaliseringstendens voordoet richting acties in de persoonlijke levenssfeer van mensen. De ‘Vereniging van de Nederlandse Pluimveeverwerkende Industrie’ (Nepluvi) is de overkoepelende brancheorganisatie voor de pluimveesector. Deze brancheorganisatie brengt momenteel de meest recente incidenten in kaart. ‘*Daarna beraden we ons op verdere stappen*’, zegt een woordvoerder.

Tot eind jaren tachtig hadden bedrijven in de *vleesverwerkende en vleesconsumerende industrie* nauwelijks last van acties terwijl dit veranderde in de loop van de tweede helft van de jaren negentig. Aangezien ook de actievorm varieerde over de jaren is het niet eenvoudig om ontwikkelingen te signaleren op het gebied van schade. Zeer kostbaar was de schade die in de tweede helft van de jaren negentig ontstond bij brandstichtingen bij een aantal grote slachterijen of vleestransportbedrijven. Naast de directe schade moet ook rekening worden gehouden met de schade die indirect is ontstaan als gevolg van dierenrechtenacties. Hierbij moet worden gedacht aan kosten die ontstaan doordat het productieproces (gedeeltelijk) stil is komen te liggen, hogere verzekeringspremies en kosten die moesten worden gemaakt voor extra beveiliging, etc.

De *vleesverwerkende* sector is regelmatig doelwit van diverse dierenrechtenactiegroepen. Zo vindt het ALF: ‘vlees is lijden’. Niet alleen grote bedrijven moeten het ontgelden, ook dorpslagerijen en vleesconsumptiebedrijven zoals hamburgerketen McDonalds. Zo worden de ramen ingegooid van slagerijen en fastfoodrestaurants of steken actievoerders vrachtwagens van vleesbedrijven in brand. In april 2000 claimt het DBF de verantwoordelijkheid voor brandstichting bij het Belgische vleestransportbedrijf Eurovlees. De schade bedraagt 1,5 miljoen gulden. Een jaar later verwoest een brand drie vrachtwagens van een veetransportbedrijf in Heino. Bij een uit de hand gelopen brandstichting bij varkensslachterij Dumeco in maart 2001 richt het Dierenbevrijdingsfront voor tientallen miljoenen euro schade aan. De activisten legden toen brandbommen bij drie vrachtwagens van het bedrijf. De brand sloeg echter over en het hele bedrijf brandde af. Bovendien moesten de 900 inwoners van het dorp Lennisheuvel worden geëvacueerd omdat de brand naar het dorp dreigde over te slaan. Een woordvoerder van de ALF Supporters Groep liet toen weten de actie ‘goed geslaagd’ te vinden. ‘*Hoe groter de schade hoe beter*’, aldus ALF.¹⁰⁴ De vleesverwerkende industrie kent ook een overkoepelende brancheorganisatie: de Centrale Organisatie voor de Vleessector (COV). Deze informeert haar leden regelmatig over de dreigingen die van dierenrechtenactivisten uitgaan.

¹⁰⁴ Trouw, 7 augustus 2003.

De Centrale Organisatie voor de Vleessector (COV) heeft haar leden door middel van een nieuwsbrief gewaarschuwd voor verhoogde activiteiten van dierenactivisten. Volgens de COV hebben bronnen die

de activisten volgen dat meegedeeld. De COV verwacht de komende weken problemen. *“Dat hoeven niet meteen aanslagen te zijn. Het kan beperkt blijven tot het sturen van boze brieven naar leden van de organisatie”,* zegt voorzitter Van Pelt van de brancheorganisatie. *‘We hebben de leden geadviseerd om extra veiligheidsmaatregelen te nemen. Verder kunnen we weinig doen.’*¹⁰⁵

¹⁰⁵ Gelders Dagblad,
12 augustus 2003.

Een aantal bedrijven dat binnen de *dierproefcentra* (en de aanverwante farmaceutische industrie) valt, wordt regelmatig geconfronteerd met acties van dierenrechtenactivisten. In deze sector had men in de jaren tachtig veel last van acties en dit nam kortstondig af tegen het einde van de jaren negentig. Intussen is bekend dat deze sector momenteel juist weer volop in de belangstelling staat van dierenrechtenactivisten. Het meest prominente dierenproefcentrum is het BPRC maar ook betreft het bedrijven die onderzoekswerkzaamheden verrichten ten behoeve van de ontwikkeling van bijvoorbeeld medicijnen. Te denken valt daarbij aan het Japanse bedrijf Yamanouchi dat een groot aantal vestigingen verspreid over de wereld heeft. Ook bedrijven als Chiron, TNO en Krehalon zijn de afgelopen jaren slachtoffer geworden van dierenrechtenacties. Met name in deze sector vinden ook gerichte acties tegen medewerkers plaats.

Naast de bovengenoemde sectoren worden ook personen en andere instellingen door dierenrechtenactivisten bedreigd en lastig gevallen. Hierbij kan worden gedacht aan de bedreigingen die in 2003 geuit zijn in de richting van een aantal politici zoals de heer G. Wilders die door dierenrechtenactivisten met de dood werd bedreigd. Ook de heer Oplaat en zijn familie reageerden zeer geëmotioneerd toen dierenrechtenactivisten bedreigingen uitten. Reeds eerder is aangegeven dat ook financiële dienstverleners zoals de ABN AMRO bank regelmatig geconfronteerd worden met sabotageacties. Deloitte & Touche heeft na de eerste gewelddadige bedreigingen van dierenrechtenactivisten de werkzaamheden voor een Engels laboratorium gestopt.

De financiële schade van al deze acties is buitengewoon moeilijk in te schatten, te meer daar de diverse bedrijven uit commerciële overwegingen geen inzicht wensen te geven in de door hen gemaakte kosten. Naast de directe schade van acties moet bij de financiële gevolgen ook gedacht worden aan kosten voor beveiliging, hogere verzekeringspremies en eventuele gederfde inkomsten door het stilleggen van de bedrijfsvoering. Er is evenwel een minstens zo belangrijke vorm van schade die niet in cijfers is uit te drukken en dat is de emotionele schade. Vooral waar acties direct de persoonlijke levenssfeer raken, heeft dit grote gevolgen voor het gevoel van veiligheid. Er zijn gevallen bekend van bedrijven die hun activiteiten hebben beëindigd als gevolg van bedreiging, vernieling en brandstichting. In enkele gevallen hebben individuele werknemers een andere baan gezocht. Ook is het gebeurd dat kinderen als gevolg van acties getraumatiseerd raakten. Binnen de edelpelsdiersector is op deze acties een tegenreactie gekomen in de vorm van de oprichting c.q. inhuring van particuliere beveiligingsbedrijven.

4.2.2 Beleving van acties en bedreigingen

Het beeld dat de verschillende slachtoffers schetsen ten aanzien van acties door dierenrechtenactivisten is niet homogeen. De (pluim-)veehouderij wordt immers anders 'aangepakt' dan de farmaceutische industrie, proefdier industrie en edelpelsdierhouderij. Acties zijn gericht op het toebrengen van grote economische schade. Hierbij wordt opgemerkt dat slachtoffers het idee hebben dat activisten vooral toeslaan wanneer een sector door andere omstandigheden, zoals crises omtrent mond- en klauwzeer en de vogelpest, al een zware slag hebben geleden. De economische schade die door acties wordt toegebracht heeft dan vaak een extra grote impact. Of dergelijke acties gedurende de afgelopen jaren in frequentie zijn toegenomen, kan door de brancheorganisaties bevestigd noch ontkend worden. Betrouwbare en complete gegevens zijn hieromtrent (nog) niet voorhanden. Demonstraties vinden in eerder genoemde sectoren volgens de brancheorganisaties vrijwel niet plaats en ook persoonlijke bedreigingen komen niet frequent voor. De farmaceutische en proefdier industrie daarentegen hebben met vrijwel alle actievormen te maken, waaronder veelvuldige persoonlijke bedreigingen. Ook de brancheorganisaties spreken hierbij van de 'Engelse methode', mede toegepast door Engelse activisten (de beweging SHAC wordt hierbij genoemd). Met name de persoonlijke bedreigingen geven de nodige onrust binnen de bedrijven. Slachtoffers hebben de indruk dat acties in de loop der jaren gewelddadiger zijn geworden. In de edelpelshouderij hebben de acties zich verschoven: waar het in de jaren tachtig nog vooral ging om demonstraties en het bespuiten van vachten, begonnen in de jaren negentig de bevrijdingen en vernielingen. De laatste jaren is er weer een verschuiving te zien van acties gericht op economische schade en het bevrijden van de dieren naar een situatie waarin activisten zich richten op de persoonlijke levenssfeer van de personen die in de sector werkzaam zijn. Uit onderstaand voorbeeld wordt duidelijk welke impact acties van dierenrechtenactivisten op slachtoffers kunnen hebben.

Rene van der Kwaak (50) was tot gisteren directeur van de Amsterdamse vestiging van de Amerikaanse farmaceut Chiron. Van der Kwaak was sinds anderhalf jaar slachtoffer van dierenactivisten: een ruit werd ingegooid, zijn auto met afbijtmiddel besmeurd, een bom aan zijn woning gemonteerd. *"Dierenactivisme van deze soort is puur terrorisme. Ik kan daar geen enkel begrip voor opbrengen."* (...) 'Rene van der Kwaak heeft opgezegd als managing director van Chiron'. Het A4tje met de ontslagmededeling ligt achter de ruiten van zijn auto. De brief is ook op de ramen van zijn Hilversumse woning geplakt. *"Ze moeten weten dat ik weg ben bij Chiron. Ik heb ze ook een e-mail gestuurd. Hopelijk laten ze ons nu met rust."* Ze, dat zijn de dierenactivisten die Van der Kwaak sinds april vorig jaar belagen. *"Het begon met een ingegooide ruit. We dachten dat het gewoon om inbraak*

ging. Hier in de buurt gebeurt dat wel vaker, dat er een ruit wordt ingegooid en wordt ingebroken. Het is nogal een sjeke wijk. Maar een dag later kreeg ik een telefoontje van een collega uit Duitsland. ‘Hebben die lui van SHAC bij jou een ruit ingegooid?’, vroeg hij. SHAC? Ik had daar nooit van gehoord.’ (...) Op de SHAC-website is de e-mail van Van der Kwaak met gejuich ontvangen. Another one bites the dust, staat onder het bericht. “Prima”, zegt Van der Kwaak, “als ze ons maar met rust laten.”¹⁰⁶

¹⁰⁶ Trouw, 2 januari 2004.

De slachtoffers geven aan dat de illegale acties hoogstwaarschijnlijk worden uitgevoerd door ‘cellen’ die mogelijk aangestuurd worden door een kleine, fanatieke en radicale kern van dierenrechtenactivisten. Ook komt in een aantal gesprekken naar voren dat men aanneemt dat buitenlandse (Duitse en Engelse) activisten een aanzienlijke rol spelen. De belangrijkste doelen worden door de slachtoffers omschreven als het toebrengen van zo groot mogelijke economische schade en het intimideren van personen met als uiteindelijk doel het ‘opheffen’ van de desbetreffende sectoren.

4.2.3 De gevolgen van acties en bedreigingen

Zoals eerder al is aangegeven kunnen slachtoffers geen secure inschatting geven van de economische schade die door dierenrechtenactivisten is toegebracht. De brancheorganisaties van de (pluim-)veehouderij en edelpelsdierhouderij zijn bezig met een inventarisatie van de economische schade onder de leden. De angst is echter dat dergelijke informatie de dierenrechtenactivisten in de kaart zal spelen. Daarom wordt overwogen om de resultaten van de inventarisatie gemeenschappelijk met meerdere sectoren naar buiten te brengen. Hoewel exacte cijfers ontbreken is wel duidelijk dat het om aanzienlijke bedragen gaat (miljoenen euro). De vervolgschade, zoals bedrijfsprocesmatige schade, kosten van preventieve maatregelen en hogere verzekeringspremies, is minstens zo groot.

‘In de nacht van zondag op maandag 30 juni 2003 rinkelt de telefoon bij Jerry van Miert in Breukelen. Slaapdronken neemt hij op en hoort verbijsterd dat zijn slachterij, al drie generaties in de familie, in brand staat. “Ik dacht meteen aan brandstichting, maar verwachtte niet dat het Dierenbevrijdingsfront er achter zou zitten. Je rekent er gewoon niet op dat je een doelwit bent van terroristen.” Want dat zijn de radicale actievoerders voor dierenrechten volgens de emotionele Van Miert overduidelijk. “Ze zijn erger dan criminelen. Ik heb liever een overvaller die binnenloopt, de kas leeghaalt en vervolgens weer vertrekt. Dan heb ik tenminste mijn bedrijf nog. Nu moet ik herbouwen, zitten de toeleveranciers zonder werk en zijn minstens zeventig gezinnen de dupe.”¹⁰⁷

¹⁰⁷ Rotterdams Dagblad, 3 oktober 2003.

De schade, die het dierenbevrijdingfront bij Van Miert veroorzaakte door de brandstichting, bedroeg meer dan tien miljoen euro. De verzekering heeft de schade al vergoed. De onderhandelingen over de vervolgschade lopen nog.

De immateriële schade is door de vertegenwoordigers van de brancheorganisaties moeilijk te concretiseren. Wel wordt aangegeven dat deze schade sterk aanwezig is. Er wordt gewezen op het feit dat (in het buitenland) gezinnen hun intrek hebben genomen in hotels om zich weer veilig te voelen. Bij de vertegenwoordiger van de edelpelsdierhouderij zijn gevallen bekend van slachtoffers die met hun bedrijf zijn gestopt naar aanleiding van acties. Vooral bij die gevallen waarbij de persoonlijke levenssfeer werd aangetast, is de psychische impact groot, met name bij kinderen. Vanuit de (pluim-)veehouderij wordt aangegeven dat acties een dermate sterke impact hebben, dat gevreesd wordt dat slachtoffers eigen rechter gaan spelen en de dierenrechtenactivisten zelf gaan “aanpakken”. In de proefdiersector wordt veel met werknemers gesproken over de problematiek om de psychische schade te beperken. Enkele bedrijven in deze sector hebben maatregelen getroffen (of het voornemen geuit) om bepaalde productieactiviteiten naar het buitenland te verplaatsen als deze dierenrechtenacties geen halt wordt toegeroepen. De concurrentiepositie van Nederland zou hierdoor in het geding kunnen komen.

De acties tegen toeleveranciers en klanten zijn tamelijk succesvol. Deloitte & Touche gooide al na ongeveer twee weken actievoeren de handdoek in de ring en besloot de boekhouding voor het laboratorium (BPRC. Red.) niet meer te voeren. Verzekeraar Marsh heeft de banden met Huntingdon eveneens verbroken. Ook de toeleveranciers van het Rijswijkse laboratorium BPRC worden onder druk gezet. Bij attractiepark De Beekse Bergen, dat volgens de activisten weleens resusaapjes aan Rijswijk leverde, heeft dat succes gehad, onder meer doordat het park enkele uren telefonisch niet bereikbaar was na een actie. Ook wordt sinds vorig jaar actie gevoerd tegen ABN AMRO, dat de bankzaken voor het Rijswijkse centrum regelt. Vrijwel wekelijks worden ergens bij een bankfiliaal leuzen op de gevel gekalkt, billboards voorzien van teksten als ‘ABN AMRO steunt dierenleed’ of de sleuven van de pinautomaten ‘dichtgepurd’ (met polyurethaanschuim, pur, volgespoten). Ook is er een e-mailadres (bprcapenhel@yahoo.com) waar anti-ABN AMRO-posters zijn te bestellen. Tot nu toe geeft de bank geen krimp.¹⁰⁸

¹⁰⁸ Elsevier, 28 juni 2003.

4.2.4 Eigen preventieve maatregelen

Veiligheid is voor alle betrokkenen een belangrijk onderwerp. Allen geven aan preventieve maatregelen te hebben genomen en zich op dit gebied verder te ontwikkelen.

Deze maatregelen zijn zeer gevarieerd. De brancheorganisaties voor de (pluim-)veehouderij gaan feitelijk niet verder dan het voorlichten van de leden en incidenten worden zo goed mogelijk geïnventariseerd. Bekend is dat leden zelf veiligheidsmaatregelen hebben getroffen zoals extra verlichting en hogere omheiningen. Het inzetten van particuliere beveiligingsbureaus is voor het merendeel van de leden een te kostbare kwestie. Leden worden vanuit de brancheorganisaties gestimuleerd om incidenten te melden (bij politie en brancheorganisatie). De edelpelsdierhouderij heeft daarnaast contact gezocht met particuliere beveiligingsbedrijven en organiseert in samenwerking met collega's en bureaus surveillances. Personeel is s'avonds niet meer alleen op het bedrijf en enkele edelpelsdierfokkers zijn er zelfs toe overgegaan om hun vrouw 's avonds niet meer alleen thuis te laten.

“Het zijn heel gevaarlijke mensen”, zegt de woordvoerder van Bayer. Meer wil ze niet zeggen, uit angst voor heviger acties. Zo reageren ook andere getroffen bedrijven. “We kunnen ons niet veroorloven dat er namen in de krant staan”, verklaart de personeelschef van een van de getroffen Japanse bedrijven, “niet van personeel en ook geen bedrijfsnaam.” Hij bevestigt dat de ernst van de acties toeneemt. En hij zegt dat het de Nederlandse bedrijven ondanks beloften nogal wat moeite kost om de politie de ernst van de situatie te laten inzien. “In mei zei minister Donner in antwoord op kamervragen dat de opsporing van dierenactivisten topprioriteit heeft. Wij merken er niets van. Toen we na een recente actie bij het huis van een van onze werknemers, de politie belden om sporenonderzoek te doen was het resultaat nihil. Pas na herhaald aandringen, via de KLPD, kwam er een agent.” (...) Het bedrijf heeft inmiddels een interne cursus ‘omgaan met activisten’ ontwikkeld. Ook wordt werknemers alles uit handen genomen, nadat er bij hen thuis iets is voorgevallen. “Wij bellen de politie achteraf. Maar ook vooraf, om te vragen of ze op een bepaald adres extra willen opletten. We zorgen voor nazorggesprekken, bellen de verzekering, vervangen materiaal. Het kan toch best traumatisch zijn.”¹⁰⁹

¹⁰⁹ Trouw, 10 december 2003.

Woordvoerders uit proefdier gerelateerde bedrijven geven aan actief bezig te zijn met het onderwerp. Zo worden medewerkers zoveel mogelijk afgeschermd (zo min mogelijk naar buiten treden als medewerker van het bedrijf, persoonsgegevens uit registers van de Kamer van Koophandel). Daarnaast worden nieuwe medewerkers uitvoerig gescreend om infiltratiepogingen tegen te gaan. Een farmaceutische bedrijf heeft een particulier beveiligingsbedrijf in de arm genomen om zich zo goed mogelijk te beschermen tegen het radicaal dierenrechtenactivisme. Besloten is om een 24-uurs beveiliging van het bedrijf in te richten. Door één bedrijf worden analyses gemaakt van incidenten en activisten die bij het desbetreffende bedrijf hebben plaatsgevonden. Ook de betrokken activisten worden hierbij in kaart gebracht. In het geval van aangekondigde acties van

dierenrechtenactivisten wordt binnen dit bedrijf een crisisteam samengesteld dat zich prepareert op hetgeen er gaat komen. Soms kunnen de acties van de activisten door medewerkers zelf op eenvoudige wijze gefrustreerd worden. Zo is een 'schaatsactie' op de bevroren slotgracht rondom een bedrijf eenvoudig tegengewerkt door zand te strooien. Ook de inzet van honden werpt zijn vruchten af.

4.2.5 Maatregelen en acties overheid

Slachtoffers wensen een intensiever contact met de overheid. Ze willen het gevoel hebben dat de problematiek rondom radicaal dierenrechtenactivisme serieus wordt genomen en stelt prijs op een uitgebreidere voorlichting voor wat betreft preventieve maatregelen. Daarnaast wordt door de slachtoffers aangegeven dat men wil weten wat in geval van acties en demonstraties de (on)mogelijkheden van de politie zijn. Ook adviezen over wat slachtoffers zelf kunnen doen in geval van een actie (bijvoorbeeld in de vorm van een checklist) zijn welkom. Een vertegenwoordiger uit de bontsector stelt voor dat de politie foto's van (potentiële) daders aan de slachtoffers beschikbaar stelt, zodat ze makkelijker herkend kunnen worden. De slachtoffers begrijpen dat het lastig is de dierenrechtenactivisten aan te pakken. De slachtoffers zijn zich ervan bewust dat het een zeer gesloten groep betreft. De bijzondere opsporingsbevoegdheid infiltratie wordt geopperd om een beter beeld te krijgen van de organisatiegraad van de dadergroep. Ze pleiten voor strengere wetgeving en concretere maatregelen om het probleem op verschillende terreinen aan te pakken (hierbij wordt door de woordvoerder van de pluimveebranche tevens hulp bij civielrechtelijke procedures genoemd). Vanuit de brancheorganisaties wordt hiertoe veel contact gezocht met de politiek. Een vertegenwoordiger van de vleessector is voorstander van het plaatsten van radicaal dierenrechtenactivisme onder de terrorismewetgeving en geeft hiervoor de volgende argumentatie:

Na een periode van stilte sloegen vorige week dierenactivisten weer toe. Een kippenslachterij in Breukelen ging in vlammen op. Tientallen ondernemers zijn in de loop der jaren getroffen door gewelddadige radicalen: nertsen losgelaten, vrachtwagens gesaboteerd, stallen verbrand. De slachtoffers vinden het verschrikkelijk dat de overheid helemaal niets tegen het geweld lijkt te doen. *"Plat gereden, dood gebeten"*. Veel van zijn duizend 'bevrijde' nertsen verloor fokker (...). En sommigen waren nog drachtig ook. *"Dat noemen ze dan dierenliefde"*, zegt (...). Hij verafschuwt de activisten die vier jaar geleden de kooien van zijn nertsenfokkerij in Putten open braken om de beesten weg te laten lopen. *"Ik heb nog steeds de zenuwen dat ze weer komen. Met die gedachte loop ik elke minuut van de dag rond."* Maar wat zijn bloed doet koken is dat er 'helemaal niets gebeurt'. *"Het is aan de orde van de dag, dat soort acties. En dat wordt maar gewoon geaccepteerd. Het lijkt*

wel of de politiek het steunt. Waarom wordt er niet tegen opgetreden?”, vraagt de fokker zich af. “De overheid laat de ondernemers in de kou staan.” Ze saboteren auto's, vernielen goederen, bekladden gevels, laten dieren los, steken bedrijven in brand. Dierenactivisten grijpen naar steeds grovere middelen om van zich te laten horen. (...) Vandaag de dag deinzen de activisten er niet voor terug vrachtwagens te laten uitbranden, bommeldingen te doen en een slachterij in de as te leggen. Nertsenfokker (...) heeft beveiligingsapparatuur laten aanbrengen en laat bewaking rondlopen. “Absurd toch, dat dat nodig is bij een gewone agrarische onderneming.”¹¹⁰

¹¹⁰ Brabants Dagblad,
5 juli 2003.

De woordvoerder uit de proefdiersector geeft aan dat ook met het strikter toepassen van de huidige (strafrechtelijke) mogelijkheden goede resultaten behaald kunnen worden. Het onderzoekscentrum BPRC onderhoudt intensieve contacten met de plaatselijke politie. De politie is tijdens demonstraties duidelijk zichtbaar aanwezig en er worden vooraf met de actievoerders duidelijke afspraken gemaakt over de gang van zaken tijdens de demonstratie. Indien een activist de regels met betrekking tot de demonstraties overtreedt, wordt er direct ingegrepen. Volgens de woordvoerder heeft dit ‘ontmoedigingsbeleid’ duidelijk een positief effect. In overleg met de plaatselijke politie is voor de medewerkers een informatieve brochure samengesteld waarin de aanpak van de politie wordt omschreven en er op wordt gewezen dat men in het geval van persoonlijke bedreigingen aangifte kan doen en slachtofferhulp kan inschakelen. De folder maakt ook duidelijk wat de politie níet kan aanpakken, zoals intimidatie, civiele partijstelling en het demonstratierecht. Uit de interviews komt tenslotte naar voren dat een aantal slachtoffers van mening is, dat de informatiehuishouding binnen de politie te gefragmenteerd is. Een centraal meldpunt voor radicaal dierenrechtenactivisme wordt aangeraden; tevens omdat (vanuit de pluimvee industrie) naar voren komt dat de regiopolitie de meldingen veelal niet serieus neemt. Ook meer internationale afstemming (een internationale database van dierenrechtenactivisten) behoort volgens een slachtoffer tot de mogelijkheden. Op deze manier kan gewerkt worden aan een sterkere informatiepositie op het gebied van radicaal dierenrechtenactivisme.

4.3 Enkele (opsporings)onderzoeken

De afgelopen jaren zijn, naast een aantal onderzoeken van beperkte omvang, zoals het hieronder te bespreken tactisch onderzoek van de dienst Nationale Recherche in 2003, slechts twee grootschalige en langdurige operationele onderzoeken naar radicaal dierenrechtenactivisme uitgevoerd. Op de eerste plaats betreft dit het ‘Escape-onderzoek’ dat zich expliciet op dierenrechtenactiegroepen heeft gericht. Daarnaast is tijdens het onderzoek naar de moord op Pim Fortuyn aandacht besteed aan de vermeende betrokkenheid van de verdachte bij het radicaal dierenrechtenactivisme.

¹¹¹ In het specifiek deel van deze CBA zijn concrete onderzoeksresultaten verwerkt.

Hieronder worden deze onderzoeken kort besproken en worden de globale uitkomsten weergegeven.¹¹¹

4.3.1 Het Escape-onderzoek

Een onderzoek van de regiopolitie IJsseland naar een drietal door dierenrechtenactivisten geclaimde brandstichtingen was aanleiding om een bovenregionaal rechteerteam (BRT) op te starten. Het eerste onderzoek leverde géén concrete daderaanwijzingen op, maar wel leverde dat de mogelijk betrokkenheid op van een aantal personen bij de actiegroepen ALF en DBF. Door deze instanties waren verschillende over het land verspreide acties opgeëist waaronder een aantal brandstichtingen bij vleesverwerkende bedrijven.

In oktober 2000 werd een tweetal Nederlanders op heterdaad aangehouden bij een poging om nertsen te bevrijden in Denemarken, waarvoor zij uiteindelijk enkele maanden gevangenisstraf kregen opgelegd. Naar aanleiding van deze gebeurtenissen is besloten een BRT op te starten dat in 2001 en 2002 het zogenaamde 'Escape-onderzoek' heeft uitgevoerd. Tussen augustus 1998 en eind 2000 hadden meer dan vijftig relevante acties door Nederlandse dierenrechtenactivisten, zowel in Nederland als in België, plaats gehad. Deze acties hadden betrekking op het stichten van brand bij veetransportbedrijven, kippenverwerkingsbedrijven, koelhuizen en koelwagens, een bonthandel en meerdere vestigingen van McDonalds. Daarnaast betrof het andere delicten zoals het bevrijden van nertsen, bekladden van gebouwen, het vernielen van ruiten en het doen van bommeldingen. De doelstellingen van het Escapeteam waren ondermeer het inzichtelijk maken van landelijk opererende dadergroep(en), het vaststellen van de betrokkenheid van leden van deze groepen bij brandstichtingen c.q. aanslagen en het opsporen, aanhouden en horen van de verantwoordelijke plegers, opdrachtgevers en medeplichtigen daarbij. Het Escapeteam heeft gedurende haar onderzoek een, met name operationele, informatiepositie opgebouwd ten aanzien van het radicaal dierenrechtenactivisme in Nederland. Daartoe zijn opsporingsmiddelen toegepast die in de wet Bijzondere Opsporingsbevoegdheden (BOB) zijn verwoord.

Het politieteam dat in 2001 speciaal werd opgericht om de vele brandstichtingen bij veetransporteurs op te lossen (het zogenoemde Escape-team), werd na een jaar ontbonden omdat het rechteerteam vruchteloos was gebleven. Volgens de officiële lezing werd het Escape-team (...) ontbonden omdat het team vastliep. Zesduizend telefoongesprekken waren afgeluisterd, honderden observatieacties uitgevoerd, van 25 brandstichtingen waren bewijsstukken onderzocht, vertelt een onderzoeker. Het leverde niet een belastend feit over daders op (...).¹¹²

¹¹² NRC Handelsblad
10 december 2003.

Het Escape-onderzoek heeft veel nieuwe inzichten opgeleverd met betrekking tot de ontwikkeling van radicaal dierenrechtenactivisme in Nederland door de jaren heen. Er is kennis genomen van actiegroepen; waar ze voor staan en hoe ze handelen. Daarnaast zijn een aantal activisten in beeld gekomen, die een meer dan prominente rol binnen het radicaal dierenrechtenactivisme spelen. In 2001 en 2002 heeft het onderzoeksteam getracht bewijzen tegen deze personen en instanties te verzamelen en tot aanhoudingen van daders te kunnen overgaan. Ondanks alle energie die in dit onderzoek is gestoken, heeft dit niet tot de gewenste resultaten geleid. Omdat de doelstelling niet gehaald kon worden besliste de Commissie Bovenregionale Opsporing (CBO) eind februari 2002 tot de beëindiging van de BRT-status voor het Escapeteam.

4.3.2 Onderzoek moord op Pim Fortuyn

Op 6 mei 2002 wordt bij het verlaten van een radiostudio op het mediapark in Hilversum de politicus Pim Fortuyn dood geschoten door Volkert van der G. De moord leidt tot een hevige golf van maatschappelijke beroering, zeker als de verdachte een zeer gedreven bestrijder van de bio-industrie blijkt te zijn. In de voorgaande tien jaar richtte Volkert van der G. zich met name op het terugdringen van de varkens-, pluimvee- en pelsdierfokkerij met juridische procedures. Ook is hij vanaf 1988 betrokken bij diverse protest- en dierenbevrijdingsacties. Het opsporingsonderzoek naar de liquidatie verloopt in twee fasen: het directe onderzoek naar de moord zelf en het onderzoek naar mededaders, mogelijke betrokkenheid van anderen bij deze moord en mogelijke andere ernstige delicten van Volkert van der G. Feiten, aanwijzingen en vermoedens over de betrokkenheid van Volkert van der G. bij radicaal dierenrechtenactivisme zijn gebaseerd op de tijdens de huiszoekingen gevonden documenten (zoals artikelen over het maken van explosieven, molotov cocktails en plattegronden van nertsenfarms), munitie, communicatieapparatuur, ontstekers en chemicaliën. Dit deed vermoeden dat Van der G. betrokken geweest kon zijn bij gewelddadige dierenrechtenacties.¹¹³ Zelf zegt hij hierover tijdens de terechtzitting:

“Als het idee is ontstaan dat ik Fortuyn heb omgebracht alleen omdat hij niet diervriendelijk zou zijn geweest, dan is dat idee onjuist.”¹¹⁴

Van der G. vermoordde Pim Fortuyn omdat hij in de politicus 'een machtswellusteling' zag, die 'met simplistische ideeën steeds makkelijk probeerde te scoren (...) ten koste van kwetsbare groepen in de samenleving'. De aanwijzingen en vermoedens van betrokkenheid bij radicaal dierenrechtenactivisme waren niet van dien aard dat deze ten laste gelegd konden worden. Het onderzoeksteam naar de moord op Pim Fortuyn trekt in één van zijn rapportages de conclusie dat er bij de relevante Nederlandse overheidsinstanties geen samenhangend beeld bestond van organisatie, omvang en activiteiten van het radicale dierenrechtenactivisme.

¹¹³ Van der G. onderhield ook nauwe contacten met andere activisten. Zo woonde hij tussen 1990 en 1996 met andere activisten op een soort barakkenkamp in Wageningen. De sfeer was er licht anarchistisch en milieubewust, met veel aanhangers van het vegetarisme/veganisme. Ook na deze periode onderhield hij nauwe contacten met activisten binnen de milieu- en dierenrechtenbewegingen.

¹¹⁴ Trouw, 5 mei 2003.

4.3.3 Onderzoek naar brandstichtingen en vernielingen in 2002 en 2003

In paragraaf 4.1 is beschreven dat er in 2002 en 2003 sprake was van een stijging van het aantal incidenten, met name brandstichtingen en vernielingen. Deze stijging, maar ook de impact die van deze incidenten uitgaat, was in 2003 voor de dienst Nationale Recherche aanleiding een operationeel onderzoek naar deze brandstichtingen en vernielingen te starten. De brandstichtingen bij bedrijven en medewerkers hadden een dusdanig karakter, dat duidelijk sprake was van gemeen gevaar voor goederen en personen. Dit wordt geïllustreerd aan de hand van onderstaande opsomming en beschrijving van een aantal brandstichtingen en vernielingen:

- **Brandstichting in Breukelen:**
Op 30 juni 2003 omstreeks 03.40 uur werd brand gesticht bij kippenslachterij Van Miert in Breukelen. Hierbij werden een partij pallets en plastic bakken, die nabij de achterpui stonden, in brand gestoken. De schade bedroeg meer dan tien miljoen euro. Bovendien was door de warmtestraling een zeer kritische situatie ontstaan in de ammoniakinstallatie van het bedrijf. In een tweede stapel pallets die dicht bij de ammoniakinstallatie stond werd een brandbom aangetroffen die niet was ontbrand. De brandweer kon voorkomen dat de ammoniakinstallatie vlam zou vatten en mogelijk exploderen, hetgeen ernstige gevolgen voor de gezondheid van omwonenden gehad zou kunnen hebben. Deze actie werd later geclaimd door DBF-SG via www.militantvegan.com.
- **Brandstichting in Zeist:**
In de nacht van 2 op 3 juni 2003 is er voor het huis van een nertsenfokkerij in Zeist een auto in brand gestoken. Deze auto brandde uit en een andere auto werd zwaar beschadigd. De auto's stonden op een afstand van slechts één meter van een raam en de gevel. De verf van het kozijn was gesmolten en een raam gesprongen. Onder het aanwezige schuine dak, dat direct vanaf de eerste etage schuin oploopt, lagen twee kinderen te slapen. De bewoners werden pas wakker toen de brandweer aan het blussen was. Ook deze brandstichting werd op de website www.militantvegan.com geclaimd door DBF-SG.
- **Brandstichting (poging) in Utrecht:**
In de nacht van 9 op 10 november 2003 is gepoogd brand te stichten bij een vlees- en vleeswarenbedrijf in Utrecht. Daarbij zijn brandbommen geplaatst bij een zestal vrachtauto's die bij het bedrijf stonden geparkeerd. Doordat deze brandbommen niet zijn ontbrand is de brandstichting mislukt. De poging tot brandstichting werd eveneens geclaimd door DBF-SG, echter de website is niet bekend.

- **Brandstichtingen in Utrecht:**

In de nacht van 12 op 13 december 2003 is brand gesticht ter hoogte van de woning van een medewerker van het BPRC. Hierbij werden twee personen-auto's beschadigd. Donderdagnacht 8 januari 2004 werd wederom brand gesticht bij een drietal auto's ter hoogte van hetzelfde perceel, daarbij brandden twee auto's volledig uit en de derde werd zwaar beschadigd. Deze brandstichtingen zijn voor zover bekend niet opgeëist.

Uit deze beschrijvingen blijkt dat dierenrechtenactivisten hun activiteiten richten op het zoveel mogelijk schade aanbrengen aan bedrijven, percelen en voertuigen van slachtoffers. Dat het in deze gevallen 'slechts' bij materiële schade is gebleven, is achteraf gezien een klein wonder geweest. Met name de brandstichtingen in Breukelen en Zeist hadden kunnen ontaarden in een regelrechte ramp, waarbij het milieu en zelfs mensenlevens in gevaar werden gebracht. Naast deze levensbedreigende brandstichtingen zijn er ook een aantal vernielingen gepleegd, die tot de nodige financiële en psychische schade bij de getroffen hebben geleid. Hieronder wordt een viertal korte voorbeelden van deze vernielingen beschreven.

- **Vernieling bij directeur farmaceutisch bedrijf:**

De directeur van een farmaceutisch bedrijf 'Chiron' heeft in verband met acties van dierenrechtenactivisten in 2003 ontslag genomen en gaat werken bij het moederbedrijf in Amerika. De directeur heeft interviews gegeven aan de media waarin hij uitleg heeft gegeven over deze opmerkelijke stap. Zo werden op 20 september 2002 de ruiten van zijn woning ingegooid en op 24 oktober 2003 werd zijn auto vernield en met slogans beklad. Deze op de persoon gerichte acties waren voor de directeur de voornaamste reden zijn functie neer te leggen en zijn toevlucht te zoeken bij het moederbedrijf in Amerika. Deze vernielingen zijn later geclaimd door DBF-SG op de website van www.militantvegan.tk.

- **Vernieling bij nertsenfokkerij:**

In de nacht van 12 op 13 oktober 2003 werd gepoogd om bij een nertsenfokkerij in de omgeving van Breda in te breken waarbij diverse vernielingen zijn aangericht. De onbekende daders zijn waarschijnlijk gevluht omdat het alarmsysteem afging. Deze actie is opgeëist door DBF-SG via de website van www.militantvegan.tk.

- **Vernieling en huisbezoek medewerker farmaceutisch bedrijf:**

In de nacht van 8 op 9 oktober 2003 werd een medewerker van het farmaceutisch bedrijf Bayer op zijn huisadres in Utrecht bezocht door dierenrechtenactivisten. Er werden met verf leuzen aangebracht op de woning. Deze actie is opgeëist door DBF-SG via de website van www.militantvegan.tk.

- **Vernieling en huisbezoek medewerker farmaceutisch bedrijf:**
Op 21 oktober 2003 werd een medewerker van het farmaceutisch bedrijf Yamanouchi op zijn huisadres in Amsterdam bezocht door dierenrechtenactivisten. Zijn huis werd beklad en boterzuur werd door de brievenbus gegooid. Deze actie is opgeëist door DBF-SG via de website van www.militantvegan.tk.

Het tactisch onderzoek naar een aantal van bovenstaande brandstichtingen en vernielingen heeft helaas geen aanhoudingen van verdachten tot gevolg gehad. Wel is de interne informatiepositie met betrekking tot het radicaal dierenrechtenactivisme in het algemeen en de daarbinnen actief opererende instanties en bewegingen in het bijzonder aanzienlijk verbeterd.

Tot slot

Geen van de in deze paragraaf genoemde geplande (operationele) onderzoeken heeft geleid tot aanhouding van één of meerdere verdachten. Wel hebben deze onderzoeken de nodige kennis opgeleverd hoe het radicaal dierenrechtenactivisme in Nederland door de jaren heen gestalte heeft gekregen. De toename van het aantal brandstichtingen en vernielingen in de jaren 2002 en 2003 zijn mede aanleiding geweest om naar een nieuwe operationele aanpak toe te werken. Daartoe is er medio 2003 een informatieteam bij de dienst Nationale Recherche (UTBT) gestart teneinde activiteiten en contacten te intensiveren. Dit team heeft voorbereidende werkzaamheden verricht teneinde alle beschikbare informatie omtrent radicaal dierenrechtenactivisme te verzamelen. De informatiepositie ten aanzien van dit onderwerp is inmiddels aanzienlijk verbeterd.

4.4 De professionalisering van het radicaal dierenrechtenactivisme

Voordat wordt ingegaan op de wijze waarop deze professionalisering zich vooral in de afgelopen drie jaren heeft gemanifesteerd, wordt voor een juist perspectief teruggegrepen op de jaren tachtig en negentig. Daar waar in de jaren tachtig acties nog voornamelijk in het teken stonden van de bevrijding van dieren en in mindere mate de (soms bijbehorende) vernielingen, waren de acties in de jaren negentig vooral gericht tegen de vleesverwerkende sector. Deze acties werden ook harder; bevrijden was in deze sector niet mogelijk en dat is wellicht een reden geweest om over te gaan op methoden als brandstichtingen en bommeldingen. In de tweede helft van de jaren negentig trad aldus – voor zover bekend voor de eerste keer – een duidelijke wijziging op in uitvoering en doelgerichtheid van de acties.¹¹⁵ In de periode vanaf 1999 is eenzelfde wijziging te detecteren. Met name in de laatste drie jaar deden zich twee samenhangende ontwikkelingen voor. Het aantal acties steeg aanzienlijk en die stijging ging gepaard met een gerichtheid op specifieke doelwitten. Niet alleen keerde men bij

¹¹⁵ Hierbij wordt bewust niet gesproken van een trend aangezien daarvoor het aantal acties te gering is, en ook vanwege het feit dat radicale acties vooral persoonsgebonden moeten worden benaderd: enkele personen maken nog geen trend in dit geval.

de selectie terug naar de proefdiersector, ook werd binnen die sector een tweetal bedrijven in het bijzonder geselecteerd als doelwit van radicale dierenrechtenacties. De concentratie van acties op enkele bedrijven (en de daaraan facilitaire bedrijven) duidt op een doordachte strategie om doelwitten te selecteren, gekoppeld aan een zeer gerichte aanwending van de groeiende actiecapaciteit. De verhoogde actiegerichtheid kan als een eerste element worden beschouwd van de tendens tot verdere professionalisering in de afgelopen drie jaren. Naast deze verhoogde actiegerichtheid wijst ook de sterkere internationale dimensie op een zekere professionalisering binnen radicaal dierenrechtenactivisme. De keuze om acties te richten op een klein aantal bedrijven in de proefdiersector was in 2001 geenszins meer nieuw in Groot-Brittannië. Daar begonnen radicale actievoerders al in 1999 met een gerichte actiecampaagne tegen een wetenschappelijk instituut dat zich bezig hield met proefdieronderzoek. Dat in Nederland de zogenaamde ‘Engelse methode’ werd overgenomen en actievoerders ook hier acties in de persoonlijke levenssfeer van mensen gingen uitvoeren is een teken van afstemming van actiestrategie, van actiemethodieken en de daarbij behorende doelwitselectie.¹¹⁶ Het leggen van contacten, het uitwisselen van gedachtegoed, het afstemmen en hier en daar zelfs gezamenlijk uitvoeren van acties heeft geleid tot internationale afstemming van doelen (specifieke bedrijven in de proefdiersector) en van actiemethodiek (harde acties met een tendens richting de persoonlijke levenssfeer van medewerkers van bedrijven). Kenmerkend voor de laatste jaren is derhalve een ingezette ontwikkeling richting professionalisering en harmonisering van werkwijzen waarbij Britse activisten ideologisch en methodologisch leidend lijken te zijn. Het is de verwachting dat naarmate de harmonisatie van doelen en acties toeneemt het internationaal netwerk in de komende jaren steeds meer het karakter krijgt van een Europese beweging van radicaal dierenrechtenactivisme.

¹¹⁶ Zie paragraaf 4.1.4. voor de uitgebreide omschrijving van deze Engelse methode.

4.5 Samenvatting

Radicaal dierenrechtenactivisme is volop in beweging. Enerzijds gaat het om ontwikkelingen die hun oorsprong hebben in de jaren negentig en anderzijds zijn er tendensen die specifiek voor deze onderzoeksperiode gelden. In deze paragraaf worden de ontwikkelingen binnen het radicaal dierenrechtenactivisme in Nederland in de afgelopen jaren samengevat.

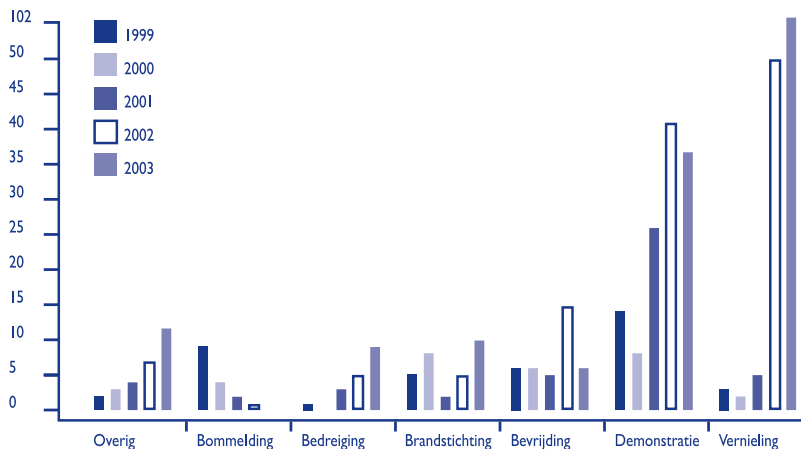
Aantal, aard en achtergrond van radicale dierenrechtenacties

Het aantal bekend geworden incidenten is in de afgelopen vijf jaar toegenomen. Hoewel het verschil in gebruikte bronnen een vergelijking tussen de periode voor 1999 en de periode erna niet goed mogelijk maakt, lijkt die stijging te zijn begonnen in de tweede helft van de jaren negentig. Gezien de kleine verschillen in absolute aantallen kan tot 2002 slechts worden gesproken van een geleidelijke stijging. De laatste twee jaren van de onderzoeksperiode wijken sterk af: met een groei van 47 acties in 2001

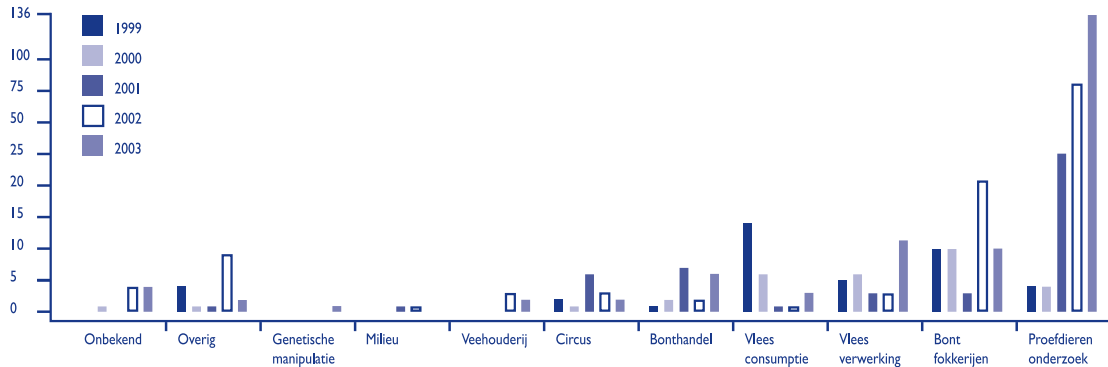
naar 125 en 178 in 2002 en 2003 is in deze jaren wél sprake van een flinke toename. Door een aantal factoren is de oorzaak van deze stijging niet eenduidig verklaarbaar. Van belang zijn het “Pim Fortuyn-effect” rond mei 2002 dat heeft geleid tot verhoogde media-aandacht voor het onderwerp en de mogelijk verhoogde aangiftebereidheid bij slachtoffers, alsmede de verbeterde registratie van incidenten in de afgelopen twee jaren. Het aantal bekend geworden radicale dierenrechtenacties is in 2002 en 2003 zeker gestegen, maar over de verklaring hiervoor is minder zekerheid.

Grafiek 2

Ontwikkeling binnen radicale actie vormen dierenrechten-activisme 1999-2003

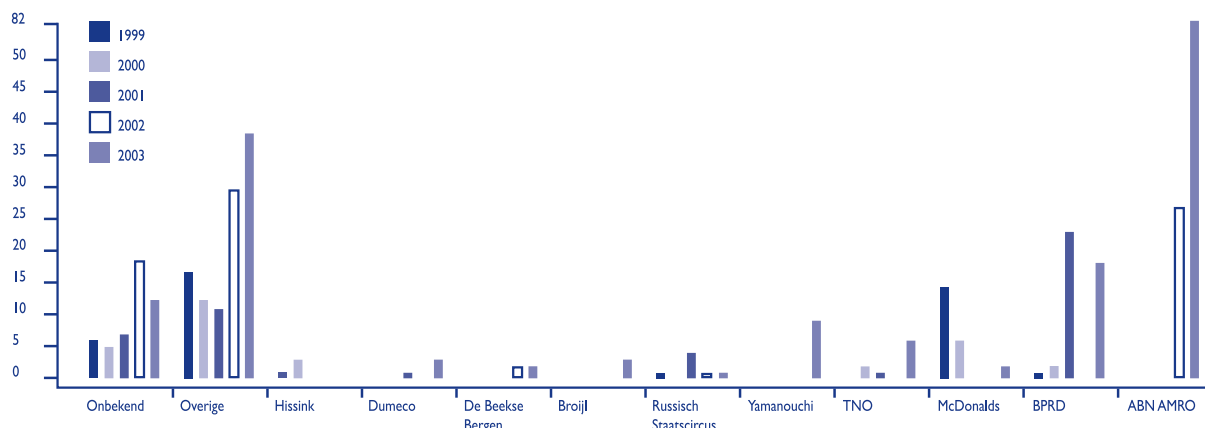

Ook binnen de diverse actie vormen zijn veranderingen opgetreden zoals blijkt uit grafiek 2. Over het algemeen waren deze veranderingen niet erg groot, hoewel de groei van het aantal brandstichtingen van 5 naar 10 in 2003 de nodige aandacht vraagt. Een uitzondering vormt de categorie ‘vernielingen’, die zowel relatief als absoluut in 2003 verreweg het grootste deel van alle acties uitmaakte. Naast legale acties als demonstreren vormden vernielingen de belangrijkste illegale actie vorm. In grafiek 3 blijkt ook duidelijk de groei van het aantal acties tegen de sector proefdieronderzoek. Aanvankelijk leek ook het aantal acties tegen bontfokkerijen mee te groeien maar uit de gegevens over 2003 blijkt de proefdiersector het belangrijkste doelwit van actievoerders te zijn: 58% van alle geregistreerde acties waren in dit jaar gericht tegen bedrijven uit deze sector.

Een verdere verfijning van dit beeld ontstaat wanneer wordt gekeken naar de afzonderlijke bedrijven die te kampen hadden met dierenrechtenacties (grafiek 4). Hoewel het gaat om een groot aantal bedrijven in verschillende sectoren, springen er twee bedrijven uit die in het bijzonder te lijden hebben gehad van radicale dierenrechtenactivisten. In 2001 begon dit met gerichte acties tegen het BPRC, een wetenschappelijk onderzoekscentrum waarvoor medische doeleinden dierproeven worden gehouden. In het jaar daarop neemt het aantal acties tegen BPRC toe en komt ook een tweede bedrijf in beeld: ABN AMRO. In 2003 neemt het aantal acties tegen BPRC af maar worden de acties tegen ABN AMRO sterk opgevoerd. Meer dan 60% van de 178 acties in 2003 was gericht tegen ABN AMRO, meestal in de vorm van vernielingen. Gezien het nagenoeg ontbreken van acties tegen BPRC en ABN AMRO in de jaren vóór 2000 en de grote toename van acties tegen deze bedrijven in de laatste jaren, kan worden gesproken van een systematische actiecampaagne.

Het betreft een campagnestrategie waarbij een heel scala aan actiemiddelen worden ingezet tegen één geselecteerd doel (een specifiek bedrijf). Niet alleen dit bedrijf zelf wordt lastig gevallen door dierenrechtenactivisten, maar vooral ook de faciliterende bedrijven. Hieronder worden zowel opdrachtgevers (d.w.z. bedrijven die proefdieronderzoek uitbesteden) begrepen als zakelijke relaties die een ondersteunende rol spelen in de bedrijfsvoering, bijvoorbeeld banken en verzekeraars. Een tweede aspect zijn de acties tegen medewerkers en directieleden op hun privé-adressen. Daarbij wordt in Groot-Brittannië zelfs fysiek geweld niet geschuwd. Dit is een ontwikkeling die zich – voor zover bekend – niet eerder heeft voorgedaan binnen het radicaal dierenrechtactivisme en die typisch is voor de afgelopen twee jaren. De oorsprong van dit type

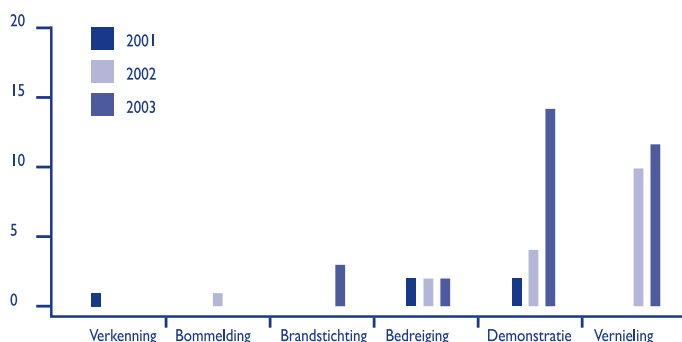
actiecampagne ligt in Groot-Brittannië en deze wijze van actievoeren is daarom bekend geworden als de 'Engelse methode'.

In Groot-Brittannië werd in november 1999 door de actiegroep SHAC (Stop Huntingdon Animal Cruelty) een zeer agressieve campagne gestart tegen dierproefcentrum Huntingdon Life Sciences (HLS). Die campagne was gericht op de financiële basis van HLS en op instanties en personen die een faciliterende rol hadden richting HLS. Doel is de sluiting van HLS door financiële ruïnering. Inmiddels is uit diverse publicaties naar voren gekomen dat sinds 2002 dezelfde 'Engelse methode' ook in Nederland wordt toegepast. Er zijn duidelijk parallellen te ontdekken tussen de acties tegen HLS en die tegen het Nederlandse BPRC en diens huisbankier ABN AMRO. Het is de verwachting dat het al of niet sluiten van HLS in Groot-Brittannië een belangrijke kritische factor vormt voor de verdere ontwikkeling van de actiecampagne tegen ABN AMRO en BPRC. Naast acties tegen faciliterende bedrijven kende de campagne van SHAC een ander kenmerk dat eveneens van toepassing is op de Nederlandse situatie. Een belangrijk element in de Engelse én de Nederlandse campagne is namelijk de uitvoering van acties in de persoonlijke levenssfeer van mensen die werkzaam zijn bij het onderzoeksinstituut of bij een bedrijf dat als faciliterend wordt beschouwd. Het kan bijvoorbeeld gaan om acties tegen een woning of auto van de medewerker zelf of diens gezin. Deze acties hebben deels een (semi-)legaal karakter zoals lawaaidemonstraties in de nabijheid van de woning van een medewerker. Deels ook hebben deze acties een duidelijk illegaal en ingrijpend karakter, variërend van bedreiging tot (pogingen tot) brandstichting. Wanneer we de cijfers over 2002 en vooral ook 2003 bekijken kan worden geconstateerd dat het aantal aan dierenrechten gerelateerde acties in de

persoonlijke sfeer flink is gegroeid. Hoewel deze acties in verhouding tot het totaal aantal incidenten nog een gering aandeel hebben (17% van alle incidenten in 2003 was in de persoonlijke sfeer) is de tendens tot toename van dit aandeel een zorgelijke ontwikkeling. Dit geldt temeer gezien de tweede ontwikkeling die zich hierbij voordoet, namelijk de verharding van die incidenten in de persoonlijke levenssfeer. Het gaat dan om evident illegale acties zoals vernieling, bedreiging en sinds 2003 vooral ook brandstichting en pogingen daartoe. Deze nieuwe en zorgwekkende ontwikkeling kan op één lijn worden gezet met de verharding van actiemethodes in de tweede helft van de jaren negentig. Terwijl in de eerste helft van de jaren negentig bevrijdingen en vernielingen gangbare actiemiddelen waren, kwamen brandstichtingen en bommeldingen frequent voor in de tweede helft van de jaren negentig. Dat radicale actievoerders deze actiemiddelen nu inzetten tegen personen in plaats van tegen bedrijven is wederom een verharding van actiemethodiek en vraagt om een actieve repressieve aanpak.

Grafiek 5

Dierenrechtenacties uitgevoerd in de persoonlijke levenssfeer van medewerkers van bedrijven

Verantwoordelijke instanties

In hoofdstuk drie is al opgemerkt dat in de periode voor 1999 het radicaal dierenrechtenactivisme niet is verbonden aan claiminstanties maar veeleer aan individuele personen die met gelijkgezinden acties initiëren en uitvoeren. Die acties lijken vervolgens te worden 'ondergebracht' bij een nieuwe (gelegenheids-) of bestaande claimnaam. Er zijn geen aanwijzingen die erop duiden dat in dit actiepatroon na 1999 een wezenlijke wijziging is gekomen. Nog steeds bestaat de overheersende indruk dat radicaal dierenrechtenactivisme vooral persoonsgerelateerd moet worden benaderd.¹¹⁷ Toch is er een aantal opmerkingen te maken over de verantwoordelijke instanties. Zo is de wijze waarop incidenten worden opgeëist niet veranderd; veelal gebeurt dit nog steeds via sympa-

¹¹⁷ Voor een beschrijving van een aantal belangrijke personen wordt verwezen naar het specifieke deel van deze rapportage.

thiserende actiebladen en internetsites zoals Ravage en www.indymedia.nl. Wel zijn de instanties die de radicale dierenrechtenacties opeisen deels veranderd. Er is een deling te maken ten aanzien van claiminstanties. Er zijn namen uit de periode voor 1999 die daarna niet meer terugkomen zoals Luis in de Pels, Actiegroep Bont en Blauw en Dieren Aksie Front. Dit lijkt te gaan om gelegenheidsnamen waaronder eenmalige of specifieke acties zijn opgeëist. Een tweede categorie wordt gevormd door instanties die zowel voor als na 1999 voorkomen. Nader beziën blijkt het Dierenbevrijdingsfront (DBF) dominant aanwezig te zijn. In de onderzoeksperiode heeft het DBF 133 acties opgeëist. Of het nu ging om vernielingen, brandstichtingen of bedreigingen, in vrijwel alle actievormen was het DBF leidend bij het claimen. Meestal was het de enige instantie die een actie opeiste, maar soms vond de claim plaats in combinatie met andere instanties. Afgezien van een periode van vier jaar afwezigheid in de tweede helft van de jaren negentig is het DBF sinds 1979 leidend bij het claimen van radicale dierenrechtenacties. Dit geldt zowel voor legale als voor illegale acties. Daarmee is het DBF niet alleen in tijd maar ook qua actiemethodiek de meest actieve en constante vertegenwoordiger van radicaal dierenrechtenactivisme in Nederland, op afstand gevolgd door instanties die pas in de (tweede helft van de) jaren negentig van zich lieten horen, zoals het ALF. Het ALF doet nauwelijks onder voor het DBF waar het gaat om het claimen van verschillende actievormen en ook qua radicaliteit ontlopen zij elkaar nauwelijks. Het verschil zit alleen in het aantal opgeëiste acties dat aanzienlijk lager is dan bij het DBF. De derde categorie claiminstanties zijn de nieuwkomers sinds 1999. De twee belangrijkste, SHAC en actiegroep KOEN, zijn representatief voor de gesignaleerde nieuwe ontwikkelingen. Beide instanties richten zich vrijwel uitsluitend op één bedrijf (respectievelijk HLS en BPRC) met aanverwante (faciliterende) bedrijven. Hoewel het aantal acties dat door deze instanties is opgeëist relatief gering is, is het karakter ervan even radicaal als van oudgedienden als het DBF en het ALF.

Andere ontwikkelingen binnen radicaal dierenrechtenactivisme

In de jaren negentig zochten radicale dierenrechtenactivisten nationaal en vooral ook internationaal toenadering tot gelijkgezinden. Deze internationalisering manifesteerde zich op een drietal samenhangende aspecten: internationale actiedagen, afstemming van actiemethoden en netwerkvorming. Al in de eerste helft van de jaren negentig gingen Nederlandse actievoerders naar Groot-Brittannië om aanwezig te zijn op speciale actiedagen. Deze actiedagen zijn sindsdien een terugkerend fenomeen en vinden niet meer uitsluitend in Groot-Brittannië plaats maar ook op het vasteland, waaronder Nederland. In 2002 en 2003 werden in ons land zogenaamde “gatherings” georganiseerd met als doel de uitwisseling van ervaringen en ideologie. Vooral de gathering in de eerste week van september 2003 was illustratief. De aankondiging van de gathering en het leggen van de contacten verliepen via internetsites en een speciaal opgezet e-mailadres waarbij gefaseerd informatie bekend werd gemaakt over de aanstaande bijeenkomst. Op de eerste dag van de gathering bleek dat zo'n honderd actievoerders uit zeven landen naar Nederland waren gekomen. Het eerste deel van het programma

bestond uit het uitwisselen van ervaring, veelal in de vorm van vertoon van films, het houden van lezingen en het geven van instructies hoe acties te plannen en uit te voeren. De resterende dagen waren gereserveerd om gezamenlijk acties te voeren. Na een lawaaidemonstratie in Meppel bij het farmaceutisch bedrijf voerde men op de terugweg nog een actie uit tegen een nertsenfokkerij in Putten die uitmondde in de arrestatie van 49 actievoerders. De actie in Putten lijkt een spontane improvisatie die niet in het programma van de gathering was opgenomen. Zeker is dat de uitvoering niet strookt met de zorgvuldige voorbereiding die kenmerkend is bij andere acties, maar de acties in de dagen na “Putten” leken wel weer te voldoen aan de voorwaarde van goede planning. De opzet en achtergrond van deze en eerdere internationale bijeenkomsten is representatief voor de wijze waarop radicale dierenrechtenactivisten uit verschillende Europese landen elkaar weten te vinden bij het nastreven van hun doeleinden en daarbij hun netwerk weten uit te bouwen. Die doelstellingen kunnen als volgt worden vertaald:

- het in contact komen met gelijkgezinden in eigen land en vooral ook daarbuiten;
- uitwisseling van gedachtegoed;
- uitwisseling c.q. afstemming van actiemethoden;
- gezamenlijke coördinatie van acties;
- gezamenlijke uitvoering van acties.

De behoefte tot contacten en afstemming rond actievoeren strekte zich al in de jaren negentig uit tot trips van Nederlandse activisten naar Groot-Brittannië en Denemarken. Of deze tendens is toegenomen is niet precies bekend. Wel is een aantal incidenten in Nederland bekend waarbij buitenlandse actievoerders werden gesignaleerd. De vorming van nationale en internationale netwerken van radicale dierenrechtenactivisten zette zich versterkt voort in de periode vanaf 1999. De doorontwikkeling van het leggen van contacten via de uitwisseling van actiemethoden naar de gezamenlijke uitvoering van acties moet worden gezien als een verdere professionalisering binnen het radicaal dierenrechtenactivisme.

Internet

Een belangrijk medium binnen radicaal dierenrechtenactivisme is het internet. Alleen al in Nederland zijn er tientallen relevante websites die onderling verschillen qua inhoud en doelgroep. Het internet wordt door radicale dierenrechtenactivisten gebruikt voor twee doelen. Allereerst is het een platform voor het creëren van bekendheid en het uitdragen van het gedachtegoed. Met soms zeer uitgesproken audio- en beeldmateriaal wordt het lijden van dieren ten toon gespreid en wordt opgeroepen tot actie. Hoewel de radicaliteit van de boodschap varieert, wordt soms impliciet opgeroepen tot illegale acties. Dit gebeurt door radicale acties in het verleden te verheerlijken of in ieder geval niet af te keuren. Op veel sites is het gebruikelijk om, naast de bespreking van misstanden en de oproepen tot actie, een juridische disclaimer op te nemen waarin

¹¹⁸ Dit gebeurt niet alleen via het internet en ook niet alle acties worden geclaimd.

wordt gesteld dat men geweld afwijst en niet oproept tot illegale acties. Bezien in de totale context van de besproken acties en de wijze waarop deze worden beschreven, moet deze disclaimer slechts worden gezien als een vorm van indekken tegen juridische aansprakelijkheid. Naast propagandadoeleinden wordt het internet gebruikt om radicale acties op te eisen.¹¹⁸ Het aankondigen en claimen van acties vindt plaats op sympathiserende sites als www.Indymedia.nl en www.militantvegan.tk. Ook veel buitenlandse sites hebben hetzelfde doel met dien verstande dat activisten uit meerdere landen op deze sites hun verhaal kwijt kunnen. Zowel de nationale als de internationale websites vormen een belangrijk medium voor de uitwisseling van ervaringen. Dat met name internationale internetsites steeds prominenter in beeld komen kan worden gezien als een signaal van de versterking van het internationale netwerk van dierenrechtenactivisten.

Slachtoffers

Een belangrijke indicator voor de ernst van radicaal dierenrechtactivisme vormt de schade die hiermee wordt toegebracht. Hoewel het niet mogelijk is gebleken om de schade kwantitatief in beeld te brengen, zijn vertegenwoordigers van diverse sectoren en politie-instansies van mening dat de schade tot op heden aanzienlijk is geweest. Diverse branchevertegenwoordigers ramen het schadebedrag op een totaal van vele tientallen miljoenen euro alleen al aan directe schade als gevolg van verlies, vernieling of diefstal van eigendom bij een incident. De mate waarin bedrijven doelwit werden varieerde en was afhankelijk van de 'populariteit' van de desbetreffende sector bij radicale actievoerders. Ook de gehanteerde actievorm is van invloed op de geleden schade en aangezien ook die varieerde over de jaren is het niet eenvoudig om ontwikkelingen te onderkennen in de hoogte van de schade.

Er kunnen vier sectoren worden genoemd die vooral doelwit zijn geweest van acties:

- a. de bontindustrie (handel en fokkerijen);
- b. de (intensieve) (pluim-)veesector;
- c. de vleesverwerkende industrie;
- d. de dierproefsector (met aanverwante bedrijven in de farmaceutische industrie).

Eind jaren tachtig hadden bedrijven in de vleesverwerkende en vleesconsumerende industrie nauwelijks last van acties terwijl dit veranderde in de tweede helft van de jaren negentig. Het omgekeerde gold voor de sector proefdieronderzoek: daar had men in de jaren tachtig juist wel veel last van acties en nam dit kortstondig af tegen het einde van de jaren negentig. Momenteel staat deze sector weer volop in de belangstelling van dierenrechtenactivisten. Zeer groot was de schade die in de tweede helft van de jaren negentig ontstond na brandstichtingen bij een aantal grote slachterijen of vleestransportbedrijven. Ook moet rekening worden gehouden met indirecte schade,

zoals kosten die ontstaan doordat het productieproces (gedeeltelijk) stil is komen te liggen, hogere verzekeringspremies en beveiligingskosten. Er is evenwel een vorm van schade die niet in cijfers is uit te drukken en dat is de emotionele schade. Vooral daar waar acties direct de persoonlijke levenssfeer raken, heeft dit grote gevolgen gehad voor het gevoel van veiligheid van de slachtoffers. Er zijn gevallen bekend waarin bedrijven hun activiteiten hebben beëindigd als gevolg van bedreiging, vernieling en brandstichting. Ook zouden kinderen als gevolg van acties getraumatiseerd zijn. Binnen de edelpelsdiersector is een tegenreactie ontstaan in de vorm van de oprichting c.q. inhuring van particuliere beveiligingsbedrijven. Vanuit de pluimvee-sector wordt aangegeven dat acties in de persoonlijke levenssfeer hebben geleid tot neigingen om het recht in eigen hand te nemen. Deze signalen zijn zorgwekkend en dragen het risico in zich van escalatie, temeer omdat zich een radicaliseringstendens voordoet van acties in juist de persoonlijke levenssfeer van mensen die werkzaam zijn in diverse sectoren.

Enkele opsporingsonderzoeken

In het recente verleden zijn er een aantal opsporingsonderzoeken verricht die direct of indirect waren gerelateerd aan radicaal dierenrechtenactivisme. In het Escape-onderzoek werd gerechercheerd op een drietal door dierenrechtenactivisten geclaimde brandstichtingen. Het onderzoek leverde géén concrete daderaanwijzingen op, maar wel bleek de mogelijk betrokkenheid van een aantal personen bij de actiegroepen ALF en DBF. Een ander spraakmakend onderzoek was dat naar aanleiding van de moord op Pim Fortuyn. Feiten, aanwijzingen en vermoedens duiden op de betrokkenheid van Volkert van der G. bij radicaal dierenrechtenactivisme. Ze waren gebaseerd op de tijdens de huiszoekingen gevonden documenten (zoals artikelen over het maken van explosieven, molotov cocktails en plattegronden van nertsenfarms), munitie, communicatieapparatuur, ontstekers en chemicaliën. Een derde categorie vormde een reeks onderzoeken gericht op brandstichtingen en vernielingen gerelateerd aan radicaal dierenrechtenactivisme. Hoewel geen van de genoemde (operationele) onderzoeken heeft geleid tot aanhouding van verdachten hebben ze wel belangrijke kennis opgeleverd over het radicaal dierenrechtenactivisme in Nederland door de jaren heen. Kennis die intussen is vertaald in een nieuwe operationele aanpak door de Unit Terrorismebestrijding en Bijzondere Taken (UTBT) waarbij een centrale rol is weggelegd voor een informatieteam.

Professionalisering

De laatste vijf jaren is de internationalisering die inzette in de jaren negentig verder geëvolueerd en heeft een vertaling gekregen op twee terreinen: enerzijds de contacten tussen dierenrechtenactivisten en anderzijds daarmee samenhangend de acties. Hoewel de actiestructuur zelf niet tot nauwelijks veranderde – kleine groepjes die voor specifieke acties bijeenkomen – weten de diverse actievoerders elkaar steeds meer en beter te vinden. Bij (inter)nationale actiedagen en bij de vorming en uitbouw van nationale en vooral internationale netwerken heeft het internet een belangrijke

faciliterende rol gekregen. Het leggen van contacten, het uitwisselen van gedachtegoed en het hier en daar zelfs gezamenlijk uitvoeren van acties heeft geleid tot internationale afstemming van doelen (specifieke bedrijven in de proefdiersector) en van actiemethodiek (harde acties met een tendens richting de persoonlijke levenssfeer van medewerkers van bedrijven). Kenmerkend voor de laatste jaren is derhalve de professionalisering en harmonisering van werkwijzen waarbij Britse activisten ideologisch en methodologisch leidend lijken te zijn. Het is de verwachting dat naarmate de harmonisatie van doelen en acties toeneemt, het internationaal netwerk in de komende jaren steeds meer het karakter krijgt van een Europese beweging van radicaal dierenrechtenactivisme.

Aanzetten tot aanpak

Onafhankelijk van opsporingsinstanties zijn in verschillende sectoren die te lijden hebben van radicaal dierenrechtenactivisme activiteiten op gang gekomen om zich te weren tegen acties vanuit deze hoek. Die activiteiten variëren van voorlichting aan brancheleden tot het organiseren van eigen surveillances. Uit gesprekken met diverse branchevertegenwoordigers blijkt dat de opvatting leeft dat opsporingsinstanties meer kunnen doen in zowel de preventieve als de repressieve sfeer. Het ondersteunen van bedrijven met specialistische politie-expertise en gerichte opsporing van radicale dierenrechtenactivisten op landelijk niveau met de daarbij behorende informatievergaring zoals nu plaats vindt bij UTBT zijn enkele van de suggesties op dit terrein. Ook dient internationaal aansluiting te worden gezocht bij overheidsinstanties in andere landen die al eerder ervaring opdeden bij de aanpak van radicale dierenrechtenactivisten om te komen tot uitwisseling van informatie, kennis en beleid. Opsporingsonderzoeken in het verleden hebben waardevolle inzichten verschaft in de wijze waarop binnen radicaal dierenrechtenactivisme in Nederland wordt geacteerd. Die inzichten moeten hun weerslag vinden in de succesvolle opsporing, aanhouding en mogelijke vervolging van radicale dierenrechtenactivisten.

Hoofdstuk 5

Juridisch kader, repressieve en preventieve maatregelen

Uit voorgaande hoofdstukken kan worden opgemaakt dat dierenrechtenactivisten veelvuldig in georganiseerd verband strafbare feiten plegen, met name vernieling, brandstichting, bedreiging, wederrechtelijke vrijheidsberoving en het wegmaken of beschadigen van dieren. Deze activisten organiseren regelmatig meerdaagse acties dan wel bijeenkomsten waarbij al dan niet strafbare feiten worden gepleegd. In Nederland is het zelden tot een veroordeling met betrekking tot eerdergenoemde feiten gekomen. Ook de georganiseerde acties van de Animal Liberation Gathering 2003 waarbij vernielingen werden gepleegd en nertsen werden vrijgelaten hebben nauwelijks geleid tot veroordelingen. Van de 49 activisten werd één buitenlandse deelnemer aan de actie veroordeeld tot vijf weken onvoorwaardelijke gevangenisstraf. De officier van justitie had openlijke geweldpleging en vernieling ten laste gelegd maar de rechter kon niet tot meerdere bewezenverklaringen komen, mede doordat de deelnemers aan de actie door het camoufleren van het gezicht niet gelinkt konden worden aan bepaalde handelingen. Ook kon niet worden aangetoond dat de deelnemers als groep van plan waren (al dan niet in de zin van voorwaardelijk opzet) om vernielingen te plegen.

Voor de opsporing en vervolging van dierenactivisten is het van belang te beschrijven welke strafbare feiten op hun gedragingen van toepassing zijn en welke opsporingsmethoden ingezet kunnen worden om deze te bewijzen. In paragraaf 5.1. wordt hierbij ook kort aandacht besteed aan de vraag of hun gedragingen kunnen vallen onder terroristische misdrijven zoals bedoeld in het wetsvoorstel terroristische misdrijven. In dit hoofdstuk wordt ook aandacht besteed aan artikel 140 van het Wetboek van Strafrecht, waarin deelneming aan een criminele organisatie strafbaar is gesteld. Niet alleen vormt dit artikel de basis voor het voorgestelde artikel 140a Wetboek van Strafrecht, waarin de deelname aan een terroristische organisatie is gesanctioneerd, maar ook kan deze strafbepaling van toepassing zijn op gedragingen van radicale dierenrechtactivisten. Naast de mogelijkheden van opsporing en vervolging wordt in paragraaf 5.2 beschreven op welke wijze kan worden voorkomen dat er strafbare feiten of wanordelijkheden plaatsvinden. Zowel strafrechtelijke als bestuursrechtelijke instrumenten komen hierbij aan de orde. In paragraaf 5.3 wordt de formeel politieke en justitiële rechtshulp beschreven. Omdat de radicale actievoerders grensoverschrijdend werken, wordt aandacht geschonken aan internationale samenwerking bij de opsporing. Hiermee wordt in dit vijfde hoofdstuk de derde onderzoeksvraag beantwoord.

5.1 De (strafbare) gedragingen

5.1.1 Demonstraties

Demonstreren is een belangrijk middel om aandacht te vragen en uiting te geven aan bepaalde denkbeelden en meningen. Dierenrechtenactivisten plannen regelmatig bijeenkomsten die al dan niet vergezeld gaan van strafbare feiten. Voor een goed begrip zal de regeling met betrekking tot de betogingen worden beschreven teneinde helder te krijgen welke handhavinginstrumenten ter beschikking staan.

Het recht om te demonstreren is vastgelegd in de Grondwet, waar in artikel 9 het recht tot vergadering en betoging wordt erkend behoudens ieders verantwoordelijkheid volgens de wet. In het tweede lid is bepaald dat dit recht bij wet kan worden beperkt ter bescherming van de gezondheid, in het belang van het verkeer en ter bestrijding of voorkoming van wanordelijkheden. In de Wet openbare manifestaties (Wom) worden nadere regels gesteld omtrent de uitoefening van het recht tot betoging. Zo worden aan de gemeenteraad en de burgemeester bevoegdheden toegekend om een bepaalde procedure voor demonstraties en optochten voor te schrijven. In artikel 4 van de Wet Openbare Manifestaties wordt aan de gemeenteraad de bevoegdheid gegeven om bij verordening regels vast te stellen voor die gevallen waarin voor betogingen een voorafgaande kennisgeving vereist is. In de Algemene Plaatselijke Verordening (APV) van gemeenten worden regels gegeven omtrent de kennisgeving zoals de te verstrekken gegevens en de tijdigheid van de melding. De burgemeester kan een demonstratie verbieden indien in strijd wordt gehandeld met de voorschriften of ter bestrijding of voorkoming van wanordelijkheden. Op grond van artikel 172 van de Gemeentewet is de burgemeester belast met de handhaving van de openbare orde. De burgemeester kan bij ernstige wanordelijkheden of indien er vrees bestaat voor het ontstaan daarvan alle bevelen geven die hij nodig acht voor de handhaving van de openbare orde of ter beperking van gevaar.¹¹⁹ Hierbij kan de burgemeester noodverordeningen uitvaardigen.¹²⁰ Hiernaast heeft de burgemeester bevoegdheden op grond van de autonome Algemene Plaatselijke Verordening (APV), waarin bijvoorbeeld samenscholingsverboden kunnen worden opgelegd.¹²¹

Elf actievoerders van dierenrechtenorganisatie Een DIER Een VRIEND (EDEV) hebben gisteren tot vijf uur 's middags de toegang tot TNO-Voeding aan de Utrechtseweg in Zeist geblokkeerd. Ze protesteerden daarmee tegen de dierproeven die TNO uitvoert. Rond twaalf uur beent een klein groepje actievoerders van de Haagse actiegroep EDEV naar de poort van TNO. Ze worden vriendelijk begroet door de al aanwezige politie. Zonder iets te zeggen lopen de acht vrouwen en drie mannen naar het hek, even later zit iedereen vast met kettingen. Alleen woordvoerder van EDEV en actievoerder

¹¹⁹ Artikel 175 van de Gemeentewet.

¹²⁰ Artikel 176 van de Gemeentewet.

¹²¹ De veelheid aan verschijningsvormen waarin zich verstoring van de openbare orde kan voordoen maakt een zekere vaagheid in de delictomschrijving van het samenscholingsverbod onvermijdelijk, aldus de Hoge Raad in HR 28 mei 2002, LJN-nummer AE1511, zaaknr: 01569/01.

G. Deckers loopt rond. Een spandoek met de tekst ‘Stop dierproeven nu!’ wordt ontrold, enthousiast beginnen de dierenvrienden leuzen te roepen als ‘TNO martelt en vermoordt!’ en ‘Bloed aan je handen, moordenaars!’. Ze zijn niet van plan weg te gaan. Niemand komt erin, niemand gaat eruit.¹²²

¹²² Amersfoortse Courant, 17 juli 2003.

In het buitenland zijn inmiddels goede ervaringen opgedaan met het verbinden van strikte voorwaarden aan demonstraties van dierenrechtenactivisten, waarbij in het geval van overtredingen direct met harde hand wordt opgetreden. Ook in Nederland is dit, met succes, op kleine schaal toegepast: activisten hebben reeds te kennen gegeven dat zij demonstreren bij het BPRC “niet meer leuk” vinden omdat er teveel regels aan verbonden zijn. Het optreden tegen grootschalige ordeverstoringen is in de praktijk een lastige opgave. Mede door een gebrek aan een effectief bestuursrechtelijk instrumentarium wordt bij de aanpak van ongeregelde heden vaak een beroep gedaan op de middelen van het strafrecht.

Met de invoering van een tweetal aanpassingen in het jaar 2000 heeft de wetgever meer mogelijkheden gecreëerd voor preventieve vrijheidsbeneming. Ten eerste betreft dit de bestuurlijke ophouding, waarbij de burgemeester de bevoegdheid wordt verleend om groepen personen op een aangegeven plaats tijdelijk te doen ophouden.¹²³ Dit geldt echter alleen in het geval van noodbevelen en noodverordeningen als bedoeld in artikel 175 en 176 van de Gemeentewet, waarbij personen na sommatie niet aan de gestelde verplichtingen voldoen. Deze personen kunnen dan voor een bepaalde periode, maar niet langer dan twaalf uren, worden opgehouden. De andere aanpassing betreft de wijziging van de artikelen in titel VII van het vierde boek van het Wetboek van Strafvordering, waar de rechterlijke bevelen tot handhaving van de openbare orde zijn geregeld.¹²⁴ Deze weinig toegepaste regelgeving was beperkt tot die gevallen waarin geen voorlopige hechtenis was toegelaten. Ook had de rechter-commissaris niet de mogelijkheid om een persoon direct in verzekering te stellen, maar slechts nadat een bereidverklaring niet werd afgelegd of een verlangde zekerheid niet werd gesteld. De wijzigingen kunnen een aanvulling vormen op de mogelijkheden van bestuurlijke ophouding en een effectief middel zijn bij de handhaving van de openbare orde.

¹²³ De ingevoerde artikelen 154a en 176a van de Gemeentewet, inwerking-treding 3 mei 2000, Wet van 25 april 2000 tot wijziging van de Gemeentewet ter verbetering van de mogelijkheden tot bestrijding van grootschalige verstoringen van de openbare orde, Stb. 2000, 175.

¹²⁴ Inwerking-treding 12 mei 2000, Wet van 25 april 2000 tot wijziging van het Wetboek van Strafvordering ter verruiming van de strafrechtelijke mogelijkheden tot handhaving van de openbare orde met het oog op grootschalige ordeverstoringen, Stb. 2000, 174.

5.1.2 Veel gepleegde misdrijven

De acties van dierenrechtenactivisten gaan veelal gepaard met misdrijven als vernieling, brandstichting, bedreiging, wederrechtelijke vrijheidsberoving en het laten verdwijnen of beschadigen (door bijvoorbeeld het bespuiten van de huiden met verf) van dieren. Deze feiten worden vaak in groepsverband verricht. Bij de vervolging van de strafbare feiten (met name openlijke geweldpleging) gepleegd tijdens de Animal Liberation Gathering 2003 is de individualisering van (handelingen van) de daders zeer moeilijk

gebleken. Met name door het dragen van bivakmutsen is het lastig voor getuigen om handelingen te koppelen aan specifieke daders. Hoewel de wijziging van het artikel 141 Wetboek van Strafrecht in 2000¹²⁵, waarbij het bestanddeel 'met verenigde krachten' is vervangen door 'in vereniging' blijft het problematisch om medeplegen en voorwaardelijk opzet te bewijzen. Jurisprudentie met betrekking tot het oude artikel 141 Wetboek van Strafrecht heeft uitgewezen dat enkel de aanwezigheid in een groep die geweld heeft gebruikt, zonder dat vaststaat dat van de verdachte zelf enige gewelddadige handeling is uitgegaan, geen geweldpleging van deze verdachte oplevert.¹²⁶ De wetswijziging heeft beoogd ook degenen te kunnen vervolgen die bijdragen aan het verband dat openlijk geweld pleegt, zonder dat zij zelf geweld plegen of althans niet is vastgesteld dat zij geweld hebben gebruikt. Die bijdrage kan bestaan uit vocale, intellectuele en andere handelingen¹²⁷, alsmede het rondlopen met een bivakmuts op de plaats van geweldpleging waarbij de betrokkene anderen aanmoedigt.¹²⁸ Het getalsmatig versterken van een demonstratie en het zich niet distantiëren van de groep die haar toevlucht zoekt tot het plegen van geweld, is ook onvoldoende voor een veroordeling voor het gewijzigde artikel 141 Wetboek van Strafrecht. Een voldoende significante of wezenlijke bijdrage aan het geweld blijft hiervoor een minimale vereiste.¹²⁹ Ook dient bewezen te worden dat de verdachte opzet heeft gehad om in vereniging openlijk geweld te plegen, waarbij voorwaardelijk opzet een rol van betekenis speelt. Aangezien bij dierenrechtenactivisten de bereidheid om na aanhouding tegenover de politie te verklaren uiterst minimaal is, zal de opzet uit feiten en omstandigheden moeten worden afgeleid. De uitgebreide afschermingsmaatregelen die door de activisten genomen worden (zie paragraaf 4.1.4), waaronder het onherkenbaar maken van het gezicht, bemoeilijken het vaststellen van betrokkenheid van individuele personen bij gezamenlijke acties.

¹²⁵ Inwerkingtreding 12 mei 2000 Stb. 2000, 193 (Wet van 25 april 2000 tot wijziging van artikel 141 van het Wetboek van Strafrecht, Stb. 2000, 173).

¹²⁶ HR 9 oktober 1990, NJ 1991, 30.

¹²⁷ Kamerstukken II 1998/99, 26 519, nr. 3, p. 4.

¹²⁸ Kamerstukken II 1998/99, 26 519, nr. 3, p. 7.

¹²⁹ HR 11 november 2003, LJN-nummer: ALN6209, zaaknr: 02782/02.

5.1.3 Criminele organisatie

Hoewel het wellicht ongebruikelijk lijkt, kunnen dierenrechtenactivisten, gezien de strafbare feiten en de organisatie van een dergelijke groepering, mogelijk aangemerkt worden als criminele organisatie als bedoeld in artikel 140 Wetboek van Strafrecht. Indien activisten in georganiseerd verband misdrijven plegen of het oogmerk hebben misdrijven te plegen, kan deze strafbepaling bij de opsporing een rol spelen. Dit 'kapstokartikel' kan worden toegepast, omdat vervolging reeds kan plaatsvinden zonder dat misdrijven als vernieling of openlijke geweldpleging zijn gepleegd. Om deelneming aan een criminele organisatie te bewijzen, geldt een aantal criteria. In tegenstelling tot het in hoofdstuk drie beschreven onderscheid in actiegroepen, wordt in dit hoofdstuk met organisatie bedoeld op criminele organisatie als bedoeld in artikel 140 Wetboek van Strafrecht.

Organisatie

Aan een organisatie als bedoeld in artikel 140 Wetboek van Strafrecht wordt de eis gesteld van een gestructureerd en duurzaam samenwerkingsverband van twee of meer

personen met een bepaalde organisatiegraad.¹³⁰ Een zekere bestendigheit van het samenwerkingsverband is noodzakelijk, waarbij een wisselende samenstelling mogelijk is.¹³¹ Er zal dus inzicht verkregen moeten worden in de organisatie, de periode waarbinnen de organisatie werkzaam is en de rolverdeling(en) van de verschillende deelnemers.

Deelneming

Van deelneming is sprake indien de betrokkene behoort tot het samenwerkingsverband en een aandeel heeft in, dan wel ondersteunt, gedragingen die strekken tot of rechtstreeks verband houden met de verwezenlijking van het in dat artikel bedoelde oogmerk.¹³² Hij hoeft dus niet deel te nemen aan de strafbare feiten zelf maar aan de organisatie. Voor deelneming aan de organisatie is voldoende dat de betrokkene in zijn algemeenheid weet (in de zin van onvoorwaardelijk opzet) dat de organisatie tot oogmerk het plegen van misdrijven heeft. De deelnemer hoeft dus geen wetenschap te hebben van één of verscheidene concrete misdrijven.¹³³ Deze criteria voor deelneming betekenen dat de donateur van een actiegroepering die geen weet heeft van het misdadig oogmerk niet strafbaar is. Dit kan anders worden indien bijvoorbeeld dierenbeschermingorganisaties actiegroeperingen, waarvan bekend is dat deze het oogmerk hebben om dieren te bevrijden, financieel ondersteunen. Sympathisanten zijn deelnemer aan de organisatie indien zij voldoen aan voornoemde criteria.

Oogmerk

Het oogmerk kan naar voren komen door naar buiten toe blijvende omstandigheden, bijvoorbeeld door een publicatie van een website van de organisatie. Ook uit een naam als “Dierenbevrijdingsfront” kan een oogmerk afgeleid worden, indien bevrijden als het loslaten van dieren als in artikel 350 Wetboek van Strafrecht kan worden bedoeld. De organisatie moet het oogmerk hebben om misdrijven te plegen. Indien de dierenrechtenactivisten openlijk verkondigen dat zij nertsen willen bevrijden of vrachtwagens met vleeswaren in brand zullen steken, kan het oogmerk worden afgeleid uit deze gedragingen. Voor strafrechtelijk onderzoek is het van belang om de bestaansgrond en doelstelling van de organisatie in beeld te brengen. Deze hoeft voor de toepassing van artikel 140 Wetboek van Strafrecht niet alleen het (voornaamste) doel hebben om misdrijven te plegen.¹³⁴ Veelal hebben de organisaties legale doelstellingen (bescherming van dieren) maar het kan ook voorkomen dat deze ondersteunend zijn aan het oogmerk om misdrijven te plegen. Het bestanddeel ‘oogmerk tot het plegen van misdrijven’ kan mede omvatten het geval dat het oogmerk is gericht op het door anderen plegen van misdrijven, op het uitlokken van het door anderen plegen van misdrijven of op medeplichtigheid daaraan.¹³⁵ De leden van de groepering kunnen enkel door sympathiseren of door aanwezigheid tijdens een actie een bijdrage leveren aan de verwezenlijking van het crimineel oogmerk en dus zich schuldig maken aan overtreding van artikel 140 Wetboek van Strafrecht.

¹³⁰ HR 16 oktober 1990, NJ 1991, 442 en HR 10 juli 2001, NJ 2001, 687.

¹³¹ HR 29 januari 1991, NJB 1991 nr. 50.

¹³² HR 18 november 1997, NJ 1998, 225.

¹³³ HR 18 november 1997, NJ 1998, 225 en HR 5 juni 2001, NJ 2001, 518, HR 8 oktober 2002, NJ 2003, 64.

¹³⁴ HR 26 februari 1991, NJ 1991, 499.

¹³⁵ M.J.H.J. de Vries-Leemans, artikel 140 Wetboek van Strafrecht. Een onderzoek naar de strafbaarstelling van deelneming aan misdaadorganisaties, Arnhem: Gouda Quint 1995, p. 183.

Strafdossier

Om in verband met dierenrechtenactivisten een crimineel organisatieverband aan te tonen en te beschrijven, kan o.a. gebruik worden gemaakt van kenmerken als de periode van het bestaan van de organisatie, de coördinatie van werkzaamheden (al dan niet via internet), het belonen van deelnemers (denk aan het verstrekken van gratis verblijf en voedsel tijdens actiedagen), het voorlichten van deelnemers aan acties op het gebied van strafrecht en strafvordering¹³⁶, het organiseren van juridische hulp aan aangehouden deelnemers, het treffen van maatregelen om identificatie te bemoeilijken en het afschermen van activiteiten. Een aantal van deze kenmerken is reeds naar voren gekomen bij de bestudering van strafdossiers en andere informatie betreffende de gedragingen van dierenrechtactivisten.

¹³⁶ Bijvoorbeeld de brochure die tijdens de internationale Animal Rights Gathering is verstrekt, zie paragraaf 4.1.3.

5.1.4 Terrorisme

In Nederland kennen we (nog) niet het begrip terroristisch misdrijf in ons Wetboek van Strafrecht, hoewel ook Nederland wel met dergelijke strafbare feiten te maken heeft gehad. Ook internationale verdragen¹³⁷ gaven lange tijd nog geen reden om afzonderlijke regelgeving in de nationale wetboeken in te voeren en er werd bij de vervolging van dergelijke feiten aansluiting gezocht bij de commune delicten, zoals bijvoorbeeld moord, doodslag, vernieling en openlijke geweldpleging. Tijdens de parlementaire behandeling van de Wet Terroristische Misdrijven is de vraag gesteld of dierenrechtenactivisten voor een terroristisch misdrijf zoals bedoeld in het wetsvoorstel vervolgd kunnen worden. Deze vraag heeft tot brede maatschappelijke discussie geleid. De motie-Van Fessem van 4 december 2003, waarin de wens wordt uitgesproken om dieren/eco-activisten in voorkomende gevallen te vervolgen terzake een terroristisch misdrijf, is door de Tweede Kamer aangenomen.¹³⁸

¹³⁷ Bijvoorbeeld het VN Verdrag inzake de bestrijding van terroristische bomaanslagen (New York, 15 december 1997, Trb. 1999, 161), en het Verdrag ter bestrijding van de financiering van terrorisme (New York, 9 december 1999, Trb. 2001, 62).

¹³⁸ Handelingen II 2003/04, p. 2390.

‘Dierenactivist terrorist noemen is een uitholling van dat begrip’ (...) Niet doen, vindt terrorisme-expert Edwin Bakker van onderzoeksinstituut Clingendael. “Je holt op die manier het begrip terrorisme uit. Een terrorist is iemand die inzet op het omverwerpen van een bepaalde politieke structuur. Dat doen de dierenactivisten niet; die richten zich op bepaalde bedrijven en personen. Dat is eerder politiek geweld. De huidige wet biedt nu al genoeg mogelijkheden om daar iets aan te doen.” Bakker ziet wel raakvlakken tussen de activisten en terroristen als het om de opbouw van de organisaties gaat. “Maar het einde is zoek als je mensen die een vliegtuig kapen en het World Trade Center binnenvliegen even zwaar straft als mensen die nertsen vrijlaten. Ik ben allesbehalve een fan van die organisaties, maar zo creëer je een hetze.”¹³⁹

¹³⁹ Rotterdams Dagblad, 3 oktober 2003.

5.2 Handhaving

5.2.1 Repressie

Afhankelijk van het soort misdrijf kunnen opsporingsmethoden worden ingezet, die geregeld worden in het eerste boek van het Wetboek van Strafvordering in titel IVA (bijzondere bevoegdheden tot opsporing), titel V (bijzondere bevoegdheden tot opsporing voor het onderzoek naar het beramen of plegen van ernstige misdrijven in georganiseerd verband) en titel VA (bijstand aan opsporing aan burgers). Voor ingrijpende opsporingsbevoegdheden (infiltratie, direct afluisteren, tappen, etc.) gelden veelal de voorwaarden van een zogenaamd artikel ‘67-misdrijf’ (feit waarop voorlopige hechtenis is toegelaten) dat gezien zijn aard of samenhang met andere door de verdachte begane misdrijven een ernstige inbreuk op de rechtsorde oplevert, dan wel in georganiseerd verband “67-misdrijven” worden beraamd of gepleegd, die gezien hun aard of de samenhang met andere misdrijven die in georganiseerd verband worden beraamd of gepleegd een ernstige breuk op de rechtsorde opleveren. De misdrijven die doorgaans door dierenrechtenactivisten worden gepleegd, zoals brandstichting, bedreiging, belaging en wederrechtelijke vrijheidsberoving zijn “67-misdrijven” en zullen veelal voldoen aan de criteria om deze methoden in te zetten. Ook minder ernstige misdrijven kunnen een ernstige inbreuk maken op de rechtsorde, doordat zij in combinatie met andere misdrijven worden gepleegd.¹⁴⁰ Het onderzoek dient de opsporingsmethode dringend te vorderen, waarbij de officier van justitie moet afwegen of niet kan worden volstaan met een minder ingrijpende methode.

¹⁴⁰ Kamerstukken II 1996/97, 25 403, nr. 3, p. 24-25.

5.2.2 Preventie

Preventie dient een belangrijke rol te spelen bij de aanpak van misdrijven gepleegd in het kader van radicaal dierenrechtenactivisme. Naast een goede informatiepositie dient bij naderende acties snel opgetreden te worden. Ook het voorbereiden van een misdrijf kan strafbaar zijn indien het een misdrijf betreft met een bedreigde gevangenisstraf van minimaal acht jaar.

Dierenactivisten die mensen bedreigen en tot geweld overgaan, moeten een straatverbod kunnen krijgen. Dat bepleiten CDA, VVD en LPF als antwoord op de steeds harder wordende acties van dierenactivisten in Nederland. In Engeland zijn dit jaar strenge wetten aangenomen om gewelddadige acties aan te pakken. Activisten die mensen bedreigen en voor hun deur posten, kunnen daar een straatverbod krijgen. Ook bedrijven kunnen zich op die manier vrijwaren van blokkades of bezettingen. CDA, VVD en LPF zijn bang dat radicale Britse actievoerders naar Nederland komen, omdat hier minder strenge wetten gelden. De Tweede Kamer is naarstig op zoek naar mogelijkheden om

gewelddadige strijders voor dierenrechten harder aan te pakken.
Minister Donner van justitie heeft inmiddels de nationale recherche
op de zaak van het gewelddadig dierenactivisme gezet.¹⁴¹

¹⁴¹ Brabants Dagblad,
11 december 2003.

In Engeland heeft men al een tiental jaren ruime ervaring met de aanpak van radicaal dierenrechtenactivisten. Daar is een goed preventief middel ingevoerd bij de bestrijding van radicaal dierenrechtenactivisme, namelijk straatverboden. Bij de toepassing van een voorwaardelijke veroordeling kan de Nederlandse rechter ook een bijzondere voorwaarde als een straatverbod opleggen, zoals thans veelal geschiedt ten aanzien van voetbalvandalen.¹⁴² In dit geval is dus wel eerst een veroordeling nodig. In het kader van de handhaving van de openbare orde zijn er vele voorbeelden waarbij de burgemeester op grond van de Gemeentewet straatverboden heeft opgelegd. Vraag is of dit in de Nederlandse praktijk toepasbaar zal zijn, mede gezien de zeer afwisselende samenstelling van actiegroepen.

¹⁴² Artikel 14a juncto artikel
14c Sr.

In Europees verband dient onderzocht te worden hoe onderdanen, die zich schuldig hebben gemaakt aan misdrijven of waarvan aanwijzingen bestaan dat zij voornemens zijn deze te plegen in een andere lidstaat, geweigerd kunnen worden. Een aantal verdachten van de Animal Liberation Gathering 2003, afkomstig uit andere lidstaten, heeft buitenlandse antecedenten op het gebied van radicaal dierenrechtenactivisme en het dient onderzocht te worden of hen hierom de toegang tot Nederland kan worden onttrokken. Op grond van de Vreemdelingenwet en de Schengen Uitvoeringsovereenkomst zijn er reeds mogelijkheden om bepaalde personen de toegang te weigeren.

Met betrekking tot de slachtoffers kan gedacht worden aan civiele mogelijkheden om demonstranten of actievoerders uit de buurt te houden, want ook in civiele procedures wordt reeds gebruik gemaakt van straatverboden.

5.3 Politie en justitiële rechtshulp

Zoals eerder besproken zijn de deelnemers aan de acties van de dierenactivisten veelal afkomstig uit meerdere landen en bestaat er een sterke internationale samenwerking tussen actiegroeperingen in Nederland en andere (aanstaande) landen van de Europese Unie om uitvoering te geven aan al dan niet gewelddadige acties. Het is daarom gewenst dat een goede politie en justitiële samenwerking bestaat tussen de betrokken landen. Vooral een directe, spoedige informatie-uitwisseling is belangrijk om gemeenschappelijk optreden te coördineren en misdrijven te voorkomen. In deze paragraaf wordt beschreven welke regelingen er zijn om samenwerking te bevorderen, waarbij ook aandacht wordt besteed aan de instelling van gemeenschappelijke onderzoeksteams.

5.3.1 Grondslag internationale samenwerking

De normen betreffende samenwerking tussen landen zijn meestal vastgelegd in overeenkomsten, zoals verdragen en komen binnen verschillende fora, zoals de Verenigde Naties, Europese Unie en de Schengenlanden tot stand.¹⁴³ Als voornaamste rechtsgrond voor internationale rechtshulp binnen Europa geldt het Europees verdrag aangaande de wederzijdse rechtshulp in strafzaken van 20 april 1959, afgesloten te Straatburg.¹⁴⁴ Op deze grond vindt er regelmatig rechtshulp plaats ten behoeve van strafrechtelijke onderzoeken, zoals het horen van verdachten en getuigen, doorzoekingen en inbeslagneming. In het Verdrag betreffende de Europese Unie (7 februari 1992, Maastricht), hierna te noemen VEU, wordt in titel VI de politieke en justitiele samenwerking in strafzaken geregeld. In volgende bepalingen van titel VI van het VEU worden nadere regels gesteld om deze samenwerking te bevorderen en te vergemakkelijken. Ter harmonisatie van het strafrecht binnen de Europese Unie worden er tal van regelingen afgekondigd, die tevens de politieke en justitiele samenwerking beogen te bevorderen.

¹⁴³ De Schengenlanden zijn momenteel de landen van de Europese Unie, zonder Groot-Brittannië en Ierland maar inclusief de niet EU-landen IJsland en Noorwegen.

¹⁴⁴ *Trb.* 1965, 10.

5.3.2 Informatie-uitwisseling tussen politie instanties

Gezien het internationale karakter van het dierenrechtenactivisme, is het noodzakelijk een goede uitwisseling van informatie te organiseren tussen de verschillende opsporingsinstanties. Europol kan een belangrijke bijdrage leveren om de uitwisseling van gegevens te vergemakkelijken. De centrale autoriteit in de internationale rechtshulp is de officier van justitie. Verzoeken om rechtshulp komen in beginsel bij het OM binnen en bij uitzondering kan er politieke rechtshulp plaatsvinden zonder tussenkomst van de officier van justitie. De Schengen Uitvoeringsovereenkomst (SUO) van 14 juni 1985 geeft lidstaten de mogelijkheid, zonder een daartoe strekkend verzoek, informatie mede te delen die van belang kan zijn bij de opsporing en het voorkomen van strafbare feiten en ter afwijding van gevaar voor de openbare orde en veiligheid.¹⁴⁵ In het tweede lid van artikel 46 SUO wordt bepaald dat de spontane (zonder een daartoe strekkend verzoek) informatie-uitwisseling geschiedt door de tussenkomst van een centrale instantie en in spoedeisende gevallen kan dit rechtstreeks tussen de betrokken politiediensten geschieden. Artikel 39 SUO geeft aan politiediensten de mogelijkheid op verzoek (schriftelijke) informatie uit te wisselen, maar mocht de verzoeker schriftelijke informatie willen gebruiken als bewijsmiddel in een strafzaak, dan kan dit slechts met de toestemming van de justitiele autoriteiten van het aangezochte land. Voor de praktijk is dit artikel van groot belang, omdat op deze wijze een snelle informatie-uitwisseling mogelijk is. Ook indien een observatie (niet stelselmatig) nodig is om bepaalde inlichtingen te verkrijgen op verzoek van het buitenland, geeft dit artikel de basis. Indien een getuige geheel vrijwillig verklaart, kan de informatie aan het buitenland verstrekt worden, daar een dergelijk verhoor niet aan te merken is als een dwangmiddel. De Dienst Internationale Netwerken (DIN) van het KLPD is de centrale instantie voor Nederland door middel waarvan rechtshulp op deze wijze wordt verleend maar in spoedeisende gevallen kan ook een rechtstreekse communicatie plaatsvinden.

¹⁴⁵ Ook in artikel 7 (Uitwisseling van gegevens op eigen initiatief) van de voornoemde overeenkomst van 29 mei 2000 wordt een soortgelijke bepaling opgenomen.

In titel X van boek IV van het Wetboek van Strafvordering wordt de internationale rechtshulp geregeld. Artikel 552i Wetboek van Strafvordering geeft de politie de mogelijkheid inlichtingen aan het buitenland te verstrekken, zonder doorzending aan het OM, indien er geen dwangmiddelen of de in dit artikel genoemde bevoegdheden zoals 126g tot en met 126z, 126gg en 126ff nodig zijn om de inlichtingen te verkrijgen. Deze bevoegdheden betreffen o.a. stelselmatige observatie, onderzoek telecommunicatie etc. Een verdragsbasis is niet vereist voor deze vorm van inlichtingenverstrekking. In de richtlijn¹⁴⁶ inzake de toepassing van artikel 552i van het Wetboek van Strafvordering door het OM en de informatieverstrekking door de politie in het kader van de wederzijdse rechtshulp in strafzaken wordt de informatieverstrekking in het kader van de SUO, het Besluit politieregisters (BpolR) en Wetboek van Strafvordering nader geregeld. Artikel 552i van het Wetboek van Strafvordering is zelf al vrij duidelijk, maar in de richtlijn wordt bijvoorbeeld ook nog gerefereerd aan het verstrekken van CIE-inlichtingen en de Wet politieregisters. Indien het informatie uit een politieregister (permanente of tijdelijke registers) betreft, schrijft artikel 13 van het BpolR voor dat gegevens aan de politieautoriteiten in een ander land kunnen worden verstrekt, indien dit noodzakelijk is voor de uitvoering van de politietoek in Nederland of in dat ander land. De verstrekking vindt volgens lid 7 van artikel 13 BpolR plaats door tussenkomst van het KLPD. Ook hier geldt dat, indien informatie gebruikt dient te worden als bewijs, alsnog toestemming van de justitiële autoriteiten van het aangezochte land noodzakelijk is.

¹⁴⁶ Stcrt. 1994, 242. De richtlijn is verlengd tot en met 1 januari 2004 (Stcrt. 2000, 43).

5.4 Samenvatting

Tot op heden zijn gedragingen van dierenrechtactivisten in slechts enkele gevallen gesanctioneerd met strafrechtelijke veroordelingen. Dit heeft vrijwel uitsluitend te maken met een lastige bewijsvoering; het is voor politie en justitie moeilijk aan te tonen wie verantwoordelijk kan worden gehouden voor bepaalde daden tijdens acties. In het kader van een effectieve opsporing dient daarom een verschuiving plaats te vinden naar de organisatie van dierenrechtacties, zodat betrokkenen en hun opzet eerder in beeld kunnen worden gebracht. Er kan aansluiting worden gezocht bij de strafbaarstelling van deelneming aan een criminele organisatie. Onder voorwaarden kunnen gedragingen van dierenrechtenactivisten, na inwerkingtreding van het daartoe strekkende wetsvoorstel, bestempeld worden als terroristische misdrijven. Het moet dan gaan om bepaalde ernstige misdrijven die gepleegd zijn met een terroristisch oogmerk. Naast de strafrechtelijke mogelijkheden zal met name in het kader van preventie de inzet van bestuursrechtelijke instrumenten dienen te worden afgewogen, waarbij vanzelfsprekend de grondwettelijke rechten, zoals het recht tot vergadering en betoging een rol spelen. Het is dan noodzakelijk dat een goede samenwerking bestaat tussen de politieautoriteiten en de gemeentelijke overheden. De acties van dierenrechtenactivisten hebben een sterk internationaal karakter, waarbij deelnemers uit meerdere landen worden gerekruteerd. Het is aldus gewenst om de informatie-uitwisseling met

betrokken landen te bevorderen. Vooral binnen de Europese Unie zijn hiertoe reeds internationale overeenkomsten, zoals de Uitvoeringsovereenkomst van Schengen, aanwezig om de onderlinge samenwerking te verbeteren. Ook een gemeenschappelijk onderzoeksteam waarin vertegenwoordigers uit meerdere lidstaten van de Europese Unie participeren, kan een wezenlijke bijdrage leveren aan de aanpak van radicaal dierenrechtenactivisme.

Hoofdstuk 6

Algemene samenvatting en conclusies

6.1 Algemene samenvatting

Inleiding en verantwoording

In de laatste jaren wordt Nederland steeds vaker geconfronteerd met illegale acties gerelateerd aan radicaal dierenrechtenactivisme. Daarbij komen nog ontwikkelingen die duiden op een verharding van deze acties waarbij de persoonlijke levenssfeer van personen - soms ernstig - wordt aangetast. In opdracht van het landelijk parket hebben diverse onderdelen van de dienst Nationale Recherche zich bezig gehouden met het onderwerp radicaal dierenrechtenactivisme. Dit heeft uiteindelijk geresulteerd in de totstandkoming van deze criminaliteitsbeeldanalyse (CBA). De basis voor de inhoud van deze CBA vormt een plan van aanpak dat is goedgekeurd door het management van de dienst Nationale Recherche en het landelijk parket.

Het doel van deze CBA is:

- het beschrijven van aard, ernst en waar mogelijk omvang van radicaal dierenrechtenactivisme in Nederland en het hiertoe;
- benoemen van mogelijkheden om dergelijk radicaal activisme langs preventieve dan wel repressieve weg te bestrijden.

Hoewel er geen blauwdruk bestaat voor het maken van een CBA, worden in het algemeen vier methoden van informatieverzameling gebruikt: deskresearch, dossieronderzoek, interviews en analyse van databestanden. Uitzonderingen daargelaten, is het gangbaar dat analyse van databestanden een belangrijk basis vormt voor de CBA. De resultaten van het door het onderzoeksteam gehanteerde informatie inwinplan maakten evenwel duidelijk dat in de diverse databases in de diverse politieregio's zich slechts een beperkt aantal aan radicaal dierenrechtenactivisme gerelateerde meldingen bevond. Hoewel een onderzoek naar de oorzaken hiervan buiten de opdracht van het onderzoeksteam viel, zijn er wel verklaringen aan te wijzen. Ze kunnen worden opgehangen aan het niet melden van incidenten door slachtoffers, het niet identificeren of herkennen van kenmerken van radicale dierenrechtenactivisme bij deze incidenten, het niet juist of niet uniform vastleggen van incidenten binnen de diverse politieregio's en een relatief geringe prioritering van het onderwerp binnen de regio's. Iets dat mede lijkt te zijn ingegeven door het grote aantal andere prioriteiten waaraan de politieregio's zich hebben gecommitteerd. Het resultaat van de informatie-inwinning in de aanloop naar de CBA was dat het accent kwam te liggen op de deskresearch en het daarmee samenhangende open bronnen onderzoek. Hoewel daarom terughoudendheid is betracht bij het doen van kwantitatieve uitspraken heeft een combinatie van politie-

informatie met een overvloed aan geverifieerde informatie uit openbare bronnen toch waardevolle inzichten opgeleverd over aard, ernst en achtergrond van radicaal dierenrechtenactivisme.

Radicaal dierenrechtenactivisme: aard, achtergronden en ontwikkelingen voor 1999

De rol van dieren binnen onze maatschappij kent zowel een ideologische als een historische component. Voor een goed begrip van radicaal dierenrechtenactivisme heden ten dage is het noodzakelijk om in grote lijnen bekend te zijn met de ontwikkelingen in beide componenten. Beide worden even kort toegelicht. Ook wordt iets gezegd over de specifieke kenmerken van radicaal dierenrechtenactivisme in de laatste jaren.

Ideologie en beweegredenen

Naarmate de industrialisering verder toenam, is de samenleving dieren steeds meer als gebruiksvoorwerp gaan beschouwen. Een aantal activisten verwerpt deze visie en vindt gelijke rechten voor mensen en dieren van wezenlijk belang. Juist omdat het om zaken van leven en dood gaat, is men niet bereid tot discussie of het sluiten van compromissen. Het Dierenbevrijdingsfront (DBF) is voorstander van militante directe actie en stelt principes zelfs boven de geldende rechtsregels. Het begaan van strafbare feiten wordt niet als zodanig ervaren, omdat men ervan uit gaat dat men een hoger doel dient. De mensen die zich inzetten voor dierenrechten vinden hun oorsprong in verschillende categorieën activisten met het veganisme als overkoepelend inzicht. De zogenaamde linksactivisten (waaronder anarchisten) en de aanhangers van Straight Edge lijken het meest vertegenwoordigd binnen het Nederlandse radicaal dierenrechtenactivisme, maar er zijn ook personen uit het rechtsactivisme, milieuactivisme en (eco)feminisme actief in de strijd voor dierenrechten.

Ontwikkelingen van het dieren(rechten-)activisme voor 1999

Dierenactivisme is in Nederland in de negentiende eeuw vergeleken met omringende landen pas laat op gang gekomen. Bakermat van dierenactivisme was Groot-Brittannië. De eerste organisaties in Nederland richtten zich op nieuwe wetgeving ter bescherming van dieren en de handhaving hiervan. Mobilisatie van brede delen van de bevolking bevorderde (de repressieve uitvoering van) nieuwe wetgeving. Het thema dierenrechten heeft in de eerste helft van de jaren zeventig geprofiteerd van de opkomst van een aantal sociale bewegingen. Met name onder de vleugels van de milieubeweging groeide de belangstelling. In de tweede helft van de jaren zeventig deed zich een radicaliseringtendens voor in de kraak-, anti-kernenergie- en in mindere mate de milieubeweging. Met deze radicalisering werden belangrijke ideologische, organisatorische en operationele kaders geschapen voor het opkomende extreem dierenrechtenactivisme. Deze ontwikkeling manifesteerde zich in 1979 voor het eerst in acties van het DBF.

- **Institutionalisering en radicalisering in de jaren tachtig**
Eind jaren zeventig veranderden de sociale bewegingen in organisaties met een professioneel kader dat zich richtte op beïnvloeding van en samenwerking met de overheid. Deze institutionalisering zette zich versterkt door in de jaren tachtig. Een samenhangende ontwikkeling was de radicalisering van dat deel van de bewegingen dat zich tegen de institutionalisering keerde en trouw bleef aan de oorspronkelijke idealen en actiebereidheid. Een aantal individuele leden van gematigde organisaties vond de klassieke legale actiemethoden niet ver genoeg gaan. Zij organiseerden zich onder de naam DBF tot kleine groepen actievoerders die zich toededen op vernielingen en bevrijdingen. Het DBF werd in de jaren tachtig en negentig de belangrijkste actor op het terrein van radicaal dierenrechtenactivisme. Vanaf de tweede helft van de jaren negentig werden acties ook uit andere namen geclaimd, maar dit lijken vooral gelegenheidsnamen te zijn. Bij onderzoek naar dierenrechtenacties dient daarom vooral gekeken te worden naar de betrokken actievoerders en kan maar beperkte waarde worden gehecht aan de naam van de instantie waaronder ze worden geclaimd.
- **Internationalisering in de jaren negentig**
Vanaf de tweede helft van de jaren negentig is sprake van toenemende contacten tussen (radicale) actiegroepen op het gebied van dierenrechten in Europa. Ten eerste werden regelmatig internationale actiedagen georganiseerd waarbij ideeën werden uitgewisseld en gezamenlijk acties werden uitgevoerd. Ten tweede leek er een uitwisseling en afstemming van actiemethoden plaats te vinden. Zo is een van oorsprong Britse fabricagetechniek van brandbommen in 1995 door het Nederlandse Right Animal Treatment (RAT) gebruikt voor brandstichtingen. Internationale actiedagen zijn waarschijnlijk een belangrijke katalysator geweest bij de uitwisseling van actie-ervaringen. Tenslotte is er sprake van internationale netwerkvorming. Zo zijn er meerdere incidenten waarbij actievoerders uit bepaalde landen participeerden in acties in andere landen. Het internet speelt met internationale sites waar acties door dierenrechtenactivisten uit verschillende landen worden gemeld of geclaimd een belangrijke faciliterende rol. De intensivering van contacten kreeg steeds meer het karakter van een internationaal netwerk van activisten in Europese landen die zich op radicale wijze in willen zetten voor misstanden bij dieren.

Categorisering van instanties betrokken bij dierenactivisme

Op basis van literatuur en politie-analyse kan een volgende indeling worden gemaakt van instanties die zich op diverse wijze bezig houden met de verbetering van de positie van dieren. Allereerst is een indeling mogelijk naar registratie van organisatie. Hierbij zijn er enerzijds de gevestigde organisaties gericht op beïnvloeding c.q. samenwerking met overheidsinstanties. Deze hebben een officieel karakter hetgeen blijkt uit een

ledenadministratie, een statuut en/of andere officiële documenten van bestuursorganen. Ze zijn te onderscheiden van niet officieel geregistreerde instanties die niet via officiële kanalen als de Kamer van Koophandel naar buiten treden, enkel een postadres hebben en zich met name kenbaar maken via uitgevoerde en/of geclaimde acties. Dit zijn de meer radicale actiegroepen. Er is daarnaast nog een andere indeling mogelijk namelijk die analoog is aan het soort acties dat wordt uitgevoerd. In categorie één vallen de reguliere geregistreerde organisaties die binnen de wettelijke kaders proberen hun doel te bereiken. Daarnaast zijn er de gematigde actiegroepen die confronterende acties uitvoeren die veelal op de grens van illegaliteit liggen of daar net buiten vallen. Diverse vormen van burgerlijke ongehoorzaamheid vallen hieronder. De laatste categorie wordt gevormd door radicale groepen die er bewust voor kiezen om illegale actievormen te hanteren zoals intimidatie, brandstichtingen en vernielingen.

Radicaal dierenrechtenactivisme: 1999 tot 2004

De (historische) beschrijving van de aard, achtergronden en ontwikkelingen vormt de aanloop naar de periode die in deze criminaliteitsbeeldanalyse een centrale plaats inneemt, namelijk de periode 1999 tot 2004. De gebeurtenissen in deze jaren bieden een actueel en helder beeld van de ernst en omvang van de activiteiten van het radicaal dierenrechtenactivisme in Nederland en van de impact die hiervan uitgaat naar de toekomst.

Ontwikkelingen binnen radicaal dierenrechtenactivisme

Het aantal bekend geworden incidenten is in de afgelopen vijf jaar toegenomen. Tot 2002 is sprake van een geleidelijke stijging, maar met een groei van 47 acties in 2001 naar 125 en 178 in 2002 en 2003 is in deze jaren sprake van een flinke toename. Door een aantal factoren is de oorzaak van deze stijging niet duidelijk. Van belang zijn het “Pim Fortuyn-effect” dat na mei 2002 heeft geleid tot verhoogde media-aandacht voor het onderwerp en de mogelijk verhoogde aangiftebereidheid bij slachtoffers¹⁴⁷, alsmede de verbeterde registratie van incidenten in de afgelopen twee jaren. Sinds 1999 zijn veranderingen opgetreden in de toegepaste actievormen. Zo is er sprake van een verdubbeling van het aantal brandstichtingen van 5 naar 10 in 2003. De categorie ‘vernielingen’ vormde zowel relatief als absoluut in 2003 verreweg het grootste deel van alle acties. De groei van het aantal acties tegen de sector proefdieronderzoek is duidelijk gebleken: 58% van alle geregistreerde acties waren in 2003 gericht tegen bedrijven uit deze sector.

Een verdere verfijning van dit beeld ontstaat wanneer wordt gekeken naar de getroffen bedrijven. Hoewel het gaat om een groot aantal bedrijven in verschillende sectoren, zijn er twee bedrijven die kwantitatief bijzonder te lijden hebben gehad van radicale dierenrechtenactivisten. In 2001 begon dit met gerichte acties tegen het BPRC, een onderzoekscentrum waar voor medische doeleinden dierproeven worden gehouden. In het jaar daarop nam het aantal acties tegen Biomedical Primate Research Centre (BPRC),

¹⁴⁷ Er zijn aanwijzingen dat sommige slachtoffers juist geen aangifte meer doen uit angst voor hogere verzekeringspremies. Het netto-effect van deze tegengestelde ontwikkelingen is niet bekend.

toe en kwam ook een tweede bedrijf in beeld: ABN AMRO. In 2003 neemt het aantal acties tegen BPRC af maar worden de acties tegen haar bankier ABN AMRO sterk opgevoerd. Meer dan 60% van de 178 acties in 2003 was gericht tegen ABN AMRO, meestal in de vorm van vernielingen. Gezien het nagenoeg ontbreken van acties tegen BPRC en ABN AMRO in de jaren voor 2000 en de grote toename van acties tegen deze bedrijven in de laatste jaren, kan worden gesproken van een systematische actiecampagne. Het betreft een weloverwogen campagnestrategie waarbij een heel scala aan actiemiddelen worden ingezet tegen één geselecteerd doel (een specifiek bedrijf). Niet alleen dit bedrijf zelf wordt lastig gevallen door dierenrechtenactivisten, maar vooral ook de faciliterende bedrijven. Hieronder worden zowel opdrachtgevers (bedrijven die proefdieronderzoek uitbesteden) begrepen als zakelijke relaties die een ondersteunende rol spelen in de bedrijfsvoering, bijvoorbeeld banken en verzekeraars. Een tweede aspect van de campagnestrategie zijn de acties tegen werknemers op hun privé-adressen. Daarbij wordt in Groot-Brittannië zelfs fysiek geweld niet geschuwd. Deze ontwikkeling is typisch voor de afgelopen twee jaren. De oorsprong van dit type actiecampagne ligt in Groot-Brittannië en deze wijze van actievoeren is daarom bekend geworden als de 'Engelse methode'.

In Groot-Brittannië werd reeds in 1999 door de actiegroep SHAC (Stop Huntingdon Animal Cruelty) een agressieve campagne gestart tegen dierproefcentrum Huntingdon Life Sciences (HLS). Die campagne was gericht op de financiële basis van HLS en op instanties en personen met een faciliterende rol. Er zijn duidelijke parallellen tussen de acties tegen HLS en die tegen het Nederlandse BPRC en diens huisbankier ABN AMRO. Naast acties tegen faciliterende bedrijven is een belangrijk element in de Engelse én de Nederlandse campagne de uitvoering van acties in de persoonlijke levenssfeer van mensen die werkzaam zijn bij het onderzoeksinstituut of bij een faciliterend bedrijf. Deze acties hebben deels een (semi-)legaal karakter zoals lawaaidemonstraties in de nabijheid van de woning van een medewerker. Deels ook zijn deze acties zeer ingrijpend en duidelijk illegaal, variërend van bedreiging tot brandstichting. In 2002 en vooral 2003 is het aantal acties in de persoonlijke sfeer flink gegroeid. Bovendien is sprake van een verharding van deze incidenten. Het gaat dan om evident illegale acties als vernieling, bedreiging en sinds 2003 ook (pogingen tot) brandstichting. Deze zorgwekkende ontwikkeling kan op één lijn worden gezet met de verharding van actiemethodes in de tweede helft van de jaren negentig. Terwijl aanvankelijk bevrijdingen en vernielingen de gangbare actiemiddelen waren, kwamen brandstichting en bommeldingen frequent voor in de tweede helft van de jaren negentig. Dat radicale actievoerders deze actiemiddelen nu inzetten tegen personen in plaats van tegen bedrijven is wederom een verharding van de actiemethodiek.

- **Verantwoordelijke instanties**

Het radicaal dierenrechtenactivisme is niet verbonden aan specifieke claiminstanties maar veeleer aan individuele personen die met gelijkgezinden acties

¹⁴⁸ Voor een beschrijving van een aantal belangrijke personen wordt verwezen naar het specifieke deel van deze rapportage.

initiëren en uitvoeren. Acties worden geclaimd met een nieuwe (gelegenheids-) of bestaande naam. De indruk bestaat dat radicaal dierenrechtenactivisme vooral persoonsgerelateerd moet worden benaderd.¹⁴⁸ Toch is er een aantal opmerkingen te maken over de verantwoordelijke instanties. Zo is de wijze waarop incidenten worden opgeëist door de jaren heen niet veranderd; veelal gebeurt dit nog steeds via sympathiserende actiebladen en internetsites zoals *Ravage* en www.indymedia.nl. Wel zijn de instanties die de radicale acties opeisen deels veranderd. Er is een driedeling te maken met betrekking tot claiminstanties. Op de eerste plaats instanties uit de periode voor 1999, die daarna niet meer terug komen. Dit lijkt te gaan om gelegenheidsnamen waaronder eenmalige of specifieke acties zijn opgeëist. Ten tweede zijn er instanties die zowel voor als na 1999 voorkomen, waarbij het DBF dominant aanwezig is. In de periode 1999 tot 2004 heeft het DBF 133 acties opgeëist, soms in combinatie met andere instanties. Afgezien van een periode van vier jaar afwezigheid in de tweede helft van de jaren negentig is het DBF sinds 1979 leidend bij het claimen van legale én illegale dierenrechtenacties. Het DBF wordt op afstand gevolgd door instanties die pas in de jaren negentig van zich lieten horen, zoals het ALF. Het ALF doet nauwelijks onder voor DBF waar het gaat om radicaliteit en het claimen van verschillende actievormen, alleen het aantal opgeëiste acties is aanzienlijk lager dan bij het DBF. De derde categorie claiminstanties zijn de nieuwkomers sinds 1999. De belangrijkste, SHAC en actiegroep KOEN, zijn typerend voor de gesignaleerde nieuwe ontwikkelingen. Beide instanties richten zich vrijwel uitsluitend op één bedrijf (respectievelijk HLS en BPRC) met aanverwante (faciliterende) bedrijven. Hoewel het aantal acties dat door deze instanties is opgeëist relatief gering is, is het karakter ervan even radicaal als van het DBF en het ALF.

- **Andere ontwikkelingen binnen radicaal dierenrechtenactivisme**

Internationale actiedagen zijn sinds de jaren negentig een terugkerend fenomeen. In 2002 en 2003 werden in Nederland zogenaamde “gatherings” georganiseerd met als doel de uitwisseling van ervaringen en ideologie. Vooral de gathering in de eerste week van september 2003, waarbij ongeveer honderd actievoerders uit zeven landen naar Nederland waren gekomen, was illustratief. De aankondiging en het leggen van de contacten verliepen via internetsites en een speciaal opgezet emailadres waarbij gefaseerd informatie bekend werd over de aanstaande bijeenkomst. Het eerste deel van het programma bestond uit het uitwisselen van ervaringen, vertonen van films, het houden van lezingen en instructies hoe acties te plannen en uit te voeren. De resterende dagen werd gezamenlijk actie gevoerd. Na een lawaaidemonstratie in Meppel bij een farmaceutisch bedrijf volgde op de terugweg een actie tegen een nertsenfokkerij in Putten, die uitmondde in de arrestatie van 49 actievoerders. De actie in Putten lijkt een spontane improvisatie die niet in het programma van

de gathering was opgenomen. De uitvoering strookt niet met de zorgvuldige voorbereiding die kenmerkend is bij andere acties, maar de acties in de dagen na “Putten” leken wel weer te voldoen aan de voorwaarde van goede planning. Deze en eerdere internationale bijeenkomsten zijn representatief voor de wijze waarop radicale dierenrechtenactivisten uit verschillende Europese landen elkaar weten te vinden bij het nastreven van hun doeleinden en daarbij hun netwerk weten uit te bouwen. Zo reisden Nederlandse activisten in de jaren negentig naar Groot-Brittannië en Denemarken voor het uitvoeren van acties, maar het is niet bekend of deze tendens is voortgezet. Wel is een aantal incidenten bekend waarbij buitenlandse actievoerders in Nederland werden gesignaleerd. De vorming van (inter)nationale netwerken van radicale dierenrechtenactivisten zette zich versterkt voort in de periode na 1999. De doorontwikkeling van het leggen van contacten via de uitwisseling van actiemethoden naar de gezamenlijke uitvoering van acties moet worden gezien als een verdere professionalisering binnen het radicaal dierenrechtenactivisme.

- **Internet**

Een belangrijk medium binnen radicaal dierenrechtenactivisme is het internet. Alleen al in Nederland zijn er tientallen relevante websites die onderling verschillen qua inhoud en doelgroep. Het internet wordt door dierenrechtenactivisten gebruikt als platform voor het creëren van bekendheid en het uitdragen van het gedachtegoed. Hoewel de radicaliteit van de boodschap varieert, wordt soms impliciet opgeroepen tot illegale acties. Dit gebeurt door radicale acties uit het verleden te prijzen of in elk geval niet af te keuren, waarbij wel een juridische disclaimer wordt opgenomen. Bezien in de totale context van de besproken acties en de wijze waarop deze worden beschreven, moet deze disclaimer worden gezien als een vorm van indekken tegen juridische aansprakelijkheid. Naast propagandadoeleinden wordt het internet gebruikt om radicale acties op te eisen.¹⁴⁹ Het aankondigen en claimen van acties vindt plaats op sympathiserende sites als www.Indymedia.nl en www.militantvegan.tk. Dat met name internationale internetsites steeds prominenter in beeld komen kan worden gezien als een signaal van de versterking van het internationale netwerk van dierenrechtenactivisten.

¹⁴⁹ Dit gebeurt niet alleen via het internet en ook niet alle acties worden geclaimd.

- **Slachtoffers**

Hoewel het niet mogelijk is gebleken om schade kwantitatief in beeld te brengen, zijn vertegenwoordigers van diverse sectoren en politie instanties van mening dat de schade tot op heden aanzienlijk is. Verschillende branche-vertegenwoordigers ramen het schadebedrag op ‘tientallen miljoenen euro’ alleen al aan directe schade als gevolg van verlies, vernieling of diefstal van eigendom bij een incident. Ook moet rekening worden gehouden met indirecte schade, zoals kosten die ontstaan doordat het productieproces

(gedeeltelijk) stil is komen te liggen, hogere verzekeringspremies en beveiligingskosten. Er is evenwel een vorm van schade die niet in cijfers is uit te drukken en dat is de emotionele schade. Vooral waar acties direct de persoonlijke levenssfeer raken, heeft dit grote gevolgen voor het gevoel van veiligheid van de slachtoffers. De mate waarin bedrijven doelwit werden, varieerde en was afhankelijk van de 'populariteit' van de desbetreffende sector bij radicale actievoerders. Aangezien ook de gehanteerde actievorm over de jaren varieerde, is het niet eenvoudig ontwikkelingen te onderkennen in de hoogte van de schade. Er kunnen vier sectoren worden genoemd die doelwit zijn geweest van acties, te weten de bontindustrie (handel en fokkerijen), de (intensieve) (pluim-)vee-sector, de vleesverwerkende industrie en de proefdiersector (met aanverwante bedrijven in de farmaceutische industrie). Tot de tweede helft van de jaren negentig hadden bedrijven in de vleesverwerkende en vleesconsumerende industrie nauwelijks last van acties. Zeer kostbaar was de schade in de tweede helft van de jaren negentig na brandstichtingen bij een aantal grote slachterijen en vleestransportbedrijven. Er zijn gevallen bekend waarin bedrijven hun activiteiten hebben beëindigd als gevolg van bedreiging, vernieling en brandstichting. In de sector proefdieronderzoek had men in de jaren tachtig juist wel veel last van acties en nam dit kortstondig af tegen het einde van de jaren negentig. Momenteel staat deze sector weer volop in de belangstelling van dierenrechtenactivisten. Binnen de edelpelsdiersector is een tegenreactie ontstaan. Deze sector gaat zichzelf steeds beter beveiligen of huurt daarvoor particuliere beveiligingsbedrijven in. Vanuit de pluimvee-sector wordt aangegeven dat acties in de persoonlijke levenssfeer hebben geleid tot neigingen om het recht in eigen hand te nemen. Deze signalen zijn zorgwekkend en dragen het risico in zich van escalatie, temeer omdat zich een radicaliseringstendens voordoet van acties in juist de persoonlijke levenssfeer van mensen die werkzaam zijn in diverse sectoren.

- **Internationalisering en professionalisering.**

De laatste vijf jaar is de internationalisering verder geëvolueerd. Hoewel de actiestructuur nauwelijks veranderde – kleine groepjes die voor specifieke acties bijeenkomen – weten de diverse actievoerders elkaar steeds meer en beter te vinden. Bij de vorming en uitbouw van nationale en vooral internationale netwerken heeft het internet een belangrijke rol gekregen. Deze internationalisering heeft geleid tot afstemming van doelen (specifieke bedrijven in de proefdiersector) en van actiemethodiek (harde acties met een tendens richting de persoonlijke levenssfeer van medewerkers van bedrijven). Kenmerkend voor de laatste jaren is derhalve de professionalisering van werkwijzen waarbij Britse activisten ideologisch en methodologisch leidend lijken te zijn. Het is de verwachting dat naarmate de harmonisatie van doelen en acties toeneemt, het internationaal netwerk de komende jaren steeds meer het karakter krijgt van een Europese beweging van radicaal dierenrechtenactivisme.

Juridisch kader, repressieve en preventieve maatregelen

De gedragingen van radicale dierenrechtactivisten zijn tot heden in slechts enkele gevallen gevolgd door strafrechtelijke veroordelingen. Dit heeft mede te maken met een lastige bewijsvoering; het is voor politie en justitie moeilijk aan te tonen wie verantwoordelijk kan worden gehouden voor bepaalde daden tijdens acties. In het kader van een effectieve opsporing dient daarom een verschuiving plaats te vinden naar de organisatie van dierenrechtenacties, zodat betrokkenen en hun opzet eerder in beeld kunnen worden gebracht. Er kan aansluiting worden gezocht bij de strafbaarstelling van deelneming aan een criminele organisatie. Naast de strafrechtelijke mogelijkheden zal met name in het kader van 'tegenhouden' (preventie) de inzet van bestuursrechtelijke instrumenten dienen te worden afgewogen, waarbij vanzelfsprekend de grondwettelijke rechten, zoals het recht tot vergadering en betoging een rol spelen. Het is dan noodzakelijk dat een goede samenwerking bestaat tussen de politieke autoriteiten en de gemeentelijke overheden. De acties van dierenrechtactivisten hebben een sterk internationaal karakter, waarbij deelnemers uit meerdere landen worden gerekruteerd. Het is aldus gewenst om de informatie-uitwisseling met betrokken landen te bevorderen. Vooral binnen de Europese Unie zijn hiertoe reeds internationale overeenkomsten, zoals de Uitvoeringsovereenkomst van Schengen, aanwezig om de onderlinge samenwerking te verbeteren.

6.2 Conclusies

In deze paragraaf worden enkele conclusies getrokken met betrekking tot het radicaal dierenrechtenactivisme in Nederland. Voor de volledigheid wordt hieronder nogmaals de doelstelling van deze CBA weergegeven:

'Het in kaart brengen van het radicaal dierenrechtenactivisme in Nederland, van de groeperingen en organisaties die daarbinnen actief zijn, van de activiteiten die zij ontplooiën en van de maatschappelijke dreiging die van bedoelde groeperingen en organisaties uitgaat; zodat op basis van het aldus verkregen inzicht zo effectief mogelijk tegen dergelijk activisme kan worden opgetreden'.

De uit deze doelstelling gerelateerde onderzoeksvragen hadden betrekking op het inzichtelijk maken van de aard, achtergrond en ontwikkeling (eerste onderzoeksvraag) van het radicaal dierenrechtenactivisme in Nederland en het beschrijven van de de ernst en omvang van de activiteiten (tweede onderzoeksvraag) die door actiegroepen (of de individuele leden daarvan) worden uitgevoerd. Daarnaast is de bestrijding van het radicaal dierenrechtenactivisme bestudeerd en geanalyseerd (derde onderzoeksvraag) teneinde repressieve en preventie maatregelen voor te stellen.

De opbouw van de conclusies is hieronder geclusterd in een drietal hoofdgroepen.

- A. Van informatie naar tactisch onderzoek.
- B. Opsporen: 'Van buiten naar binnen' en 'Van binnen naar buiten'.
- C. Preventie.

A. Van informatie naar tactisch onderzoek

In verband met *aard, ernst en omvang* van het radicaal dierenrechtenactivisme en de *activiteiten* die daarbinnen worden gebezigd is na een historische beschrijving de situatie van de afgelopen vijf jaar onderzocht en beschreven. Op basis hiervan worden de volgende conclusies getrokken:

- De houding van mensen ten aanzien van dieren is door de eeuwen heen veranderd. Voor de huidige dierenrechtenactivisten is het gelijkstellen van dieren aan mensen van wezenlijk belang. Dit principe gaat voor hen zelfs boven de geldende rechtsregels, zodat de activisten zich boven de wet geplaatst voelen. De mensen die zich inzetten voor dierenrechten vinden hun oorsprong in een aantal verschillende categorieën activisten. Het *veganisme* is hierbij een overkoepelend inzicht. De zogenaamde linksactivisten en de aanhangers van Straight Edge lijken het meest vertegenwoordigd binnen het Nederlandse radicaal dierenrechtenactivisme.
- Het radicaal dierenrechtenactivisme in Nederland laat met name de afgelopen jaren een stijging zien van het aantal *incidenten* dat in open bronnen is gepubliceerd. De aandacht die media, en in navolging daarvan ook de politiek, aan het radicaal dierenrechtenactivisme besteedt, loopt parallel aan deze ontwikkeling. Het is daarom niet duidelijk of er sprake is van een daadwerkelijke stijging van het aantal incidenten of van een toename van het aantal meldingen van uitgevoerde acties in de media.
- *Buitenlandse invloeden* hebben duidelijk hun uitwerking op het Nederlandse radicaal dierenrechtenactivisme. Met name dierenrechtenactiegroepen uit Groot-Brittannië hebben de afgelopen jaren een groeiende invloed gehad op de ontwikkeling van het radicaal dierenrechtenactivisme in Nederland.
- De stijging van het aantal incidenten is met name de afgelopen twee jaar gepaard gegaan met een *verharding* van de gebezigde actievormen. Deze verharding wordt samengevat onder de noemer 'Engelse methode' waarmee de invloed van buitenlandse dierenrechtenactiegroepen onderstreept wordt. De verharding uit zich met name doordat actievoerders een specifiek bedrijf

als doelwit kiezen en zich daarbij steeds meer richten op de faciliterende bedrijven en op de persoonlijke levenssfeer van individuele werknemers.

- De *financieel-economische* schade die deze incidenten veroorzaken loopt naar schatting in de tientallen miljoenen euro. Het onderzoek heeft deze financieel-economische schade niet inzichtelijk kunnen maken omdat deze buiten de reikwijdte van dit onderzoek viel. Getroffen bedrijven, ondernemingen en individuele personen konden of wilden geen opgave doen van de geleden schade. Los van de directe schade worden er door getroffen bedrijven vele miljoenen euro geïnvesteerd aan beveiligingsmaatregelen. Enkele bedrijven hebben maatregelen getroffen (of het voornemen geuit) om bepaalde productieactiviteiten naar het buitenland te verplaatsen als deze dierenrechtenacties geen halt wordt toegeroepen. De concurrentiepositie van Nederland zou hierdoor in het geding kunnen komen.
- Het *internet* speelt een belangrijke rol als communicatie- en propagandamiddel voor actiegroepen. Het is voor dierenrechtenactivisten vrij eenvoudig anoniem (niet naar personen herleidbaar) hun denkwijzen breed uit te dragen. Oproepen tot bijeenkomsten en acties en het claimen van uitgevoerde acties worden door middel van het internet gedaan.
- De *informatiepositie* ten aanzien van het radicaal dierenrechtenactivisme binnen de Nederlandse politie kan verbeteren. Dit is binnen de Unit Terrorismebestrijding en Bijzondere Taken (UTBT) van de dienst Nationale Recherche sinds de tweede helft van 2003 in gang gezet. Incidenten op het gebied van dierenrechtenactivisten worden volgens het 'Inwinplan Radicaal dierenrechtenactivisme' door de regiopolitie gemeld bij het Nationaal Informatie Knooppunt (NIK) van het KLPD, dat incidenten onverwijld doormeldt aan de UTBT.

B. Opsporen: 'Van buiten naar binnen' en 'Van binnen naar buiten'

Op het gebied van dierenrechten zijn vele organisaties zichtbaar actief. Bewegingen als Animal Defense League (ADL), Stop Huntingdon Animal Cruelty (SHAC), Actiecampagne KOEN en Dierenbevrijdingsfront (DBF) komen prominent naar voren bij radicale acties. Hoewel bijvoorbeeld in de handleiding van het DBF aangegeven wordt dat activisten vanwege het illegale karakter van de acties anoniem blijven en er geen formele DBF-structuur is, zijn er toch personen die bewust naar buiten treden als woordvoerder of vertegenwoordiger van onder andere het DBF. Deze personen behoren tot de 'supportersgroep' (DBF-SG). Zij voeren de gesprekken met journalisten van de schrijvende pers, radio en televisie. In dergelijke interviews verkondigen

zij de (extreme) standpunten van het DBF. Hoewel ze aangeven deze te ondersteunen, ontkennen zij eigen deelname aan de directe (lees: illegale) acties. De DBF-SG is gelieerd aan een internetsite, www.militantvegan.nl, waar informatie over het DBF te lezen is en directe acties geclaimd worden. Een andere belangrijke taak van de supportersgroep is het moreel en financieel steunen van aangehouden dierenrechtenactivisten met bijvoorbeeld juridische bijstand en veganistisch eten.

- Alle in deze CBA genoemde en vooraf geplande (operationele) onderzoeken hebben niet geleid tot de aanhouding van één of meerdere verdachten die direct in verband konden worden gebracht met brandstichtingen en/of vernielingen in het kader van dierenrechtenacties. Wel hebben deze onderzoeken de nodige kennis opgeleverd hoe het radicaal dierenrechtenactivisme in Nederland door de jaren heen gestalte heeft gekregen. De toename van het aantal brandstichtingen en vernielingen in de jaren 2002 en 2003 zijn mede aanleiding geweest om naar een nieuwe operationele aanpak toe te werken. Deze aanpak is in het specifiek deel van de CBA verder uitgewerkt.

C. Preventie

Preventie dient een belangrijke rol te spelen bij de aanpak van misdrijven gepleegd in het kader van radicaal dierenrechtenactivisme. Naast een goede informatiepositie moet bij naderende acties snel opgetreden worden. Indien een opsporingsinstantie kennis draagt van een voorgenomen delict dat als terroristisch misdrijf kan worden aangemerkt, kan na de inwerkingtreding van het wetsvoorstel terroristische misdrijven aansluiting worden gezocht bij de bepalingen van samenspanning. Ook het voorbereiden van een misdrijf kan strafbaar zijn indien het een misdrijf betreft met een bedreigde gevangenisstraf van minimaal acht jaar en de dader bijvoorbeeld voorbereidingsvoorwerpen of -stoffen voorhanden heeft (gehad).

- In Nederland zijn met betrekking tot preventieve maatregelen tegen radicaal dierenrechtenactivisme de mogelijkheden nog lang niet uitgeput. In het buitenland, met name in Groot-Brittannië, maakt men gebruik van straatverboden als preventief middel bij de bestrijding van radicaal dierenrechtenactivisme. Bij de toepassing van een voorwaardelijke veroordeling kan de Nederlandse rechter ook een bijzondere voorwaarde als een straatverbod opleggen, zoals ook wel geschiedt ten aanzien van voetbalvandalen.¹⁵⁰ In dit geval is dus wel eerst een veroordeling nodig. In het kader van de handhaving van de openbare orde kan de burgemeester op grond van de Gemeentewet straatverboden opleggen.
- Er is geen zicht op de mogelijkheden om dierenrechtenactivisten uit andere Europese lidstaten, die zich schuldig hebben gemaakt aan misdrijven of waarvan

¹⁵⁰ Artikel 14a juncto artikel 14c Sr.

aanwijzingen bestaan dat zij voornemens zijn deze te plegen in de andere lidstaat, de toegang tot dat land te kunnen weigeren.

- Er is geen zicht op de civielrechtelijke mogelijkheden die slachtoffers van radicaal dierenrechtenactivisme hebben teneinde de dierenrechtenactivisten te kunnen aanspreken of om demonstranten of actievoerders uit de (woon)buurt te houden, tenzij de actievoerders bekend zijn.

Literatuur

Bleumink, J., *Conflict of consus; milieuvereenkomsten tussen agrarische sector, overheid en milieubeweging*, Utrecht: centrum voor landbouw en milieu, 1998.

Boon, D., *Teksten en toelichting wetgeving dierenwelzijn*, Koninklijke Vermande, Lelystad, 1998.

Brand, K., *Dialectics of Institutionalisation: The transformation of the Environmental Movement in Germany*. In: C. Rootes, *Environmental Movements: Local, National, Global, Special Issue of "Environmental Politics"*, 1999.

Carter, N., *The politics of the environment: ideas, activism, policy*, Cambridge University Press, 2001.

Cliteur, P., *Darwin, dier en recht, Boom essay*, Amsterdam, 2001.

Connely, J., G. Smith, *Environmental philosophy en Case study animal rights*, Routledge, Londen, 1999.

Dalton, R.J., *The green rainbow: environmental groups in Western Europe*, Yale University Press, New Haven, 1994.

Davids, C.A., *Dieren en Nederlanders: zeven eeuwen lief en leed*, Matrijs, Utrecht, 1989.

DeLuca, K.M., *Image Politics: the new rhetoric of environmental activism*, Guilford Press, New York 1999.

Demenint, E., *Nationale inventarisatie gewelddadig milieu- en dierenactivisme*, KLPD, CRI, 1996.

Diani, M., Donati, P.R., *Organisational Change in Western European Environmental Groups: A Framework for Analysis*. In: C. Rootes, *Environmental Movements: Local, National, Global, Special Issue of "Environmental Politics"*, 1999.

Dieren Bevrijdings Front, *Dieren Bevrijdings Front waarschuwt*. In: *Transport en logistiek: weekblad voor het goederenvervoer*, vol 8, 2000.

Dobson, A., *Green political thought*, Routledge, Londen, 1995.

Draaisma, J., J. K. Helms, *Generatie Speldenprik (2000)*; interviews met jongeren die zich inzetten voor het milieu en mensen- en dierenrechten, Baalproducties, Sittard

Ede Botje, H., S. Donkers, *We laten niet meer met dieren sollen': voor de dierenbevrjders is het oorlog*, Vrij Nederland, juni 2002.

Einhohner, R.L., *The uses of social movement framing motivational Framing and efficacy maintenance; animal rights activists. Use of four fortified strategies*. In: *The sociological quarterly: journal of the M.. Sociological Society*, ISSN 0038-0253, vol 43, 2002.

Finsen S.M., *The animal rights movement; history and future*. In: *The animals agenda*, 16 no 3, 1996.

Fort van Sjakoo, *Oorlogsverklaring: 'Killing people to save animals and the environment'*, 1991.

- Garner, R., *Animal Rights, The Changing Debate*, MacMillan, London, 1996.
- Gielen, R., *Dier en recht: mensenrechten ook voor dieren?*, Maklu, Antwerpen, 2000.
- Guither, H.D, *Animal Rights*; Southern Illinois University Press, Carbondale and Edwardsville, 1998.
- Harle, N., *History and structure of the Dutch environmental movement*, Groningen 1998.
- Heijden, H.A. van der, *Tussen aanpassing en verzet: milieubeweging en milieudiscours*, Ambo, 2000.
- Heijden, H.A. van der, *Environmental Movements, Ecological Modernisation and Political Opportunity structures*. In: C. Rootes, *Environmental Movements: Local, National, Global, Special Issue of "Environmental Politics"*, 1999.
- Hutsebaut, F., *De politie en de weerspannige burger*, Vigiles, 1995.
- Jacobs, R., *Groenen, basisdemocratie en de anarchistische inspiratie*. In: M. de Geus, *Variante van groen, theorie en praktijk*, 1993.
- James, B., S. de Groot, *Dierenrechten*, Corona, Harmelen, 1999
- Jamison, A., R. Eyerman, J. Cramer, *The making of the new environmental consciousness: a comparative study of the environmental movements in Sweden, Denmark and the Netherlands*, Edinburgh University Press, 1990.
- Jong de, S., J. Niemöller, *De groen-links connectie*, HP/De Tijd, juni 2003.
- Jong de, S., J. Niemöller, *Volkert's verborgen verleden*, HP/De Tijd juli 2003.
- Kean, H., *Animal Rights*; Reaktion Books, London, 1998.
- List, P.C., *Radical Environmentalism: philosophy and tactics*, Belmont, Wadsworth, 1993.
- Ministerie van Justitie, Kamervragen inzake: *het onderzoek op aanslagen op pluimveebedrijven, slachterijen, vee-transporteurs en veehouders*, SDU, Den Haag, 2002.
- Ministerie van Justitie, Kamervragen inzake: *dierenactivisten*, SDU, Den Haag, 2003.
- Ministerie van Justitie, Kamervragen inzake: *het geweld van dieren bevrijders*, SDU, Den Haag, 2002.
- Ministerie van Justitie, Kamervragen inzake: *de mogelijke stopzetting van vergevorderd onderzoek naar dieren-activisten*, SDU, Den Haag, 2003.
- Noske, B., *Huilen met de wolven, een interdisciplinaire benadering van de mens-dier relatie*, Van Gennep Amsterdam, 1988.
- Papadakis E., *The Green Movement in West Germany*. St. Martin's Press, Inc. New York, 1984.
- Papadakis, E., *Historical dictionary of the green movement*, Scarecrow press, Lanham, Md, 1998.
- Parmentier, C., *De luis in de pels; De dubieuze moraal van de dierenrechtenorganisaties*, Van Halewyck, Leuven 2003.

Paton, W., *The animal terrorists and the antivivisection movement*, OVP, 1993.

Paula, L.E., Tj de Cock Buning, *Biotechnologie bij dieren ethisch getoetst?: een onderzoek naar het functioneren van het besluit biotechnologie bij dieren*, Rathenau Instituut, Den Haag, 2001.

Plous, S., *Signs of Change within the animal right movement; results from a follow-up survey of activist*. In: Journal of comparative psychology, 1998.

Roo, A. de, *Groene ideologie: niet links en rechts, maar zeker niet er tussen in*. In: M. de Geus, Varianten van groen, theorie en praktijk, 1993.

Rootes, C., *Acting Globally, Thinking Locally? Prospects for a Gloval Environmental Movement*. In: C. Rootes, Environmental Movements: Local, National, Golbal, Special Issue of "Environmental Politics", 1999.

Rozendaal, S., *Volkert en zijn vrienden; de wereld van Fortuyns moordenaar: idealisten die zo van dieren houden dat ze in beesten veranderen*, Elsevier, nr 26, juni 2003.

Schmidt, H., *De universele verklaring van de rechten van het dier: de zin en onzin van dierenrecht*, Vrije Universiteit, juridische faculteit, 2001.

Siebelt, P., *Eco Nostra; Het netwerk achter Volkert van der Graaf*, Baarn, 2003.

Singer, P., *Ethics into Action*; Rowman & Littlefield Publishers; Lanham, 1998.

Singer, P., *Dierenbevrijding*, De Geus, Breda, 1990.

Stallwood, K.W., *An animal rights tour of England: Join animals agenda editor in chief K.W. Stallwood for an eventful English odyssey tracing the history and progress of animal rights in Great Britain*. In: The animals agenda, 18 no. 1, 1998.

Wall, D., *Green history: a reader in environmental literature, philosophy and politics*, Routledge, London, 1994.

Wall, D., *Earth First!: and the anti-roads movement*, 1999.

Westerink, H., *Van nature' links?: over sjamanisme, dierenbevrijding en de Natuurwetpartij*, Stichting Gebladerte, Leiden, 1998.

Windt, H.J. van der, N. Harle, *Environmental chronology of the Netherlands: a short historical overview of important incidents, institutions, legislation, persons, protest actions and publications*, Haren: Biologiewinkel 1997.

Bijlage I

‘Een gids voor Directe Actie’ ¹⁶⁰

Vorbereiding:

- Zorg voor een prima conditie: gebruik geen drugs en alcohol, leef bij voorkeur veganistisch.
- Beperk liever je activiteiten voor gematigde dierenrechtengroeperingen, teneinde minder zichtbaar te zijn bij politie-onderzoek.
- Omdat bij elke actie het risico op aanhouding bestaat, moet je volledig kunnen vertrouwen op je kameraden. Werk dus alleen samen met mensen die je heel goed kent. Vermijd samenwerking met opscheppers en anderen die hun mond niet kunnen houden.
- Zweer, desnoods plechtig, dat je kameraden niet zult verraden wanneer je wordt opgepakt. Ga ervan uit dat een eventueel tevens gearresteerde kameraad ook zijn/haar mond houdt.
- Het is beter een eigen cel te beginnen dan om toe te treden tot een bestaande cel. Ken je namelijk al een bepaalde cel, dan schort er waarschijnlijk iets aan hun gevoel voor veiligheid.
- Cellen bestaan uit twee tot maximaal vijf personen. Gebruik een minimum aantal maar zorg er wel voor dat je mensen hebt die op de uitkijk gaan staan.

Start en planning actie:

- Begin in het klein: lijm wat sloten en spuit wat verf.
- Het gemakkelijkste hulpmiddel bij het vinden van een geschikt doel is de Gouden Gids.
- Breng eerst overdag een bezoek aan het doel; parkeer op een onopvallende plek, bijvoorbeeld op een grote parkeerplaats, en ga te voet naar het doel. Neem alle details in je op en maak, terug in je vervoermiddel, notities en tekeningen. Ga vervolgens 's nachts terug en probeer met je auto zo dicht mogelijk bij het doel te komen. Noteer all details met betrekking tot bewaking en andere belangrijke factoren. Beschouw dit als een generale repetitie.
- Voer vervolgens de actie uit maar zorg ervoor dat je niet in je eigen omgeving actief wordt.
- Als je er de voorkeur aan geeft om de actie te claimen, doe dit dan liefst telkens onder een andere naam.
- Draag geen kleren die gemakkelijk te identificeren zijn: denk eraan dat veel bedrijven zijn uitgerust met beveiligingscamera's. Trek bij acties met een verhoogd risico liever schoenen aan die een paar maten te groot zijn, zodat

¹⁶⁰ Deze (ingekorte) beschrijving is afkomstig van de Internetsite van het Animal Liberation Front (ALF).

- je niet gepakt kunt worden op het achterlaten van voetsporen.
- Koop de spullen die je voor een actie gebruikt ver van huis en betaal contant.

Veiligheid:

- Ga ervan uit dat de overheid de post opent, de telefoon af luister en je e-mail meeleeft. Kijk goed uit of je niet wordt gevolgd en reken op inbraken in je woning. Bespreek de voorbereiding van acties en zo liever tijdens een boswandeling.
- Praat na een geslaagde actie daar nooit meer over: schade is toegebracht, dieren werden gered en dat is het belangrijkste.
- Het is beter een beetje paranoïde te zijn dan gevangen.

Brandstichting:

- Gebruik om veiligheidsredenen liever kerosine of diesel dan benzine. Koop het, ver van huis, in normale jerry-cans en hevel het thuis over in dunwandige pet-flessen. Vervoer het in verzegeld plastic naar de plek van de aanslag. Maak na een actie alles schoon (jezelf, je kleding) en lucht je auto.
- Gebruik liever geen wierookstokjes want die gaan snel uit. Wij raden nep-verjaardagskaarsen aan, dat soort dat je niet kunt uitblazen.
- Een simpele manier om vrachtwagens in brand te steken is het doordrenken van een laken of deken met brandstof om deze vervolgens op of onder het voertuig te leggen.

Bevrijding van pelsdieren:

- Op de chinchilla na kunnen alle bevrijde pelsdieren het redden in de natuur. Geloof politie en pelsdierfokkers die het tegendeel beweren niet.
- Bevrijd ze pas na de zoogperiode en niet later dan oktober omdat ze anders te weinig prooi kunnen vinden.
- De beste methode om zoveel mogelijk dieren te bevrijden gaat als volgt: knip gaten in de omheining en zet alle hokken open. Laat ze dan verder zelf maar uitzoeken hoe ze kunnen ontsnappen.
- Als het niet anders kan, spuit ze dan vol non-toxische verf zodat de pels onbruikbaar wordt. Zij zullen dan toch wel gedood worden maar mogelijk zal het aanleiding vormen de farm te sluiten, waardoor toekomstige generaties pelsdieren worden gered.

Het claimen van acties:

- Wanneer je van plan bent om een actie door te geven aan een steungroep, stuur kranten-knipsels of je eigen verslag inclusief datum, plaats en wat er gebeurd is.
- Schrijf je verslag op gewoon papier in blokletters of met behulp van een publiek toegankelijke typemachine of computer, zoals die bijvoorbeeld in bibliotheken zijn te vinden.
- Fotokopieer het verslag enkele malen in een openbare kopieerinstelling om het nog moeilijker te maken eventuele sporen na te trekken.
- Als je het handgeschreven wil doen, schrijf je verslag dan met meerdere personen die elk een alinea doen. Vermijd vingerafdrukken op envelop, schrijfpapier of postzegel.
- Spel alles correct want sommige spelfouten zijn karakteristiek voor sommige personen.
- Gebruik geen speeksel voor envelop en zegel.

Bijlage II

Uitnodiging voor Animal Rights Gathering 2000 in Berlijn¹⁶¹

About the gathering...!

This gathering is for activists of the whole world who are active for **animal liberation** or want to engage in the animal liberation movement from now on. The gathering's aim is to change **information** and **experience** as well as to unite activists from animal rights and animal liberation groups or projects. We will concentrate on some subjects concerning strategies and methods for and theories about animal liberation. We want to talk about **'legal'** and **'illegal'** measures, about **direct action, civil disobedience, campaigns**. This shall be carried out in workshops and **we NEED YOUR HELP there**. Below you can find some **SUGGESTIONS** for workshops but be free to add other ideas:

¹⁶¹ Bron:
<http://www.arg.squat.net/gathering.html>

GROUP REPRESENTATION:

(at the beginning of the gathering; please take some material with you e.g. videos or newspaper articles, your AL mags etc. that you can show to the other activists)

COMMUNICATION:

- computer (PGP, Hacking, Internet)
- telecommunications (CB or other radio systems, telephone)
- media (film, mags, photography, printing technology, ALF-SG)

RESEARCH:

- How to do an effective research (e.g. to get information about a company)

STRATEGIES:

- Fighting the animal abusing system in its entirety or concentrating on a few subjects?

for special industries:

- fur industry
- meat industry
- dairy/eggy industry
- vivisection industry
- uniting our movement/network

PRACTICE:

- direct animal liberation - sabotage
- economic sabotage
- vivisection industry

- hunt sabbing
- in addition:
- action techniques
- animal handling / First Aid
- lock-ons, tripods, barricades etc.
- practise your sensory perception (night walk etc.)
- safety measures for activists
- security measures of our opponents
- alarm systems
- camera systems
- locks
- security guards

REPRESSION

- legal rights in Berlin/Germany and what you should know for your stay in Berlin about police law etc. (We will give this information at the beginning of the gathering to everybody)
- experience in different countries and anti-repression strategies
- prisoners / ALF supporters groups

ANIMAL LIBERATION / ANIMAL RIGHTS THEORIES, RESISTANCE THEORIES

- non-human animals in science, philosophy, sociology, anthropology, political theories ...

Critical discussions about:

- *authors:*
Evelyn Pluhar, Carol Adams, Lynda Birke, Barbara Noske, Ursula Wolf, M. Midgley, Marjorie Spiegel, Donna Haraway, S.F. Sapontzis, Ted Benton, Robert Garner, Bernhard Rollin, Peter Singer, Tom Regan, Keith Tester, Jean Claude Wolf, Richard Ryder, Henry Salt, Immanuel Kant, Max Horkheimer, Theodor Adorno, E. Durkheim, A.K. Cohen etc.
- *theories/fields:*
Anti-Speciesism, against anthropocentrism, Oppression Theories, Unity of Oppression, Animal Rights and Feminist Theories, Moral Significance, Animal consciousness and Animal ethics, Freedom and Equality, Eco-Socialism, Compassion Ethics, Altruism, Materialism and Moral, Utilitarianism, Biocentrism, Bioethics, destruction/reconstruction, System Theories, Social Constructionism, Kritische Theorie, Deviance Theories, resistance and the discussion about violence and lots more.

We will send you some sheets of paper with different theoretical thesis before the gathering starts.

As said before, this is just a list of suggestions. Please think about which workshop you want to hold or help with or about what you want us to talk about at the gathering. Make your own suggestions if you want to. And please tell us as soon as possible about your decision.

We have a 'video beamer' for that you can show videos.

THE MORE YOU CONTRIBUTE TO THE WORKSHOPS THE MORE INTERESTING THE GATHERING WILL BE IN THE END.

DEMOS

We will organize some demos. More info about this later on our website and/or at the gathering.

Some more info:

COSTS: for food only (we will refer to this later again)

NON-HUMAN ANIMALS: If it is possible please don't bring your non-human friends to the gathering as we cannot guarantee good accommodation for them.

Racists, fascists, homophobics, sexists, speciesists and other scumbag will not be tolerated!

We are looking forward to seeing you. Please get in contact with us if you want to come (arg@squat.net).

"The Organization Team"

Another text:

In 1998 there was the first "international animal rights gathering" in Leiden/Holland, organised by some people from different countries and it was in a nice squat (Eurodusnie). It was a very big success (I think). There were nearly 200 people from all over the world (okay, the most were from Europe...) and it was the first time, that activists get connected over their own "borders". The workshops were pretty good, a lot of practice stuff (like how to get in a vivisection laboratory, what to do with ill liberated animals, selfdefense...) and there were also a lot of discussions about what happens in the other countries and new forms of sabotage. There were direct action and powerful demonstrations (for example: one Mc Murder chain store was battered so bad, that they closed the others in the city for some hours...).

1999 was the second meeting in Oslo/Norway. Nearly 150 people were there, most of them from the other scandinavian countrys. This time it was organised by the norwegian animal rights group "NOAH". Everything was a little more quiter and moderate, the protest wasn't as offensive as it was in Holland. Good workshops that I remember are one about "sexism in the animal rights scene" and one about "class war and how much solidarity we have (or not) in this movement". Not that the results of the discussions were so good, but the issue was very interesting.

Anyway, we met some new people and get connected a little bit more and maybe it wouldn't have been so bad, if I didn't expected something like in Holland...Yes and this year it's our turn to make the best out of it. First we have decided to change the name from "international animal rights gathering" into "intergalactic animal liberation gathering". I just can write for myself here, but to me this name is much better, because I think that we have to offer resistance against the maintenance of the "nation". "Nations" want to give us the impression, of a "natural unit", which increases the ruling construct of "race". The differentiation to others is producing a "national Identity". And in this definition is the reason for racism. "The different" becomes a threat for "the own". To deal with antinational positions is very important and necessary for EVERY liberation movement, I think.

We also changed the "animal rights" term. Our target is the liberation of every animal (and human). An animal, which is living in the wild, isn't under control of any rules at this time and don't need any rights then. Humans also have requirements (like housing, food,..) and we always violate their "rights". To demand "animal rights" is necessary, to protect so called "domestic animals", but this are the relations that we want to change. The words "animal liberation" is also a little bit general and for this not very easy to handle, but I think in this case it is the one that fits better.

The organisers of the gathering in this year are mostly people from anarchist coherences. We don't represent a special group, but we are autonomous individuals, that want to offer resistance against animal murder and oppression. But we don't forget that this is just a part of the fight against ALL forms of power and that we ALL have the right to be liberated. We have to be aware of realize that animals are not just oppressed, because they are animals, but there is a huge patriarchal and capitalistic exploitation logic behind. For sure, we don't want to have any hardline (or other fascistic, sexist and homophobic) people on this gathering. If there is still someone, who want to discuss this issue, can use the forum. Think for yourself... or else..

We are still looking for people that will help us, setting the gathering up, and / or that would like to organize workshops, bands that want to play, videos, new ideas etc... This is just my opinion in this text. It don't represent the opinion of everybody in the organiser group.

If you want to write any articles to discuss about, you are very welcome!!! For short statements you can also use the forum or you send us an e-mail with the text (no attachments please!)

The gathering is in Berlin, Germany from July, 22th-29th 2000, Potsdamerstrasse 180, Berlin-Schöneberg (U-Bahnstation: Kurfürstenstrasse). In some days you we put a map in here!

We also have a telephone number, where you can leave a message (answering machine is in german, but just speak after the beep...!). Call (0049) 01805 66166679328

Okay, I think that's it... I hope somebody understood what I wrote a little bit...?
C ya!!! *ko.net*

No hardline stupid, fascists, sexists or other scumbags ...!

Sign Our Guestbook <http://www.guestworld.com/http://www.guestworld.com/View> Our Guestbook e-mail us

DISCLAIMER:

The contents of this appeal and any information given during the Animal Liberation Gathering are for information purposes only and are not to incite anyone to carry out any activities that are in any way unlawful. Informations and views expressed do not necessarily reflect the views of the producers of this appeal or the organizers of the gathering.

Bijlage III

Programma voor de Animal Rights Gathering 2002 in Amsterdam¹⁶²

Van 8-11 februari 2002 organiseert de ADL de jaarlijkse Internationale Animal Rights Gathering, die dit jaar in Nederland wordt gehouden.

¹⁶² Bron: <http://www.indymedia.nl/2002/01/1332.shtml>

Van 8 tot 11 februari organiseert de animal defense league amsterdam een internationale animal rights gathering in A'dam (filmacedemie, Overtoom). Er worden workshops gegeven over verschillende onderwerpen, zoals directe actie, campagne voeren, dierenbevrijding, etc. Ook zullen er veel films worden vertoond en is het een unieke gelegenheid om dierenrechtenactivisten uit heel de wereld te ontmoeten. Er zijn ook acties gepland dit weekend en het wordt errug interessant. Op zaterdag is er een boekenmarkt waar ook vele standjes zullen staan van actiegroepjes uit europa, waaronder de dbf support groep.

Iedereen die wil komen is welkom.

Voor meer info, mail adl_amsterdam@yahoo.com of kijk op www.adl-nl.org (ook voor de flyer)

Het (voorlopige programma):

Vrijdag 8 feb

- 12.00 aankomst
- 14.00 welcome-talk en informatie over het BPRC
- 15.30 demo bij BPRC, Rijswijk
- 19.30 veganistische maaltijd
- 20.30 workshop over dierenbevrijding
- 22.30 filmavond; demo's en acties van actiegroepen en het ALF (Dieren Bevrijdings Front) met sojamilkshakes en popcorn!!! (neem je film(s) mee)

Zaterdag 9 feb;

- 10.00 ontbijt
- 11.00 actie!! Zal geheim zijn tot de gathering
- 15.00 boekenmarkt over dierenrechten/bevrijding, sociale strijd en earth liberation. Met vegan snacks
- 15.00 workshops over HLS en BPRC
- 20.30 benefiet show voor de ADL; met de hardcore bands Forever Blue en From the dying sky. After party met een reggae DJ

Zondag 10 feb;

- 10.00 ontbijt
- 11.00 actie!! Zal geheim zijn tot de gathering
- 18.30 vegan maaltijd
- 20.30 workshop nertsenbevrijding

Maandag 11 feb;

- 10.00 ontbijt
- 11.00 actie!! Zal geheim zijn tot de gathering

Er is slaapgelegenheid, neem je eigen slaapzak en matje mee (en laat je hond thuis). Dit is het officiële programma, er zullen meer, spontane, acties plaatsvinden tijdens de Gathering.

Bijlage IV

Beknopt overzicht dierenrechtenacties periode 1979 - 2003¹⁶³

- 1979:**
- **Zeist;** 12 beagles bevrijd bij het centraal instituut voor voedingsonderzoek TNO.
- 1980:**
- **Best;** kippen uit de legbatterij gehaald en herplaatst in nieuwe tehuizen.
 - **Zeist;** 21 katten bevrijd uit het centraal proefdieren bedrijf TNO.
 - **Bennekom;** bij kamerlid zijn verwaarloosde pony's weggehaald.
- 1981:**
- **Diverse locaties;** nertsen en vossen bevrijd.
 - **Boekelo;** de Military (een hindernisbaan voor paarden) werd afgebroken.
- 1982:**
- **Soesterberg;** katten bevrijd uit het zintuigfysiologisch laboratorium van T.N.O.
 - **Ede;** brandstichting bij het Voedertoetsbedrijf voor pelsdieren.
 - **Vorden;** geweien van een trofeeënshow meegenomen en vernield.
 - Bij 7 verschillende bontfokkerijen werden vossen met autolok bespoten zodat hun vacht waardeloos werd.
 - **Someren;** 100 fok- en mest konijnen bevrijd uit konijnenfokkerij.
 - **Utrecht;** bij het Fysiologisch Laboratorium van de Rijksuniversiteit zijn proefopstellingen met betrekking tot een uithoudingsproef voor dieren gesaboteerd.
- 1983:**
- **Nistelrode;** 6 pony's meegenomen bij paardenhandelaar en bloedaftapperij.
 - **Ulvenhout;** de kerkzaal van het dorp werd met bloed besmeurd in de nacht voordat de St. Hubertusmis zou plaats vinden. Hierbij worden jagers succes gewenst met de jacht.
 - Overal in het land worden bontwinkels massaal aangevallen.
 - Kalkoenen, kippen en konijnen die ter consumptie in de supermarkt liggen zouden ingespoten zijn met Strychnine. Het ging om een valse melding.
- 1984:**
- **Velp;** de wedstrijdstoren van de hondenrenbaan De Beemd in brand gestoken.
 - **Venlo;** de administratie van pelsdierhandel ontvreemd.
 - **Zeist;** 28 beagles uit het centraal proefdierenbedrijf TNO gehaald.
 - **Zeist;** 3 beagles uit het centraal proefdierenbedrijf TNO gehaald.
 - **Groesbeek, Oostermeer en De Klomp;** 100 moerasbevers zijn meegenomen en in waterrijke natuurgebieden weer uitgezet.
 - **Diverse locaties;** ongeveer 100 chinchilla's zijn uit bontfokkerijen bevrijd.
 - **Wassenaar;** op het landgoed "De Horsten" zijn trofeeën van de koninklijke familie weggehaald.
 - Diverse luxe restaurants krijgen boterzuur naar binnen gespoten.

¹⁶³ Dit niet-limitatieve overzicht is samengesteld op basis van open bronnen en aangevuld met politieke bronnen. Alle acties zijn te relateren aan dierenrechtenactivisme. Enkele acties hebben plaatsgevonden in het buitenland met name in België. Deze zijn opgenomen omdat er aanwijzingen zijn dat deze acties (mede) zijn geïnitieerd en/of uitgevoerd door Nederlandse dierenrechtenactivisten.

- 1985:
 - Weurt; 200 vossen met verf bespoten.

- 1986:
 - Bergen; kooien om kraaien te vangen worden vernield en gevangen kraaien vrijgelaten.
 - Amersfoort; bij de jagersvereniging K.N.J.V. is de administratie weggehaald.
 - Nijmegen; 100 muizen en ratten uit de Nijmeegse Universiteit bevrijd.
 - Didam en Best; 400 kippen uit een legbatterij bevrijd en geplaatst in nieuwe tehuizen.
 - Veenendaal; de administratie van de landelijke postduivenvereniging weggenomen.
 - Renswoude; 24 jonge biggen bevrijd uit een varkensfokkerij.
 - Arnhem; 35 herten uit het hertenkamp losgelaten.
 - Warnsveld; 50 duiven bevrijd uit duivenkwekerij.
 - Alkmaar; kattenkooien weggehaald.
 - Nederland; bij circus zijn reclame borden weggehaald en is de toegangspoort met verf besmeurd.
 - Nootdorp; folkegegevens van de nertsen meegenomen en de vergaskist gesaboteerd.
 - Ede; 7 hoogzits werden omgezaagd.

- 1987:
 - Utrecht; 8 katten bevrijd bij het AZU.
 - IJsselstein; 20 vossen en 3 honden bevrijd, de vossen waren bestemd voor de bonthandel.
 - Amsterdam; bij 17 bontwinkels zijn de sloten dichtgelijmd.
 - Nederasselt; inbraak bij de NFE, de administratie van de huidenmagnaat meegenomen.
 - Barneveld; 200 konijnen en de gehele administratie weggehaald bij een praktijkschool.

- 1988:
 - Apeldoorn en Otterlo; jachthutten vernield.
 - Utrecht; 10 beagles bevrijd uit de rijksuniversiteit van Utrecht, deze dieren werden misbruikt voor diverse dierproeven.
 - Best; 200 kippen uit een legbatterij gehaald.
 - 20 nertsen meegenomen van een bontfokkerij en in een natuurgebied losgelaten.
 - Amsterdam; bijna alle poeliers en een aantal slagers zagen hun sloten dichtgelijmd en ook werden er ruiten ingegooid.

- 1989:
 - Rheden; enige tientallen zwijnen bevrijd die gevangen werden gehouden op een schietterrein op landgoed Middachten. Ook word een hoogzitter vernield.
 - Lisse; bij het laboratorium voor bloembollen onderzoek (LBO) werden 79 konijnen bevrijd.
 - Amsterdam; bij ruim 75 winkeliers zoals slagers, poeliers, bontwinkels, viswinkels en hengelsportwinkels werden leuzen aangebracht zoals "moord" en "mishandeling". Bij alle zaken werden de sloten dichtgelijmd, bij een aantal zaken werden ruiten

ingevoerd en werden auto's vernield.

- **Haarlem**; bij het gemeentelijk slachthuis werden de trucks beklad met leuzen en werden de banden lek geprikt.
- **Heteren**; 7000 vossen bespoten.
- **Austerlitz**; 34 beagles bevrijd bij een proefdierenfokbedrijf.
- **Diverse locaties**; bij twintig slachthuizen zijn sabotage activiteiten uitgevoerd, sloten zijn dichtgelijmd en banden lek gestoken van trucks. Ook zijn op toegangswegen naar de slachthuizen kraaienpoten verspreid.
- **Groningen**; 15 beagles en 8 andere honden, die ooit huisdieren waren geweest, bevrijd uit de Rijks Universiteit Groningen.

- 1990:**
- **Amsterdam, Rotterdam, Utrecht, Den Haag**; bij alle bontwinkels zijn de sloten dichtgelijmd.
 - **Dwingelo**; 150 mestkuikens bevrijd bij toenmalig CDA-kamerlid.
 - **Witharen**; de nertsvellendrogerij en een gedeelte van het woonhuis van een pelsdierfokker ging in vlammen op.
 - **Groningen**; honden, katten en konijnen uit de rijksuniversiteit bevrijd.
 - **Nederasselt**; het gebouwencomplex van de Nederlandse vereniging van Fokkers van Edelpelsdieren is in de brand gestoken. Er werd brand gesticht bij een oplegger. De loods met nertsenvellen, waarvoor de wagen geparkeerd stond, liep zware schade op.

- 1991:**
- **Austerlitz**; op klaarlichte dag zijn 21 beagles bevrijd uit het proefdierenfokbedrijf.
 - **Austerlitz**; 26 beagles bevrijd uit het proefdieren-fokbedrijf.
 - **Lisse**; 9 konijnen bevrijd uit het laboratorium voor bloembollenonderzoek, ook zijn de aanwezige kooien vernield.
 - **Utrecht**; 15 ratten 13 muizen bevrijd van de Hogeschool Utrecht, afdeling laboratoriumonderzoek.

- 1992:**
- **Zuidlaren**; 32 duiven bevrijd uit een voorraadschuur voor proefdieren van de rijksuniversiteit.
 - **Nieuwkoopse en Reeuwijkse plassen**; 16 muskusrat-vangkooien vernield.
 - **Utrecht**; bij de projectgroep Ethologie van de Universiteit zijn 40 doctoraal verslagen en archiefstukken over het gedrag van apen en honden gestolen. Ook werden twee katten meegenomen.
 - **Zoetermeer**; ruiten ingegooid bij de McDonalds en leuzen aangebracht.
 - **Groningen**; valken uit de universiteit bevrijdt.
 - **Rosmalen**; 5 kinderen bevrijden 4800 nertsen uit een nertsenfokkerij.
 - **Rhenen**; actievoerders hebben 6 ratten, 2 chinchilla's, 2 fretten, een vleermuis en een nerts bevrijd uit het Ouwehands Dierenpark.
 - **Utrecht**; 20 ratten en 15 muizen bevrijdt uit de Hogeschool Utrecht, sector laboratorium onderzoek.

- Heppen, (België); dierenrechten activisten bevrijden twee kalkoenen bij het slachthuis.
- 1993:
- Beekbergen; de gehele administratie van het onderzoek naar vossen en nertsen werd weggehaald.
 - Beekbergen; bij het pelsdieren-onderzoekscentrum werden leuzen aangebracht en beursmateriaal vernield.
 - Veluwe en Utrechtse heuvelrug; 15 hoogzits voor de jacht gesaboteerd.
 - Amsterdam; bij het K.N.A.W. zijn de sloten dichtgelijmd en leuzen aangebracht.
 - Kiel-Windeweer; in een loods worden vrachtwagens van postduivenhouders in de brand gestoken.
- 1994:
- Lommel, (België); 38 honden bestemd voor dodelijke hondengevechten bevrijdt.
 - Amsterdam; ramen zaak van couturier zijn voor de negende keer ingegoid.
 - Nederland; vleesbedrijven beklad tijdens Earth Night.
 - Zoeterwoude; een vrachtauto van een pluimveebedrijf wordt besmeurd met blauwe en witte verf.
 - Zoeterwoude; de ruiten van de kantine van het bedrijf wordt dichtgeverfd.
 - Voorschoten; het huis van een commercieel directeur van een laboratorium wordt beklad en de voordeur dichtgekit.
 - Leeuwarden; ruiten ingegoid bij McDonalds en leuzen op de muren aangebracht met verf.
 - Gent, (België); een McDonalds in aanbouw wordt vernield. Ook worden vernielingen aangericht bij de aannemer van McDonalds.
- 1995:
- Voorschoten; het huis van een commercieel directeur van een laboratorium wordt opnieuw bezocht en vernielingen aangebracht.
 - Den Helder; het slachthuis is slachtoffer van een poging tot brandstichting, diverse vernielingen plus diverse leuzen die aangebracht worden.
 - Barneveld; brandstichting in vleeswagens bij kippenslachterij. Zes vrachtwagencombinaties brandden volledig uit.
 - Den Helder; bij slagerij brandstichting.
 - Den Helder; bij slachthuis vliegt een vrachtwagen in brand.
 - Schagen; een telefonische bommelding bij de Paasvee-tentoonstelling.
 - Leiden; een baksteen door de ruit bij een slager. Sloten dicht gekit en ruiten ingegoid bij een andere slagerij en vishandelaar. Tot twee maal toe verf tegen de gevel van een bonthuis.
 - Leiden; bij een laboratorium worden de volières open geknipt. Met rode verf wordt de letters aangebracht.
 - Heerhugowaard; bij het slachthuis vindt een poging tot brandstichting plaats.
 - Den Helder; bij slagerij diverse leuzen aangebracht en slot dichtgelijmd.
 - Leiden; de voorgevel van McDonalds besmeurd met verf en bakstenen.
 - Den Helder; slagerij; sloten dicht gelijmd en leuzen aangebracht.

- Haarlem; slachthuis: poging tot brandstichting en leuzen aangebracht.
- Hilversum; een circuswagen voor het transport van olifanten in brand gestoken plus leuzen aangebracht.
- Hilversum; brandstichting in enkele vleeswagens.
- Castricum; brandt bestelauto/koelwagen van Vleesgroothandel.
- Leiden; slachthuis: poging tot brandstichting.
- Groningen; banden van vleeswagens zijn kapotgesneden.
- Amsterdam; banden van vleeswagens zijn kapotgesneden.
- Amstelveen; bij een vleesverwerkingsbedrijf gaan 2 vleestransporttrucks in vlammen op.
- Oostzaan; brandstichting in een koelwagen voor pluimvee.

- 1996:**
- Castricumwerf; kippen-slachterij: een vrachtwagen werd in brand gestoken en het vuur sloeg over waardoor de voorkant van het bedrijfspand uitbrandde.
 - Halfweg; poging tot brandstichting in 3 vleestransportwagens.
 - Amsterdam-Noord; een slagersvakschool wordt ondergespoten.
 - Amstelveen; brandstichting in vleeswagens.
 - Oostzaan; een vrachtwagen van een pluimveeslachterij in brand gestoken.
 - Rotterdam; brandstichting in 4 koelwagens en gedeelte van het bedrijfspand van een vleesbedrijf brand uit.
 - Alkmaar; twee keer zijn er bommeldingen geweest bij vleesbewerkingsbedrijf.
 - (België); fazanten, die bedoeld waren voor de jacht, bevrijd uit een illegale fokkerij.
 - Dilsen-Stokkem, (België); onbekenden hebben een beenhouwerij besmeurd met teksten.
 - Opglabeek, (België); de uitkijkposten van jagers zijn vernield.
 - Putten; vleeswagens bij pluimveeslachterij brandden volledig uit, het ging om 5 vrachtwagens met aanhangwagens en drie opleggers. Nog eens 4 vrachtwagencombinaties liepen schade op.
 - Kerkrade; 10 vrachtwagens van het slachthuis werden bespoten met rode verf, en enkele banden werden lekgestoken. er werden vijf vleestrucks beklad, isolatieschuim werd in de uitlaten gespoten. Van alle vijf de wagens werden de dieselmotoren onklaar gemaakt door er suiker in te werpen.
 - Nijmegen; ruiten bij de McDonalds ingegooid, enkele dagen later werden de sloten dichtgelijmd.
 - Sittard; door een brand werden drie koelwagens van het slachthuis in de as gelegd.

- 1997:**
- Kampen; vijf slagerijen werden onder geklad.
 - Ven Zelderheide; nertsenfarm, 2000 kooien vernield.

- 1998:**
- Barneveld; 9 vrachtwagens en een aanhanger bij pluimveeslachterij uitgebrand.
 - Hardenberg; het clubhuis van de jagersvereniging Almelo is afgebrand.
 - Oirlo; twee legbatterijen werden gesaboteerd. Pallets met in totaal 200.000 eieren

werden omver geduwd en met verf en brandblusser bewerkt. Elektrische apparatuur werd beschadigd en een transportband van 100m lang was kapotgesneden. Een nertsenfokkerij in Meerlo liep ook schade op. Daar werden tientallen roestvrije kooien kapot geknipt.

- [Antwerpen](#), (België); 9 vleeswagens werden beschadigd en leuzen werden aangebracht. Ramen zijn ingegooid.
- [België](#); een vleeswagen is door brandbommen uitgebrand en het koelgebouw wordt beschadigd.
- [Nederland](#); Ruiten worden ingegooid bij 12 slagerijen.
- [Kontich](#), (België); brandstichting hamburgerrestaurant, buitenmeubels zijn beschadigd en er is rookschade
- [Antwerpen](#), (België); brandstichting bij McDonald's. De muren en het meubilair zijn door de brand verwoest, er was ook rook en waterschade.
- [Merksem](#), (België); brandstichting bij McDonald's, de buitenkant van het gebouw liep schade op.
- [Antwerpen](#), (België); activisten vernielen het buitenmeubilair bij McDonalds in het centrum van de stad.
- [Antwerpen](#), (België); bij de McDonald's worden de ramen ingegooid.
- [Berchem](#) en [Antwerpen](#), (België); brandstichting bij hamburgerrestaurant. De buitenkant van het gebouw werd beschadigd en zowel de binnen- als buitenkant liep rookschade op.
- [Puurs](#), (België); brandstichting bij McDonald's die vervolgens helemaal uitbrandde.
- [Breda](#); bommelding bij McDonalds.
- [Tongeren](#), (België); een dierspecialzaak en een slagersgevel worden besmeurd met letters.
- [Watergraafsmeer](#); 4 bestelbusjes van vlees- en vleeswarenbedrijf in brand gestoken. De busjes waren totaal vernield.
- [Dedemsvaart](#); bij een pluimvee verwerkendbedrijf werd getracht het voorwiel van een vrachtwagen in brand te steken. Het vuur is vermoedelijk uit zich zelf gedoofd.
- [Deinze](#), (België); brandstichting in hamburgerrestaurant.

- 1999:
- Verschillende plaatsen in Nederland; twee verschillende groepen claimden verantwoordelijkheid voor de bommeldingen op McDonalds's. Dierenrechtenactivisten claimden verantwoordelijkheid voor de bommeldingen waardoor er filialen ontruimd moesten worden in [Eindhoven](#), [Venlo](#), [Heesch](#), [Heerlen](#), [Roermond](#), [Maastricht](#), [Weert](#), [Maasbree](#) en [Nederweert](#). In het toilet van de Mc Donald's in [Eindhoven](#) werd een pakketje met een lont gevonden.
 - [Geleen](#); brandstichting in een filiaal van McDonalds.
 - [Meijel](#); uit de nertsfokkerij werden 5000 nertsen bevrijd omdat activisten zo'n 3700 kooien hadden geopend.
 - [Putten](#); eerste poging tot bevrijding van nertsen bij fokkerij.
 - [Zwolle](#); slagerij; is meerdere malen beklad met diverse leuzen.

- **Putten**; tot tweemaal toe de hokken opengezet van pelsdierfokkerij in Putten.
- **Sint Niklaas, (België)**; via een verluchttingsrooster aan de achterkant van de McDonalds gaten de activisten benzine naar binnen. De brand kreeg niet de kans om zich te ontwikkelen, want de brandweer was er snel bij, maar door de rookontwikkeling moest alles wat in de koelcel lag weggegooid worden. Ook is er een camera onklaar gemaakt.
- **Nootdorp**; onbekenden hebben 3000 nertsen vrijgelaten van de nertsenfokkerij.
- **Lint, (België)**; een pluimveebedrijf werd een vleestransportwagen in de brand gestoken.
- **Bodegraven**; bij een felle brand op de parkeerplaats van een rundveeslachterij zijn vijf trucks volledig uitgebrand. Vier daarvan waren volgeladen met een totaal van 80 ton vlees. Ook een container met schoonmaakproducten ging mee in vlammen op.
- **Kontich, (België)**; verwerker van paté en worst, zag een koelwagen in vlammen opgaan, een tweede wagen liep slechts een zwartgeblakerd frame op.
- **Dedemsvaart**; zeven van de in totaal tien vrachtwagens van een kippenslachterij zijn afgebrand. Ook ging een opslagloods met machines in vlammen op.
- **Ermelo**; kipverwerkend bedrijf brandde volledig uit, evenals een geparkeerde vrachtwagen.
- **Antwerpen, (België)**; een vrachtwagen van het vleesverwerkend bedrijf is gedeeltelijk uitgebrand, de cabine en koelinstallatie werden door het vuur verwoest. Een tweede vrachtwagen liep lichte schade op.
- **Merksem, (België)**; brandde een vestiging van de McDonalds tot de grond toe af.
- **Zwammerdam**; activisten hebben 4000 tot 5000 nertsen losgelaten uit een fokkerij. Zij vernielden daarnaast enkele hekken rondom de farm om de nertsen een vluchtroute te geven. Zo'n 1000 nertsen werden niet teruggevangen.
- **Barchem**; 8000 van de 14.000 nertsen uit de bontfokkerij bevrijd. Zo'n 1000 nertsen werden niet meer teruggevonden.
- **Essen, (België)**; 400 nertsen bevrijd uit de bontfokkerij.
- **Utrecht**; een bommelding bij de jaarbeurs voor de intensieve veehouderij.
- **Milheeze**; bij de nertsenvoedercentrale gingen 9 van de 10 vrachtwagens in vlammen op. Ook een bedrijfsgebouw raakte door de hitte aan de buitenkant beschadigd.
- **Diverse locaties**; een actiegroep beweert vlak voor de kerst in een vijftal filialen van Albert Heijn vergiftigde kippen in het koelvak te hebben gelegd.

2000:

- **Wilrijk, (België)**; in een bontzaak werd brand gesticht.
- **Asten**; brand gesticht bij het slachthuis.
- **Heino**; 3 vrachtwagens brandden volledig uit en 4 anderen liepen zware schade op. Er werden leuzen op een aanhanger gespoten.
- **Joure**; Het personeel van de plaatselijke McDonalds vond een verdacht pakketje. Zij schakelden de politie in en het bleek om een nepbom te gaan.
- **Deventer**; drie veeboeren hebben anonieme dreigbrieven ontvangen.
- **Putten**; de hokken van 2000 foknertsen zijn opengezet.

- **Barchem**; de hokken van 2000 foknertsen opengezet.
- **Leeuwarden**; een bommelding bij McDonalds vestiging in Leeuwarden.
- **Zele, (België)**; twee vrachtwagens volgeladen met vlees werden in brand gestoken. Ook een groot deel van het slachthuis brandde af.
- **Herreveld**; Een woning in aanbouw op het terrein van een nertsenfokkerij op diverse plaatsen vernield. Onbekenden sprenkelden een sterk bijtend zuur, mogelijk zoutzuur rond in de woning.
- **Den Oever**; vier trucks van vistransportbedrijf zijn volledig uitgebrand.
- **Ermelo**; er brandde een vleestruck uit, een tweede liep lichte brandschade op alsmede het bedrijfsgebouwe.
- **Barchem**; een houten opslagplaats voor nertsenhuiden en apparatuur om die huiden te bewerken gingen in vlammen.
- **Barchem**; 2500 nertsen bevrijd uit de nertsenfokkerij.
- **Temse, (België)**; vleesfabriek brandde volledig uit.
- **Rotterdam**; drie bestelbusjes van vleesgroothandel zijn door brand verwoest. Ook een zijmuur liep lichte brandschade op.
- **Vredepeel**; van een nertsenfokkerij zijn honderden nertsen ontsnapt nadat onbekenden de hokken hadden geopend.
- **Nootdorp**; een paar honderd nertsen werden losgelaten van een fokkerij.
- **Roosendaal**; bij vleesbedrijf Horst is een transportwagen uitgebrand en een tweede werd lichtbeschadigd door het vuur.

2001:

- Bij het Biomedical Primate Research Centre (BPRC) werd ingebroken. De activisten brachten leuzen aan en stuitten uiteindelijk op de bewaking waardoor ze snel vertrokken.
- **Zwolle**; ongeveer 10 muskusratkooien zijn vernield. In een kooi werd een muskusratjong aangetroffen en vrij gelaten.
- **Ven-Zelderheide**; 600 nieuwe kooien werden vernield op een nertsenfarm.
- **Vlist en Ouderkerk**; ongeveer 100 muskusratklemmen- en vangkooien vernield. (België); uit een legbatterij zijn twee kippen bevrijd.
- **Boxtel**; varkensslachterij is voor éénderde afgebrand en zal zeker een half jaar buiten werking zijn.
- (België); uit een legbatterij zijn 15 kippen bevrijd.
- **Son en Breugel**; twee vrachtwagens volgeladen met varkensvlees zijn volledig vernietigd door brand.
- **Nijmegen**; alle circusborden van het Groot Russisch Staatscircus vernield.
- **Neer**; de kooien van nertsen werden opengezet waardoor zo'n 2000 nertsen uit hun kooien sprongen.
- **Ommen**; ongeveer 10 muskusratkooien zijn vernield.
- **Amsterdam**; het uithangbord van een bontwinkel werd ingegooid.
- **Amsterdam**; het uithangbord van een bontwinkel werd voor de tweede keer ingegooid.

- **Amsterdam**; de ruiten werden ingegooid bij een bontwinkel en de sloten dichtgelijmd.
- **Amsterdam**; de ruiten van een modecentrum ingegooid en ook werden de sloten dichtgelijmd.
- **Amsterdam**; tweede keer sloten dichtgelijmd van modecentrum.
- **Amsterdam**; derde keer sloten dichtgelijmd van modecentrum.
- **Amsterdam**; ruiten werden ingegooid bij bontcouturier.
- **Amsterdam**; ruiten ingegooid bij bontwinkel.
- **Valkenswaard**; de op één na grootste nertsenbevrijding ooit vond plaats bij een bontfokker: 16.800 nertsen werden losgelaten waarvan zo'n 1000 nertsen niet teruggevangen zijn.
- **Amsterdam**; de ruiten van couturier werden ingegooid.
- **Amsterdam**; de slogan "bont is moord" werd aangebracht op de gevel van modezaak
- **Boskoop**; ruiten ingegooid medewerker van het BPRC en het huis beklad met rode verf.
- **Rotterdam**; negen muisjes en twee ratten bevrijd uit de Erasmus Universiteit Rotterdam.
- **Den Haag**; 11 reclameborden vernield van het Groot Russisch Staatscircus en beklad met de tekst 'dierenleed.' Banden lek gestoken van een truck, slot dichtgelijmd.
- **Antwerpen, (België)**; affiches van Circus worden overgeplakt met het bericht "afgelast wegens dierenleed."

2002:

- **Voorburg**; voordeur dichtgelijmd en grote ruit ingegooid bij medewerker BPRC.
- **Amsterdam**; drie sloten in de voordeur van couturier werden dichtgelijmd, een raam beschadigt en een ander raam ingegooid.
- **Amsterdam**; banden van auto couturier lek gestoken en leuzen aangebracht met glasets.
- **Amsterdam**; banden van auto bontcouturier lek gestoken en leuzen aangebracht met glasets.
- **Amsterdam**; vernielingen aangericht aan winkel couturier
- **Zeist**; honderden nertsen bevrijd uit de fokkerij.
- **Overloon**; 1200 vossenkooien vernield en fokgegevens verwijderd van de vossen-fokkerij.
- **Lunteren**; fokgegevens werden verwijderd bij de nertsenfokkerij.
- **Leiden**; huis en dure sportwagen van medewerker BPRC beschadigt.
- **Rijswijk**; twee telefoonkabels van het BPRC doorgeknipt.
- **Rotterdam**; Bij verzekeraar van Huntingdon Life Sciences, werd een stinkbom naar binnen gegoooid.
- **Vierhouten/Emst**; 23 leghennen uit een legbatterij bevrijd.
- **Brussel, (België)**; Bij laboratorium dat klant is bij Huntingdon Life Sciences, werden de ingangen met 'D-locks' gesloten.
- **Amsterdam**; circus bespoten met verf en 41 reclameborden vernield en/of gestolen.

- Amersfoort, Groningen, Nijmegen, Den Haag, Leiden, Utrecht, Amsterdam; ABN AMRO filialen worden vernield omdat zij de bankzaken voor het BPRC verzorgen.
- Venhorst; 9000 nertsen bevrijd uit een nertsenfokkerij. Ook zijn er machines vernield.
- Beekbergen; fokgegevens van het pelsdieren-testcentrum verwijderd en hek weggehaald.
- Groningen; honderden reclameborden van het Groot Russisch Staatscircus vernield.
- Maastricht; dierenrechtenactivisten spuiten leuzen op een ABN AMRO filiaal vanwege de connectie die ABN AMRO heeft met het BPRC.
- Utrecht, Zwolle, Enschede, Amersfoort; circusborden van het Groot Russisch Staatscircus werden massaal overgeplakt, beklad of vernield.
- Utrecht; ruiten ingegooid bij medewerker BPRC.
- Harfsen; 900 nertsen bevrijd van nertsenfokkerij en alle fokgegevens verwijderd.
- Bunschoten; 6000 van de 30.000 nertsen bevrijd uit nertsenfokkerij.
- Voorschoten; drie ruiten ingegooid bij directeur BPRC. Ook sloten dichtgelijmd en een band van zijn auto lekgestoken.
- Hilversum; ruiten ingegooid bij directeur laboratorium die klant is van Huntingdon Life Sciences.
- Hellendoorn; twee ruiten van een slagerij ingegooid.
- Den Haag; bij drie vrachtwagens van circus en vrienden van de paardenshow werden de banden lek gestoken, sloten dichtgelijmd en zichtbare bedrading doorgeknipt. Drie reclameborden vernield.
- Putten; 13000 nertsen bevrijd uit een nertsenfokkerij.
- Harfsen; duizenden nertsen bevrijd uit de nertsenfokkerij.
- Den Haag; twee pinautomaten van de ABN AMRO zijn overgoten met bloedrode verf, 1 van de pinautomaten is volgepropt met staallijm. Op beide pinautomaten is de tekst "stop BPRC" aangebracht. Ook zijn de sloten van de hoofdingang en zij-ingang dichtgelijmd.
- Nijmegen; bij zeven ABN AMRO filialen zijn vernielingen aangericht door dieren activisten.
- Goor; een vrachtwagen met aanhanger van pluimveebedrijf volledig uitgebrand.
- Harfsen; auto van de nertsenfokker in de brand gestoken.
- Beekbergen; bij een onderzoekscentrum zijn alle 1000 nertsen op het terrein losgelaten en 40 over het hek gezet.
- Den Haag; een truck van paardenmusical GOA brandde uit. Er waren in totaal vier brandbommen onder twee trucks geplaatst.
- Den Haag; vernielingen bij de verzekeraar van Huntingdon Life Sciences.
- Apeldoorn; de leus 'BPRC moet dicht' op een muur gespoten.
- Wesepe; brand gesticht op meerdere plekken in en bij het slachthuis.
- Hulste, (België); 50 nertsen uit een fokkerij bevrijd.
- Vierhouten/Emst; 33 leghennen bevrijd uit de kippenfarm.

- 2003:
- **Schalkhaar**; een koelwagen van pluimveeslachterij brandt uit. Een andere truck krijgt zand in de brandstoftank.
 - **Houten** bij nertsenfokker huisdeuren dichtgelijmd, autoruiten kapotgeslagen en ruiten van huis kapot.
 - **Apeldoorn**; de ruiten van de McDonalds zijn beklad.
 - **Horst**; een poging om dieren te bevrijden uit de proefdierenfokkerij. Een beveiligingswagen voorkwam de bevrijding, nadat de activisten al gaten in het dak hadden gemaakt.
 - **Den Haag**; een bezoek gebracht aan de directeur van Deloitte&Touche en vernielingen aan de woning.
 - **Amsterdam**; ABN AMRO filiaal beklad met leuzen als 'abn-amro steunt dierenleed' en 'stop bprc' tevens met rode verf beklad".
 - **Harfsen**; een raam ingegooid bij een pelsdierenfokkerij.
 - **Vichte, (België)**; 1500 nertsen ontsnapt uit een nertsenfokkerij.
 - **Leiden**; een billboard van ABN AMRO wordt voorzien van de tekst "steunt dierenleed."
 - **Den Haag, Amsterdam**; activisten hebben 'gestickerd', er zijn in totaal 800 stickers geplakt en er volgen er nog meer. Op de stickers staat VLEES=LEED, STOP DE BIO-INDUSTRIE.
 - **Groningen**; bijna alle pin automaten van ABN AMRO dichtgelijmd.
 - **Apeldoorn**; vernielingen aangebracht aan een bontwinkel. Het slot van de winkel werd dichtgelijmd en op de stoep werd met rode verf "Geen moord om mode" gekalkt.
 - **Wezep**; brandstichting vleesverwerkingsbedrijf.
 - **Leiderdorp**; bij medicijnfabrikant brand gesticht. Er worden diverse branden gesticht onder andere bij werknemers van farmaceutische bedrijven, slachterijen etcetera. Die brandstichtingen waren tot op heden voornamelijk gericht tegen persoonlijke bezittingen van de medewerker zoals diens auto. In 2003 neemt het aantal acties tegen BPRC in Rijswijk af maar worden de acties tegen ABN AMRO sterk opgevoerd. Meer dan 60% van alle 178 acties in 2003 waren gericht tegen ABN AMRO. De ABN AMRO bank die de financiële zaken van het BPRC regelt wordt het hele jaar door regelmatig slachtoffer van vernielingen van pinautomaten e.d..
 - **Putten**; tijdens de gathering in september worden duizenden nertsen vrijgelaten, daarnaast worden werknemers van Japanse farmaceutische bedrijven op hun thuisadres door dierenrechtenactivisten bezocht. Maar er worden ook door de politie aanhoudingen verricht die slechts in één geval tot een veroordeling hebben geleid.

Colofon

Uitgave

Korps landelijke politiediensten
Dienst Nationale Recherche
Postbus 100
3970 AC Driebergen

Unit Operationele Expertise
Unit Terreur Bestrijding en Bijzondere Taken

Driebergen, juni 2004
© Korps landelijke politiediensten

